

DOKTORI ÉRTEKEZÉS

C-GLIKOZIL- α -AMINONITRILEK SZINTÉZISE ALÁN-STRECKER REAKCIÓBAN

Sipos Szabolcs

Témavezető: Dr. Jablonkai István CSc.

KÉMIA DOKTORI ISKOLA

Vezető: Dr. Inzelt György DSc.

SZINTETIKUS KÉMIA, ANYAGTUDOMÁNY,
BIOMOLEKULÁRIS KÉMIA PROGRAM

Vezető: Dr. Perczel András DSc.

A dolgozat az MTA Kémiai Kutatóközpont Biomolekuláris Kémiai
Intézetének Szénhidrátkémiai Osztályán készült.

Eötvös Loránd Tudományegyetem

2011

Köszönetnyilvánítás

Ezúton szeretném köszönetemet kifejezni mindazoknak, akik doktori munkám elkészítésében segítségemre voltak.

Köszönettel tartozom dr. Jablonkai Istvánnak, hogy témavezetőként munkámat az MTA Kémiai Kutatóközpontjában lehetővé tette, mindvégig lelkiismeretesen irányította és értékes útmutatásaival segítette.

Köszönettel tartozom a Szénhidrátkémiai Osztály Biológiai Kémia Laboratóriumában dolgozó munkatársaimnak, Kéri Jánosnének és Péter Évának a laboratóriumi munkában nyújtott segítségükért és a kiváló munkahelyi légkör megteremtéséért.

Szeretném megköszönni dr. Egyed Orsolyának a 400 MHz készüléken az ^1H , ^{13}C valamint a NOE-spektrumok felvételét, Varga Szilárdnak és Erős Gábornak a többdimenziós NMR-spektrumok felvételének elsajátításában nyújtott segítségét.

Köszönet illeti dr. Szabó Pál és dr. Imre Tímea munkatársaimat a tömegspektrometriás mérések felvételében és kiértékelésében nyújtott önzetlen segítségükért.

Köszönetemet fejezem ki dr. Czugler Mátyásnak és Holczbauer Tamásnak a röntgenkristallográfiás szerkezet-meghatározásokért.

Külön hálával tartozom szüleimnek a türelmes és szerető támogatásukért.

Tartalomjegyzék

1.	Bevezetés.....	1
1.1	Szénhidrátkonjugátumok a gyógyszerkémiában	1
1.2	A C-glikozil vegyületek szerkezete.....	3
1.3	A 2-amino-2-C-(α/β -D-glikozil)acetonitrilek szerkezete és lehetséges felhasználása.....	4
2.	Irodalmi áttekintés.....	6
2.1	A glikozil-cianidok előállítási módszerei.....	6
2.2	A C-glikozil-formaldehidok előállítási módszerei	8
2.2.1	A C-glikozil-formaldehidok előállítása aldehid ekvivalens csoport alkalmazásával ...	8
2.2.2	A C-glikozil-formaldehidok előállítása oxidációs reakciókban	9
2.2.3	A C-glikozil-formaldehidok előállítása redukzív hidrolízissel	10
2.3	C-2 Alkiloxi eliminációk.....	12
2.4	Sztereoselektív Strecker reakciók.....	13
2.4.1	A 2-amino-2-C-(α/β -D-glikozil)acetonitrilek előállítása.....	14
3.	Célkitűzések.....	15
4.	Kísérleti eredmények és értékelésük	17
4.1	A redukzív hidrolízis kiindulási anyagainak előállítása: Benzil illetve metil védőcsoporttal ellátott α - és β -D-glikopiranozil-cianidok szintézise	17
4.1.1	A benzil és az allil védett β -D-galaktopiranozil-cianid és a benzil védett 1-ciano-D-galaktál előállítása.....	17
4.1.2	A benzil védett β -D-glükopiranozil-cianid és 1-ciano-D-glükál előállítása	19
4.1.3	A benzil védett α -D-glükopiranozil-cianid és α -D-galaktopiranozil-cianid előállítása.....	20
4.1.4	A 2-dezoxi-3,4,6-tri-O-benzil- β -D-glüko- és galaktopiranozil-cianid előállítása	21
4.1.5	Metil védett α - és β -D-glikopiranozil-cianidok előállítása	22
4.2	Az α - és β -D-glikopiranozil-formaldehidok előállítása	23
4.2.1	A C-(2,3,4,6-tetra-O-benzil- β -D-galaktopiranozil)formaldehid előállítása tiazolil és ditianil aldehid ekvivalens csoport alkalmazásával	23
4.2.2	Az α - és β -anomer C-glikopiranozil-formaldehidok előállítása glikozil-cianidok redukzív hidrolízisével.....	24
4.3	β -Alkiloxi eliminációk	29

4.3.1	Az acetil védett glikozil-cianidok védőcsoportjainak benzilcsoportra történő cseréje során bekövetkező β -eliminációk vizsgálata.....	29
4.3.2	β -Elimináció a glikozil-cianidok redukzív hidrolízise során	31
4.4	2-Amino-2-C-(α/β -D-glikozil)acetonitrilek előállítása Strecker reakcióval	33
4.5	Alán-Strecker reakciók.....	36
4.5.1	Alán-Strecker reakció akirális cianid kiindulási anyagokkal	36
4.5.1.1	Az akirális cianidokból kiinduló alán-Strecker reakciók sztereokémiája	40
4.5.2	Strecker és alán-Strecker reakciók királis szubsztrátokkal: kettős aszimmetrikus indukció	44
4.5.2.1	Az α - és β -D-glikopiranozil-cianidok a 2-dezoxi- β -D-glikopiranozil-cianidok és az 1-ciano-glikálok alán-Strecker reakciói.....	46
4.5.2.2	A 2,3,4,6-tetra-O-benzil- β -D-galaktopiranozil-cianidból kiinduló alán-Strecker reakció körülményeinek optimalizálása.....	51
4.6	A benzil védett 1-formil-D-galaktól kiindulási anyaggal végzett Strecker reakciók sztereokémiája	54
4.7	A Strecker és az alán-Strecker reakciók összehasonlítása	58
4.8	A 2-C-(α/β -D-glikozil)-2-amino-acetonitrilek reakciói.....	59
4.8.1	Kísérletek C-glikozil-glicinek előállítására 2-C-glikozil-2-amino-acetonitrilekből ..	59
4.8.2	A C-glikozil-etilén-diamin és a 4-C-glikozil-imidazol származékok szintézise.....	60
5.	Összefoglalás, az eredmények hasznosításának lehetőségei	61
6.	Kísérleti rész	64
6.1	Alkalmazott műszerek, vegyszerek, analitikai módszerek.....	64
6.2	Glikozil-cianidok és aldehidek előállítása és a szintézisek során alkalmazott általános módszerek	65
6.3	Glikozil-cianidok előállítása	67
6.4	Kísérletek C-galaktózil-formaldehid előállítására galaktonolaktonból aldehid-ekvivalens csoport alkalmazásával.....	80
6.5	C-Glikozil aldehidek előállítása redukzív hidrolízissel	82
6.6	A 2-amino-2-C-(α/β -D-glikopiranozil)acetonitrilek előállítása	82
6.6.1	Az aminonitrilek aldehidekből történő előállítása során alkalmazott általános módszerek.....	31
6.6.2	Az aminonitrilek cianidokból történő előállítására alkalmazott általános módszerek.....	92
6.6.3	A diaszterarányok (dr) és az egyes diasztereomerek NMR spektrumainak meghatározása kromatográfián szét nem választható diasztereomerek esetén	92

6.6.4	Az előállított C-glikoaminonitrilek azonosítása.....	92
6.6.5	Tiokarbamid organokatalizátorok alkalmazása a reakciók diasztereoselektivitásának növelésére	114
6.6.6	Az előállított C-glikoaminonitrilek reakciói	117
7.	Irodalomjegyzék	122
8.	Rövidítésjegyzék.....	122
9.	Összefoglalás	122
10.	Summary	122

1. Bevezetés

The novelist Hermann Sudermann met once Emil Fischer and started thanking him on his discovery of veronal: - *You know it is so efficient, I don't even have to take it, it's enough that I see it on my nightstand.*

Fischer replied: - *What a coincidence, when I have problems falling asleep, I take one of your novels. As a matter of fact, it's enough that I see one of your wonderful books on my nightstand and I immediately fall asleep!*

Az elmúlt évtizedekben a szénhidrátvegyületekkel kapcsolatos kutatás a reneszánszát éli: a királis szénatomokkal rendelkező szénhidrátszármazékokat sztereoselektív szintézisek lehetséges királis kiindulási anyagaiként¹, királis templátként^{2,3}, illetve különböző királis katalizátorok építőelemeiként is alkalmazzák.⁴

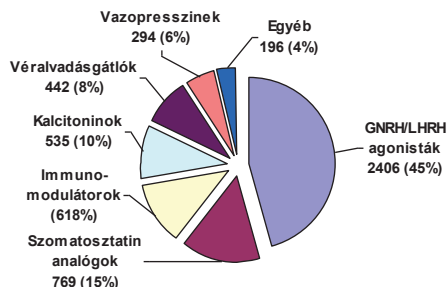
1.1 Szénhidrátkonjugátumok a gyógyszerkémiaiában

A glikobiológiai kutatások a szénhidrátok, a poliszacharidok, a glikopeptidek, glikofehérjék, és egyéb glikokonjugátumok életfolyamatokban betöltött szerteágazó szerepét igazolták.⁵ Ezen eredmények felhasználása a különböző életfolyamatok természetes regulátoraihoz szerkezetükben és hatásukban hasonló molekuláknak, az úgynevezett mimetikumoknak a tervezésében és szintézisében új lehetőségeket nyitott a gyógyszerkutatás számára.

A szénhidrátrész konjugálása megváltoztathatja az aglikon eredeti fizikai kémiai (oldhatóság, töltés, viszkozitás, másodlagos és harmadlagos szerkezet) ill. farmakológiai tulajdonságait. A szénhidrátyűrű királis szénatomjaihoz kapcsolódó, meghatározott irányokban elhelyezkedő hidroxilcsoportjai nemcsak polárosabbá teszik a glikokonjugátumot, hanem különböző másodlagos kötések kialakításával képesek lehetnek specifikus receptor-antigén kölcsönhatás létrehozására, ezáltal növelhetve a konjugátum kötődésének erősségét ill. szelektivitását az aglikonhoz képest. A polaritás növelése általában nem segíti a molekulák membrántranszportját. A hidroxilcsoportokat tartalmazó szénhidrátkonjugátumok a különböző szénhidrát transzporterek⁶ közvetítésével gyakran mégis nagyobb hatékonysággal jutnak célba mint a megfelelő aglikon⁷, sőt esetenként a vér-agy-gáton átjutni nem képes peptidek transzportja is megvalósítható szénhidrátkonjugátumok alkalmazásával.⁸ A

szénhidrátok *O*- vagy *N*-glikozidos kötéssel történő kapcsolása sok esetben a hatóanyag kedvezőbb farmakológiai tulajdonságait eredményezheti.⁹ Poliszacharid alapú nanorészecskék alkalmazásával a hatóanyag hatékony célbajuttatása valósítható meg.¹⁰⁻¹² A különböző szénhidrátkonjugátumok gyógyszerkéimiai alkalmazására számos példa létezik. Az amerikai FDA (*Food and Drug Administration*) által engedélyezett szénhidrát- és szénhidrát analóg gyógyszerhatóanyagok között¹³ találunk antivirális szereket (Vidarabine), antibiotikumokat (Vancomycin), gombaellenes szert (Nystatin), a diabétesz betegség kezelésben alkalmazott glükózidáz inhibitorokat (Voglibose), véralvadás- ill. vérrögzépződést gátló heparin analógokat, szívműködés szabályzókat (Deslanoside) és magas vérnyomás terápiájában alkalmazott szert (Reserpine). Rákbetegségek kezelésére számos glikozilkonjugátum-típusú hatóanyag van a fejlesztés különböző stádiumában, a leukémia (Pentostatin), a máj- (Floxuridin), az emésztőrendszeri- (Capecitabin), a tüdő- (Etoposid), a mell- (Epirubicin), valamint a hasnyálmirigyrák (Gemcitabin) terápiájában.

A peptidek farmakológiai aktivitása általában alacsony toxicitással és nagy szelektivitással párosul. A peptidgyógyszerek különféle terápiás területeken 2003-ban (30féle hatóanyag) a teljes gyógyszerpiac 1,5%-át (5.3 milliárd €) tették ki (1. ábra).

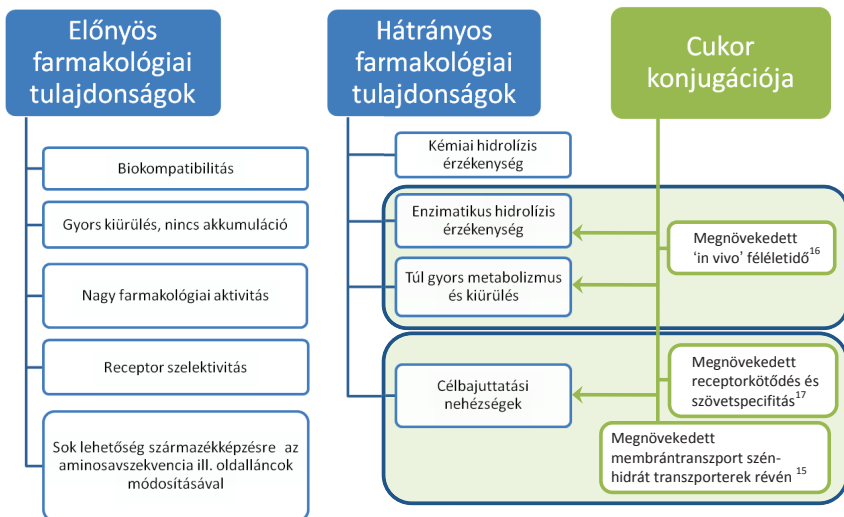

1. ábra Peptid gyógyszerhatóanyagok megoszlása a gyógyszerpiacon (millió €, 2003)

A peptidek a nem-peptid típusú hatóanyagokkal összehasonlítva gyorsabban ürülnek a szervezetből, nem akumulálódnak a különböző szövetekben és ritkán lépnek fel gyógyszerkölcsönhatások más hatóanyagmolekulákkal. A biológiailag aktív peptidek orális alkalmazhatóságának akadálya az *in vivo* instabilitásuk, kémiai illetve enzimatisz hidrolízissel szembeni érzékenyséigük. A peptidek hátrányos farmakológiai tulajdonságainak csökkentésére többféle módszer ismert. Az enzimatisz stabilitás növelhető többek között a

hasítási helyeken történő aminosavcserével, nem természetes aminosavak beépítésével vagy a peptidek szénhidrátokkal történő konjugálásával.

A cukrok konjugációjával (*O*- vagy *N*-glikozid konjugátumok) a kémiai és az enzimatisz hidrolízisre érzékeny peptidek esetén¹⁴ jelentősen növelhető az eredeti molekula membrántranszportja¹⁵, 'in vivo' féléletideje¹⁶, valamint szelektíven befolyásolható az eredeti molekula szövetspecifikus kötődése¹⁷ (2. ábra). *C*-Glikozil-konjugátumok előállításával a molekulák *in vivo* stabilitása tovább növelhető.

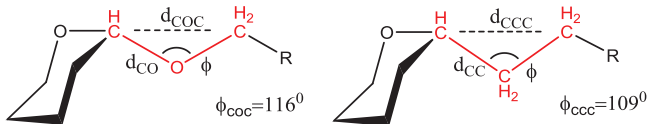
2. ábra A peptidek farmakológiai tulajdonságai és a szénhidrát konjugáció potenciális hatásai

1.2 A *C*-glikozil vegyületek szerkezete

A *C*-glikozil vegyületek ritkán fordulnak elő a természetben¹⁸, de a természetes glikozidokhoz hasonló szerkezetük illetve a kémiai és enzimatisz hidrolízissel szemben mutatott stabilitásuk miatt a glikomimetikumok jelentős családját alkotják.¹⁹ Az *O*-glikozidokban lévő kisebb d_{CO} kötéstávolságot a nagyobb ϕ_{CO} kötésszög kompenzálja így az interglikozidos kötéstávolság (d_{COC} ill. d_{CCC}) ($d \approx 2 \cdot [d \cdot \sin(\phi/2)]$) gyakorlatilag megegyezik (3. ábra). Ha az anomer szénatomhoz halogén vagy heteroatom kapcsolódik, akkor az anomer

effektus miatt az α -anomer a termodinamikailag stabilabb a β -anomernél. Az anomer és exo-anomer effektusok C-glikozil vegyületek esetén nem lépnek fel.²⁰

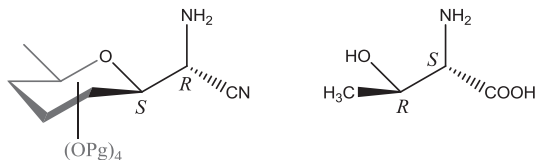
Tulajdonság	O-glikozidos kötés	C-glikozidos kötés
Kötéstávolság	d _{CO} : 1,43 Å	d _{CC} : 1,54 Å
Kötésszög	φ _{COC} : 116°	φ _{CCC} : 109°
Elektronegativitás	O: 3,51	C: 2,35
Dipólmomentum	C-O: 0,74 D	C-C: 0,30 D
rotációs energia	CH ₃ -O-CH ₃ : 2,70 kcal/mol	CH ₃ -CH ₃ : 2,88 kcal/mol
hidrogén-híd kötés	van	nincs
anomer effektus	van	nincs
exonanomer effektus	van	nincs
Stabilitás	enzimek, savak hasítják	Enzimek, savak nem hasítják
konformáció:	anti-periplanális	anti-periplanális

3. ábra Az O-glikozidok és a C-glikozil vegyületek szerkezete és fizikai-kémiai tulajdonságai

A C-glikozil vegyületek nem hidrolizálhatók, ezért elnevezésükben sem alkalmazzuk a hidrolízis-képességre tévesen utaló 'C-glikozid' kifejezést.²¹ A szénhidrátvegyületek elnevezésében több helyen egyszerűsített neveket használtam. A kísérleti részben a különböző C-glikozil- illetve glikálvegyületek elnevezése a IUPAC ajánlások illetve irodalmi előzmények²² alapján történt.

1.3 A 2-amino-2-C-(α/β -D-glikozil)acetonitrilek szerkezete és lehetséges felhasználása

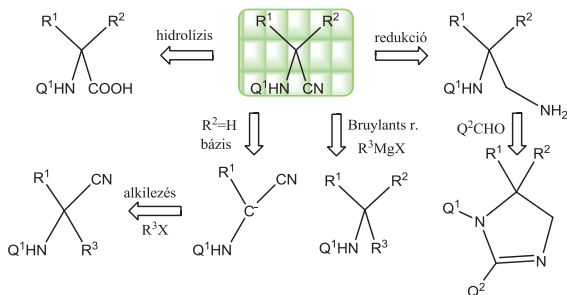
A 2-amino-2-C-(D-glikozil)acetonitrilekben a szénhidrát anomer szénatomjához α -amino-acetonitril molekularészlet kapcsolódik. Hasonlóan a valin, az izoleucin és a threonin aminosavakhoz szekunder β -szénatomokkal rendelkeznek, a királis szénatomhoz kapcsolódó oxigénatom miatt a threonin sztereoizomerjeivel (4. ábra) mutatják a legközelebbi rokonságot. A lehetséges sztereoizomerek közül leginkább a 2-(R)-amino-2- β -D-glikozil-acetonitrilek hasonlítanak a természetes L-threoninhoz.

2-(*R*)-Amino-2-β-D-glikopiranozil acetonitril   L-Threonin

4. ábra 2-(*R*)-Amino-2-β-D-glikopiranozil-acetonitril és az L-threonin szerkezeti analógiája

A threonin analóg aminonitrilekben az anomer szénatomhoz α -amino-acetonitril bifunkciós molekularészlet kapcsolódik, amelyek különböző glikomimetikum szintézisek kiindulási anyagai lehetnek. A C-glikozil-alanin prekursor α -aminonitrilek hidrolízise²² az a C-glikozil-glicinekkel²³ analóg C-glikozil-alaninokat eredményezi. Az α -aminonitrilek lítium alumínium-hidriddel végzett redukciója pedig a megfelelő diamin származékokat eredményezheti (5. ábra). A diaminok aldehidekkel imidazolszármazékokká alakíthatók.²⁴ A tuberkulózzal szemben alkalmazott etilén-diamin származékokhoz hasonlóan (Ethambutol, SQ109)²⁵ egyes glikozil-diaminok is hatékonyan bizonyultak a *Mycobacterium tuberculosis* kórokozóval szemben²⁶. A 4,5-diaril-imidazolinek P2X7 receptor antagonistaként gyulladásgátló hatást mutattak.²⁷ A C-furanozil-glicin aminonitrilek 2-oxopropanal-oxim reagenssel nukleozid analóg pirimidinszármazékokká alakíthatók.²⁸

5. Ábra Az α -aminonitrilek lehetséges szintetikus felhasználásai

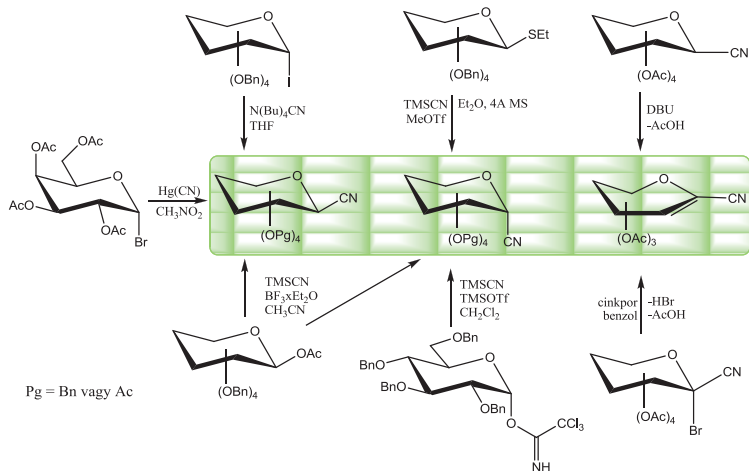
Az α -helyzetben hidrogént tartalmazó alifás és aromás aminonitrilek bázis jelenlétében alkil-halogenidekkel alkilezhetők²⁹, enyhe körülmények között nitrilvesztés közben imínium-ionná alakíthatók, ezért e vegyületek prekursoraként is használják őket (5. ábra).³⁰ Az ilyen

módon előállított iminek Grignard reagenssel alkilezhetők (Bruylants reakció), illetve amin, enamin vagy karbonil származékká alakíthatók.³¹

2. Irodalmi áttekintés

2.1 A glikozil-cianidok előállítási módszerei

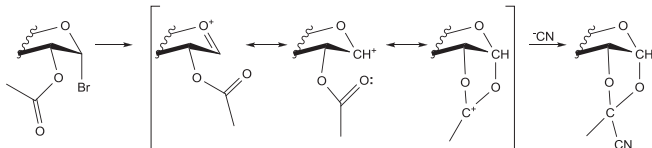
Az α - és β -kapcsolt glikozil-cianidok előállítása az irodalomban a megfelelő glikozil-halogenid (bromid, jodid), acetil, tioetil vagy triklóracetimidát származékokból történik (6. ábra). Mivel az 1-C-formil glikozidok előállítását a nitrilszármazékok DIBAL-H reagenssel végzett redukzív hidrolízisével kívántuk megvalósítani, a szénhidrát hidroxilcsoportjait éter típusú védőcsoportokkal célszerű ellátni.

6. ábra Irodalmi módszerek glikozil-cianidok előállítására

Acetobróm galaktóz és higany(II)cianid nitrometánban végrehajtott Königs-Knorr reakciójában jó hozammal (79%) képződik a 2,3,4,6-tetra-O-acetil- β -D-galaktopiranozil-cianid.³² A reakció sztereoselektív, az α -anomer csak kis mennyiségben képződött (2,9%, dr. 27).³³ Glüko- és mannopiranozil-cianidokat ezzel a módszerrel nem lehet jó hozammal előállítani, mert a galaktozil-cianid előállításánál még csak elhanyagolható mértékű cianoetilidén származék képződésével járó mellékreakció itt szinte kizárólagossá válik. A

feltételezett mechanizmus szerint az említett mellékreakció során a bromid eliminációját követően glikozilium kation intermedier alakul ki (7. ábra), amelyben a 2-acetil résztvevőcsoport karbonil oxigénje gyűrűt zár az anomer szénatommal, majd a képződött aciloxónium kationra cianidion addicionálódik.³⁴

7. ábra Cianoetilidén származék képződése 2-acetil résztvevő csoport közreműködésével

Az acetil résztvevő csoport benzoil védőcsoportra történő cseréjével azonban a fenti Königs-Knorr reakcióban a β -D-glükózil-cianid előállítható.³⁵

A benzil védett α -D-glükózil- és mannozil-jodid tetrahydrofuranban tetrabutilammónium-cianid reagenssel S_N2 -reakcióban közepes hozammal (32-55%) alakul β -ciano származékká.³⁶ A glükóz esetén 2,3,4,6-tetra-*O*-benzil-D-glükált eredményező E2 eliminációs mellékreakció is lejátszódik.³⁶ A benzil védett α -D-glükopiranozil-acetimidátból a *C*-nukleofil trimetilszilil-cianid reagens (TMSCN) és trimetilszilil-triflát (TMSOTf) promoter jelenlétében diklórmetánban a megfelelő α -anomer cianid jó hozammal (87%) képződik.³⁷ Benzil védett α -anomer glikózil-cianidok állíthatók elő a megfelelő benzil védett tioetil glikozidokból: a galaktóz és a glükóz esetén a β -, míg a mannóz esetén az α -anomer tioglikozidokból TMSCN reagenssel MeOTf jelenlétében dietiléterben képződnek az α -anomer nitrilek³⁸ közepes hozammal (68-79%) és sztereoselektivitással ($\alpha/\beta > 3$). A benzil védett, anomer helyzetben acetilcsoportot tartalmazó glikopiranozidok³⁹ és tetraacetil furanozidok⁴⁰ TMSCN reagenssel $BF_3 \cdot Et_2O$ Lewis sav jelenlétében acetonitril illetve nitrometán oldószerben a megfelelő glikózil-cianidok anomerelegyeit eredményezték.

Az acetil védett β -glikopiranozil-nitrometán származékokból jó hozammal (65-80%) állíthatók elő a megfelelő β -cianidok foszfortriklorid reagenssel piridin oldószerben.⁴¹ Acetil védett 1-ciano-D-glükál állítható elő tetraacetil-D-glüko-⁴² illetve tetraacetil-D-mannopiranozil-cianidokból⁴³ DBU-val által kiváltott ecetsav-eliminációval. Az acetil védett 1-ciano-D-glikálok 2,3,4,6-tetra-*O*-acetil-1-bromo-D-glikopiranozil-cianidokból is előállíthatók hidrogén-bromid eliminációjával, az E2 reakcióban cinkpor, réz(II)-szulfát és

nátrium-acetát jelenlétében ecetsav-víz elegyben képződnek a D-glikál-cianidok a D-glükóz-, a D-galaktóz- és a D-mannózszármazékok esetén is 62-78% hozammal.⁴⁴

Az acetil védett cianidokból a védőcsoportok Zemplén módszerrel történő eltávolításával, a képződött glikozil-cianidok benzilezésével képezhetők a DIBAL-H reagenssel szemben stabil benzil védőcsoportokkal ellátott glikozil-cianidok.

2.2 A C-glikozil-formaldehidek előállítási módszerei

A megfelelően védett C-glikozil-aldehidek az irodalom szerint alkalmas kiindulási anyagok különböző C-glikoaminosavak és glikoaminosav mimetikumok előállítására.^{45,46} A C-glikozil-formaldehidek irodalomban szereplő szintézismódszerei három csoportra oszthatók. A formilcsoport kiépítése a megfelelően védett szénhidrát laktonra történő valamely aldehid ekvivalens csoport nukleofil addíciójával és az aldehid funkció regenerálásával. A különböző C-glikozilvegyületek oxidációjával, nitrilek redukzív hidrolízisével történik.

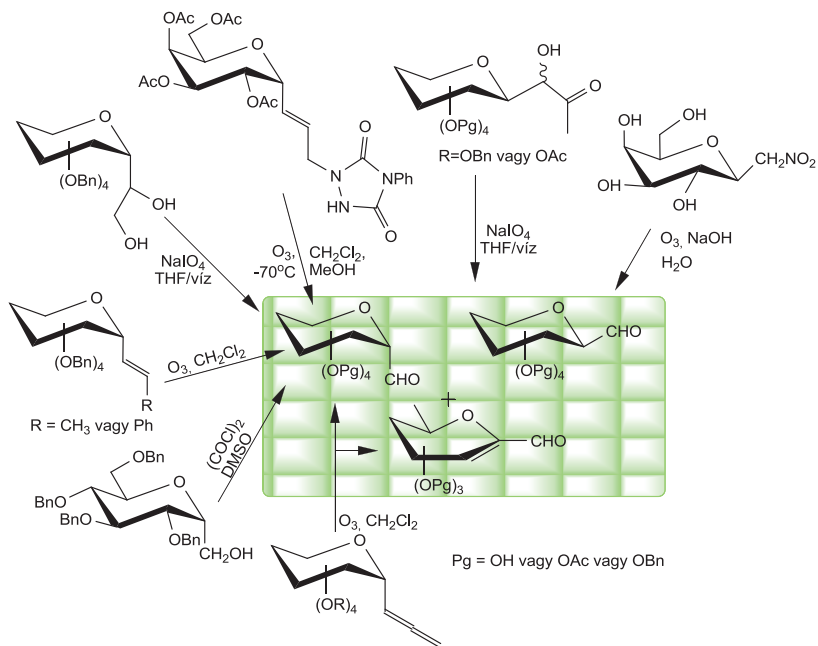
2.2.1 A C-glikozil-formaldehidek előállítása aldehid ekvivalens csoport alkalmazásával

A formilcsoport bevitele történhet „umpolung” technika alkalmazásával⁴⁷: egy megfelelő cukor laktonra⁴⁸ történő aldehid ekvivalens csoport, például tiazolil⁴⁹, benzitiazolil⁵⁰ bisz-(metiltio)-metil⁵¹ vagy ditianil csoport⁵² beépítésével, majd különböző funkciós csoport átalakítások után az aldehid regenerálásával. A tiazolil aldehid ekvivalens csoportot alkalmazó eljárás magában foglalja a 2-lítium-tiazol addícióját a glikonolaktakra. A képződő ketol származék acetilezése után trimetilszililtriflát promoterral végzett trietilszilános redukcióval történik az acetilcsoport eltávolítása. Ez utóbbi reakció a tiazolil C-glikozid 1:1 arányú α/β anomerkeverékét eredményezi. A tisztított anomerekből egy edényben végrehajtott reakcióban először metil trifláttal N-metil-tiazólium-sót, majd nátriumborohidrides redukció után a tiazolidin származékot, végül higany(II)- vagy réz(II)-klorid sóval katalizált hidrolízissel a formil származékot állítottak elő. Az eljárás során 52-65%-os hozam érhető el a megfelelő laktonból. A benzil védett glükóz esetén nem állítható elő tisztán az α -anomer. Bednarski féle epimerizációval (10% trietilamin, i-PrOH:CH₂Cl₂ 1:1 arányú elegyében)⁵³ az α -anomer aldehidekből a termodinamikailag stabilabb β -anomerek ($\alpha/\beta = 1:20$) nyerhetők. A

glikozil-formaldehidek bázis hatására történő epimerizációja ronthatja a sztereoselektív szintézisek hatékonyságát. A képződött aldehidek a hidrátjaikkal együtt vannak jelen a reakcióelegyen.⁴⁹

2.2.2 A C-glikozil-formaldehidek előállítása oxidációs reakciókban

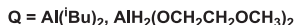
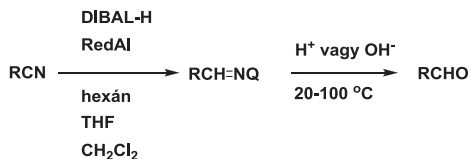
Az anomer helyzetű formilcsoport aldehid prekursor funkciós csoportok oxidációs reakcióival is kialakítható. A C-glikozil-allén^{53,54}, prop-1-én⁵⁵, sztirol^{51,56-58}, nitrometán⁵⁹ és az 1-allil-4-fenil-1,2,4-triazolidin-3,5-dion⁶⁰ származékok ózonolízise a megfelelő 1-C-glikozil-formaldehideket közepes hozammal (41-75%) szolgáltatja (8. ábra). Az erősen oxidatív körülmények hatására azonban a karbonsav melléktermék is megjelenhet⁵⁹, illetve az –OH védőcsoportok is átalakulhatnak. A benzil védőcsoport benzoáttá alakulása ismert az irodalomban⁴⁹, ezért oxidációs módszerek benzil védett származékokkal csak korlátozottan alkalmazhatók. A benzil védett α -glükopiranozil-etilénlikol⁶¹ vagy a különböző szilil-enoléterekből képzett glikopiranozil- α -hidroxi-propanon származékok⁶² nátrium-perjodáttal végzett oxidációja, ill. a benzil védett α -D-glükopiranozil-metanol Swern oxidációja⁶³ szintén a megfelelő aldehidet eredményezi 80% körüli hozammal.

8. ábra 1-C-formil-glikozil vegyületek előállítása oxidatív eljárásokkal

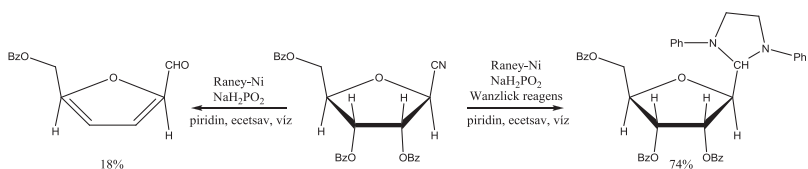
2.2.3 A C-glikozil-formaldehidek előállítása redukzív hidrolízissel

Az alifás és aromás cianovegyületek redukzív hidrolízissel aldimin köztiterméken keresztül aldehidekké alakíthatók⁶⁴ különböző komplex alumínium hidridek, például diizobutil-alumínium-hidrid (DIBAL-H) vagy nátrium-bisz-metoxietoxi-alumínium hidrid (Red-Al) reagenssel történő redukcióban képződő iminek savas vagy lúgos hidrolízisével⁶⁵ (9. ábra). A reakció redukálószer felesleg használata esetén aminokat eredményezhet.

9. ábra Alifás és aromás nitrilek redukzív hidrolizise

Míg az aromás és alifás nitrilek aldehiddé alakítására számos általános módszer⁶⁶⁻⁶⁸ ismert, a glikozil-aldehidek nitrilekből történő előállítására azonban csak néhány furanozil-^{69,70} és piranozil-cianidból⁷¹ kiinduló szintézis szerepel az irodalomban. Albrecht és munkatársai 2,3,5-tri-*O*-benzoyl- β -D-ribofuranozil-cianidból nátrium-hipofoszfít és Raney-nikkel reagensek jelenlétében vizes piridin-ecetsav oldószerben N,N'-difenil-etiléndiamin (Wanzlick reagens) segítségével a képződő aldehidet kristályos 1,3-difenil-imidazolidin származékként jó hozammal (74%) izolálták⁷⁰ (10. ábra).

10. ábra β -D-ribofuranozil-cianid redukzív hidrolizise

Wanzlick reagens nélkül a reakció telítetlen furánaldehidet eredményez, a szabad glikofuranozil-aldehid bomlékony, szobahőmérsékleten kloroformban 2 óra alatt jelentős mértékben bomlik, de nitrogén atmoszférában -20 °C-on napokig eltartható. Hasonló körülmények között az acetil védett β -D-galaktopiranozil-cianidból a megfelelő 1,3-difenil-imidazolidin származék előállítható, de az aldehid regenerálása alacsony hozammal valósítható meg.

Lítium-alumínium-hidrid reagenst alkalmazó redukzív hidrolízissel a tetra-*O*-benzil- α -D-glükopiranozil-cianidból egy spanyol kutatócsoport³⁹ a megfelelő formilszármazékot próbálta előállítani, a publikált ¹H NMR adatok azonban szignifikánsan eltérnek az erre a vegyületre más helyen publikált⁴⁹ adatoktól, a szerzők feltehetően feltehetően a benziloxi-eliminációval képződött D-glükál aldehidet állították elő.

A D-glikozil-cianidokból C-glikozil-aldehideket DIBAL-H illetve REDAL reagensekkel eddig nem állítottak elő. Az alkil-cianidok DIBAL-H reagenssel végzett redukciójában első lépésben aldimin alánok képződnek.⁷² A hidrolízis savas és bázikus körülmények között is végrehajtható, a hidrolízis során a diizobutil-alumínium-amid mellett a megfelelő aldehidek

képződnek, melyek a belőlük egyensúlyi reakcióban képződő aldehid-hidrátokkal együtt lehetnek jelen a reakcióelegyen.

Az 1-formil-D-glikálok közvetlenül is előállíthatók a fenilszulfonil-, vagy fenilszulfonil-D-glikálok erős bázis jelenlétében végzett formilezésével.⁶⁹

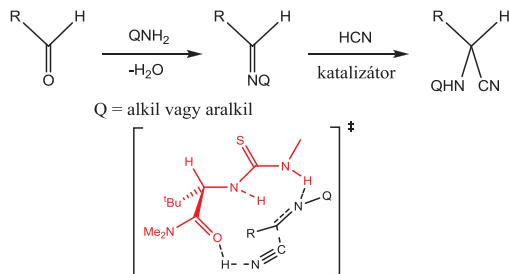
2.3 C-2 Alkiloxi eliminációk

A C-glikozil-aldehidek az anomer szénatomon lévő savas hidrogén és a C-2 alkiloxi szubsztituens eliminációjával 1-formil-D-glikál származékokká alakulhatnak. A különböző β -acetoxi⁷³ és β -alkiloxi karbonilvegyületek⁷⁴ bázis hatására végbemenő β -eliminációi az irodalomban már vizsgált folyamatok. A 4-acetoxi-2-butanon (illetve jó távozcsoportok) esetében a karbanion képződésének sebessége, míg a 4-metoxi-2-butanon (illetve rossz távozcsoportok) esetében a karbanion alkilát-anionvesztése lehet az elimináció sebességmeghatározó lépése. A különböző glikozilvegyületek β -eliminációit tehát az α -helyzetű metincsoport CH-savassága és a β -helyzetben lévő OH védőcsoport távozcsoport sajátsága határozhatja meg. Az irodalomban az anomer helyzetben formil-⁷⁰, karboxil-⁷⁵, nitril-⁷⁶, dietilfoszfonil-⁷⁷, benzotiazol-⁵⁰, tetrazol⁴³ vagy nitrocsoportot⁷⁸ tartalmazó glikopiranozil vegyületek C-2 alkiloxi eliminációja ismert. Az eliminációk többsége bázis jelenlétében (DBU, piridin) játszódott le. Minél erősebb CH-sav a glikozilvegyület, annál gyengébb bázis szükséges a proton eltávolításához, illetve annál stabilabb a belőle képződött karbanion. A karbaniont főként a gyűrűs oxigén és az anomer helyzetben lévő, a töltés konjugációt elősegítő szubsztituensek stabilizálhatják. A β -elimináció sebességét a karbanion stabilitása és a β -helyzetben lévő szubsztituens távozó csoport jellege határozza meg⁷⁹ ($\text{OSO}_2\text{R} > \text{OCOR} > \text{OR} > \text{OH} > \text{O}^- > \text{H}$).

Az elimináció nem csak bázis jelenlétében mehet végbe, az eliminációt az acetil védett β -D-glükózil-aldehid ecetsav-tetrahidrofurán elegyen végzett nátrium-borohidrides redukciója során is észlelték.⁶⁰ A C-glikozil-aldehidek tárolás vagy szilikagél-kromatográfia közben is bomlanak.⁴⁹ A glikozil-aldehidek esetében a távozó alkiloxicsoport és a hidrogén transz-diaxiális helyzetének az eliminációt segítő szerepét írták le.⁴⁵

2.4 Sztereoszelektív Strecker reakciók

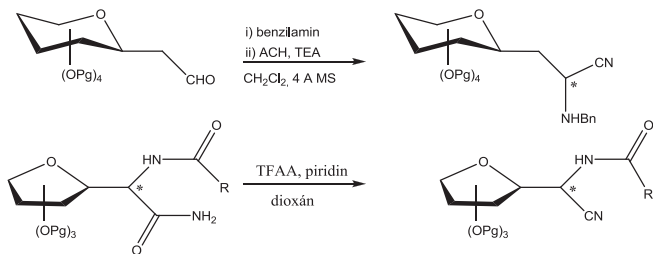
A különböző α -aminonitrilek előállítása legtöbbször aldehidekből vagy ketonokból háromkomponensű Strecker reakcióval⁸⁰ vagy a megfelelő iminekből hidrogén-cianid addíciójával⁸¹ történik. A Strecker szintézis iparilag is alkalmazott reakció aminosavak, például az L-valin ipari előállításában⁸², de a sztereoselektív szintézisek többségében az aldehidek helyett frissen izolált iminekből indulnak ki. A cianid nukleofil addíció sztereoselektivitását az iminképzésben részt vevő királis aminnal⁸³ vagy a hozzáadott organo-⁸⁴⁻⁸⁶, illetve fémorganikus katalizátorokkal⁸⁷ befolyásolják. A királis aminok előnye, hogy a képződött iminek részeként a prokirális centrumhoz kovalensen kötődve tudják kifejteni sztereoselektív hatásukat a nukleofil addíció során, és védőcsoportként szerepelhetnek a további szintetikus lépések folyamán. Széleskörűen alkalmazott királis segédanyagokkal az (*S*)- illetve az (*R*)-1-feniletilaminokkal akirális aldehyd kiindulási anyagok esetén mind az *R*- mind az *S*-konfigurációjú aminonitril származékok előállíthatók. Ezek az aminok a képződött új sztereocentrum abszolút konfigurációjának meghatározását is segítik: A képződő diasztereomer párban az új sztereocentrumon^{22,89} lévő anizokron protonok a konfigurációra jellemző ¹H NMR eltolódást mutatnak. A pivaloil védett β -D-galaktozilamin szintén alkalmazható királis amin reagensként, az oldószer polaritásával irányítható módon az *R*- vagy az *S*-konfigurációjú aminonitril képződését segítheti elő a Strecker reakcióban.² A királis amin reagens hátránya, hogy legalább moláris ekvivalens mennyiségben kell alkalmazni őket a szintézis során. Ezzel szemben az organo- illetve fémorganikus katalizátorok már 2-15 mólszázalék mennyiségben is kitűnő enantioszelektivitást eredményezhetnek. A katalizátorok többségének ipari méretű használatát korlátozza a nagy molekulatömegük (sokszor a reagensekkel azonos tömegű katalizátor szükséges), a magas árak és a visszanyerés nehézségei. Egyes királis tiokarbamid származékok az elektrofil aldiminek aktiválásával sztereoselektív módon katalizálnak számos szén-szén kötés kiépülésével járó reakciót.⁹⁰ A Strecker reakciókban alkalmazott tiokarbamid katalizátorok elősegítik a proton transzfert a hidrogén-cianid és az imin között (11. ábra), a képződő imínium és cianid ion pár egy királis komplexet képezve másodlagos kötésekkel kapcsolódik a katalizátorhoz, a királis komplex bomlásával járó sztereoselektív nukleofil addíció eredményezi a reakció magas enantioszelektivitását.⁸⁴

11. ábra A Jacobsen és munkatársai⁸⁴ által kifejlesztett tiokarbamid katalizátor működésének valószínűsített mechanizmusa

2.4.1 A 2-amino-2-C-(α/β -D-glikozil)acetonitrilek előállítása

A 2-amino-2-C-(α/β -D-glikopiranozil)acetonitrilek előállítására nincs irodalmi példa. A szerin-analóg 2-amino-3-C-(α -D-glikopiranozil)propionitrileket a megfelelő aldehidekből Strecker reakcióban állították elő a (*S*)-1-feniletilamin és aceton-ciánhidrin reagensek alkalmazásával (12. ábra).²² A 2-amido-2-C-(D-glikofuranozil)acetonitril származékokat a megfelelő α -aminosav-amid származékokból trifloureccsav-anhidrid és piridin elegyével kiváltott vízeliminációval állítottak elő.⁹¹

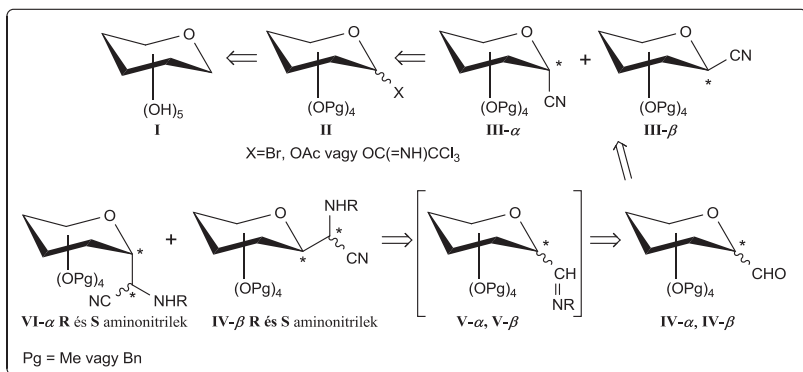
12. ábra C-glikozil-aminosav analógok előállítása

3. Célkitűzések

Az MTA Kémiai Kutatóközpont Biomolekuláris Kémiai Intézetében végzett kutatásokhoz csatlakozva irodalomban nem ismert 2-amino-2-D-glikozil-acetonitrilek sztereoszелеktív szintézisére alkalmazható módszer kidolgozásában vettem részt. Az α - és β -kapcsolt D-glükózil-, D-galaktozil- és D-mannozil-cianid kiindulási anyagokból (**I**) benzil illetve metil védett cukrok α - és β -kapcsolt α -aminonitril származékainak (**VI- α** és **VI- β**) előállítását tűztem ki célul (13. ábra).

A benzil vagy metil védett C-glikoaminonitrilek retroszintetikus analizisében az α - vagy β -C-glikoaminonitril diasztereomerekből kiindulva funkcióscsoport átalakítással konvergens szintézisben a megfelelő anomer C-glikozil-aldehid szintonok nyerhetők, újabb funkciós csoport átalakítás pedig a glikozil-cianid szintonokat eredményezheti. A benzil védett glikozil-cianidok sztereoszелеktív szintézise az irodalomban ismert. A metil védett glikozil-cianidokon diszkonnekciót végrehajtva az anomer szénatom és a cianid között, hidrogén-cianid mellett az irodalomban ismert metil védett 1-O-acetil szintonokat kapjuk.

Szintetikus megközelítésben a glikozil-cianidokból kiindulva diizobutil-alumínium-hidrid reagenst alkalmazó redukzív hidrolízissel terveztem előállítani az 1-C-glikozil-formaldehid származékokat (**IV- α** és **IV- β**). Ez a módszer a cukor aldehidek előállítására nem ismert az irodalomban. A **IV- α** és **IV- β** aldehidekből Strecker reakcióban, az imin intermedierek (**V- α** és **V- β**) izolálása nélkül terveztem a **VI- α** és **VI- β** aminonitril diasztereomer párok aszimmetrikus szintézisét. A szintézis során két kiralitáscentrum sztereoszелеktív kiépítését kell megvalósítani; az anomer szénatomon végbemenő nukleofil addíció α - és β -anomer glikozil-cianidokat (**III- α** és **III- β**), az 1-C-formil glikozil származékokból kiinduló Strecker reakció pedig az *R* és *S* diasztereomer **VI- α** és **VI- β** aminonitrileket eredményezi. A Strecker reakciók sztereokémiájának vizsgálata az alkalmazott reakciókörülmények, reagensek és katalizátorok függvényében, illetve a keletkezett, irodalomban eddig nem leírt termékek karakterizálása szintén a tervezett munka részét képezték.

13. ábra 2-amino-2-D-glikozil-acetonitrilek retroszintetikus analízise

Az új sztereocentrumok konfigurációjának felderítését röntgendiffrakció és különböző NMR technikák és királis segédanyagok együttes alkalmazásával terveztem megvalósítani. Célkitűzéseim között szerepelt a különböző D-glüko-, D-galakto- és D-mannopiranozil vegyületek a Strecker reakció sztereoselektivitását meghatározó aszimmetrikus indukciójának összehasonlító vizsgálata. A C-glikozilmetilén-imin közti termékeken keresztül lejártszó nukleofil addíciók sztereokémiáját az irodalomban eddig nem vizsgálták.

A kísérletek során az előállított aminonitrilek reakciókészségének vizsgálatát is terveztem. Hidrolízissel C-glikoaminosavakat, redukcióval és az azt követő kondenzációval a megfelelő 1,2-diamin- illetve 1,3-imidazolin származékokat kívántam előállítani. A C-glikoaminonitrilek peptidhez kapcsolása illetve biológiai alkalmazhatóságának vizsgálata a csoport jövőbeni kutatási tervei között szerepel.

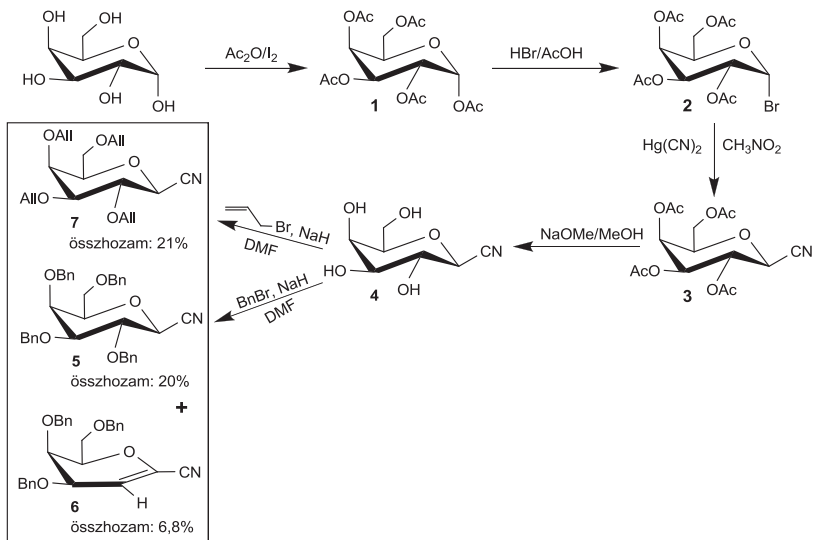
4. Kísérleti eredmények és értékelésük

4.1 A redukzív hidrolízis kiindulási anyagainak előállítása: Benzil illetve metil védőcsoporttal ellátott α - és β -D-glikopiranozil-cianidok szintézise

C-Glikozil-formaldehidek megfelelő nitrilekből redukzív hidrolízissel történő előállításához a szénhidrát hidroxilcsoportjait a komplex alumínium hidridekkel szemben stabil védőcsoportokkal kell ellátni. Az észter típusú védőcsoportok az alumínium hidridekkel reagálhatnak⁹², míg az éter védőcsoportok a hidrid reagensekkel szemben ellenállóak. Az éter típusú védőcsoporttal ellátott szénhidrátszármazékok a bázis jelenlétében végbemenő β -eliminációval szemben is ellenállóbbak az észter védett származékoknál⁷⁹. A benzil védőcsoporttal ellátott cukrokat Boc-benzil stratégiával előállított peptidekhez kapcsolva a cukor védőcsoportjainak eltávolítása nem igényel külön lépést, ezért elsősorban benzil védett cukrokkal dolgoztam. A különböző benzil védett α - és β -anomer D-glikozil-cianidok preparatív méretben szilikagél oszlopkromatográfia alkalmazásával nem minden választható szét, ezért szintézisüket sztereoselektív módon kellett megvalósítani. A redukzív hidrolízis során képződő aldehidek β -alkiloxi eliminációjának tanulmányozásához és a Strecker reakció vizsgálatához metil védett cukor cianidokat is előállítottam. Az α - és β -anomer metil védett D-glükózil-, D-galaktozil- és D-mannozil-cianidok kromatográfiásan szétválaszthatónak bizonyultak, így az egyes anomerek szintézise jóval egyszerűbben elvégezhető.

4.1.1 A benzil és az allil védett β -D-galaktopiranozil-cianid és a benzil védett 1-ciano-D-galaktól előállítása

A tetra-O-benzil- β -D-galaktopiranozil-cianid előállításához a kristályos α -D-galaktóz-peracetátból (1) indultam ki, melyet α -D-galaktózból ecetsavanhidrid és katalitikus mennyiségű jódd jelenlétében (62%) állítottam elő⁹³ (14. ábra). Az 1 peracetáttól hidrogénbromid ecetsavas oldatával szobahőmérsékleten jó hozammal (85%) nyerhető a 2,3,4,6-tetra-O-acetil- α -D-galaktopiranozil-bromid⁹⁴ (2). A 2 bromidból higany(II)-cianid reagenssel Königs-Knorr reakcióban sztereoselektíven és elfogadható hozammal (68%) állítható elő a 2,3,4,6-tetra-O-acetil- β -D-galaktopiranozil-cianid (3).^{32,33}

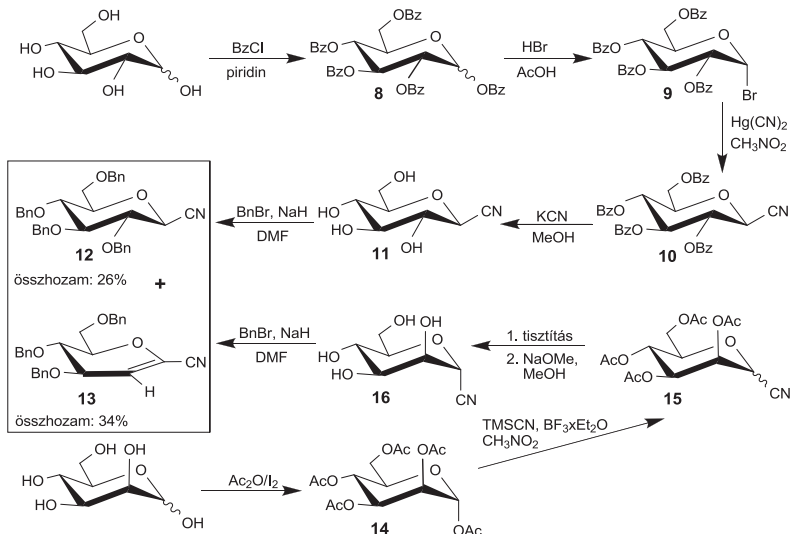

14. ábra A benzil és az allil védett β -D-galaktopiranozil-cianidok és a benzil védett 1-ciano-D-galakttól szintézise

A **3** cianid metanolos közegben katalitikus mennyiségű (0.05 ekv.) nátrium-metiláttal (Zemplén-módszer) 0 °C-on jó hozammal (95%) dezacetilezhető. A reakció néhány óra alatt lejártszódik, az elegyben ezután a metil-imidát származék mennyisége növekedik, mely a metilát anion cianocsoportra történő nukleofil addíciójában képződik. Szobahőmérsékleten az imidát származék képződése miatt a dezacetilezés szelektíven nem végezhető el.⁷⁶ A dezacetilezés során glikál termék képződését nem tapasztaltam. A keletkező β -D-galaktopiranozil-cianidot (**4**) benzil-bromid és nátrium-hidrid reagensek jelenlétében benzilezve oszlopkromatográfiás tisztítás után nyertem a kristályos 2,3,4,6-tetra-O-benzil- β -D-galaktopiranozil-cianidot (**5**). A benzilezés során a 2-benziloxi elimináció is lejártszódott, mely során az 1-ciano-3,4,6-tri-O-benzil-D-galakttól (**6**) melléktermék képződött (5-20%). A glikál termék képződésének kedvezett a nátrium hidrid mennyiségének növelése, illetve a benzil bromid reagens adagolása során a reakcióelegy hűtésének megszüntetése. A β -D-galaktozil-cianid hasonló körülmények között allyl bromid és nátrium-hidrid reagensek jelenlétében végzett allilezése a 2,3,4,6-tetra-O-allyl- β -D-galaktopiranozil-cianidot (**7**) eredményezte.

4.1.2 A benzil védett β -D-glükopiranozil-cianid és 1-ciano-D-glükál előállítása

A β -D-glükózil-cianidok előállítása a korábban részletezett (7. ábra) cianoetilidén származék képződésével járó mellékreakció³³ miatt acetyl helyett benzoil védőcsoport alkalmazásával történt. (A cianoetilidén származék képződését a glükózegységet tartalmazó megfelelő acetyl védett laktózszármazék Königs-Knorr reakciójában is tapasztaltam.) Az α -D-glükózt benzoil-kloriddal piridinben perbenzoileztem⁹⁵, majd a kristályosítással izolált pentabenzoil-glükózt (8) hidrogén-bromid jégecetes oldatában 87%-os hozammal 2,3,4,6-tetra-*O*-benzoil- α -D-glükopiranozil-bromiddá (9) alakítottam⁹⁵ (15. ábra). Nitrometánban higany(II)-cianid reagenssel Königs-Knorr reakcióban jó hozammal (74%) képződik a benzoilezett glükózil-cianid (10). A védőcsoportok eltávolítása KCN metanolos oldatában történt⁹⁶ (80%) hosszabb reakcióidő esetén a Zemplén módszer alkalmazásánál tapasztalt módon itt is észlelhető a metil-imidát származék képződése, valamint a 2-benzoiloxi elimináció. A β -D-glükózil-cianid (11) benzilezése a várt 2,3,4,6-tetra-*O*-benzil- β -D-glükopiranozil-cianid (12, 52%) mellett a β -D-galaktozil-cianid benzilezési reakciójához hasonlóan (14. ábra) az 1-ciano-3,4,6-tri-*O*-benzil-glükált (13, 7-12%) eredményezi.

15. ábra A benzil védett β -D-glükopiranozil-cianid és 1-ciano-glükál szintézise

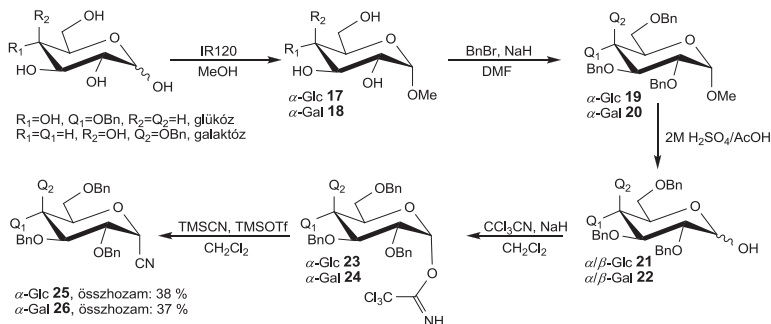

A 2,3,4,6-tetra-*O*-acetyl- α -D-mannopiranozil-cianid (**15**) kvantitatív dezacetilezésével nyert α -D-mannopiranozil-cianid (**16**) benzilezése kizárólagosan a **13** glükál származék képződéséhez vezetett 84%-os hozammal (15. ábra). Ezt az irodalomból nem ismert reakciót használtam fel a **13** cianid előállításához. A **15** α/β -cianidokat mannóz peracetátból (**14**) kiindulva nitrometánban TMSCN reagenssel bórt trifluorid éterát jelenlétében állítottam elő (47%). A D-mannóz peracetilezése jód és ecetsavanhidrid keverékében főleg a **14** α -anomert (86%) eredményezte.

4.1.3 A benzil védett α -D-glükopiranozil-cianid és α -D-galaktopiranozil-cianid előállítása

A cianocsoport bevitele az acetyl védett glükózszármazékok esetén cianoetilidén származék képződéséhez vezetett mind a Königs-Knorr reakcióban (7. ábra), mind az acetyl védett glükóz α -triklór-acetimidát származékának TMSCN reagenssel végzett nukleofil szubsztitúciós reakciójában. A β -glükózil-cianidok benzilezése során pedig 1-ciano-3,4,6-tri-*O*-benzil-glikál (**6**, **13**) melléktermékek képződtek. A cianoetilidén és a glikál származékok képződésének elkerülésére a cianocsoport bevitelét az előzőleg benzilezett szubsztráton valósítottam meg.

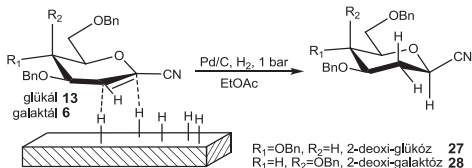
A D-glükóz és a D-galaktoz metanolban IR120 gyanta jelenlétében refluxoltatva jó hozammal a megfelelő α -D-metilglükózidá⁹⁷ alakítható (**17**, 90%; **18**, 92%) (16. ábra). A benzilezést követően képződött 1-*O*-metil-2,3,4,6-tetra-*O*-benzil- α -D-glikopiranozidok (**19**, 85%; **20**, 84%) anomer metilcsoportjának hidrolizise 4N kénsav és ecetsav elegyében közepes hozammal (70% és 75%) végezhető.⁹⁸ A tetrabenzil-glikopiranozidok anomerelegeiből (**21**, **22**) triklór-acetonitril és nátrium-hidrid reagenssel nitrometánban képezhetők (87% és 85%) az α -acetimidát származékok⁹⁹ (**23**, 87%; **24**, 85%), amelyek TMSCN reagenssel TMSOTf promotor jelenlétében a megfelelő α -anomer cianidokká alakíthatók (81% és 75%).³⁷

16. ábra A benzil védett α -D-glüko- és α -D-galaktopiranozil-cianidok szintézise

4.1.4 A 2-dezoxi-3,4,6-tri-*O*-benzil- β -D-glüko- és galaktopiranozil-cianid előállítása

A benzil védett 2-dezoxi-3,4,6-tri-*O*-benzil- β -D-glükopiranozil- (**27**) és galaktopiranozil-cianidokat (**28**) a megfelelő 1-ciano-glikál vegyületek (**13** és **6**) atmoszférikus nyomású hidrogénezéssel palládium-csoszén katalizátor (10%-os Pd/C) jelenlétében állítottam elő (17. ábra). A katalizátor mennyisége meghatározó volt a reakció kemoszelektivitása szempontjából, 5% palládium jelenlétében gyors reakcióban mind a kettőskötés, mind a nitrilcsoport redukálódott. A reakció 1% palládium jelenlétében jóval lassabb, de elfogadható hozammal (**27**, 53%, **28**, 52%) eredményezte a kívánt 2-dezoxi-cianidokat. A reakció meglepetésre mindkét glikál esetében kizárólag a β -anomer terméket eredményezte. A kemoszelektív redukció a 2,3-didezoxi piranózok előállításában sikerrel alkalmazott o-nitrobenzolszulfonil-hidrazid diimid prekursor¹⁰⁰ felhasználásával nem játszódott le, feltehetően az 1-ciano-glikálok kettőskötésének diimid redukciót gátló¹⁰¹ poláros jellege miatt.

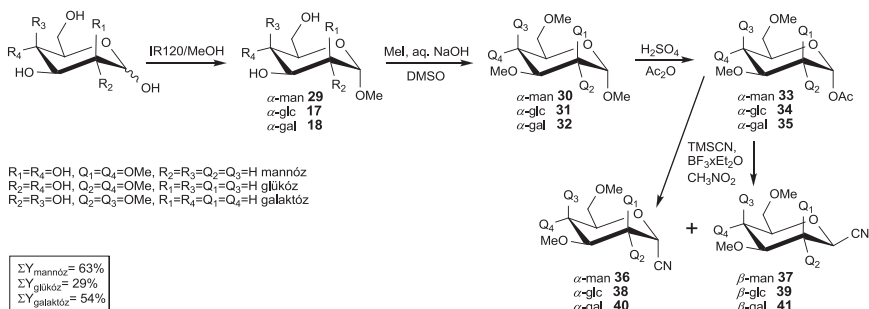

17. ábra A 2-dezoxi-3,4,6-tri-*O*-benzil- β -D-glükozil- és galaktoszil-cianid szintézise

A nem szubsztituált ciklohexén esetében az elektrofil addíció a gyűrűn mindkét irányból egyforma valószínűséggel következhet be.¹⁰² A 1-ciano-glikál nagyfokú α -oldali szelektivitását (dr. > 10) az irodalomban a glikálok epoxidálási reakcióiban tapasztalták.¹⁰³

4.1.5 Metil védett α - és β -D-glikopiranozil-cianidok előállítása

A metil védett α - és β -manno-(**36** és **37**), glüko-(**38** és **39**) és galaktopiranozil-cianidok (**40** és **41**) előállítása D-mannóz, D-glükóz és D-galaktóz kiindulási anyagokból történt. A D-mannóz permetilezése egy lépésben alacsony hozammal eredményezte a permetil D-mannóz anomerelegyet, ezért a metilezést minden szénhidrát esetén két lépésben végeztem (18. ábra). Első lépésben az anomer hidroxilcsoport metilezését IR120 erősen savas kationcserélő gyanta segítségével metanolban végeztem (**29**, 97%; **17**, 90%; **18**, 92%), ezt követően metiljodiddal 50% vizes nátrium-hidroxid és dimetilszulfid elegyében¹⁰⁴ a nem anomer helyzetű hidroxilcsoportokat metileztem (**30**, 79%; **31**, 75%; **32**, 97%). Az α -anomer metilcsoport ecetsavanhidrid és tömény kénsav (50:1) keverékében α -acetilcsoportra cserélhető (**33**, 88%; **34**, 76%; **35**, 87%).¹⁰⁵ A keletkezett 1-O-acetil származékok bórt trifluorid dietil éterát jelenlétében TMSCN reagenssel végzett nukleofil szubsztitúcióval α/β anomer cianidokká alakíthatók (**36**, 60%; **37**, 33%; **38**, 33%; **39**, 24%; **40**, 28%; **41**, 41%).¹⁰⁶

18. ábra Metil védett α - és β -glikopiranozil-cianidok szintézise

A cianidképzési reakciók az α - és β -anomerek 1:1 arányú elegyét eredményezték de anomerek kromatográfiásan elválaszthatók, így nincs szükség a benzilezett származékoknál leírt bonyolultabb sztereoselektív szintézisre.

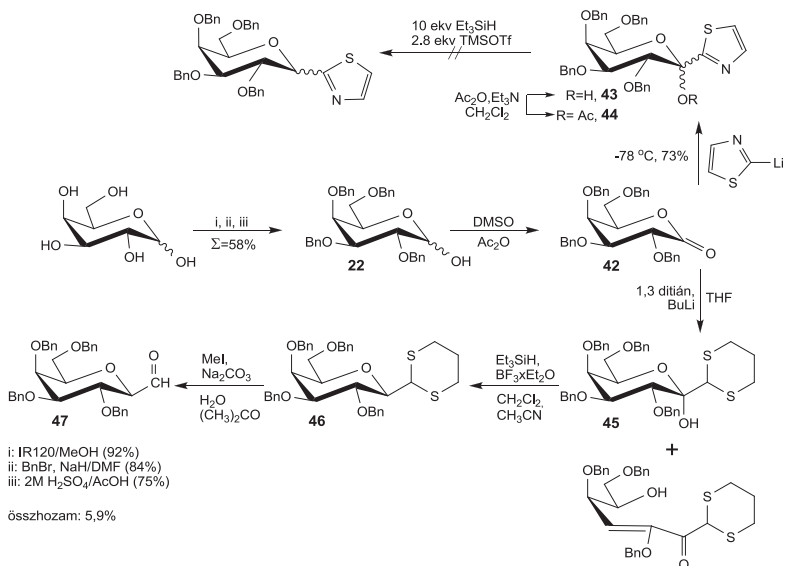
4.2 Az α - és β -glikopiranozil-formaldehidek előállítás

4.2.1 A C-(2,3,4,6-tetra-O-benzil- β -galaktopiranozil)formaldehid előállítása tiazolil és ditianil aldehid ekvivalens csoport alkalmazásával

A benzil védett β -D-galaktopiranozil-aldehydet 2,3,4,6-tetra-O-benzil-D-galaktanolaktonból az irodalomban ismert módon tiazolil⁴⁹ és ditianil⁵² aldehid ekvivalens csoportok segítségével is megkísérlem előállítani.

A korábban vázolt szintézisúton D-(+)-galaktózból 58%-os bruttó hozammal **22** 2,3,4,6-tetra-O-benzil- α / β -D-galaktopiranoz anomerelegy állítható elő (16. ábra). Moffatt oxidációt alkalmazva¹⁰⁷ dimetilszulfoxid és ecetsavanhidrid keverékében közepes hozammal (62%) képződött a megfelelő laktonszármazék (**42**) (19. ábra). A 2-bróm tiazol és az *n*-butil-lítium reakciójában *in situ* képződött 2-lítium-tiazol nukleofil addíciója a **42** galaktanolakton anomer szénatomjára sztereoszелеktiv reakcióban (dr. 4:1) az α -ketol-tiazolil származékot (**43**, 63%) eredményezte. A **44** acetyl származékot az anomer szénatom hidroxilcsoportjának ecetsavanhidrid és trietilamin jelenlétében végzett acetilezésével (85%) állítottam elő, de az acetoxi csoport eltávolítása az irodalomban leírt körülmények között⁴⁹ nem ment végbe, ezért másik aldehid ekvivalens csoport alkalmazása mellett döntöttünk.

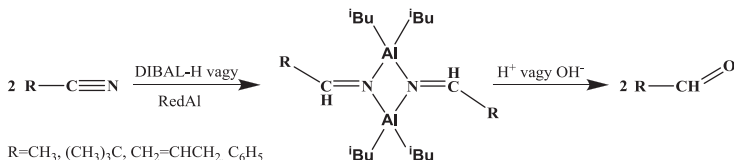
A ditianil és az *n*-butil-lítium reakciójával *in situ* előállított 1,3-ditianil-lítium a **42** cukor laktonra addicionálódva jó hozammal (81%) eredményezte az α -ketol-ditianil származékot (**45**) (19. ábra). Melléktermékként a lakton α -helyzetű savas hidrogénjének és β -helyzetű benziloxi csoportjának eliminációjával egy nyílt lánccú glikálszármazékot (10%) kaptam abban az esetben, ha a ditianil-lítiumot tartalmazó elegyhez adagoltam a tetrahydrofuranban oldott benzil védett galaktanolakton. Fordított adagolással a mellékreakció elkerülhető. A hidroxilcsoport eltávolítása acetilezési lépés nélkül trietilszilánal, bórtetrafluorid-éterát jelenlétében végezhető (64%). A képződött β -galaktoszil-ditianil származékból (**46**) metiljodid reagenssel, nátrium-karbonát jelenlétében gyenge hozammal (39%) képződik a 2,3,4,6-tetra-O-benzil- β -D-galaktopiranozil-formaldehid (**47**).⁵²

19. ábra A benzil védett β -D-galaktopiranozil-formaldehid szintézise ditián aldehid ekvivalens csoport alkalmazásával

4.2.2 Az α - és β -anomer C-glikopiranozil-formaldehidek előállítása glikozil-cianidok redukzív hidrolízisével

A különböző D-glikozil, 2-dezoxi-D-glikozil-cianidok és az 1-ciano-D-glikál vegyületek redukzív hidrolízisét diizobutil-alumínium-hidrid (DIBAL-H) és nátrium-bisz-metoxietoxi-alumínium-hidrid (RedAl) reagensekkel végeztem. A DIBAL-H reagenssel végzett reakció első lépésében aldimin alánok képződnek, melyek dimerekként stabilizálódnak és a szubsztituensről függően izolálhatók.¹⁰⁸ Az aldimin alánok savas és bázikus közegben is hidrolizálhatók.

20. ábra Aldehidek előállítása nitrilek redukzív hidrolízisével

A cukor-cianidokból képzett aldimin alánok hidrolízisével *C*-glikozil-aldehidek és 1-formil-glikálok állíthatók elő (21. ábra). A hidrolízis körülményei alapvetően befolyásolják a képződő termékelegy összetételét. Savas hidrolízis során (1N sósav) a fellépő β -elimináció miatt főleg 1-formil-glikálok képződnek. Enyhén lúgos közegben a cukor aldehidek epimerizálódnak, az egyensúly elérésekor a β -anomer van többségben (Bednarski-epimerizáció⁵³), ezért a hidrolízis nem végezhető lúgos körülmények között sem. A hidrolízist 1N ammónium klorid oldattal végezve a várt D-glikozil-aldehidek képződtek. Az irodalom szerint a glikozil-aldehidek a belőlük egyensúlyi reakcióban képződő aldehid-hidrátokkal együtt vannak jelen a reakcióelegyben, azonban a mért ¹H NMR spektrumokban azonban az aldehid-hidrátok jelenlétére utaló jeleket nem találtunk⁵⁰ (¹H NMR δ (ppm): 5.16 CH(OH)₂).

Pg: Bn vagy Me vagy allil

21. ábra α - és β -D-glikopiranozil-cianidok redukzív hidrolízise

A redukatív hidrolízis redukciós lépésének optimalizálása során DIBAL-H és RedAl reagenzeket alkalmaztam különböző oldószerekben (diklórmetán, THF vagy toluol), -78 °C és +20 °C közötti hőmérsékleteken (1. táblázat). A hidrolízis 1M ammónium-klorid oldatban 0 °C-on történt, a nyertermékeket flashkromatográfiával hexán-etilacetát oldószerkeletet alkalmazva tisztítottam. A reakciókörülmények optimalizálását az **5** β -galaktozil-cianid szubsztráttal végeztem. A DIBAL-H reagenst 2,0 ekvivalens mennyiségben alkalmazva a reakcióelegyből meglepetésre csak a 3,4,6-tri-*O*-benzil-D-galakttól származékot (**48**) sikerült izolálni. A nyertermék 1-*C*-(2,3,4,6-tetra-*O*-benzil- β -D-galaktopiranozil)metilamin (**49**) származékot is tartalmazott, mely a cianid redukciójában képződött. Az **49** amin származékot nem minden esetben izoláltam, jelenlétére a nyertermékek analitikai adatai alapján következtettem (VRK/ninhidrin, MS (ESI): m/z 554.4 [M+H]⁺). A DIBAL-H mennyiségének csökkentésével (1.4 ekv.) az aminná történő redukció elkerülhető, és a **47** glikozil-aldehid (52%) mellett csak kevés glikálszármazék képződött. 1,2 ekvivalens DIBAL-H reagenssel nem képződött az 1-formil-galakttól származék, de a kromatográfiás tisztítást követően

kimutatható volt. A nyerstekek szilikagélkromatográfiás tisztítása során *C*-2 alkiloxi elimináció és a benzil védett a glükózil-aldehid esetén epimerizáció is tapasztalható. A RedAl reagens -78 °C hőmérsékleten 2 óra alatt sem tetrahidrofuranban sem toluolban nem redukálta a galaktozil-cianidot, a reakciót szobahőmérsékleten végezve mindkét aldehid képződése megfigyelhető. A glikozil-aldehidek szelektív szintézisét RedAl redukálószerrel sem a hőmérséklet, sem pedig a reagens mennyiségének változtatásával nem sikerült megvalósítani.

1. Táblázat A 2,3,4,6-tetra-*O*-benzil- β -D-galaktopiranozil-cianid (5) szubsztráton végzett redukzív hidrolízis körülményeinek optimalizálása

Redukáló-szer	Reagens mennyisége	Oldószer	Hőm. (°C)	Idő (perc)	Termékek	Hozam (%) ^a	
						47	48
DIBAL-H	2,0 ekv.	CH ₂ Cl ₂	-78	30	48 + 49	-	45
DIBAL-H	1,8 ekv.	CH ₂ Cl ₂	-78	30	47 + 48 + 49	12	51
DIBAL-H	1,4 ekv.	CH ₂ Cl ₂	-78	30	47 + 48	52	10
DIBAL-H	1,2 ekv.	CH ₂ Cl ₂	-78	30	5 + 47	23	12
DIBAL-H	1,4 ekv.	CH ₂ Cl ₂	-40	30	48 + 49	-	38
DIBAL-H	1,8 ekv.	CH ₂ Cl ₂	-40	30	48 + 49	-	27
RedAl	2,0 ekv.	toluol vagy THF	-78	120	-	-	-
RedAl	2,5 ekv.	THF	20	120	47 + 48	< 5	54
RedAl	1,0 ekv.	toluol	20	120	47 + 48	-	12
RedAl	2,5 ekv.	THF	20	120	47 + 48	10	50
RedAl	2,5 ekv.	toluol	-20 majd 20	20 + 30	47 + 48	36	30

a) A megfelelő aldehidek hozama szilikagél flashkromatográfia után.

A legkisebb mértékű eliminációt a DIBAL-H reagenssel diklórmétán vagy toluol oldószerben, a -78 °C-on végzett redukiót követő ammónium klorid vizes oldatával végzett hidrolízis esetén tapasztaltam, ezért a rendelkezésre álló glikozil, 2-dezoxi glikozil-cianidok és 1-cianoglikál származékok redukzív hidrolízisét is ezen körülmények között végeztem (2. táblázat). A nyerstekek kromatográfiás tisztítása során fellépő β -elimináció miatt a termékek összetételét a tisztítás előtt NMR spektroszkópiával vizsgáltam. A keletkezett aldehidek ¹H NMR spektrumaiban az axiális formilcsoport hidrogénjének jele 9.8-10.0 ppm (α -glikozil-aldehidek), az ekvatoriális formilcsoporté (β -glikozil-aldehidek) 9.5-9.7 ppm, míg az 1-formil-glikálok CHO protonja 9.15-9.20 ppm közötti kémiai eltolódás értékeknél jelentkezett.

2. Táblázat A D-glikopiranozil-, a 2-dezoxi-D-glikopiranozil-cianidok és az 1-ciano-D-glikál vegyületek redukzív hidrolízise és a kromatográfiás tisztítás hatása a glikozil-aldehidek β -alkiloxi eliminációval történő bomlására

Cianid	Szénhidrát, védőcsoport	Redukáló- szer	Aldehyd aránya a nyerstermékben ^a		Izolált aldehyd, hozam	
			Glikozil- ald.	1-Formil- glikál	Glikozil- ald.	1-Formil- glikál
26	α -Gal, Bn	DIBAL-H	50 , 90%	48 , 10%	50 , 18%	48 , 36%
5	β -Gal, Bn	DIBAL-H	47 , 91%	48 , 9%	47 , 52%	48 , 10%
5	β -Gal, Bn	Red-Al	N/A	N/A	47 , 36%	48 , 30%
40	α -Gal, Me	DIBAL-H	51 , 100%	-	51 , 71%	52 , 8%
41	β -Gal, Me	DIBAL-H	53 , 100%	-	53 , 60%	-
7	β -Gal, All	DIBAL-H	-	54 , 100%	-	54 , 63%
7	β -Gal, All	Red-Al	-	54 , 100%	-	54 , 22%
25	α -Glc, Bn	DIBAL-H	55 , 92%	56 , 8%	-	56 , 38%
25	α -Glc, Bn	Red-Al	N/A	N/A	-	56 , 54%
12	β -Glc, Bn	DIBAL-H	57 , 98% ^b , 0% ^c	56 , 2% ^b , 100% ^c	-	56 , 41%
38	α -Glc, Me	DIBAL-H	58 , 95%	61 , 5%	N/A	N/A
39	β -Glc, Me	DIBAL-H	59 , 98%	61 , 2%	N/A	N/A
36	α -Man, Me	DIBAL-H	60 , 88%	61 , 12%	60 , 29%	61 , 26%
37	β -Man, Me	DIBAL-H	62 , 80%	61 , 20%	62 , 38%	61 , 28%
6	Galaktál, Bn	DIBAL-H	-	-	-	48 , 63%
13	Glükál, Bn	DIBAL-H	-	-	-	56 , 52%
28	2-dezoxi Gal, Bn	DIBAL-H	-	-	63 , 53%	-
27	2-dezoxi Glc, Bn	DIBAL-H	-	-	64 , 59%	-

a) A nyerstermék ¹H NMR spektrumában mérhető CHO jelek integráljainak aránya alapján.

b) Az aldimin-alán hidrolízise 1M NH₄Cl oldattal történt.

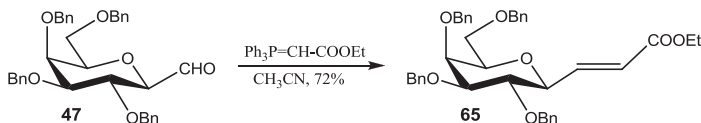
c) Az aldimin alán hidrolízise 1M HCl oldattal történt.

A redukzív hidrolízis során a **7** allil védett β -D-galaktozil-cianid kivételével minden cianid átalakítható a megfelelő aldehiddé. Az allil védett származék esetén csak a galaktál származék (**54**) képződését tapasztaltam. A benzil védett glükozil-cianidok (**12**, **25**) redukzív hidrolízisének nyerstermékeit tisztítva csak az **59** glükál származék izolálható. A glikozil-aldehidek izolálása savas karakterű szilikagélt használva többnyire nem vezetett eredményre, az izolált anyagban a glikálszármazék aránya növekedett, miközben a nyerstermékben még jelenlévő glikozil-aldehyd jelentős része elbomlott. A benzil védett 1-ciano-glikálok (**6**, **13**) redukzív hidrolízise 60% körüli hozammal eredményezte a megfelelő **48** és **56** aldehideket,

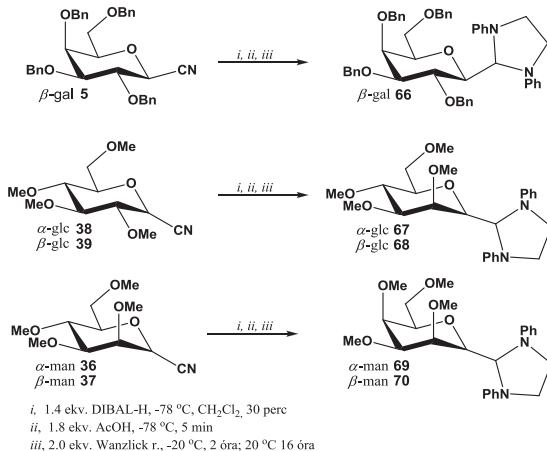
aminképződés, illetve a glikál kettős kötés redukciója nélkül. A **28** 2-dezoxi- β -D-galaktó és **27** glükopiranozil-cianidokból közepes hozammal képződtek aldehidek (**63**, 53%; **64**, 59%), a reakció során β -eliminációt vagy epimerizációt nem tapasztaltam.

A redukzív hidrolízis C-glikopiranozil-aldehid nyertermékei az NMR analízisek szerint egységes termékek, és tisztítás nélkül alkalmas kiindulási anyagok lehetnek sav vagy bázis komponenst nem alkalmazó szintézisekben. Az **47** β -galaktozil-cianid redukzív hidrolízisének nyerterméke Wittig reakcióban jó hozammal eredményezte a transz-galaktozil-alkén (**65**) ($J_{\text{CH=CH}}$ 15.6 Hz) származékot (22. ábra).

22. ábra A Wittig reakció 1-C-2,3,4,6-tetra-O-benzil-galaktozil-formaldehid szubsztráttal

A glikopiranozil-aldehidek stabilitásának növelését irodalmi analógiák alapján az aldehidek csapdázásával kíséreltük megoldani. A glikozil-cianidokból egy edényben végzett reakcióban közepes hozammal képezhető az aldehid-ekvivalens származék, ha a redukciót követően a reakcióelegyhez alacsony hőmérsékleten ecetsavat, majd Wanzlick reagenst¹⁰⁹ (N,N' -difeniletilén-diamin) adagolunk (23. ábra).

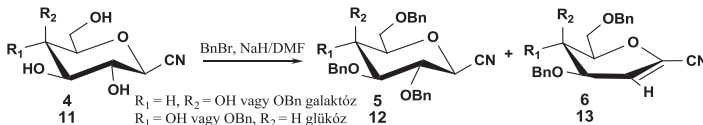
23. ábra Az α - és β -glikopiranozil-aldehidek stabil formában történő izolálása 1,3-difenil-imidazolin származékokként egy edényben végzett reakcióban

A reakció a metil és benzil védett α - és β -anomer aldehidek stabil formában történő izolálását teszi lehetővé. Az **5** benzil védett galaktozil-cianidból a redukzív hidrolízishez hasonló hozammal (57%) sikerült előállítani az 1,3-imidazolidin származékot (**66**). A **38** metil védett α -glükózil-cianidból epimerizációval képződő β -anomer imidazolin származék (**67**, 28%; **68**, 20%) is izolálható volt. A **39** β -glükózil analóg esetén csak a **68** β -imidazolin származék (46%) volt jelen a termékben. A reakció a **36**, **37** metil védett mannozil-cianidok esetén epimerizáció nélkül eredményezte a **69** (31%) és **70** (44%) maszkírozott aldehideket. Az 1,3-imidazolidin származékok tisztíthatók és tárolhatók.

4.3 β -Alkiloxi eliminációk

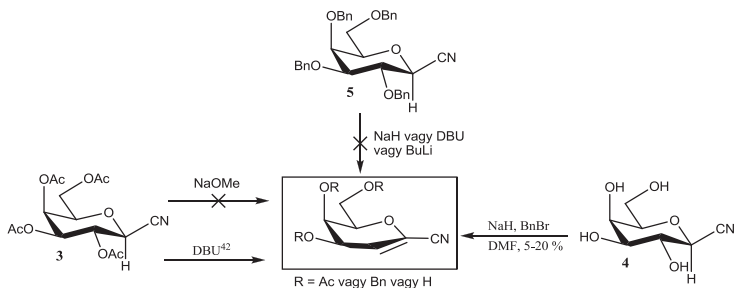
4.3.1 Az acetyl védett glikozil-cianidok védőcsoportjainak benzilcsoportra történő cseréje során bekövetkező β -eliminációinak vizsgálata

A β -D-glikopiranozil-cianidok benzilezése során a várt 2,3,4,6-tetra-*O*-benzil- β -glikopiranozil-cianidok mellett 1-ciano-glikálok is képződtek (24. ábra).

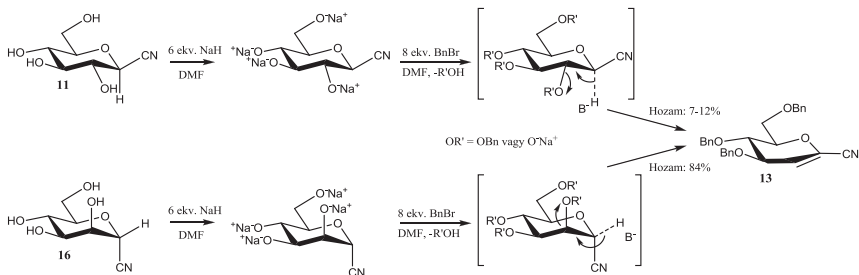
24. ábra A glikozil-cianidok benzilezés során bekövetkező β -eliminációja

A tisztított 2,3,4,6-tetra-*O*-benzil- β -D-galaktopiranozil-cianidot a benzilezés körülményei között vizsgálva nem tapasztaltam eliminációt (25. ábra). Nem történt reakció az acetylvédett cukor-cianidok 1-ciano-glikál származékokká alakítására használt DBU⁴² illetve butil-lítium bázis alkalmazása esetén sem. Nem képződött 1-ciano-galaktál az acetyl védett glikozil-cianidok Zemplén dezacetilezésénél használt katalitikus mennyiségű nátrium-metilát hatására sem.

25. ábra A β -galaktozil-cianidok eliminációs reakciói bázis jelenlétében

A β -D-glükopiranozil-cianid benzilezésekor a **13** 1-ciano-3,4,6-tri-*O*-benzil-D-glükál csak melléktermékként képződött (7-12%) a **12** tetrabenzil-glükózszármazék mellett, míg az α -D-mannopiranozil-cianid benzilezésekor az eliminációval képződött **13** származék volt az egyetlen izolálható termék (84%) (26. ábra).

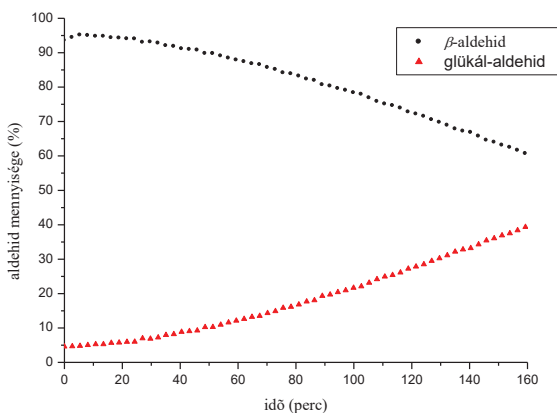
26. ábra A benzil védett D-glükál aldehid képződése β -D-glükopiranozil- és az α -D-mannopiranozil-cianidokból

A glikozil-cianidok bázis hatására végbemenő β -eliminációja tehát függ a szubsztituensek távozócsoport tulajdonságaitól és sztereokémiájától. Az eliminációnak nem feltétele a távozócsoportok transz-diaxiális térállása, de a *C*-2 szubsztituens axiális térállása kedvez a β -eliminációs reakciónak.

4.3.2 β -Elimináció a glikozil-cianidok redukzív hidrolízise során

A glikozil-cianidok redukzív hidrolízise során tapasztalt epimerizációt és β -eliminációt ^1H NMR-spektroszkópia alkalmazásával vizsgáltam. A benzil védett glikozil-aldehidek bomlását 40 °C hőmérsékleten észlelték⁵⁰, ezért a vizsgálatokat is ezen a hőmérsékleten végeztem deuterált kloroform oldószerben. A benzil védett glikozil-aldehidek szobahőmérsékleten irodalmi adatok szerint deuterált kloroformban stabilak⁵⁰.

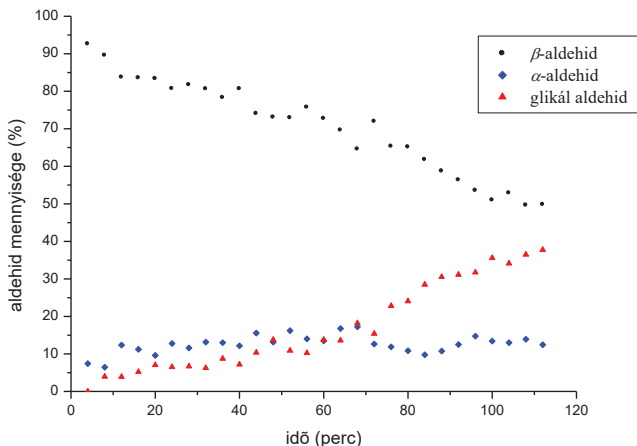
Az anomertiszta **47** benzil védett β -galaktozil-aldehid bomlását ^1H NMR spektroszkópia alkalmazásával deuterált kloroformos oldatban vizsgáltam. Az aldehidek mennyiségére a megfelelő aldehyd jelek integrálja alapján következtettem. A deuterált kloroformos oldatot 25 °C-ról 40 °C-ra melegítve a β -aldehidek aránya a β -elimináció következtében csökkenni kezdett, miközben az **48** 1-formil-galaktál mennyisége folyamatosan növekedett (27. ábra). Az **48** aldehyd képződésének sebessége az aldehyd $\delta_{\text{CHO}}=9.16$ kémiai eltolódású jelének integrál-értékein túl telítetlen szénatomhoz kapcsolódó proton 5.81 ppm eltolódású jelének integrál-értékein keresztül is követhető.

27. ábra A benzil védett β -D-galaktopiranozil-aldehyd szubsztráton végbemenő C-2 benziloxi elimináció vizsgálata 40 °C-on

Bázikus körülmények között (0,2 ekv. DBU), 40 °C-on a kezdetben anomertiszta **47** galaktozil-aldehyd mellett megjelent az α -anomer aldehyd is, melyeknek koncentrációja a

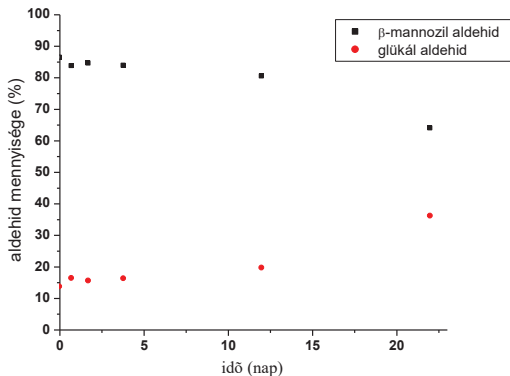
β -aldehidekhez képest $\alpha/\beta \sim 1:4$ arányból állandósult (28. ábra), az 1-formil-galaktál képződését a bázis hozzáadása gyorsította.

28. ábra A benzil védett β -D-galaktopiranozil-aldehid szubsztráton végbemenő benziloxi elimináció vizsgálata 0,2 ekvivalens DBU jelenlétében

Savas körülmények között (0,2 ekv. TFA) az elimináció gyorsan játszódott le, a sav hozzáadását követően 5 perc múlva a telített aldehid már csak nyomokban volt jelen az oldatban. Az eliminációt a C-2 benziloxicsoprot protonálódása válthatja ki, amelyet a benzilalkohol és a C-1 proton távozása követ. Ez magyarázatja az enyhén savas karakterű szilikagélén végzett tisztítás közben észlelt változásokat.

A metil védett C-glikozil-aldehidek stabilabbak, oszlopkromatográfiásan 'tisztíthatók', bár a tisztítás során glikálképződés és jelentős anyagvesztés következett be. A **62** metil védett β -mannozil-aldehidben a C-2 helyzetű metoxi csoport és az anomer hidrogén $^4C_1$ konformáció esetén transz-diaxiális helyzetben van, a bomlás azonban 20 °C-on csak néhány hét alatt meg végbe (29. ábra).

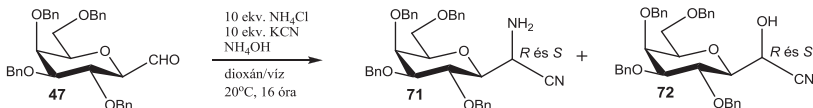

29. ábra A metil védett β -mannozil-aldehid β -eliminációja 20 °C hőmérsékleten

A glikopiranozil-aldehidek hőérzékenyek, de sav vagy bázis jelenlétében is könnyen 1-formil-glükál származékká alakulnak, a hidrolízist ezért alacsony hőmérsékleten és semleges körülmények között kell végrehajtani, és az előállított glikozil-aldehidek pedig hűtve tárolandók.

4.4 2-Amino-2-C-(α/β -D-glikozil)acetonitrilek előállítása Strecker reakcióval

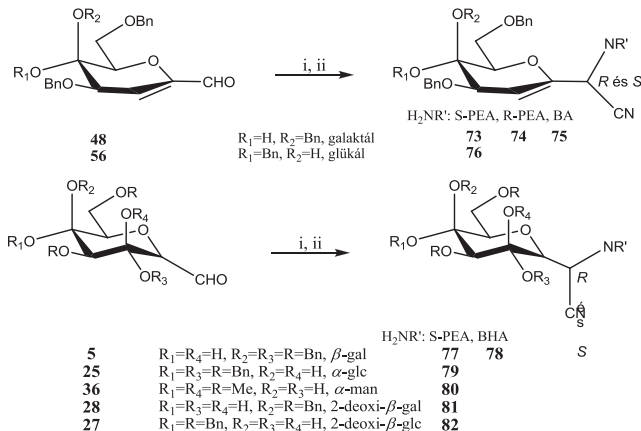
A Strecker-reakció az α -aminonitrilek előállítására használt háromkomponensű (aldehid, amin és cianid) reakció⁸⁰. A hagyományos, vizes körülmények között végrehajtott Strecker reakcióban a **47** galaktozil-aldehidből ammónia és kálium-cianid jelenlétében az aminonitril (**71**, 3%) és a ciánhidrin (**72**, 24%) diasztereomerek egyaránt szerény hozammal képződnek (30. ábra).

30. ábra Vizes közegben lejátszódó Strecker reakció benzil védett β -D-galaktopiranozil-aldehid szubsztráttal

Vízmentes körülmények között szárítószer jelenlétében az aldehidekből aminokkal iminek képezhetők, melyekből hidrocianálással diasztereomer aminonitrilek nyerhetők. Ezzel a szintézisúttal a ciánhidrin származékok képződése elkerülhető. Amin reagensként a Strecker reakciókban gyakran alkalmazott¹¹⁰ (*S*)-1-feniletilamint vagy (*R*)-1-feniletilamint, cianid forrásként aceton-ciánhidrint²² (ACH) (A módszer), vagy trimetilszilil-cianidot¹¹¹ (B módszer) használtam. A trimetilszilil-cianidból ekvivalens mennyiségű metanollal állítottam elő a nukleofil reagens hidrogén-cianidot. Hidrogén-cianid ugyancsak előállítható ekvivalens mennyiségű nátrium-cianid és ammónium-bromid metanolos oldatában is (C módszer).

(*S*)-1-Feniletilamin és aceton-ciánhidrin reagensekkel trietilamin jelenlétében a **48** és **56** 1-formil-glikálokból közepes hozammal (**73**, 53%; **76**, 38%) és közepes diasztereoselektivitással (dr. 3,00 és 1.44) nyerhetők a megfelelő aminonitril diasztereomerek (31. ábra, 3. táblázat). A trietilamin alkalmazása a reakcióban az aceton-ciánhidrin acetone és hidrogén-cianid komponensekre történő disszociációját katalizálja¹¹², a megnövekedett cianidion koncentráció pedig 5-20%-kal növelte a hozamokat, miközben a képződő termékek diasztereomerarányára nem volt hatással (**73**, 73%, dr. 3.00; **76**, 43%, dr. 1.24).

31. ábra 1-D-Glikál és 1-C-(D-glikozil)aminonitrilek előállítása Strecker reakcióval

i) (*S*)-1-PEA, 4Å molekulaszita, 2 óra, 20 °C ii) ACH, TEA, 16 óra, 20 °C

A **48** aldehyd az (*R*)-1-feniletilaminnal vagy az akirális benzilaminnal végzett Strecker reakcióban hasonló hozammal és alacsonyabb diasztereoselektivitással eredményezte a

termékeket (**74**, **75**) mint az (*S*)-1-feniletilamin reagenst alkalmazó szintézis (**73**) (3. táblázat). A képződött glikál-aminonitril diasztereomer párok szilikagél oszlopkromatográfiával nem választhatók szét. A diasztereomerarányok meghatározása ezekben az esetekben az elegy ¹H NMR spektrumában az anizokron kémiai eltolódású jelek integrál értékeinek aránya alapján történt. A szétválasztott termékek diasztereomertisztaságának vizsgálata is ezzel a módszerrel végezhető.

A C-2 helyzetben alkiloxi-csoportot tartalmazó **5**, **25**, **36** glikozil-aldehidek esetén a redukzív hidrolízis nyerstermékeiből indultam ki. Ezekben az esetekben a Strecker reakciók alacsony hozammal (21-42%) eredményezték a megfelelő aminonitrileket (**77-80**). Váratlan módon a benzil védett glikozil-aldehideknél gyengébb alkiloxi eliminációs készséget mutató metil védett α -mannozil-aldehidek alacsonyabb hozammal eredményezték a megfelelő aminonitrileket mint a benzil védett származékok. A képződött aminonitril diasztereomer párok szilikagéles oszlopkromatográfiával szétválaszthatók. A nyerstermék tömegspektrumában a glikozil-aminonitrilek mellett a glikál-aminonitrilek képződését is detektáltuk. A benzil védett 2-dezoxi- β -galaktopiranozil- és glükopiranozil-aldehidekből mind ACH mind TMSCN cianid donort alkalmazva közepes hozammal és magasabb diasztereoszelektivitással állíthatók elő az aminonitril diasztereomerek (**81**, **82**).

3. Táblázat A reakciókörülmények hozamra és diasztereoszelektivitásra gyakorolt hatása az 1-formil-D-glikál, a 2-dezoxi-D-glikozil- és a D-glikozil-aldehidekből kiinduló Strecker reakciókban

	Aldehyd, védőcso.	Amin (ekv.)	HCN forrás (ekv.)	Oldószer	Hozam (%)	Aminonitril <i>R</i> [*] és <i>S</i> [*]	dr.
48	Galaktál, Bn	<i>S</i> -PEA (2,0)	ACH (5,0)	CH ₂ Cl ₂	73	73	3,00
48	Galaktál, Bn	<i>R</i> -PEA (2,0)	ACH (5,0)	CH ₂ Cl ₂	67	74	2,06
48	Galaktál, Bn	BA (2,0)	ACH (5,0)	CH ₂ Cl ₂	69	75	2,78
56	Glükál, Bn	<i>S</i> -PEA (1,1)	ACH (1,3)	CH ₃ CN	33	76	1,44
56	Glükál, Bn	<i>S</i> -PEA (1,5)	ACH (2,5)	CH ₂ Cl ₂	43	76	1,24
47	β -Gal, Bn	<i>S</i> -PEA (2,0)	TMSCN (2,0)	CH ₂ Cl ₂	29	77	3,30
47	β -Gal, Bn	BHA (3,0)	NaCN (3,0)	CH ₂ Cl ₂	38	78	2,79
55	α -Glc, Bn	<i>S</i> -PEA (1,5)	ACH (2,5)	CH ₃ CN	42	79	1,35
60	α -Man, Me	<i>S</i> -PEA (2,0)	ACH (5,0)	CH ₂ Cl ₂	21	80	2,00
63	2-dezoxi-Gal, Bn	<i>S</i> -PEA (2,0)	ACH (5,0)	THF	62	81	5,17
64	2-dezoxi-Glc, Bn	<i>S</i> -PEA (2,0)	TMSCN (2,0)	CH ₂ Cl ₂	65	82	8,25

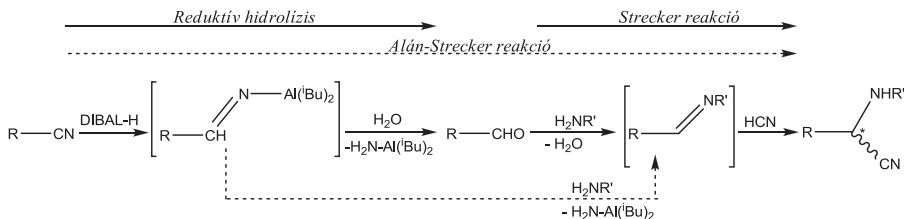
* az új sztereocentrum konfigurációja

A Strecker reakcióban képződött aminonitril diasztereomerek új sztereocentrumának abszolút konfigurációja és a meghatározás módszerei a 4.5 és 4.6 fejezetben kerülnek bemutatásra.

4.5 Alán-Strecker reakciók

A sav és bázisérzékeny glikozil-aldehidekből kiinduló aminonitril szintézisek gyenge hozamát a szintézisút megváltoztatásával próbáltuk javítani. Az aminonitrilek előállításának eddig nem alkalmazott kiindulási anyagai a különböző organikus cianidok is lehetnek, amelyekből dialkilalumínium hidrid addícióval aldimin alán⁷² komplexek képződnek, amelyek primer aminokkal diizobutil-alumínium-amid¹¹³ képződése közben transziminálási reakcióban iminekké alakíthatók. Az így képződött iminek hidrocianálásával a Strecker reakcióval analóg módon aminonitrilek képezhetők¹¹⁴ (32. ábra). Az aldimin-alán köztitermeken keresztül végbemenő, laboratóriumunkban kifejlesztett ún. alán-Strecker reakció egy edényben végezhető szintézissel eredményez aminonitrileket. Az aminosav szintézis köztitermék aminonitrilek a hagyományos Strecker reakcióhoz képest így újabb vegyületcsaládból kiindulva is előállíthatók.

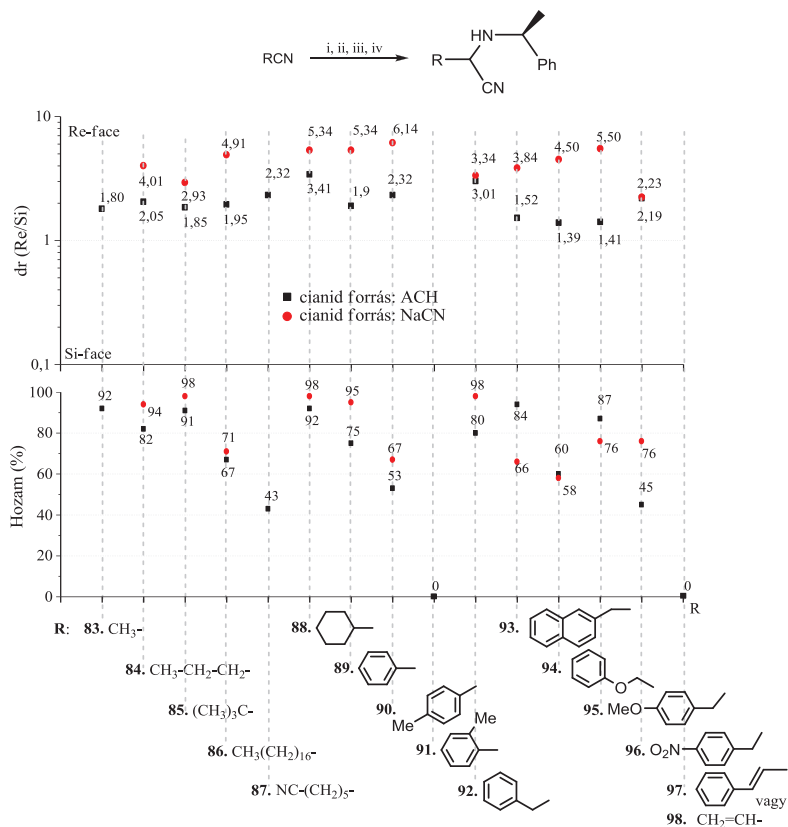

32. ábra A Strecker és az alán Strecker reakció összehasonlítása

4.5.1 Alán-Strecker reakció akirális cianid kiindulási anyagokkal

Az α -aminonitrilek cianidokból történő előállítására szolgáló új módszert kezdetben a drága és nehezebben előállítható cukor nitrilek helyett a könnyen hozzáférhető alifás és aromás nitrilekkel végeztük. Az alán-Strecker reakció alkalmazhatóságát és sztereoselektivitását a kiindulási anyagok és a cianid forrás változtatásával vizsgáltuk (33. ábra). A reakció első, redukciós lépését a cukrok redukív hidrolízisében optimálisnak

bizonyult körülmények között végeztük (1,4 ekv. DIBAL-H, diklórmetán, -78 °C, 30 perc). Az aminonitrilek képződéséhez szükséges a DIBAL-H feleslegének kvencselése etilacetát vagy metanol hozzáadásával (0,4 ekvivalens) végezhető. Az etilacetát alkalmazásának hátránya, hogy a reakció során acetaldiminből a nyerstermékben szennyezésként jelen lévő (*S/R*)-2-amino-propionitril származék képződik. A vegyület szerkezete megegyezik az acetonitrilből kiinduló alán-Strecker reakció termékével (**83**).

33. ábra Akirális nitrilekkel végzett alán-Strecker reakciók

i) 1,4 ekv. DIBAL-H, -78 °C, CH₂Cl₂, 30 perc ii) 0,4 ekv. MeOH, -78 °C, 5 perc iii) 5 ekv. (*S*)-1-feniletilamin, 0 °C, 2 óra, iv) 3 vagy 10 ekv. cianid forrás, 20 °C, 16 óra

A redukciós lépést követően a reakcióelegyet 5,0 ekvivalens mennyiségű (*S*)-1-feniletilammal 0 °C hőmérsékleten 2 óráig kevertetve képezhetők a megfelelő iminek, melyek hidrocianálását 10 ekvivalens ACH alkalmazásával (A' módszer) vagy 3-3 ekvivalens ammónium bromid és nátrium-cianid metanolos oldatának hozzáadásával (C' módszer) végeztük. A hűtést 1 óra után megszüntetve egy éjszaka alatt képződtek a megfelelő aminonitrilek (33. ábra). Az aceton-ciánhidrin cianid forrás esetén 2-metil-2-((*S*)-1-feniletilamino)propán-nitril melléktermék képződése is tapasztalható az aceton-ciánhidrin és az (*S*)-1-feniletilamin reakciójában. A melléktermék a főtermék aminonitrilekhez (**83-96**) hasonló kromatográfiás tulajdonságokkal rendelkezik, így a főterméket szennyezheti. A képződött diasztereomerek a 3-fenoxi-(*S/R*)-2-((*S*)-1-feniletilamino)propán-nitril (**94-S**, és **94-R**) kivételével nem voltak szeparálhatók, ezért a diasztereomerarányokat a tisztított diasztereomerelegyen az új sztereocentrum (RCHCN) ¹H NMR jeleinek integrálértékei alapján határoztuk meg.

A reakciókörülmények a hozamokra és a diasztereomerarányokra gyakorolt hatását pivalonitril szubsztrát esetén vizsgáltuk (4. táblázat). A hidrocianálási lépést szobahőmérsékleten, diklórmétánban végrehajtva változatlan diasztereoselektivitás mellett alacsonyabb hozam (59%) tapasztalható mint az alacsony hőmérsékleten végrehajtott reakció esetén (90%). A trietilamin nélkül, aceton-ciánhidrin reagenssel végzett reakcióban tapasztalt alacsonyabb hozam (37%) annak tulajdonítható, hogy a trietilamin által katalizált ciánhidrin disszociáció visszazorulása miatt a hidrocianálás kisebb hatékonysággal megy végbe.

4. táblázat A reakciókörülmények hozamra és diasztereoselektivitásra gyakorolt hatása a pivalonitrilből kiinduló alán-Strecker reakciókban aceton-ciánhidrin alkalmazása esetén.

Oldószer	Amin ^a	Et ₃ N	Katalizátor ^b	Hőmérséklet (°C)	Hozam (%)	dr.
CH ₂ Cl ₂	S	+	-	0 - 20	59	1,99
CH ₂ Cl ₂	S	-	-	-78	37	2,08
CH ₂ Cl ₂	S	-	+	-78	18	2,17
CH ₂ Cl ₂	S	+	+ ^c	-78	33	1,80
CH ₂ Cl ₂	S ^d	+	-	-78	22	2,20
CH ₂ Cl ₂	R	+	-	-78	90	1,79
CH ₂ Cl ₂	R	+	+	-78	43	2,04
THF	S	+	-	-78	2	1,33
Toluol	S	+	-	-78	92	1,96

^a S: (*S*)-1-feniletilamin, R: (*R*)-1-feniletilamin

^b 2 mól% katalizátor

^c 4 mól% katalizátor

^d A reakcióban 2 ekv. (*S*)-1-feniletilamint és 5 ekv. aceton-ciánhidrint alkalmaztunk.

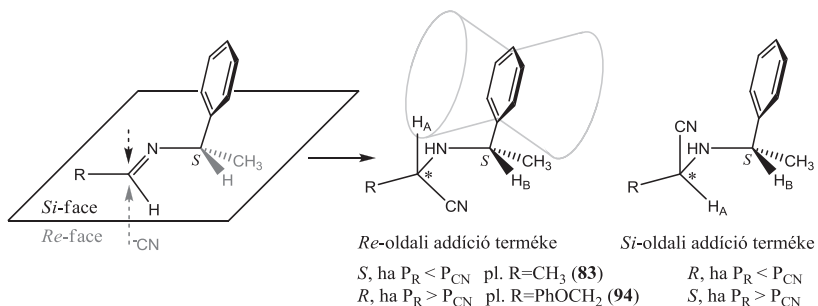
Az irodalom szerint¹¹⁵ az aceton-cianhidrin disszociációja hidrogén-cianiddá és acetonná dioxán oldószerben lassú, ezért a szintén éterkötést tartalmazó tetrahydrofuranban észlelt rendkívül alacsony hozam feltételezhetően az aceton-cianhidrin gyenge disszociációs hajlamára vezethető vissza. Az alán-Strecker reakció toluol oldószerben jó hozammal játszódott le. A szintézisek diasztereoselektivitását a kereskedelembe kapható, az iminek hidrocianálási reakciójában hatékony Jacobsen tiokarbamid katalizátor⁸⁴ (42. ábra) alkalmazásával próbáltuk javítani. A katalizátort a transziminálási reakció után adtuk a reakcióelegyhez. Ezekben a reakciókban a katalizátor mennyiségétől függetlenül (2 vagy 4 mol%) változatlan diasztereoselektivitás mellett alacsonyabb hozamokat tapasztaltunk. A trietilamin és a katalizátor együttes alkalmazásakor a hozam kissé növekedett, a diasztereoselektivitás azonban így sem változott. A katalizátor nagymértékű enantioselektivitását frissen előállított iminek hidrocianálása során azzal magyarázzák, hogy a savas NH-protonjai az iminnel hidrogén-híd kötést képezve elősegítik az elektrofilebb iminiumion képződését, miközben a katalizátorral alkotott királis komplexben a cianid addíció csak az egyik irányból kedvezményezett. Az általunk alkalmazott reakciókörülmények között a királis amin feleslege és a katalitikus trietilamin valószínűleg semlegesíti a kis mennyiségben jelenlévő katalizátor savasságát.

A reakció alifás és aromás nitrilekből jó hozammal (70-90%) szolgáltatja a megfelelő aminonitrileket. A DIBAL-H reagens nem alkalmas olyan szubsztrátok esetén, amelyek savas protonot vagy halogént tartalmaznak. A két cianid csoportot tartalmazó ftálsav-dinitriltől sem mono sem diaminonitril termék nem keletkezett, míg az 1,5-diciano-pentánból mind a mono- (43%), mind a diaminonitril (50%) származék izolálható volt. Az orto-helyzetben metilcsoportot tartalmazó 2-metil-benzonitriltől nem képződik aminonitril termék (91), míg 4-metil származék (90) esetén közepes kitermelés érhető el. A reakciócentrum szterikusan zsúfoltsága ellenére a pivalonitriltől kiinduló szintézis kiváló hozammal eredményezi a megfelelő aminonitril származékot (95). Nem játszódik le a reakció α,β -telítetlen nitrilekkel, így például a fahéjsavnitril (97), az allilnitril (98) vagy az akrilnitril alkalmazásakor. A jobb hozamok és diasztereoselektivitás értékek érhetők el, amikor a hidrogén-cianidot nátrium-cianidból ammónium-bromiddal metanolban szabadítjuk fel. A hozam növekedését magyarázhatja, hogy a metanol elősegíti a protontranszfert a hidrogén-cianid és az imin nitrogénje között¹²⁴, illetve solvatacióval stabilizálja az imineknél reaktívabb iminiumionokat. Aceton-cianhidrin esetén a legmagasabb diasztereoselektivitást (3,41) a ciklohexán-karbonitriltől kiindulva érték el. A nátrium-cianid alkalmazásakor általában jobb diasztereoselektivitások (2,23-6,14) érhetők el. Az alán-Strecker reakció akirális nitrilekkel

jó hozammal szolgáltatta a megfelelő aminonitrileket, a csupán közepes diasztereoselektivitások ellenére az alán-Strecker reakció alkalmas módszer számos nem természetes aminosav prekursor aminonitrilek előállítására.

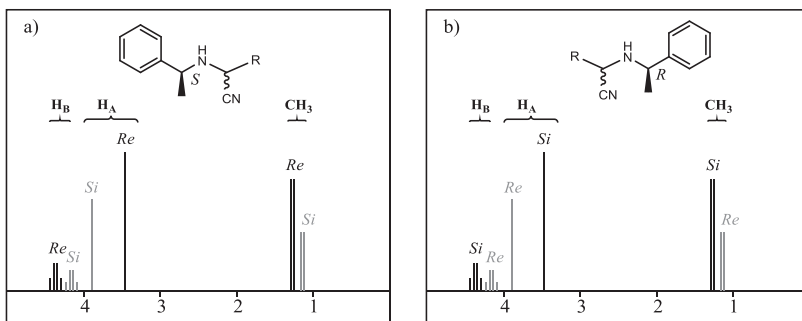
4.5.1.1 Az akirális cianidokból kiinduló alán-Strecker reakciók sztereokémiája

Az alán-Strecker reakcióban diasztereomer aminonitrilek képződnek, melyek többsége szilikagél oszlopkromatográfiával nem választható el egymástól. A diasztereomer termékek aránya az elegy ^1H NMR spektruma alapján számítható. A királis (*S*)- vagy (*R*)-1-feniletilaminnal végzett szintézisek kapcsán megfigyelték, hogy az új sztereocentrum anizokron protonjainak (H_A) ^1H NMR kémiai eltolódás értékei függenek a feniletilamin és az új sztereocentrum hidrogénjének egymáshoz viszonyított térbeli elhelyezkedésétől (5. táblázat), a metincsoportok relatív konfigurációjától.¹¹⁶⁻¹¹⁸ Az új sztereocentrum konfigurációja pedig az imin szénatomjához kapcsolódó szubsztituensnek a cianid szubsztituenshez viszonyított Cahn-Ingold-Prelog prioritásától (*P*) függ (34. ábra).

34. ábra Nukleofil cianid addíció iminekre. Az új sztereocentrum konfiguráció-függése a cianid addíció irányától.

Az új sztereocentrum anizokron metin protonjainak (H_A) kémiai eltolódás különbsége az amin királis szénatomjához kapcsolódó fenilcsoportjának a H_A protonra gyakorolt eltérő mágneses árnyékoló hatására vezethető vissza.¹¹⁶

35. ábra Az imin köztterméken végbemenő nukleofil addíció termékeinek konfigurációja és az ¹H-NMR spektrumi összefüggések a) (S)-1-feniletilamin b) (R)-1-feniletilamin jelenlétében végzett alán-Strecker reakciókban

Ha az új sztereocentrumhoz metilén csoporton keresztül egy arilcsoport kapcsolódik (92, 93, 95, 96), az újabb gyűrűk mágneses árnyékoló hatása miatt a H_B és a CH₃ magok kémiai eltolódásának sorrendje felcserélődhet. Az újabb arilcsoport jelenléte a H_A magok kémiai eltolódásának sorrendjét nem érinti.

5. Táblázat Az anizokron protonok kémiai eltolódás értékei az akirális szubsztrátokkal végzett alán Strecker reakció diasztereomer aminonitril termékeiben

Vegyület	δ (ppm)						Főtermék konfig.
	H _A		H _B		CH ₃		
	<i>Re</i>	<i>Si</i>	<i>Re</i>	<i>Si</i>	<i>Re</i>	<i>Si</i>	
83	3.25	3.74	4.09	4.06	1.43	1.38	S ^{*116}
84	3.16	3.65	4.09	4.05	1.37	1.35	S
85	2.84	3.29	4.05	4.00	1.38	1.32	S ^{*116}
86	3.15	3.64	4.08	4.04	1.38	1.35	S
87	3.15	3.64	4.08	4.01	1.38	1.35	S
88	2.99	3.47	4.07	4.01	1.37	1.33	S
89	4.38	4.69	4.24	3.99	1.42	1.40	S ^{*118}
90	4.34	4.64	4.23	3.97	1.42	1.40	S ^{*117}
92	3.43	3.87	4.03	4.04	1.33	1.32	S ^{*119}
93	3.18	3.56	4.07	4.05	1.34	1.37	S
94	3.56	4.04	4.17	4.13	1.47	1.42	R
95	3.38	3.79	4.02	4.11	1.31	1.23	S ^{*118}
96	3.45	3.92	4.04	4.06	1.34	1.27	S

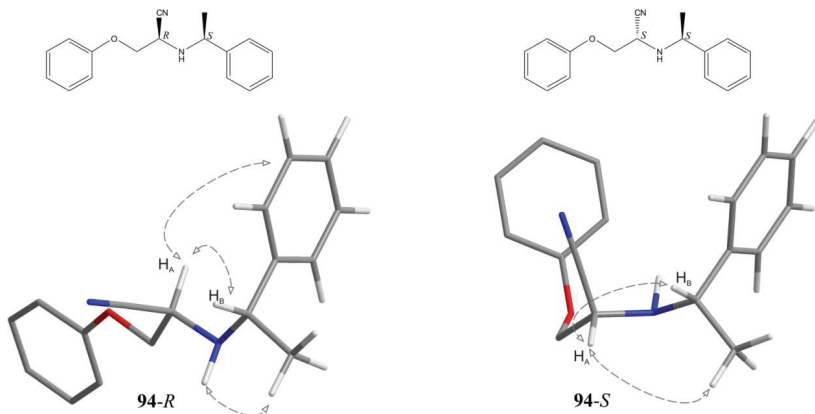
* a feltételezett konfigurációt az irodalmi adatok is alátámasztják

Az alán-Strecker reakcióban képződött diasztereomerek közül mindig az a termék képződött nagyobb mennyiségben, amelyben H_A kémiai eltolódása kisebb volt. Akirális szubsztátókból kiindulva és (*S*)-1-feniletilamint alkalmazva az irodalomban közölt eredményekkel összhangban minden esetben a *Re*-oldali támadás következtében kialakult termékek képződnek nagyobb arányban.^{116,117,120}

A relatív konfiguráció meghatározására vonatkozó megfigyelést az elválaszthatónak bizonyult 3-fenoxi-2-(*R/S*)-((*S*)-1-feniletilamino)propionitril diasztereomer pár (**94-*R*** és **94-*S***) esetében 1D NOESY spektroszkópia alkalmazásával próbáltuk alátámasztani. Ebben a molekulában a királis reakciócentrumhoz kapcsolódó fenoxi-metilén szubsztituens Cahn-Ingold-Prelog prioritása a cukor aminonitrilek anomer szénatomjának prioritásához hasonlóan megelőzi a cianocsoport prioritását.

A nagyobb arányban képződött **94-*R*** diasztereomerben az új sztereocentrum protonjának (H_A) szelektív gerjesztésekor az amin molekularészben a metin proton (H_B) és a metinhez kapcsolódó fenilgyűrű protonjai mutattak NOE kölcsönhatást (36. ábra). A fenoxicsoport protonjai és a feniletilamin fenilcsoportjának protonjai eltérő kémiai eltolódás értékekkel rendelkeznek, így a NOE kölcsönhatás H_A és a fenoxicsoport protonjai között kizárható. A metilcsoport protonjainak gerjesztése az amin hidrogénjének térbeli közelségét mutatta. Ebben a diasztereomerben H_A kémiai eltolódása a kisebb volt (3.53 ppm), mint az alacsonyabb hozammal képződött diasztereomerben (4.01 ppm), a mágneses árnyékolást okozó fenilcsoport térbeli közelségét a NOE spektroszkópia igazolta. Molekulamechanikai számítások (MM2)^{116,121} szerint a hipotézisben feltételezett *R*-konfigurációjú reakciócentrummal rendelkező diasztereomer legkisebb sztérikus energiájú szerkezetében az aminonitril metin hidrogénje és a fenilcsoport térben közel helyezkedik el.

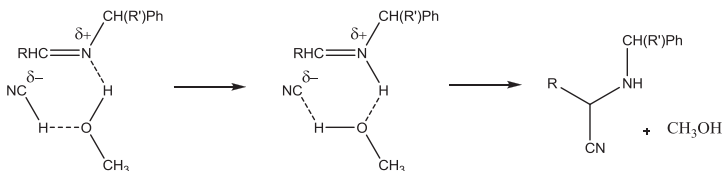
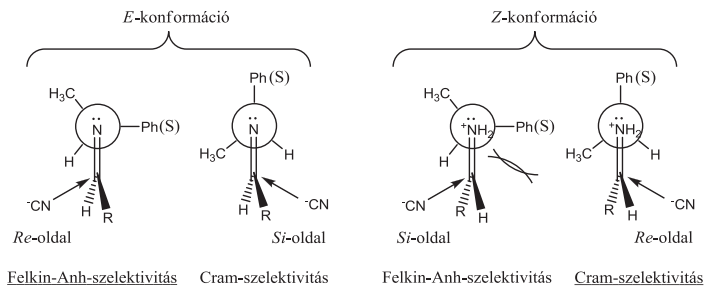
A kisebb mennyiségben képződött **94-*S*** diasztereomerrel végzett NOE mérések a szerkezeti modellel összhangban a H_A metinproton és a metil- illetve a H_B metin protonok térbeli közelségét mutatták (36. ábra). A H_A metinproton nem mutatott NOE kölcsönhatást a fenilcsoporttal. Az elválasztott diasztereomerek NOE-kölcsönhatásai és az MM2 számítások¹²¹ mindkét diasztereomer esetén megerősítették az ^1H NMR spektroszkópia segítségével felállított, a relatív konfigurációra vonatkozó hipotézist.

36. ábra A 94-*R* és 94-*S* diasztereomerek MM2 modelljei és a mért NOE kölcsönhatások

Az (*S*)-1-feniletilamin alán-Strecker reakciókban tapasztalt *Re*-oldali 1,3-aszimmetrikus indukciója az irodalom szerint stabilabb¹²² *E*-iminekből kiindulva a Felkin-Anh modellel, a *Z*-iminekből kiindulva a Cram modellel magyarázható (37. ábra). A Strecker reakcióban képződő diasztereomerek arányát a sztereocentrum környezetében lévő szubsztituensek és a reakció körülményei (oldószer, hőmérséklet) nagymértékben befolyásolhatják¹²³. Poláros oldószerekben az imineknél reaktívabb imíniumion közti-termékeken is végbemehet a cianid addíció. A metanol a hidrogén-cianid és az imin közötti proton transzfer elősegítésével gyorsítja az imíniumionok képződését¹²⁴. A szintézisekben az irodalmi megfigyelésekkel összhangban²² a *Re*-oldali szelektivitás mértéke és a hozam is növekedett ha diklórmétán helyett polárosabb diklórmétán-metanol oldószerkeletet alkalmaztunk, de az apoláros diklórmétán vagy toluol oldószerekben sem keletkezett többségben a *Si*-termék.

37. ábra Az (*S*)-1-feniletilaminnal képzett iminek hidrocianálásának sztereo-szelektivitása és a metanol szerepe a cianid addíciója során

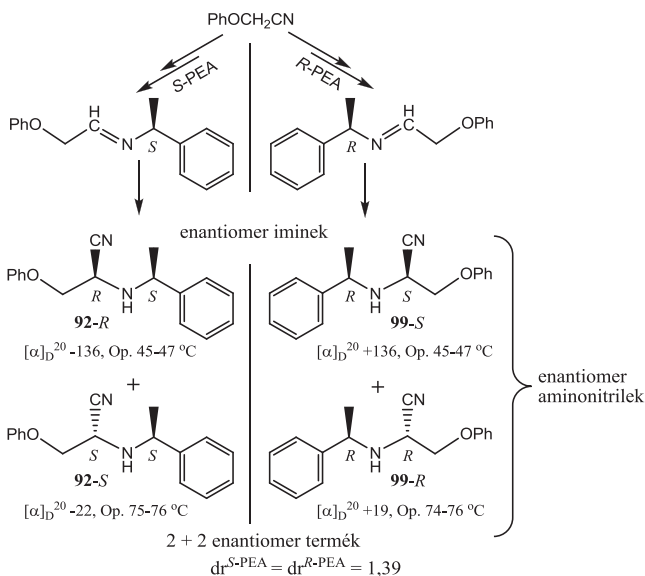
Az irodalom szerint az akirális aldehidekből képzett aminonitrilek metanolban 80 °C hőmérsékleten 3 óra alatt epimerizálódnak.¹¹⁶ ^1H NMR vizsgálatok szerint a tisztított **94-*R*** és **94-*S*** diasztereomerek metanolban szobahőmérsékleten 16 óra alatt 25 ekv. ACH cianid donor jelenlétében nem epimerizálódtak, így az izolált diasztereomerek aránya feltételezhetően a nukleofil addíció során alakult ki, nem pedig a termékek epimerizációs egyensúlyát reprezentálja. Az illékony ACH reagens alkalmazása esetén az epimerizációs elegy bepárlásával az NMR vizsgálatokhoz alkalmas tisztaságú minta nyerhető.

4.5.2 Strecker és alán-Strecker reakciók királis szubsztrátokkal: kettős aszimmetrikus indukció

A Strecker-típusú reakciók sztereoselektivitása függ az aldehid és az amin reagensek, vagy a királis katalizátor szerkezetétől¹²⁵, valamint a reakciókörülményektől.¹²⁶ A nukleofil addíció irányát a szubsztituensek sztérikus hatása és sztereoelektronikus tényezők együttesen határozzák meg, ennek megfelelően a tapasztalt sztereoselektivitások a nukleofil támadás lehetséges átmeneti állapotainak különböző modelljeivel magyarázhatók.^{127,128} Több királis

komponens esetén a reakcióban kettős- vagy többszörös- aszimmetrikus indukció valósul meg.¹²⁹ Ha az új sztereocentrum kialakulásakor az imin szénatomjához és nitrogénatomjához is királis szubsztituens kapcsolódik (kettős aszimmetrikus indukció), az addíció során a prokirális reakciócentrumhoz kapcsolódó királis szubsztituensek aszimmetrikus indukciója erősítheti ('jó pár', matched pair) vagy gyengítheti ('rossz pár', mismatched pair) egymást.^{129,130}

Akirális szubsztrátokból kiindulva az *S*-PEA illetve az *R*-PEA reagensekkel képzett iminek enantiomer viszonyban vannak egymással (38. ábra). A 2-fenoxi-acetonitrilből kiinduló Strecker-típusú reakciókban az *S*-PEA *Re*-oldali, az *R*-PEA pedig azonos mértékű *Si*-oldali szelektivitást mutatott, a reakciókban képződött diasztereomerek páronként enantiomer

38. ábra Az akirális 2-fenoxi-acetonitril szubsztráttal és enantiomer királis aminosokkal végzett Strecker reakcióban képződő aminonitrilek sztereokémiája és termékek fizikai-kémiai tulajdonságai

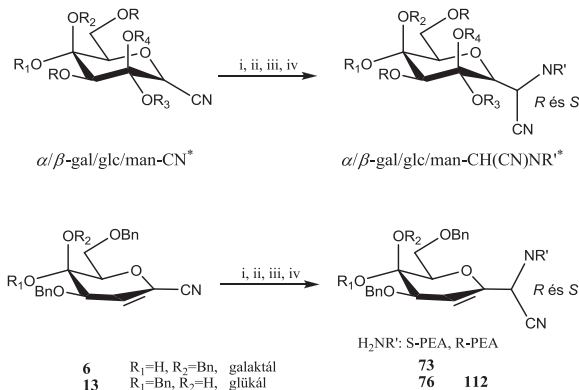
viszonyban vannak egymással (**94-*R*** és **99-*S*** illetve **92-*S*** és **99-*R***). A reakciót királis szubsztráttal azonos körülmények között (*S*)- illetve (*R*)-1-feniletilaminnal elvégezve két diasztereomer pár képződik, amelyek az akirális szubsztrátokból kiinduló szintézisekkel

ellentétben nem állnak egymással enantiomer viszonyban, mert a királis szubsztrátból az enantiomer királis aminokkal képzett iminek sem enantiomerek.

A királis szubsztrát aszimmetrikus indukciójára az enantiomer aminokkal végzett reakcióban képződött diasztereomerek arányaiból következtethetünk. A királis szubsztrát azzal az amin reagenssel alkot 'jó párt', amelyik aminnal nagyobb diasztereoselektivitás érhető el, ebben az esetben erősíti egymást a királis szubsztrát és a királis amin aszimmetrikus indukciója¹²⁹

4.5.2.1 Az α - és β -D-glikopiranozil-cianidok, a 2-dezoxi- β -D-glikopiranozil-cianidok és az 1-ciano-D-glikálok alán-Strecker reakciói

A metil védett és a benzil védett α - és β -D-glikopiranozil-aldehidekből kiinduló Strecker reakciók az aldehidek bomlékonysága miatt alacsony hozammal eredményezték a megfelelő aminonitrileket. A glikopiranozil-cianidokból kiinduló, egy edényben végzett alán-Strecker reakció alkalmazásától a hozamok javulását vártuk. Az alán-Strecker reakcióban minden esetben előállíthatók voltak a megfelelő α - és β -anomer glikoaminonitril és glikálaminonitril származékok (39. ábra, 6. táblázat). A reakciók során az anomer szénatom epimerizációját és β -eliminációját nem tapasztaltuk.

39. ábra Alán-Strecker reakciók glikozil-cianidokkal. *A kiindulási cianidok és aminonitril termékek szerkezeteit a 6. táblázat tartalmazza. i) 1,4 ekv. DIBAL, 30 perc - 78 °C; ii) 0,4 ekv. MeOH, 5 perc, -78 °C; iii) amin reagens, 2 óra, 20 °C; iv) cianid donor, 16 óra, 20 °C.

Az alán-Strecker reakció hozamait elsősorban az alkalmazott cianid donor határozta meg. A nátrium-cianid és az ammónium-bromid keverékének metanolos oldata cianid-forrásként (C' módszer) jó kitermeléssel alkalmazható akirális szubsztrátokkal végzett alán-Strecker reakciókban (33. ábra), glikozil-cianidok esetén azonban mindig kisebb hozamokat

6. Táblázat Alán-Strecker reakció glikozil-cianidokkal

Cianid	Szénhidrát váz	R-csoportok	Glikozil-aminonitrilek			
			S-PEA	BA	R-PEA	NH ₄ Br
26	α -Gal	R ₁ =R ₄ =H, R ₂ =R ₃ =R=Bn	100			
25	α -Glc	R ₁ =R ₃ =R=Bn, R ₂ =R ₄ =H	79	101		
40	α -Gal	R ₁ =R ₄ =H, R ₂ =R ₃ =R=Me	102		103	
38	α -Glc	R ₁ =R ₃ =R=Me, R ₂ =R ₄ =H			104	
36	α -Man	R ₁ =R ₄ =R=Me, R ₂ =R ₃ =H	80			
5	β -Gal	R ₁ =R ₄ =H, R ₂ =R ₃ =R=Bn	77	105	106	71
28	2-dezoxi- β -Gal	R ₁ =R ₃ =R ₄ =H, R ₂ =R=Bn	81			
12	β -Glc	R ₁ =R ₃ =R=Bn, R ₂ =R ₄ =H	107			
41	β -Gal	R ₁ =R ₄ =H, R ₂ =R ₃ =R=Me	108		109	
39	β -Glc	R ₁ =R ₃ =R=Me, R ₂ =R ₄ =H			110	
37	β -Man	R ₁ =R ₄ =R=Me, R ₂ =R ₃ =H	111			

eredményezett (20-42%) (7. táblázat). Az aceton-ciánhidrinnel végzett reakciók (A' módszer) jobb hozammal, a trimetilszilil-cianiddal végzett reakciók (B' módszer) pedig közepes hozam mellett jó szelektivitással mentek végbe. A reagensek mennyiségének növelése a 25 α -glükózil-cianidból kiindulva a hozamok javulását eredményezte (80 %, 7. táblázat), és nem befolyásolta jelentősen a reakciók szelektivitását. A benzilaminnál kisebb méretű ammónium bromiddal alacsony szelektivitással képződnek a 71-*R/S* diasztereomerek. Az α - és β -D-glikozil-cianidok alán-Strecker reakcióiban képződött diasztereomerek kromatográfiásan elválaszthatóak voltak, míg a benzil védett 2-dezoxi-D-glikozil- és D-glikál-aminonitrilek nem választathatók szét.

A reakciókat a reakciócentrumhoz legközelebbi kiralitáscentrum (anomer széncatom) konfigurációja alapján csoportosítottuk (6. és 7. táblázat). Az anomer széncatom 1,2-aszimmetrikus indukciója a várákosoknak megfelelően meghatározónak bizonyult a reakció sztereoszelektivitása szempontjából. Az α -D-glikozil-cianidokból többségben a *Si*-oldali addíció termékei képződtek (79-*S*, 100-*S*, 103-*S*, 104-*S*), és az akirális szubsztrátokkal szintén *Si*-oldali szelektivitást mutató (*R*)-1-feniletilaminnal együtt alkalmazva eredményeztek magasabb diasztereoszelektivitás értékeket (7. táblázat). Az (*S*)-1-feniletilamin alkalmazásával csökkent a reakciók *Si*-oldali szelektivitása.

A β -D-glikozil-cianidokból az alán-Strecker reakcióban a *Re*-oldali addíció termékei képződtek többségben (**77-R**, **81-R**, **106-R**, **107-R**, **108-R**, **111-R**), az (*S*)-1-feniletilamin reagens alkalmazása esetén tapasztalható nagyobb szelektivitás. Meglepetésre az α - (**40**) és β -anomer (**41**) tetrametil galaktozil-cianidok (*R*)-1-feniletilaminnal végzett reakcióiban egyaránt erős *Si*-oldali szelektivitás tapasztalható (**103**, dr.: 1/5.85 illetve **109**, dr.: 5.93; 7. táblázat).

7. Táblázat A D-glikozil-, 2-dezoxi-D-glikozil-cianidokkal és az 1-ciano-D-glikál származékokkal végzett alán-Strecker reakciók körülményei, hozam és diasztereoselektivitás értékei

	Cianid	Amin (ekv)	Cianid (ekv)	Oldószer	Módsz.	Termék	dr. ^a (<i>Re/Si</i>)	Hozam (%)
α -glikozil	benzil	26 <i>S</i> -PEA (5)	ACH (10)	CH ₂ Cl ₂	A ⁺	100	1/1,24	33
		25 <i>S</i> -PEA (2)	ACH (5)	CH ₂ Cl ₂	A ⁺	79	1/2,77	55
		25 <i>S</i> -PEA (5)	ACH (10)	CH ₂ Cl ₂	A ⁺	79	1/2,84	80
		25 BnNH ₂ (5)	NaCN (3)	CH ₂ Cl ₂ /MeOH	C ⁺	101	1/3,78 (3,78) ^a	20
		25 BnNH ₂ (2)	TMSCN (2)	CH ₂ Cl ₂	B ⁺	101	1/9,69 (9,69) ^a	62
	metil	40 <i>S</i> -PEA (5)	ACH (10)	CH ₂ Cl ₂	A ⁺	102	1,32	45
		40 <i>R</i> -PEA (5)	NaCN (5)	CH ₂ Cl ₂ /MeOH	C ⁺	103	1/5,85	24
		38 <i>R</i> -PEA (5)	NaCN (5)	CH ₂ Cl ₂ /MeOH	C ⁺	104	1/5,04	41
		36 <i>S</i> -PEA (2)	ACH (5)	CH ₂ Cl ₂	A ⁺	80	1,53	71
		5 <i>S</i> -PEA (2)	ACH (5)	CH ₂ Cl ₂	A ⁺	77	5,73	57
β -glikozil	benzil	5 BnNH ₂ (2)	ACH (5)	CH ₂ Cl ₂	A ⁺	105	3,11 (1/3,11) ^a	52
		5 <i>R</i> -PEA (2)	ACH (10)	CH ₂ Cl ₂	A ⁺	106	2,89	40
		5 NH ₄ Br (3) ^b	TMSCN	CH ₂ Cl ₂	B ⁺	71	2,43 (1/2,43) ^a	48
		28 <i>S</i> -PEA (2)	ACH (5)	CH ₂ Cl ₂	A ⁺	81	4,49	62
		12 <i>S</i> -PEA (3)	ACH (10)	CH ₂ Cl ₂	A ⁺	107	5,82	47
	metil	41 <i>S</i> -PEA (5)	ACH (10)	CH ₂ Cl ₂	A ⁺	108	2,20	55
		41 <i>S</i> -PEA (5)	NaCN (3)	CH ₂ Cl ₂ /MeOH	C ⁺	108	1,76	42
		41 <i>R</i> -PEA (5)	NaCN (5)	CH ₂ Cl ₂ /MeOH	C ⁺	109	1/5,93	35
		39 <i>R</i> -PEA (5)	NaCN (5)	CH ₂ Cl ₂ /MeOH	C ⁺	110	1/1,32	32
		37 <i>S</i> -PEA (2)	ACH (5)	CH ₂ Cl ₂	A ⁺	111	5,70	72
glikál	benzil	6 <i>S</i> -PEA (2)	ACH (5)	CH ₂ Cl ₂	A ⁺	73	2,50	62
		6 <i>S</i> -PEA (2)	ACH (5)	CH ₂ Cl ₂	A ^c	73	5,03	32
		13 <i>S</i> -PEA (3)	ACH (10)	CH ₂ Cl ₂	A ⁺	76	2,63	75
		13 <i>R</i> -PEA (2)	ACH (5)	CH ₂ Cl ₂	A ⁺	112	1/1,24	64

^a Akirális amin reagens esetén a főtermék konfigurációja az NMR adatokból nem határozható meg.

^b Amin reagensként ammónium-bromid metanolos oldatát használtunk.

^c A cianid reagens beadagolása -40 °C-on történt.

Az 1-ciano-D-glikál vegyületekkel végzett szintézisekben tapasztalt alacsony diasztereoselektivitás értékeket a nukleofil addíciós lépésben a hőmérséklet csökkentésével próbáltuk javítani. A diasztereoselektivitás ezzel a módszerrel növelhető, de a reakció hozama jelentősen csökkent.

A diasztereomerek konfigurációjának felderítése során itt is a fenilcsoport H_A potonra gyakorolt eltérő mágneses árnyékoló hatását használtuk (35. ábra). A glikoaminonitrilek konfigurációjának meghatározásánál feltételeztem, hogy a sztereocentrumhoz kapcsolódó királis szénhidrát rész nincs hatással a megfigyelt protonok kémiai eltolódásának sorrendjére. A H_A protonok ¹H NMR kémiai eltolódásai között a glikozil-aminonitrilek esetén 0.35-0.55 ppm, a glikál-aminonitrilek esetén pedig 0.10-0.20 ppm eltolódás különbség mérhető (8. táblázat). Az amin rész anizokron H_B és CH₃ protonjainak kémiai eltolódás értékei az akirális aminonitril diasztereomereknél megfigyelt sorrendben jelentkeztek, ezzel megerősítve a H_A protonok kémiai eltolódása alapján feltételezett szerkezeteket. Kivételt a 2-dezoxi (**81**, **82**) és az α-kapcsolt **100** galaktóz származék jelentett, ahol a diasztereomerek H_B jeleinek kémiai eltolódás sorrendje felcserélődött. A H_A és H_B protonok kémiai eltolódás értékei az ¹H NMR

8. táblázat A H_A, H_B és CH₃ protonok anizokron kémiai eltolódás értékei az ¹H NMR spektrumban

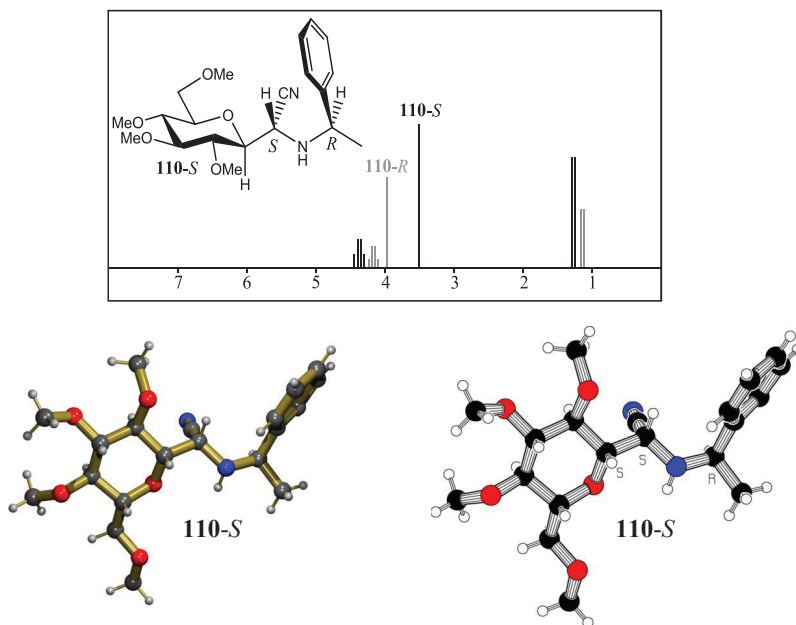
Glikozil-cianid		1H NMR δ (S-PEA)						aminonitrilek		1H NMR δ (R-PEA)					
		H _A		H _B		CH ₃		S-PEA	R-PEA	H _A		H _B		CH ₃	
		<i>Re</i>	<i>Si</i>	<i>Re</i>	<i>Si</i>	<i>Re</i>	<i>Si</i>			<i>Re</i>	<i>Si</i>	<i>Re</i>	<i>Si</i>	<i>Re</i>	<i>Si</i>
α-Gal, Bn	26	3.62	4.02	4.02	4.04	1.30	1.29	100	-						
α-Glc, Bn	25	3.58	4.03	4.06	4.02	1.32	1.30	79	-						
α-Gal, Me	40	3.54	3.89	4.04	4.02	1.41	1.38	102	103	4.07	3.56	4.04	4.07	1.33	1.39
α-Glc, Me	38	-							104	4.06	3.52	4.02	4.08	1.34	1.41
α-Man, Me	36	3.59	4.04	4.06	4.04	1.35	1.33	80	-						
β-Gal, Bn	5	3.64	4.07	4.04	3.99	1.39	1.25	77	106	4.04	3.57	4.01	4.07	1.27	1.37
β-Glc, Bn	12	3.68	3.95	4.05	4.01	1.37	1.32	107							
β-Gal, Me	41	3.53	3.88	4.02	4.01	1.41	1.38	108	109	4.06	3.53	4.05	4.08	1.34	1.41
β-Glc, Me	39	-							110	4.07	3.56	4.05	4.07	1.33	1.38
β-Man, Me	37	3.68	4.07	4.05	4.02	1.41	1.38	111	-						
2-dezoxi-Gal, Bn	28	3.26	3.63	4.04	4.06	1.38	1.33	81	-						
2-dezoxi-Glc, Bn	27	3.29	3.69	4.05	4.06	1.38	1.34	82	-						
Galaktál, Bn	6	3.76	4.01	4.05	3.97	1.36	1.31	73	75	3.86	3.75	3.89	4.07	1.19	1.38
Glükál, Bn	13	3.78	3.99	4.05	3.95	1.37	1.30	76	112	3.87	3.78	3.92	4.05	1.32	1.39

*A nagyobb mennyiségben képződött diasztereomerek kémiai eltolódás értékei félkövér betűtípussal szedve

spektrum alapján sokszor nem állapíthatók meg a cukor metin protonok és a benzil metilén protonok átfedő jelei miatt, illetve azokban az esetekben, amikor a diasztereomerek nem választhatók szét. Ezekben az esetekben a kétdimenziós HSQC spektrumok alapján határozhatók meg a pontos kémiai eltolódás értékek, mivel a H_A és H_B metin protonokhoz kapcsolódó ¹³C magok a szénhidrátváz metilén szénatomjainál jellemzően alacsonyabb

kémiai eltolódást mutatnak. A diasztereomerarány meghatározása ekkor a CH₃ magok 1.19-1.41 ppm kémiai eltolódású jeleinek integrálértékei alapján történhet.

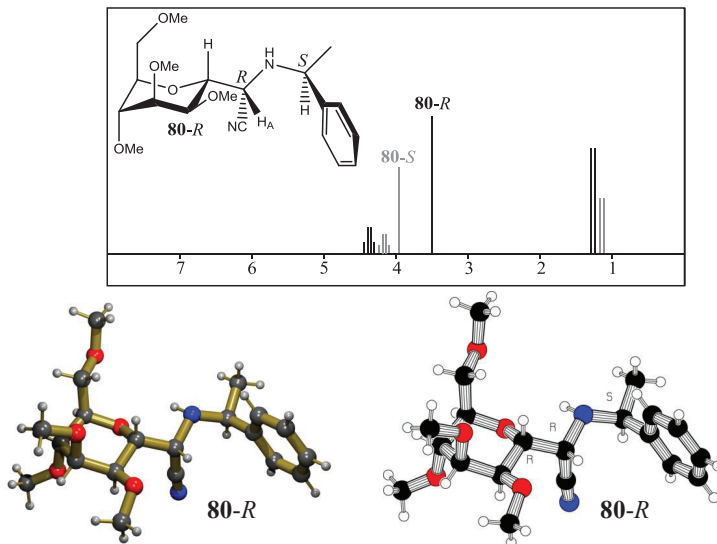
Az NMR-spektroszkópián alapuló relatív konfiguráció meghatározás módszerét két esetben sikerült röntgenspektroszkópiával megerősíteni. A **39** metil védett β -glükozil-cianid (*R*)-1-feniletilamin reagens jelenlétében képzett aminonitril származékai közül a nagyobb mennyiségben képződött kristályos **110-S** diasztereomert röntgenkristallográfiás vizsgálata megerősítette az új sztereocentrum *S* konfigurációját (40. ábra). A H_A proton kémiai eltolódása ebben a diasztereomerben a **110-R** diasztereomerhez képest kisebb volt. A kisebb eltolódást okozó mágneses árnyékolást a fenilcsoport és a H_A proton fedő térállása okozza, a fedő térállás jól látszik a **110-S** diasztereomer röntgenszerkezetében.

40. ábra A (*S*)-2-((*R*)-1-feniletilamino)-2-(2,3,4,6-tetra-*O*-metil- β -D-glükopiranozil)-acetonitril (**110-S**) röntgenszerkezete és a fenilcsoport mágneses árnyékoló hatása az ¹H NMR spektrumban

A **36** metil védett α -mannozil-cianid (*S*)-1-feniletilamin reagens jelenlétében előállított, nagyobb mennyiségben képződött **80-R** diasztereomerének ¹H NMR szerkezetvizsgálata a H_A

proton és a fenilcsoport fedő állását tárta fel (41. ábra), amelyet a röntgenkristallográfiás vizsgálat alátámasztott.

41. ábra A *(R)*-2-((*S*)-1-feniletilamino)-2-(2,3,4,6-tetra-*O*-metil- α -D-mannopiranozil)-acetonitril (**80-R**) röntgenszerkezete és a fenilcsoport mágneses árnyékoló hatása az ^1H NMR spektrumban

A röntgenszerkezetvizsgálat szerint a szilárd **80-R** diasztereomerben a szénhidrátgyűrű meglepetésre $^1\text{C}_4$ konformációban van.

4.5.2.2 A 2,3,4,6-tetra-*O*-benzil- β -D-galaktopiranozil-cianidból kiinduló alán-Strecker reakció körülményeinek optimalizálása

A β -glikozilvegyületek aszimmetrikus indukciója az *R* diasztereomerek képződését segítette, a *Re*-oldali szelektivitás növelésének lehetőségeit és a reakciókörülmények hatását az **5** benzil védett β -galaktozil-cianid esetén részletesebben vizsgáltuk. *R*-PEA reagenst és ACH cianid forrást alkalmazva a várakozásoknak megfelelően alacsony szelektivitással kaptuk a **106-R** diasztereomert (9. táblázat). A benzilamin alkalmazása esetén gyenge

szelektivitást tapasztaltunk **105-*R/S*** diasztereomerek képződésében. A hőmérséklet csökkentésével a hozam és a szelektivitás nem változott jelentősen. A benzilaminnál kisebb méretű ammónium bromiddal alacsony szelektivitással képződnek a **71-*R/S*** diasztereomerek. Az (*S*)-1-feniletilamin reagens alkalmazásakor a hőmérséklet csökkentésével növekedett a szelektivitás, miközben a hozamokat némileg csökkent. Tetrahidrofuran oldószerben az alán-Strecker reakció nem játszódott le, toluol oldószerben azonban -78 °C hőmérsékleten is 60%-os hozammal és kiváló szelektivitással (dr. 15.5) képződött a **77-*R*** diasztereomer.

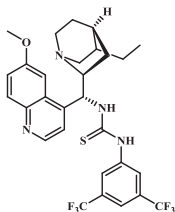
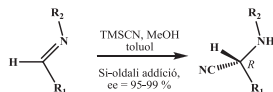
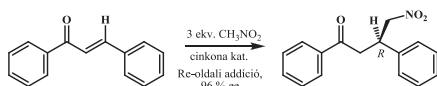
9. Táblázat A reakciókörülmények hatása az alán-Strecker reakcióra az **5** benzil védett β -galaktozil-cianid kiindulási anyag esetén

Amin	Cianidforrás	Oldószer	Katalizátor	T (°C)	Hozam (%)	dr.	Termékek
<i>R</i> -PEA	ACH	CH ₂ Cl ₂	-	0 - 20	32	2,89	106
BA	ACH	CH ₂ Cl ₂	-	0 - 20	63	3,11*	105
BA	ACH	CH ₂ Cl ₂	-	-40	59	3,78*	105
BA	ACH	CH ₂ Cl ₂	cinkona	-40	63	3,78*	105
NH ₄ Br	TMSCN	CH ₂ Cl ₂ /MeOH	-	0 - 20	48	2,43*	71
<i>S</i> -PEA	ACH	CH ₂ Cl ₂	-	0 - 20	57	5,73	77
<i>S</i> -PEA	ACH	CH ₂ Cl ₂	-	-15	46	8,1	77
<i>S</i> -PEA	ACH	THF	-	THF	0	-	77
<i>S</i> -PEA	TMSCN	toluol	-	-78	60	15,5	77
<i>S</i> -PEA	TMSCN	toluol	Jacobsen	-78	62	15,1	77

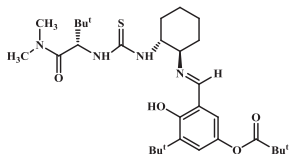
* Akirális amin reagens esetén a főtermék konfigurációja az NMR adatokból nem határozható meg.

Az imin köztiterméken keresztül lejátszódó sztereoszelektív nukleofil addíciós reakciókban a különböző királis fémorganikus vegyületek mellett az elmúlt évtizedekben előtérbe került az organokatalizátorok alkalmazása is. Az MTA Kémiai Kutatóközpontjában fejlesztett cinkona-alapú tiokarbamid katalizátor a kisméretű akirális szubsztrátokon végbemenő Michael addíciókban¹³¹, a Jacobsen katalizátor pedig Strecker reakciókban¹³² eredményezte nagy enantioszelektivitással a termékeket (42. ábra). A fémorganikus katalizátorok és organokatalizátorok katalitikus aktivitását a jelenlévő reagensok befolyásolhatják¹³⁰, ezért ezekben a reakciókban aldehid kiindulási anyagok helyett rendszerint frissen előállított imineket alkalmaznak. A glikozil-cianidokból kiinduló alán-Strecker reakciókban a képződő aldimeinek nem izolálhatók. A katalizátort az aceton ciánhidrin cianid forrással illetve a TMSCN és metanol reakciójában *in situ* generált hidrogén-cianiddal¹³² együtt -78 °C hőmérsékleten adtuk a frissen előállított aldimin

oldatához. Sem a cinkona-alapú, sem a Jacobsen katalizátor nem befolyásolta jelentősen a reakció szelektivitását.

cinkona-alapú katalizátor

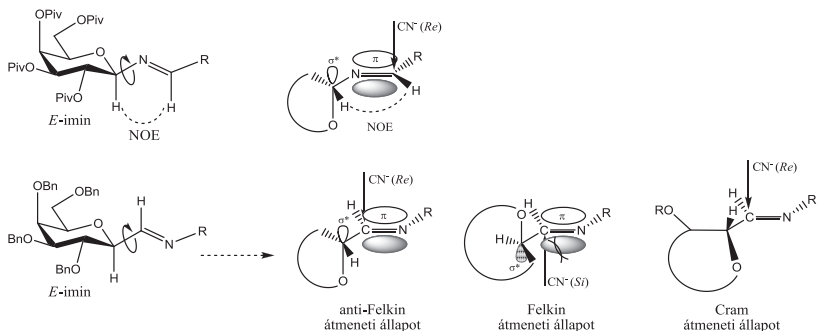
Jacobsen tiokarbamid katalizátor

42. Ábra A Strecker reakciókban alkalmazott organokatalizátorok szerkezete és katalitikus aktivitása nukleofil addíciós reakciókban

A pivaloil védett β -D-galaktozil-aminokból akirális aldehidekkel képzett iminek aszimmetrikus indukcióját Strecker reakciókban már vizsgálták.² TMSCN cianidforrás és Lewis sav (ZnCl_2) jelenlétében a nukleofil addíció poláros oldószerben (izopropanol vagy THF) *Si*-oldali, Lewis sav katalizátor nélkül, apoláros oldószerben (CHCl_3) pedig *Re*-oldali szelektivitást mutatott. Az imin intermedier szerkezetét vizsgálva mind apoláros (CDCl_3) mind poláros (THF-d_8) oldószerben erős NOE kölcsönhatás mérhető az anomer hidrogén és az aldimin hidrogénje között. A hidrogének térbeli közelségét *E*-iminekből kiindulva az anomer szénatom és a gyűrűs oxigén közötti σ^* -pálya és a nitrogén felől elektronban gazdag $\pi_{\text{N}=\text{C}}$ -pálya kölcsönhatásával magyarázták.² Az alán-Strecker reakció átmeneti termékeiben is kialakulhat hasonló kölcsönhatás a σ^*_{CO} -pálya és a szénatom felől a nitrogénnél elektronban szegényebb $\pi_{\text{C}=\text{N}}$ -pálya között (43. ábra).

A *C*-(β -D-glikozil)metilén-imin intermedieren keresztül lejátszódó, β -aminosav észtereket eredményező Mannich és Reformatszkij, valamint a dihidropirimidin származékokat eredményező Biginelli reakciókban, illetve a β -laktámokat eredményező Staudinger [2+2] imin-ketén cikloaddíciókban a nukleofil addíciók *Re*-oldali szelektivitását figyelték meg.¹³³ Az *R* diasztereomerek képződése az ismertebb modellek közül az anti-Felkin vagy a Cram-kelát modellel értelmezhető. Mivel a kelátképző komponenst nem tartalmazó Strecker

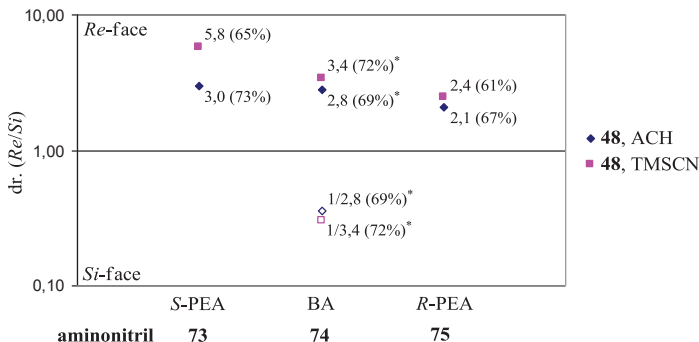
reakciókban is *Re*-oldali szelektivitással megy végbe a nukleofil addíció (az alán-Strecker reakcióban képződő alumínium-amid potenciálisan kelátképző lehet) a Cram-kelát átmeneti állapot kizárható. Figyelembe véve az anomer szénatom melletti gyűrűs metincsoport nagy térigényét a Felkin-típusú átmeneti állapot nem valószínű, a *Re*-oldali szelektivitás így az anti-Felkin vagy a módosított Cram modellel (nem az oxigén a legnagyobb térigényű csoport) értelmezhető (43. ábra).

43. ábra Az iminekre történő nukleofil addíció sztereokémiai értelmezése

4.6 A benzil védett 1-formil-D-galaktál kiindulási anyaggal végzett Strecker reakciók sztereokémiája

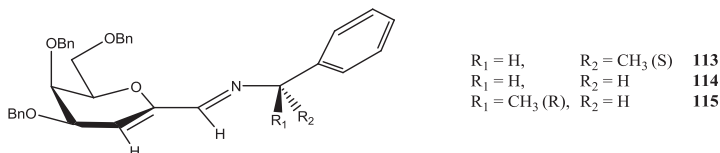
A 48 1-formil-D-galaktál aszimmetrikus indukcióját *S*-PEA, *R*-PEA és az akirális benzilamin reagensekkel vizsgálva (44. ábra) azonos reakciókörülmények között az *S*-PEA alkalmazása esetén tapasztaltuk a nagyobb diasztereoselektivitás értékeket (jó pár). Az *R*-PEA reagenssel végzett szintézisekben a nukleofil addíció nem a várt *Si*-oldali szelektivitást mutatta, ami a galaktál szubsztrát erős *Re*-oldali szelektivitását jelzi (44. ábra). Hasonló eredményt mutattak az ACH és a TMSCN cianid-forrást alkalmazó szintézisek is. Ennek ismeretében a benzilaminnal végzett reakció esetén is a *Re*-oldali addícióval képződő termék (74) többsége valószínűsíthető, bár az NMR-spektrum ebben az esetben nem ad információt a relatív konfigurációról.

44. ábra Az 1-formil-D-galaktál kiindulási anyaggal végzett Strecker reakciók *Re/Si* diasztereoselektivitása és hozama. *Akirális benzilamin alkalmazásakor a *Re*- és *Si*-oldali addíció is lejátszódhat.

A képződött diasztereomerek oszlopkromatográfiával nem választhatók szét, ezért a **73** aminonitril diasztereomerek epimerizációját csak a diasztereomerek (**73-R** és **73-S**) elegyével tudtam vizsgálni. Az (*S*)-1-feniletilaminnal diklórmetán oldószerben képzett diasztereomereket metanolban ACH jelenlétében szobahőmérsékleten vizsgálva 16 óra alatt nem tapasztaltam a diasztereomerarány megváltozását (lásd **4.5.1.1**, 43. oldal).

A Jacobsen és a cinkona-alapú katalizátor (42. ábra) szelektivitásra kifejtett hatását a **48** aldehid és az amin reagensek reakciójában frissen előállított iminekből (**113-115**, 45. ábra) kiindulva diklórmetán oldószerben vizsgáltam (10. táblázat).

45. ábra A tiokarbamid katalizátor jelenlétében végzett hidrocianálási reakciók imin szubsztátjai

A köztitermék iminek tapasztalataink szerint az aldehideknél kevésbé stabil molekulák. Míg az 1-formil-glikálok hűtőben hetekig tárolhatók, a glikál iminek néhány nap alatt $-20\text{ }^{\circ}\text{C}$

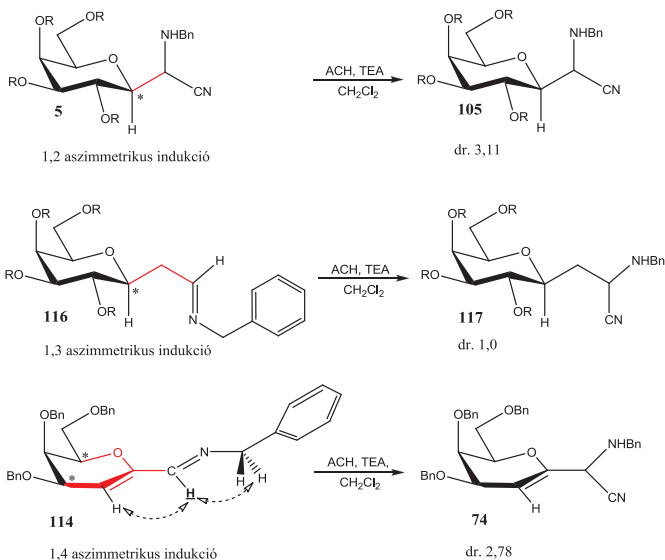
hőmérsékleten is bomlanak. A **113-115** aldiminek 1-formil-D-glikálokból minimális aminfelesleg és szárítószer jelenlétében állíthatók elő. Szűrés és kíméletes bepárlás után deuterált CDCl_3 oldatban NMR spektroszkópiával vizsgálhatók. A Strecker reakcióhoz a hidrogén-cianidot külön edényben, TMSCN és metanol reakciójában állítottunk elő¹³². Az aldehid szubsztrátból kiinduló Strecker reakciókkal összehasonlítva a katalizátorok jelenlétében hasonló körülmények között végzett reakciókban némileg magasabb hozamokat tapasztaltunk, de a reakció szelektivitása nem változott.

10. Táblázat A királis aminok és a tiokarbamid katalizátorok hatása az 1-C-formil-D-galaktálból (**48**) kiinduló Strecker reakció diasztereoszелеktivitására

Szubsztrát	Amin (1.05 ekv.)	Katalizátor	HCN (1.25 ekv.)	Termék	Hozam (%)	Re/Si
48	S-PEA	-	TMSCN	73	65	5.82
48 + S-PEA → 113	-	Jacobsen (0,02 ekv.)	TMSCN	73	78	4.80
48	BA	-	TMSCN	74	72	3.36*
48 + BA → 114	-	Cinchona (0,1 ekv.)	TMSCN	74	77	2.85*
48	R-PEA	-	TMSCN	75	61	2.44
48 + R-PEA → 115	-	Jacobsen (0,02 ekv.)	TMSCN	75	77	2.11

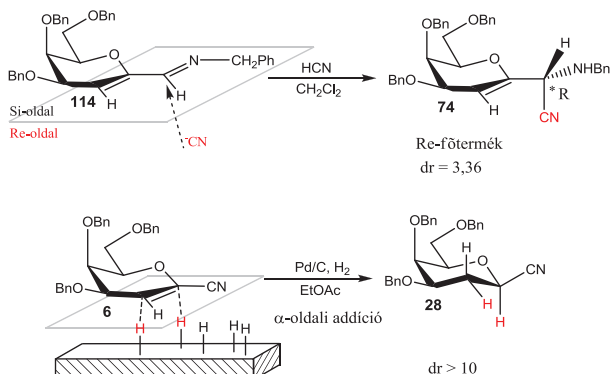
* Akirális amin reagens esetén a főtermék konfigurációja az NMR adatokból nem határozható meg.

A királis indukció mértékét a prokirális reakciócentrum és a legközelebbi kiralitáscentrum távolsága alapvetően befolyásolja. Az α - és β -D-glikozil-aldehidekből illetve cianidokból kiinduló Strecker-típusú reakciók esetén a köztitermék aldiminekben az imin szénatom egy kötés távolságra van a legközelebbi kiralitáscentrumtól (anomer szénatom), és a szénhidrát 1,2-aszimmetrikus indukciója miatt akirális aminokkal is tapasztalható szelektivitás (45. ábra). A prokirális imin szénatom és a legközelebbi kiralitáscentrum a benzil védett β -galaktozil-acetaldehid és benzilamin reakciójában képződött iminben (**116**) két kötés távolságra van (1,3-aszimmetrikus indukció), az irodalom szerint²² azonban a metilénsoport kettő szén-szén kötése körüli szabad rotáció miatt az aminonitril termékek (**117**) 1:1 arányban képződnek (45. ábra). A **113-115** D-galaktál származékokban az imin szénatomjától három kötés távolságra vannak a legközelebbi királis szénatomok (1,4-aszimmetrikus indukció), a reakciókban mégis tapasztalható sztereoszелеktivitás. Irodalmi előzmények hiányában a glikál-aldiminek 1,4-aszimmetrikus indukcióját a **48** aldehid és a benzilamin reakciójában képződő **114** aldimin szerkezetének vizsgálatával próbáltuk értelmezni.

45. ábra A benzilammal képzett 1-C-glikozil-aldiminek aszimmetrikus indukciója hidrocianálási reakciókban

A **114** iminben a két konjugált kettős kötés protonjának helyzetét az imin szénatomján lévő proton szelektív gerjesztésével vizsgáltuk. Erős NOE-kölcsönhatás mérhető a szénhidráttrész kettőskötésének protonjával (H-2), ami a konjugált kettős kötések 'transz' helyzetét valószínűsíti (45. ábra). Az imin CH protonja erős NOE kölcsönhatást mutat az amin metilén hidrogénjeivel is, ami a termodinamikailag stabilabb *E*-iminnek jelenlétére utalhat. A HSQC spektrumban nem található *Z*-imin jelenlétére utaló jel. A **114** iminben a transz helyzetű C=N imin kettőskötés és a glikál kettős kötés egy síkban vannak. A **6** 1-cianoalaktál redukciója során a hidrogén addíciója és a Strecker reakciókban a cianid nukleofil addíciója azonos síkban lévő diasztereotóp felületeken, azonos oldali szelektivitással játszódik le (46. ábra). A redukció során a reakció- és a kiralitáscentrum távolsága kisebb, mint a nukleofil addíció esetén, amit a tapasztalt diasztereoselektivitás értékek is mutatnak. A *Si*-oldali addíció valószínűségét a nagyobb szterikus gátlás csökkenti.

46. Ábra Az 1-ciano-D-galaktál redukciójának és Strecker reakciójának sztereokémiája

4.7 A Strecker és az alán-Strecker reakciók összehasonlítása

(S)-1-Feniletilamin és aceton-ciánhidrin reagensek alkalmazásakor a Strecker és alán-Strecker reakciók hasonló sztereoselektivitással játszódnak le, ezért feltételezhető, hogy az alán-Strecker reakciókban a cianid addíciót megelőző lépések során képződött melléktermékek nem befolyásolják jelentősen a reakció sztereoselektivitását (11. táblázat). Azonban az alán-Strecker reakció hozamai jelentősen felülmúlják az aldehid köztiterméken keresztül, külön lépésben végzett redukzív hidrolízis és Strecker reakció összesített termeléseit.

11. Táblázat Az (S)-1-feniletilamin reagenssel végzett Strecker és alán-Strecker reakciók összehasonlítása

Cianid szubsztát	Reduktív h. hozam	Strecker reakció hozam	dr. (Re/Si)	Strecker reakció összhozam	alán-Strecker r. dr. (Re/Si)	alán-Strecker r. hozam	Termék
6 Galaktál, Bn	63%	73%	3,00	46%	2,50	62%	73
13 Glükál, Bn	52%	43%	1,24	22%	2,63	75%	76
25 α -Glc, Bn	-*	-*	1/1,35	25%	1/2,77	55%	79
36 α -Man, Me	-*	-*	2,00	13%	1,53	71%	80
5 β -Gal, Bn	-*	-*	3,30	17%	5,73	57%	77
28 2-dezoxi-Gal, Bn	53%	62%	5,17	33%	4,49	62%	81
27 2-dezoxi-Glc, Bn	59%	36%	8,25	21%	5,93	53%	82

*Az aldehid köztiterméket nem izoláltam, a Strecker reakcióhoz a redukatív hidrolízis nyertermékeit használtam.

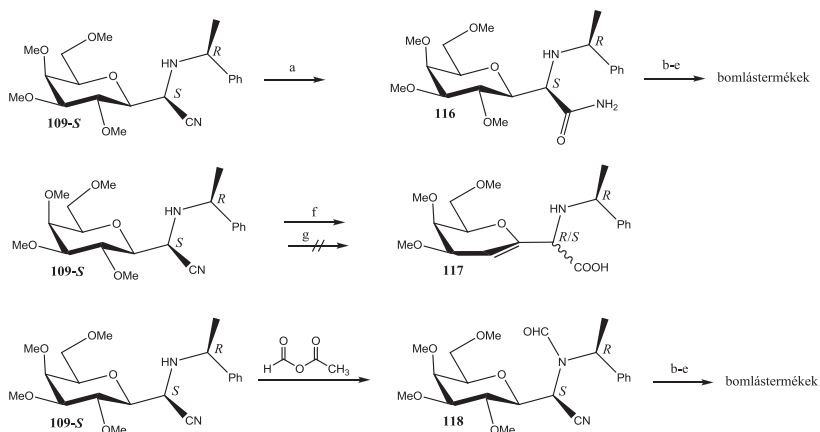
4.8 Származékképzési reakciók 2-amino-2-*C*-(α/β -D-glikozil)acetonitrilekből

A 2-amino-2-*C*-(α/β -D-glikozil)acetonitrilek hidrolízisével a *C*-glikozil-glicin származékok, a lítium alumínium-hidriddel végzett redukációjával pedig a megfelelő diamin származékok előállítását terveztük. Ezek a potenciálisan biológiailag aktív vegyületek²⁵⁻²⁷ peptidek amino- vagy karboxiterminális végéhez kapcsolva módosíthatják a peptidek farmakológiai tulajdonságait. A diaminokból gyulladásgátló hatással rendelkező imidazolinek²⁷ analógjai állíthatók elő benzaldehid és *N*-bróm-szukcinimid reagensek jelenlétében végzett gyűrűzárási reakcióban²⁴.

4.8.1 Kísérletek *C*-glikozil-glicinek előállítására 2-amino-2-*C*-glikozil-acetonitrilekből

A *C*-glikozil glicin származékok előállítását elsőként a *C*-glikozil alaninok szintézisében használt irodalmi módszer²² alapján kíséreltük meg a hidrolízissel szemben ellenállóbb metil védett **109-S** aminonitril származékkal. A módszer szerint a szénhidráthoz kapcsolt α -aminonitril származékot MeOH/HCl elegyben a megfelelő metilészterre alakították, amelyből lítium hidroxidos hidrolízissel nyerték a karbonsavat végül az *N*-benzilcsoportot az amino funkcióról hidrogénezéssel Pd(OH)₂/C katalizátor jelenlétében távolították el. Kísérleteinkben modellvegyületeként a metil védett (*S*)-2-*C*-(β -D-galaktopiranozil)acetonitrilt (**109-S**) használva a nitril funkciós csoport metilészterre alakítása során nem az észter hanem a megfelelő amid (**116**) képződése játszódott le (47. ábra). E vegyület további, különböző körülmények között végzett savas hidrolízisével viszont nem a várt karbonsav képződött hanem több termék keletkezett valószínűleg a savas körülmények között lejátszódó retro-Strecker reakcióban.¹³⁴ A **109-S** aminonitril bázikus hidrolízise (K₂CO₃/EtOH, 1 hét) során a ciano csoport karbonsavvá történő hidrolízise mellett 2-metoxi eliminációval képződő glükál diasztereomerek képződését detektáltuk. Sztöchiometrikus nátrium-metilát jelenlétében néhány óra alatt nem történt reakció. A feltételezett retro-Strecker reakciók elkerülésére a **109-S** aminonitril származékot először hangyasav-ecetsav vegyesanhidriddel kiváló hozammal (90%) *N*-formil származékká alakítottuk¹³⁵. A formamid származék ciano csoportjának különböző savas körülmények között végzett hidrolízise minden esetben bomlástermékek elegyét eredményezte.

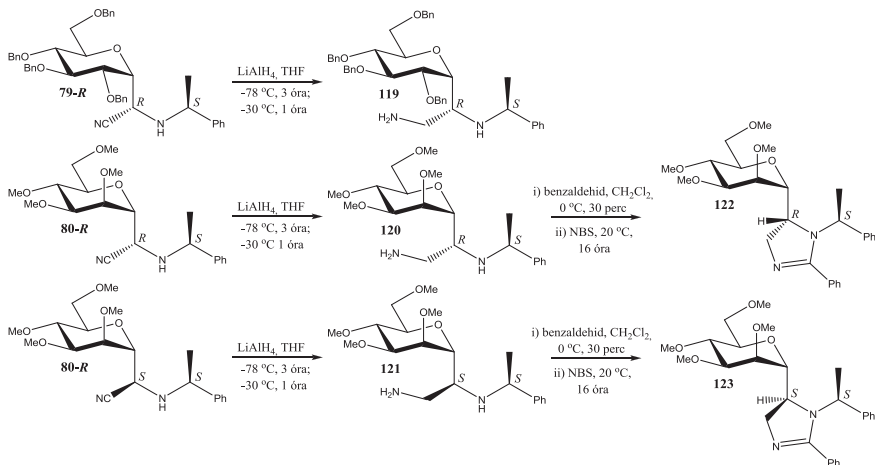
47. Ábra A metil védett **109-S** galaktozil aminonitril hidrolízise. a) HCl/MeOH, 0 - 20 °C
b) 6N HCl, 70 °C¹¹⁹; c) 65% H₂SO₄, 50 °C¹³⁵; d) PTSA/MeOH, 80 °C¹³⁶; e) AcOH/cc. HCl, 80 °C; f) K₂CO₃/EtOH, 20 °C; g) NaOMe, MeOH, 0 - 20 °C.

Az aminonitrilek ciano csoportjának hidrolízise során alkalmazott erősen savas körülmények következtében lejátszódó retro-Strecker reakció valamint a szénhidrát védőcsoportok esetleges hidrolitikus hasadása miatt a ciano csoport karboxillá alakítását a jövőben kemoenzimátikus módszerrel tervezzük. Az irodalomból ismert, a talajból izolált *Rhodococcus rhodochrous* PA-34 nitrilázsal¹³⁷ számos α -aminonitril aszimmetrikus hidrolízise katalizálható, így a leucin előállításakor a racém α -amino-izokapronitrilből szelektíven nyerhető az L-leucin (L/D enantiomer arány 60).¹³⁸ A kereskedelemben kapható tisztított enzimmel tervezzük a hidrolízis reakciók elvégzését.

4.8.2 A C-glikozil-etilén-diamin és a 4-C-glikozil-imidazol származékok szintézise

A 2-C-glikozil-2-amino-acetonitrilek lítium-alumínium-hidriddel tetrahidrofuránban végzett redukciója a megfelelő C-glikozil-etilén-diamin származékokat (**120**, **121**) közepes hozammal (58-65%) eredményezte (48. ábra). A reakció során az *O*- és *N*-benzil védőcsoportok stabilnak mutatkoztak, nem tapasztaltunk sem epimerizációt sem β -eliminációt. A diasztereomer mannozil-diaminok (**120**, **121**) benzaldehid és N-bróm

szukcinimid reagensek jelenlétében 5-C-glikozil-imidazolinszármazékokká (**122**, 52%; **123**, 67%) alakíthatók.²⁴ Az aminonitrilek esetében megfigyelt kémiai eltolódás-relatív konfiguráció összefüggés a diaminok (**120**, **121**) esetén is megfigyelhető, az imidazolin diasztereomerek (**122**, **123**) esetében viszont a H-7 magok kémiai eltolódása között már nincs jelentős különbség.

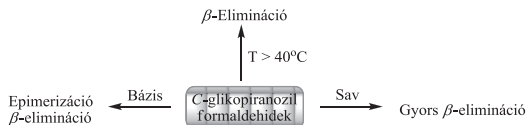
48. ábra C-Glikozil-etiléndiaminok és C-glikozil-imidazolinek előállítása

5. Összefoglalás, az eredmények hasznosításának lehetőségei

A munka során irodalomban nem ismert glikozil-cianidok (7 vegyület), C-glikozil-formaldehidek (14 vegyület), 2-C-(α/β -D-glikozil)-2-amino-acetonitrilek (27 diasztereomer pár, 54 vegyület), glikozil-etilén-1,2-diaminok (3 vegyület) és glikozil-imidazolinek (2 vegyület) előállítását és karakterizálását végeztük el.

Általános módszert dolgoztunk ki a benzil, a metil, és az allil védett glikozil-cianidok 1-C-glikozil-formaldehid származékká alakítására. A glikozil-cianidok diizobutilaluminium-hidrid (DIBAL-H) reagenssel -78 °C hőmérsékleten diklórmetánban történő redukciója és az azt követő 1M ammónium-klorid oldattal 0 °C-on végzett hidrolízis a megfelelő glikozil-aldehideket eredményezte. Az instabilitásuk ellenére Mannich, Reformatszkij, Hantsch vagy Biginelli reakcióban is alkalmazott¹³³ különböző glikozil-aldehidek stabilitását az irodalmi

előzmények⁷⁹ tükrében vizsgáltuk (48. ábra). Az 1-C-formil-glikozilvegyületek vízmentes közegben 0,2 ekv. DBU hatására néhány óra, 0,2 ekv. TFA hatására pedig pillanatszerűen alakulnak át a megfelelő glikálszármazékká. A glikozil aldehidek hőérzékenysége már 40 °C hőmérsékleten megfigyelhető. A metil védett származékok a kromatográfia és a tárolás során is stabilabbnak mutatkoztak.

48. ábra A C-glikopiranozil-formaldehidek reakciókészsége

A β -elimináció a nem védett glikozil-cianidok benzilezése közben is lejátszódott, melynek mértéke függött a C-2 szubsztituens térállásától.

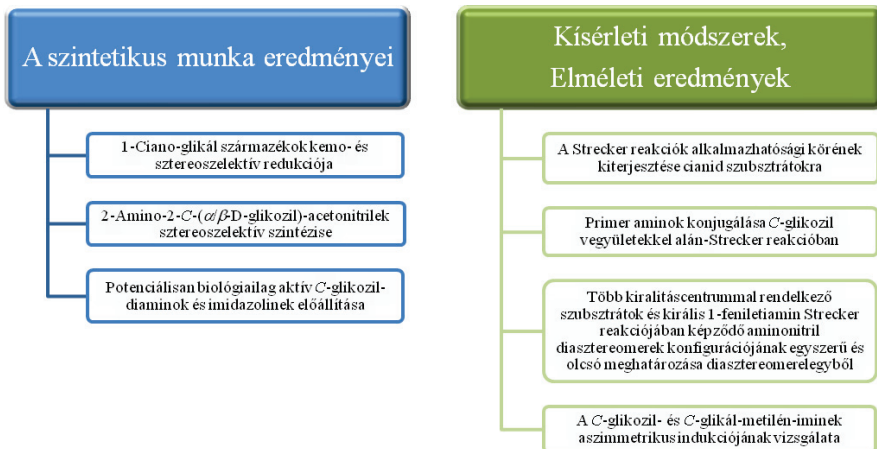
Az alán-Strecker reakció szintén általánosan alkalmazható módszer α -aminonitrilek előállítására. Az alán-Strecker reakcióban az intermedier iminek előállítása nem aldehidekből, hanem cianidokból történik, az aldehideknél stabilabb és könnyen hozzáférhető α - és β -glikozil-cianidok redukciót és transziminálási lépést alkalmazva az aldehidekhez hasonlóan imin ekvivalensként alkalmazhatók Strecker reakciókban. A szintetikus munka során az alán-Strecker reakció kifejlesztésével kiterjesztettük a Strecker reakció alkalmazhatósági körét, így lehetőség nyílt aminocsoportot tartalmazó biológiailag aktív vegyületek (peptidek, gyógyszerhatóanyagok) C-glikozil származékainak előállítására az aglikonok farmakológiai tulajdonságainak javítása céljából.

A 2-amino-2-C-(α/β -D-glikozil)acetonitrilek illetve a lítium-alumínium-hidriddel végzett redukciójuk során képződő C-glikozil-etilén-diamindiamin származékok pedig karbonsav funkcióval rendelkező vegyületekkel (peptidek karboxiterminális csoportja) képezhetnek hidrolitikusan stabil glikokonjugátumokat, de kiindulási anyagai lehetnek más típusú glikomimetikumok (C-glikoaminosavak, glikozil-imidazolinek, C-nukleozid analógok) szintézisének is.

A C-glikozil-metilén-imin szubsztráton végbemenő Strecker típusú reakciók sztereokémiai vizsgálatai a különböző metil és benzil védett cukor szubsztrátok anomer szénatomjának kiemelt szerepét mutatták, az α -anomer iminekből főként a *Si*-oldali cianid addíció *S*-konfigurációjú α -aminonitril származékai, a β -anomer iminekből pedig főként a *Re*-oldali cianid addíció *R*-konfigurációjú termékei képződtek. Az α -anomerek az (*R*)-, a

β -anomerek az (S)-1-feniletilamin együttes alkalmazása esetén eredményeztek nagyobb szelektivitást.

A Strecker típusú reakciók sztereokémiai vizsgálatai C-glikokonjugátumok sztereoszелеktív szintézisének tervezésében nyújthatnak segítséget. A munka során a relatív konfiguráció meghatározására illetve a diasztereoszелеktivitás növelésére alkalmazott módszer alkalmas lehet más imin köztiterméken keresztül végbemenő reakció (Mannich, Ugi, stb.) sztereokémiai vizsgálataira illetve sztereoszелеktivitásának növelésére.

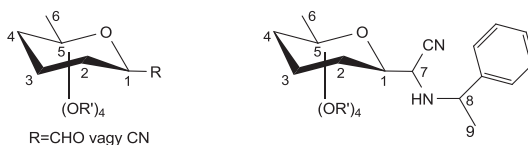
6. Kísérleti rész

6.1 Alkalmazott műszerek, vegyszerek, analitikai módszerek

A szintézisekben használt reagenseket és oldószereket a Sigma-Aldrich Kft-től és a Reanal Rt-től vásároltuk. Az α -D-glükózt, az α -D-galaktózt, továbbá az oszlopkromatográfiás tisztításhoz használt szilikagélt (Kieselgel 60, 0.040-0.063 mm), valamint a vékonyrétegekromatográfiás lapokat (DC-Alurolle, Kieselgel 60 F₂₅₄) a Merck Kft-től szereztük be. Az oldószerek vízmentesítése standard irodalmi módszerek szerint történt.

A tömegspektroszkópiás felvételekhez Perkin-Elmer Sciex API 2000, Triple Quad tandem MS, Turbo Ion Spray ionforrással felszerelt tömegspektrométert használtunk. A tömegspektroszkópiás méréseket minden termék esetében elvégeztük. Az IR spektrumokat AVATAR 320 FT-IR (Thermo –Nicolet Corporation, USA) spektrométeren készítettük. A forgatóképesség méréseket AA-10R Automatic Polarimeter (Optical Activity LTD, England) készüléken mértük. Az ¹H NMR felvételek Varian Unity Inova (400 MHz), Varian Gemini-3000 (300 MHz) és Varian Gemini-2000 (200 MHz) (Varian Inc., Palo Alto, CA, USA) spektrométeren készültek. A röntgenkriisztallográfiás mérések R-AXIS-RAPID diffraktométerrel (grafit monokromátor; Mo-K α , λ = 0.71075 Å) 103 K hőmérsékleten történtek.

A szintetizált szénhidrátvegyületek elnevezésében és szerkezetazonosítás során az NMR spektrumokban a hidrogénatomok és a szénatomok megjelölésére az alábbi sorszámozást alkalmaztam:

6.2 Glikozil-cianidok és aldehidek előállítása és a szintézisek során alkalmazott általános módszerek

Benzilezés. A szénhidrát *N,N*-dimetilformamidos oldatához (10 ml/mmol) oldjuk, jégűtés és kevertetés közben 30 perc alatt hozzáadjuk az előzőleg hexánnal mosott nátrium-hidrid (1.5 ekv/OH csoport, 60%-os olajos szuszpenzió). Tíz perc kevertetés után az elegyhez csepegtetőtölcsérből 30 perc alatt hozzáadjuk a benzil-bromidot (2.0 ekv/OH csoport) . A jégűtést eltávolítva az elegyet szobahőmérsékleten 16 órán át kevertetjük. A nátrium-hidridet jégűtés mellett metanol (200 ml/mol NaH) hozzáadásával elbontjuk, az oldószert először víz-, majd motorvákuumban 50 °C-on lepároljuk. A maradékot diklórmétánban (10 ml/mmol szénhidrát) oldjuk, amit vízzel (3x5 ml/mmol szénhidrát) mosunk. A szerves fázist szárítjuk (MgSO₄), szűrjük, majd bepároljuk.

Zemplén dezacetilezés. Az acetyl védett szénhidrátot absz. metanolban (4 ml/mmol szénhidrát) oldjuk, majd jégűtés mellett hozzáadjuk a frissen desztillált absz. metanolból készült nátrium-metilát oldatot (0.05 ekv. nátriumból), majd 0 °C-on kevertetjük az elegyet. A reakciót vékonyréteg kromatográfiával követjük, a reakció végbemenetele után (30-120 perc) metanollal mosott számított mennyiségű Amberlite IR-120 gyantát adunk az elegyhez (2 ml/mmol nátrium), és 30 percig kevertetjük. A gyantát kiszűrjük, metanollal mossuk, majd a szűrletet bepároljuk.

Anomer hidroxilcsoport metilezése. A szénhidrát metanolos (3.0 ml/mmol szénhidrát) oldatához, majd metanollal mosott Amberlite IR-120 gyantát (0.36 g/mmol szénhidrát) adunk és az elegyet, 90 °C-on 10 órát refluxoltatjuk. A gyantát kiszűrjük, a metanollal mossuk, és az oldószert lepároljuk.

Anomer metoxics csoport hidrolízise. A szénhidrát ecetsavas oldatához (7 ml/mmol szénhidrát), majd 4N kénsavat adunk (4.5 ml/mmol szénhidrát), és az elegyet 95 °C-on 18 órát kevertetjük. Az elegyet vízzel hígítjuk (10 ml/mmol szénhidrát) és diklórmétánnal (3x4 ml/mmol szénhidrát) extraháljuk. A szerves fázist szárítjuk (MgSO₄), szűrjük, majd az oldószert lepároljuk.

Cianidok redukzív hidrolízise DIBAL-H reagenssel (saját módszer). A glikozil-cianidot (0.2 mmol) száraz diklórmétánban oldjuk (3 ml), majd -78 °C-on, N₂ alatt üvegfejskendővel hozzáadjuk a DIBAL-H reagenst (diizobutil-alumínium-hidrid 1 M koncentrációjú diklórmétános oldata, 280 µL, 0.28 mmol, 1.4 ekv.) és az elegyet 30 percig ezen a hőmérsékleten kevertetjük. A reakcióelegyet ezután diklórmétánnal (10 ml) hígítjuk, majd 10 percig 0 °C-on 1M NH₄Cl oldattal (8 ml) kevertetjük. A fázisokat elválasztjuk, a vizes fázist diklórmétánnal mossuk, majd a szerves fázist magnézium szulfáton szárítjuk. Az elegyet szűrjük, az oldószert alacsony hőmérsékletű vízfürdőn (T < 35 °C) lepároljuk. A nyerterméket általában tisztítás nélkül használjuk a következő reakcióban. A minták NMR analíziséhez a nyerterméket szilikagél flash kromatográfiával hexán-etilacetát oldószerelegyet alkalmazva tisztítjuk. A glikozil-aldehidek szilikagélen bomlanak, a tisztítást érdemes minél rövidebb idő alatt elvégezni.

Redukzív hidrolízis és az aldehidek 1,3-imidazolin származék formájában történő izolálása (saját módszer)

A glikopiranozil-cianidot (0.2 mmol) száraz diklórmétánban oldjuk (3 ml), majd -78 °C-on, N₂ alatt hozzáadjuk a DIBAL-H reagenst (diizobutil-alumínium-hidrid 1 M koncentrációjú diklórmétános oldata, 280 µL, 0.28 mmol, 1.4 ekv.) és az elegyet 30 percig ezen a hőmérsékleten kevertetjük. A hűtést fenntartva 1.8 ekv. ecetsavat (21 µL, 0.36 mmol, 1.8 ekv.) adunk az elegyhez, amit 5 perc kevertetés követ. Ezután az N,N'-difeniletilén-diamin (85 mg, 0.4 mmol) metanosos oldatát (3 ml) adjuk az elegyhez, és a hűtést megszüntetve egy éjszakán át szobahőmérsékleten kevertejük. A reakcióelegyet diklórmétánnal (20 ml) hígítjuk, majd 1M NH₄Cl oldattal (15 ml) mossuk. A szerves fázist magnézium szulfáton szárítjuk, szűrjük, és az oldószert lepároljuk.

A β -eliminációs vizsgálatok

Az aldehid β -eliminációjának vizsgálatához NMR-csőben 29 mg (0.005 mmol) aldehidet 700 µL deutériált kloroformban oldottunk. Az aldehidek termikus β -eliminációjának vizsgálatához a mérőfejet 40 °C hőmérsékletre termosztáltuk. A kinetikai mérés során a ¹H-NMR spektrumok felvétele 20 másodperces mérésekkel történt, amelyet 160 másodperces szünetek követtek. A 0,2 ekv. DBU bázis jelenlétében végbemenő eliminációt szintén 40 °C hőmérsékleten vizsgáltam, A kinetikai mérés során a ¹H-NMR spektrumok felvétele 30

másodperces mérésekkel történt, amelyet 270 másodperces szünetek követtek. A 0,2 ekv. TFA sav jelenlétében az elimináció 5 perc alatt lezajszódott

6.3 Glikozil cianidok előállítása

α -D-Galaktóz-pentaacetát (1)

Az α -D-galaktopiranoz (20.0 g, 0.112 mol) és az ecetsavanhidrid (200 ml) kevertetett elegyéhez 30 perc alatt jégűtés mellett hozzáadjuk a jódot (1.4 g). Az elegyet 0 °C-on 2 órán át, majd egy hétvégén keresztül szobahőmérsékleten kevertetjük. Az anhidridet vízvákuumban lepároljuk, majd a maradékot diklórmétánban (200 ml) oldjuk és nátrium-tiosulfát oldattal (2x100 ml), végül vízzel (100 ml) mossuk. A szerves fázist szárítjuk (MgSO_4), szűrjük, az oldószert lepároljuk. A maradékot (kb. 44 g olaj) etil-acetátban (60 ml) oldjuk és hexán (100 ml) hozzáadásával zavarosodásig hígítjuk. A kristályosodás megindulása után egy éjjelen át hűtőben állni hagyjuk. A termék (26.7 g, 62%) színtelen kristályos anyag. Op: 81-84 °C; $[\alpha]_{\text{D}}^{20}$ 104.5 (c 3.20 g, CHCl_3); R_f 0.33 (hexán-EtOAc 1:1); MS (ESI): m/z 391.2 $[\text{M}+\text{H}]^+$.

α -D-Acetobrom-galaktóz (2)

A hidrogén-bromid 33%-os ecetsavas oldatát (20 ml) ecetsavanhidriddel (0.4 ml) egy éjszakán át kevertetjük, majd hozzáadjuk a D-galaktóz-peracetát (10.0 g, 25.6 mmol) száraz diklórmétános (30 ml) oldatához. A lombikot üveg dugóval lezárjuk és az elegyet szobahőmérsékleten 2.5 órán át kevertetjük. A reakció előrehaladását vékonyréteg-kromatográfiával követjük (hexán:etil-acetát, 1:1). A reakcióelegyet hideg diklórmétánnal (100 ml) hígítjuk és egy mélyhűtőben előhűtött választótölcsérbe öntjük és jéghideg desztillált vízzel (3x200 ml) extraháljuk. A kirázást jéghideg telített NaHCO_3 -al (2x200 ml) megismételjük. A szerves fázist szárítjuk (MgSO_4), szűrjük, majd az oldószert lepároljuk először vízsugár vákuumban, majd motorvákuumban 30 °C-os fürdőhőmérsékletnél. A termék (9.0 g, 85%) sűrű szirup. R_f 0.42 (hexán-EtOAc 1:1).

^1H NMR (CDCl_3): δ 2.01 (s, 3H, COCH_3), 2.05 (s, 3H, COCH_3), 2.11 (s, 3H, COCH_3), 2.15 (s, 3H, COCH_3), 4.14 (m, 2H, CH), 4.48 (t, 1H, J 6.6 Hz, CH), 5.04 (dd, 1H, $J_{1,2}$ 3.8 Hz, $J_{2,3}$ 4.0 Hz H-2), 5.40 (dd, 1H, CH), 5.51 (m, 1H, CH), 6.69 (d, 1H, $J_{1,2}$ 3.8 Hz, H-1).

2,3,4,6-Tetra-O-acetil- β -D-galaktopiranozil-cianid (3)

(3,4,5,7-tetra-*O*-acetyl-2,6-anhidro-D-glicero-L-manno-heptononitril)

A **2** α -D-acetobrómgalaktozt (9.0 g, 21.9 mmol) száraz nitrometánban (45 ml) oldjuk és hozzáadjuk a higany(II)cianidot (5.53 g, 21.9 mmol) és az elegyet 2 napon át szobahőmérsékleten N₂ alatt kevertetjük. A reakcióelegyet üvegszűrőbe rétegzett Celiten keresztül leszűrjük és a Celitet nitrometánnal mossuk. A szűrletet bepároljuk. A maradékot kloroformban oldjuk (88 ml) és 1 M KBr oldattal (2x22 ml) mossuk. A szerves fázist szárítjuk (MgSO₄) és az oldószer vízvákuumban lepároljuk. A maradékot (7.2 g) diklórmétánban (18 ml) oldjuk és éter hozzáadásával (60 ml) indítjuk meg a kristályosodást (hűtés mélyhűtőben), a kivált kristályokat szűrjük. A termék: 5.3 g (68%) fehér kristályos anyag. Op.: 166-169 °C, $Op_{\text{irod.}}: 169-170\text{ }^{\circ}\text{C}^{33}$; $[\alpha]_{\text{D}}^{20} 35.0$ (c 1.12, CHCl₃), $[\alpha]_{\text{D}}^{20} \text{irod. } 35.7$ (c 3.74, CHCl₃)³³; R_f 0.47 (hexán-EtOAc 7:3); MS (ESI): m/z 380.2 [M+Na]⁺.

¹H NMR (CDCl₃): δ 1.99 (s, 3H, COCH₃), 2.05 (s, 3H, COCH₃), 2.10 (s, 3H, COCH₃), 2.17 (s, 3H, COCH₃), 3.95 (t, 1H, $J_{5,6a}$ 6.3 Hz, H-5), 4.12 (d, 2H, J 6.3 Hz, H-6a, H-6b), 4.29 (d, 1H, $J_{1,2}$ 10.2 Hz, H-1), 5.02 (dd, 1H, $J_{3,4}$ 3.3Hz, H-3), 5.44 (d, 1H, H-4), 5.53 (dd, 1H, $J_{2,3}$ 10.1 Hz, H-2).

Megjegyzés: A reakció erősen vízérzékeny, a szénhidrát és a higany(II)-cianid vákuum exszikkátorban történő szárítására és a nitrometán többszöri foszfor pentoxidról (víztartalom < 10ppm) történő desztillálására van szükség a jó hozam eléréséhez.

β -D-Galaktopiranozil-cianid (4)

(2,6-anhidro-D-glicero-L-manno-heptononitril)

A **3** β -D-galaktozil-cianid (5.72 g, 16.0 mmol) Zemplén dezacetilezését az általános módszerekben leírt módon végeztem. A termék (3.0 g, 98%) fehér kristályos anyag. Op.: 50-52 °C; R_f 0.20 (kloroform-metanol 7:3); MS (ESI): m/z 212.2 [M+Na]⁺.

2,3,4,6-Tetra-*O*-benzil- β -D-galaktopiranozil-cianid (5)

(3,4,5,7-tetra-*O*-benzil-2,6-anhidro-D-glicero-L-manno-heptononitril) és az

1-Ciano-3,4,6-tri-*O*-benzil-D-galaktál (6)

(4,5,7-tri-*O*-benzil-2,6-anhidro-3-dezoxi-2,3-didehidro-D-lixo-heptononitril)

Az β -D-galaktopiranozil-cianid (3.2g, 16.9 mmol) benzilezését az általános módszerekben leírt módon végezzük. A nyersteget (16.1g) szilikagél oszlopon, hexán-etilacetát (85:15) eleggyel tisztítjuk. Az első termék sűrű olaj, a **6** benzil védett D-galaktál-cianid (1.12 g, 15%). $[\alpha]_{\text{D}}^{20} -49.6$ (c 2.06, CHCl₃); R_f 0.26 (hexán-EtOAc 8:2); MS (ESI): m/z 464.4 [M+Na]⁺.

^1H NMR (CDCl_3): δ 3.65 (m, 2H, H-6a, H-6b), 3.97 (dd, 1H, $J_{4,5}$ 1.8 Hz, H-4), 4.16 (m, 1H, H-5), 4.22 (dd, 1H, $J_{3,4}$ 4.0 Hz, H-3), 4.20 – 4.90 (m, 6H, PhCH_2), 5.65 (dd, 1H, $J_{2,3}$ 2.0 Hz, H-2), 7.20 – 7.40 (m, 15H, Ph); ^{13}C NMR (CDCl_3): δ 67.77 (C-6), 69.37, 71.66, 71.91 (CH), 73.65, 74.45, 77.85 (PhCH_2), 114.03 (CN), 115.17 (C-2), 127.80 - 128.85 (Ph), 129.68 (C-1), 137.61, 137.75, 138.15 (C_q).

A főtermék az **5** benzil védett β -D-galaktopiranozil-cianid (5.4g, 58%), tús kristályokból álló anyag. Op: 87-88 °C, $Op_{\text{iród}}$: 85 - 86 °C³⁹; R_f 0.30 (hexán-EtOAc 8:2); $[\alpha]_D^{20}$ 25.1 (c 3.0, CHCl_3), $[\alpha]_D^{20}$ $_{\text{iród}} + 12.7$ (c 1.0, CHCl_3)³⁹; MS (ESI): m/z 550.8 $[\text{M}+\text{H}]^+$.

^1H NMR (CDCl_3): δ 3.4 – 3.6 (m, 3H, H-5, H-6a, H-6b), 3.49 (dd, 1H, $J_{3,4}$ 3.0 Hz, H-3), 3.93 (d, 1H, H-4), 4.02 (d, 1H, $J_{1,2}$ 11.0 Hz, H-1), 4.17 (dd, 1H, $J_{2,3}$ 9.0 Hz, H-2), 4.30–5.0 (8H, PhCH_2), 7.18–7.41 (m, 20H, Ph); ^{13}C NMR (CDCl_3): δ 68.0 (C-1), 68.3 (C-6), 72.7, 73.3, 73.7, 74.8 (PhCH_2), 76.0 (C-2), 76.3 (C-4), 78.2 (C-5), 83.0 (C-3), 116.8 (CN), 127.0–129.0 (Ph), 137.2, 137.5, 137.7, 138.1 (C_q); IR (KBr) cm^{-1} : 696, 738, 1004, 1027, 1059, 1102, 1117, 1156, 1177, 1210, 1311, 1368, 1454, 1497, 1637, 2235, 2883, 2924, 3029, 3064, 3432.

2,3,4,6-Tetra-O-allil- β -D-galaktopiranozil-cianid (7, új anyag)

(3,4,5,7-tetra-O-allil-2,6-anhidro-D-glicero-L-manno-heptononitril)

A **4** β -D-galaktopiranozil-cianid (3.00 g, 15.9 mmol) allilezését az általános módszerekben a benzilezésre leírt módszer szerint végezzük, a benzil-bromid helyett allil-bromidot (4x2.0 ekv., 10.9 ml, 126 mmol) használva. A nyersteget (8.9 g) szilikagél oszlopkromatográfiásan, hexán-etilacetát eleggyel tisztítjuk. A termék (5.54 g, 62%) sűrű olaj. $[\alpha]_D^{20}$ -41.1 (c 1.1, CHCl_3); R_f 0.35 (hexán-EtOAc 8:2); MS (ESI): m/z 350.2 $[\text{M}+\text{H}]^+$.

^1H NMR (CDCl_3): δ 3.32 (m, 1H, CH), 3.53-3.83 (m, 5H, CH, H-6a, H-6b), 3.91-4.41 (m, 8H, OCH_2), 5.12-5.35 (m, 8H, $\text{CH}_2=\text{CH}$), 5.64 (m, 1H, H-1), 5.81-6.07 (m, 4H, $\text{CH}_2=\text{CH}$); ^{13}C NMR (CDCl_3): δ 67.59 (C-6), 71.92, 72.94, 73.46, 73.95 (OCH_2), 72.63, 75.23, 77.00, 77.59, 81.93 (CH), 114.62 (CN), 116.26, 116.49, 116.62, 117.00 ($\text{CH}_2=\text{CH}$), 133.44, 133.67, 134.10, 134.44 ($\text{CH}_2=\text{CH}$).

α - és β -Pentabenzoil-D-glükóz (8)

5.0 g (27.7 mmol) α -D-glükózt 60 ml piridinben oldunk az elegy 20 perces refluxoltatásával. Az elegyet 20 °C-os fürdőben visszahűtjük, miközben benzoil-kloridot (20 ml, 172 mmol) csepegtetünk a reakcióelegyhez. Egy hétvégén át szobahőfokon kevertetjük, majd 4ml vizet hozzáadva további 15 percig kevertetjük. A fehér zagyról lepároljuk a piridint, majd a

benzoil-klorid teljes kvencseléséhez illetve a piridin minél jobb eltávolítására először 10 ml vizet adunk az elegyhez és párlunk le, majd 2x10 ml toluolt. A bepárlási maradékot 250 ml etilacetátban oldjuk, 150 ml 1N sósavval, majd 100 ml telített NaCl oldattal extraháljuk. A szerves fázist szárítjuk (MgSO₄), szűrjük, bepároljuk. A nyerterméket 300 ml vízben 5 percig forraljuk, majd hagyjuk lehűlni. A kivált kristályokat szűrjük és további 300 ml forró vízzel mossuk. A fehér kristályokat szárítjuk (19.1 g, 98%). Op: 135-137 °C, *Op_{irod}*: 172-174 °C *α*-anomer. A keletkezett termék az *α*- és *β*-anomerek 1:1 arányú elegye. *R_f* 0.17 (hexán-EtOAc 7:3); MS (ESI): *m/z* 701.2 [M+H]⁺.

2,3,4,6-Tetra-*O*-benzoil-*α*-D-glükopiranozil-bromid (9)

A bromidszármazék szintézisét az *α/β*-perbenzoil-D-glükózból (8.97 g, 12.8 mmol) a **2** *α*-D-Acetobrómgalaktoz szintézisében alkalmazott módszerrel végezzük. A hidrogén-bromid 33%-os ecetsavas oldatát (10 ml) ecetsavanhidriddel (0.2 ml) egy éjszakán át kevertetjük, majd hozzáadjuk a **8** *α/β*-perbenzoil-D-glükóz (8.97 g, 12.8 mmol) száraz diklórmetános (15 ml) oldatához. A lombikot üveg dugóval lezárjuk és az elegyet szobahőmérsékleten 2.5 órán át kevertetjük. A reakció előrehaladását vékonyréteg-kromatográfiával követjük (hexán:etil-acetát, 1:1). A reakcióelegyet hideg diklórmetánnal (50 ml) hígítjuk és egy mélyhűtőben előhűtött választótölcsérbe öntjük és jég-hideg desztillált vízzel (3x100 ml) extraháljuk. A kirázást jég-hideg telített NaHCO₃-al (2x100 ml) megismételjük. A szerves fázist szárítjuk (MgSO₄), szűrjük, majd az oldószert lepároljuk először vízsugár vákuumban, majd motorvákuumban 30 °C-os fürdőhőmérsékletnél. A termék (7.35 g, 87%) fehér kristályos anyag. Op: 64-66 °C; [*α*]_D²⁰ 117 (*c* 0.91, CHCl₃), [*α*]_D²⁰ *irod* 129 (*c* 2.0, CHCl₃)¹³⁹; *R_f* 0.20 (hexán- EtOAc 7:3); MS (ESI): *m/z* 660.7 [M+H]⁺.

2,3,4,6-Tetra-*O*-benzoil-*β*-D-glükopiranozil-cianid (10)

(3,4,5,7-tetra-*O*-benzoil-2,6-anhidro-D-*glicero*-D-*gulo*-heptononitril)

A **9** glükozil bromidot (6.81 g, 10.32 mmol) száraz nitrometánban (21 ml, 27 ppm víztartalom) oldjuk és hozzáadjuk a 100 °C-os fürdőn vákuumban előszárított higany(II)cianidot (2.61 g, 10.3 mmol) és az elegyet 2 napon át szobahőmérsékleten N₂ alatt kevertetjük. A reakcióelegyet üveg szűrőbe rétegzett Celiten keresztül leszűrjük és a Celitet nitrometánnal mossuk. A tiszta szűrletet bepároljuk. A maradékot kloroformban oldjuk (75 ml) és 1 M KBr oldattal (3x35 ml) mossuk. A szerves fázist szárítjuk (MgSO₄) és az oldószert vízvákuumban lepároljuk. A nyerterméket (8.1 g) oszlopkromatográfiásan tisztítjuk. A

termék szintelen kristályos anyag (4.65 g, 74%). Op: 76-78 °C, Op_{irod} : 114-116 °C³⁵; $[\alpha]_D^{20}$ +48 (c 1.0, CHCl₃), $[\alpha]_D^{20}$ $_{irod}$ +52 (c 1.1, CHCl₃)³⁵; R_f 0.15 (hexán-EtOAc 7:3); MS (ESI): m/z 606.2 [M+H]⁺.

¹H NMR (CDCl₃): δ 4.22 (m, 1H, CH), 4.48 (dd, 1H, J 5.0, 12.6 Hz, CH), 4.70 (m, 2H, CH), 5.69-5.98 (m, 3H), 7.21-8.08 (m, 20H, Ph); ¹³C NMR (CDCl₃) δ (ppm): 62.59 (C-6), 66.90 (CH), 68.57 (CH), 69.67 (CH), 73.07 (CH), 77.22 (CH), 114.31 (CN), 128.5, 129.9, 131.12, 133.5 (Ph).

β-D-Glükopiranozil-cianid (11)

(2,6-anhidro-D-glicero-D-gulo-heptononitril)

A benzoil védőcsoportok eltávolítását KCN metanolos oldatában végezzük. 1.0 g 2,3,4,6-tetra-*O*-benzoil-β-D-glükopiranozil-cianidot (1.65 mmol) 18 ml metanolban oldunk, majd 54 mg KCN-ot (0.826 mmol) adunk az oldathoz. 1 óra kevertetés után a reakció végbement, metanollal mosott IR 120 kationcserélő gyantát (5 ml) adunk az elegyhez, további 15 percig kevertetjük, szűrjük, bepároljuk. A termék sűrű olaj (251 mg, 80%). R_f 0.21 (kloroform-metanol 7:3). A reakcióban kis mennyiségben a polárosabb metil-imidát származék is képződött. R_f 0.16 (kloroform-metanol 7:3); MS (ESI): m/z 190.3 [M+H]⁺.

2,3,4,6-Tetra-*O*-benzil-β-D-glükopiranozil-cianid (12)

(3,4,5,7-tetra-*O*-benzil-2,6-anhidro-D-glicero-D-gulo-heptononitril)

A **11** β-D-Glükopiranozil-cianid benzilezését az általános receptekben leírt módon végezzük. A termék szintelen olaj, hozam: 52% A reakcióban 12% mennyiségben **13** 1-ciano-3,4,6-tri-*O*-benzil-D-glükál is képződött.

$[\alpha]_D^{20}$ +25.0 (c 1.5, CHCl₃) $[\alpha]_D^{20}$ $_{irod}$ = +29 (c=1.0, CHCl₃)³⁹; R_f 0.23 (hexán-EtOAc, 8:2); MS (ESI): m/z 572.6 [M+Na]⁺.

¹H NMR (CDCl₃): δ 3.40 (ddd, 1H, $J_{5,6a}$ 3.8 Hz, $J_{5,6b}$ 2.4 Hz, H-5), 3.59 (dd, 1H, $J_{3,4}$ 9.2 Hz, H-3), 3.64 (dd, 1H, $J_{4,5}$ 9.4 Hz, H-4), 3.69 (m, 2H, H-6a, H-6b), 3.76 (dd, 1H, $J_{2,3}$ 8.6 Hz, H-2), 4.05 (d, 1H, $J_{1,2}$ 10.0 Hz, H-1), 4.40 – 5.0 (m, 8H, PhCH₂), 7.00 – 7.40 (m, 20H, Ph) ¹³C NMR (CDCl₃): δ 67.64 (C-1), 68.29 (C-6), 73.70, 75.28, 75.84, 77.02 (C-4), 79.75 (C-2), 80.00 (C-5), 85.60 (C-3), 116.85 (CN), 127.74 - 128.59 (Ph), 136.93, 137.58, 137.77, 138.08 (C_q).

α -D-1,2,3,4,5,6-Penta-O-acetil-mannóz (14)

Az α -D-mannopiranóz (10.0 g, 0.56 mol) és az ecetsavanhidrid (100 ml) elegyéhez kevertetés közben 30 perc alatt jégghűtés mellett hozzáadjuk a jódot (0.7 g). Az elegyet 0 °C-on 2 órán át, majd egy hétvégén keresztül szobahőmérsékleten kevertetjük. Az anhidridet vízvákuumban lepároljuk, majd a maradékot diklórmetánban (100 ml) oldjuk és nátrium-tioszulfát oldattal (1M, 2x500 ml), végül vízzel (50 ml) mossuk. Szárítás (MgSO_4), szűrés, az oldószer lepárlása először vízsugár vákuumban, majd motorvákuumban. A termék (18.5 g, 62%) sűrű olaj. R_f 0.28 (hexán-EtOAc, 1:1). MS (ESI): m/z 391.2 $[\text{M}+\text{H}]^+$.

2,3,4,6-Tetra-O-acetil- α -D-mannopiranozil-cianid (15)

(3,4,5,7-tetra-O-acetil-2,6-anhidro-D-glicero-D-talo-heptononitril)

A **14** mannóz-peracetát (4.8 g, 12,3mmol) száraz nitrometános (60 ml) oldatához nitrogén alatt hozzáadjuk a TMSCN reagenst (26.9 mmol), majd kb. 3 perc alatt a bórtrifluorid-dietiléterátot adagoljuk az elegyhez és szobahőmérsékleten két órát kevertetjük. A reakció előrehaladását vékonyréteggromatográfiával hexán-etilacetát (85:15) elegyben kétszer futtatva vizsgáljuk, mert a termék és a kiindulási anyag hasonló retenciós tulajdonságokkal bír. A kiindulási anyag teljes átalakulása után az elegyet bepároljuk, a cianidtartalmú desztillátumot hipoval kezelve megsemmisítjük. A maradékot diklórmetánban (110 ml) oldjuk, majd kétszer tel. nátrium-hidrogén karbonát oldattal (70 ml) mossuk. A nyersterméket (3.4 g) szilikagél oszlopon, hexán-etilacetát (7:3) eleggyel tisztítjuk. A termék (2.03 g, 46%) sűrű olaj. $[\alpha]_D^{20} +26.9$ (c 2.0, CHCl_3), $[\alpha]_D^{20} \text{ irod} +28.6$ (c 3.4, CHCl_3)³³; R_f 0.30 (hexán-EtOAc, 1:1); MS (ESI): m/z 358.1 $[\text{M}+\text{H}]^+$.

α -D-Mannopiranozil-cianid (16)

(2,6-anhidro-D-glicero-D-talo-heptononiril)

A **15** mannozil-cianid (3.75 g, 10.5 mmol) Zemplén dezacetilezése az általános módszerekben leírt módon történt. A termék (1.95 g, 98%) szirup; R_f 0.19 (kloroform-metanol, 7:3); MS (ESI): m/z 190.2 $[\text{M}+\text{H}]^+$.

1-Ciano-3,4,6-tri-O-benzil-D-glükál (13, új anyag)

(4,5,7-Tri-O-benzil-2,6-anhidro-3-dezoxi-2,3-didehidro-D-arabino-heptononitril)

A **16** mannopiranozil-cianid (1.95 g, 10.3 mmol) benzilezése az általános módszerekben leírt módon történt. A termék (3.81 g, 84%) sűrű olaj. $[\alpha]_D^{20}$ -1.80 (c 1.08, CHCl_3); R_f 0.30 (hexán-EtOAc, 8:2); MS (ESI): m/z 459.4 $[\text{M}+\text{NH}_4]^+$.

^1H NMR (CDCl_3): δ 3.75 (m, 1H, H-6a), 3.79 (m, 1H, H-6b), 3.91 (dd, 1H, $J_{4,5}$ 8.4 Hz, H-4), 4.13 (m, 1H, H-5), 4.20 (dd, 1H, $J_{3,4}$ 6.0 Hz, H-3), 4.49-4.81 (m, 6H, PhCH_2), 5.68 (d, 1H, $J_{2,3}$ 3.0 Hz, H-2), 7.18-7.39 (m, 15H, Ph); ^{13}C NMR (CDCl_3): δ 67.73 (C-6), 71.74, 73.85, 74.33 (PhCH_2), 73.26, 75.18, 78.95 (CH), 113.95 (CN), 114.55 (C-2), 128.00 - 129.25 (Ph), 130.13 (C-1), 137.56, 137.86, 137.89 (C_q).

Metil- α -D-glükopiranozid (17)

Az α -D-glükóz (10.0 g) anomer hidroxil-csoportjának metilezését az általános receptben leírt módon végezzük. A nyersterméket (10.5 g, szintelen olaj) etanolból (70 ml) kristályosítjuk át. A termék 9.70 g (90%) fehér kristályos anyag. Op.: 165 °C, Op_{irad} : 165-167 °C¹⁴⁰; R_f 0.12 (kloroform-metanol, 85:15); MS (ESI): m/z 195.1 $[\text{M}+\text{H}]^+$.

Metil- α -galaktopiranozid (18)

A D-galaktóz (10.0 g) anomer hidroxilcsoportjának metilezését az általános receptben leírt módon végezzük. A termék (9.91 g, 92%) szintelen olaj. R_f 0.13 (kloroform-metanol, 85:15); MS (ESI): m/z 195.2 $[\text{M}+\text{H}]^+$.

Metil-2,3,4,6-tetra-O-benzil- α -glükopiranozid (19)

A **17** metil- α -glükopiranozid (5.0 g, 257 mmol) benzilezését az általános receptben leírt módon végezzük. A nyersterméket (30.3 g) szilikagél oszlopon, hexán-etilacetát (9:1) eleggyel tisztítjuk. A termék (12.2 g, 85%) szintelen olaj. R_f 0.30 (hexán-EtOAc, 7:3); MS (ESI): m/z 577.3 $[\text{M}+\text{Na}]^+$.

Metil-2,3,4,6-tetra-O-benzil- α -D-galaktopiranozid (20)

A **18** metil- α -galaktopiranoz (5.0 g, 257 mmol) benzilezését az általános receptben leírt módon végezzük. A nyersterméket (29.0 g) szilikagél oszlopkromatográfiásan, hexán-etilacetát 9:1 eleggyel tisztítjuk. A termék (12.0 g, 84%) szintelen olaj. R_f 0.31 (hexán-EtOAc, 7:3); MS (ESI): m/z 577.2 $[\text{M}+\text{Na}]^+$.

2,3,4,6-Tetra-O-benzil- α/β -glükopiranoz (21)

A **19** benzil védett metilglükózid (10 g, 18.04 mmol) anomer metoxicsoportjának hidrolízisét az általános receptben leírt módon végezzük. A nyerstermék (9.75 g) izopropanolból (140 ml) kristályosítjuk át. A termék (6.83 g, 70%) fehér kristályos anyag. Op.: 148-149 °C. R_f 0.13 (hexán-EtOAc, 7:3); MS (ESI): m/z 541.8 $[M+H]^+$.

2,3,4,6-Tetra-O-benzil- α/β -galaktopiranoz (22)

A **20** benzil védett metilgalaktózid (10 g, 18.04 mmol) anomer metoxicsoportjának hidrolízisét az általános receptben leírt módon végezzük. A termék (7.31 g, 75%) szirup. R_f 0.12 (hexán-EtOAc, 7:3); MS (ESI): m/z 541.8 $[M+H]^+$.

2,3,4,6-Tetra-O-benzil- α -D-glükopiranozil-triklór-acetimidát (23)

A **21** tetrabenzil-glükóz (0.80 g; 1.48 mmol) és triklór-acetonitril (0.9 ml, 8.9 mmol) száraz diklórmetános (50 ml) oldatához jégűtés közben beadagoljuk az előzőleg száraz hexánnal mosott nátrium-hidridet (83 mg; 2.1 mmol 60%-os olajos diszperzió). Az elegyet 30 percig kevertetjük ezen a hőmérsékleten, majd a hűtést megszüntetve további 3 órán át kevertetjük. A reakcióelegyet Celiten szűrjük, és az oldószert vízvákuumban lepároljuk. A maradékot szilikagél oszlopon tisztítjuk (hexán:EtOAc, 9:1) eleggyel. A termék 0.88 g (87%) sárga szirup.

Megegyezés: A termodinamikailag stabil termék az α -triklóracetimidát⁹⁹.

$[\alpha]_D^{20} +52.2$ (c 2.68, $CHCl_3$), $[\alpha]_D^{20}$ irod 61.5 (c 1.00, $CHCl_3$)⁹⁹; R_f 0.40 (hexán-EtOAc, 7:3); MS (ESI): m/z 686.2 $[M+H]^+$.

^1H NMR ($CDCl_3$): δ 3.61-3.86 (m, 4H, CH), 3.92-4.09 (m, 2H, CH), 4.41-5.01 (m, 8H, $PhCH_2$), 5.26 (d, 1H, $J_{1,2}$ 1.4 Hz, H-1) 7.09-7.41 (m, 20H, Ph), 8.58 (s, 1H, C=NH); ^{13}C NMR ($CDCl_3$): δ 68.28 (C-6), 73.03, 73.63, 75.44, 75.75 ($PhCH_2$), 73.34, 77.02, 79.57, 81.54 (C-2 -C-5) 94.56 (C-1) 127.8-128.5 (Ph), 137.0, 137.1, 137.2, 138.8 (C_q), 161.47 (C=NH), irodalmi adatokkal¹⁴¹ megegyező.

2,3,4,6-Tetra-O-benzil- α -D-galaktopiranozil-triklór-acetimidát (24)

A **22** tetrabenzil-galaktóz (0.80 g; 1.48 mmol) és triklór-acetonitril (0.9 ml, 8.9 mmol) száraz diklórmetános (50 ml) oldatához jégűtés közben beadagoljuk az előzőleg száraz hexánnal mosott nátrium-hidridet (83 mg, 2.1 mmol 60%-os olajos diszperzió). Az elegyet 30 percig kevertetjük ezen a hőmérsékleten, majd a hűtést megszüntetve további 3 órán át kevertetjük. A reakcióelegyet Celiten szűrjük, és az oldószert vízvákuumban lepároljuk. A maradékot

szilikagéles oszlopkromatográfiásan tisztítjuk hexán:etil-acetát 9:1 eleggyel. A termék 0.86 g (85%) sárga szirup. R_f 0.37 (hexán-EtOAc, 7:3); MS (ESI): m/z 686.1 $[M+H]^+$. A termék ^1H NMR spektruma az irodalomban közölttel megegyező.¹⁴²

2,3,4,6-Tetra-*O*-benzil- α -D-glükopiranozil-cianid (25)

(3,4,5,7-tetra-*O*-benzil-2,6-anhidro-D-glicero-D-ido-heptononitril)

A **23** glükopiranozil-triklór-acetimidát (0.78 g, 1.14 mmol) és a TMSCN (460 μ l, 3.41 mmol) száraz diklórmetános (13 ml) oldatához 0 °C hőmérsékleten nitrogén atmoszférában hozzáadagoljuk a trimetilszilil-triflát (68 μ l, 0.38 mmol) száraz diklórmetános (300 μ l) oldatát. Az elegyet egy órán át 0 °C hőmérsékleten, majd 30 percen át szobahőmérsékleten kevertetjük. A reakcióelegyet diklórmetánnal hígítjuk (20 ml), tel. nátrium hidrogénkarbonát oldattal (2x15 ml) mossuk, majd a szerves fázisról az oldószert lepároljuk. A nyerstermeket (650 mg) szilikagél oszloponl tisztítva (hexán-EtOAc, 8:2) kapjuk a terméket (506 mg, 81%). $[\alpha]_D^{20} +34.7$ (c 2.20, $CHCl_3$), $[\alpha]_D^{20}$ irod 37.0 (c 1.00, $CHCl_3$)³⁹; R_f 0.30 (hexán-EtOAc, 8:2); MS (ESI): m/z 572.7 $[M+Na]^+$.

^1H NMR ($CDCl_3$): δ 3.70 (dd, 1H, $J_{5,6a}$ 2.2 Hz, $J_{6a,6b}$ 11.0 Hz, H-6a), 3.71 (dd, 1H, $J_{4,5}$ 9.9 Hz, H-4), 3.72 (dd, 1H, $J_{2,3}$ 9.5 Hz, H-2), 3.77 (dd, 1H, $J_{5,6b}$ 3.3 Hz, H-6b), 3.88 (1H, ddd, H-5), 3.95 (1H, dd, $J_{3,4}$ 9.3 Hz, H-3), 4.67 (d, 1H, $J_{1,2}$ 6 Hz, H-1), 4.50–5.0 (m, 8H, $PhCH_2$), 7.00–7.40 (m, 20H, Ph); ^{13}C NMR ($CDCl_3$): δ 67.0 (C-1), 67.9 (C-6), 73.6, 74.0, 75.2, 76.0 ($PhCH_2$), 76.2 (C-5), 76.3, 76.4 (C-2, C-4), 83.2 (C-3), 115.5 (CN), 127.0–130.0 (Ph), 137.0, 137.4, 138.3, 138.5 (C_q).

2,3,4,6-Tetra-*O*-benzil- α -D-galaktopiranozil-cianid (26)

(3,4,5,7-tetra-*O*-benzil-2,6-anhidro-D-glicero-L-glüko-heptononitril)

A **24** glükopiranozil-triklór-acetimidát (0.88 g, 1.28 mmol) és a TMSCN (514 μ l, 3.85 mmol) száraz diklórmetános (15 ml) oldatához 0 °C hőmérsékleten nitrogén atmoszférában hozzáadagoljuk a trimetilszilil-triflát (78 μ l, 0.42 mmol) száraz diklórmetános (500 μ l) oldatát. Az elegyet egy órán át 0 °C hőmérsékleten, majd 30 percen át szobahőmérsékleten kevertetjük. A reakcióelegyet diklórmetánnal hígítjuk (25 ml), majd nátrium hidrokarbonát oldattal (2x20 ml) mossuk, majd a szerves fázisról az oldószert lepároljuk. A nyerstermeket (822 mg) szilikag oszloponl tisztítva (hexán:EtOAc, 8:2) kapjuk a terméket (529 mg, 75%). Op.: 45-49 °C; $[\alpha]_D^{20} +3.0$ (c 1.3, $CHCl_3$); R_f 0.35 (hexán-EtOAc, 8:2); MS (ESI): m/z 550.7 $[M+H]^+$.

^1H NMR (CDCl_3): δ 3.50 (m, 2H, H-6a, H-6b), 3.82 (dd, 1H, $J_{3,4}$ 2.8 Hz, H-3), 3.99 (m, 2H, H-4, H-5), 4.11 (dd, 1H, $J_{2,3}$ 9.8 Hz, H-2), 4.68 (d, 1H, $J_{1,2}$ 6 Hz, H-1), 4.4–4.8 (m, 8H, PhCH_2), 7.20–7.40 (m, 20H, Ph); ^{13}C NMR (CDCl_3): δ 67.6 (C-1), 68.0 (C-6), 73.3, 73.4, 73.6, 75.0 (PhCH_2), 73.6 (C-2), 74.0, 74.2 (C-4, C-5), 80.3 (C-3), 115.8 (CN), 127.0 – 129.0 (Ph), 137.5, 137.6, 138.0, 138.1 (C_q).

3,4,6-Tri-*O*-benzil-2-dezoxi- β -D-glükopiranozil-cianid (27, új anyag)

(3,4,6-tri-*O*-benzil-2-dezoxi- β -D-arabino-hexopiranozil-cianid)

A **13** benzil védett 1-ciano-D-glükál (220 mg, 0.05 mmol) és a Pd/C katalizátor (20 mg, 10% (m/m)) keverékére nitrogén alatt etanolt (30 ml) mérünk, majd a reakcióedényt hidrogénnel öblítjük és a reakcióelegyet hidrogénatmoszférában szobahőmérsékleten egy hétig kevertetjük. Az elegyet Celiten szűrjük és az oldószert lepároljuk. A nyersterméket (220 mg) szilikagél oszlopon (hexán-EtOAc, 9:1) tisztítjuk. A termék (116 mg, 52%) sűrű olaj. $[\alpha]_{\text{D}}^{20} +24.4$ (c 0.90, CHCl_3); R_f 0.34 (hexán-EtOAc, 8:2); MS (ESI): m/z 444.3 $[\text{M}+\text{H}]^+$.

^1H NMR (CDCl_3): δ 1.97 (m, 1H, H-2a), 2.40 (m, 1H, H-2b), 3.38 (m, 1H, H-4), 3.51–3.65 (m, 2H, H-3, H-5), 3.70 (m, 2H, H-6a, H-6b), 4.19 (dd, 1H, $J_{1,2a}$ 12.0 Hz, $J_{1,2b}$ 2.1 Hz, H-1), 4.47–4.90 (m, 6H, PhCH_2), 7.17–7.35 (m, 15H, Ph); ^{13}C NMR (CDCl_3): δ 35.33 (C-2), 63.89 (C-1), 68.85 (C-6), 72.16 (PhCH_2), 73.85 (PhCH_2), 75.51 (PhCH_2), 77.24 (CH), 79.42 (CH), 80.27 (C-4), 117.13 (CN), 127.95 – 128.78 (Ph), 138.00, 138.06, 138.19 (C_q).

3,4,6-Tri-*O*-benzil-2-dezoxi- β -D-galaktopiranozil-cianid (28, új anyag)

(3,4,6-tri-*O*-benzil-2-dezoxi- β -D-*l*-ixo-hexopiranozil-cianid)

A **6** benzil védett galaktál-cianid (1.70 g, 3.85 mmol) és a Pd/C katalizátor (170 mg, 10% (m/m)) keverékére nitrogén alatt etanolt (50 ml) mérünk, majd a reakcióedényt hidrogénnel öblítjük és a reakcióelegyet hidrogénatmoszférában szobahőmérsékleten egy hétig kevertetjük. Az elegyet szűrjük, az oldószert lepároljuk, a nyersterméket (1.68 g) szilikagél oszlopon (hexán-EtOAc, 9:1) tisztítjuk. A termék (903 mg, 53%) fehér kristályos anyag. Op: 56–58 °C; $[\alpha]_{\text{D}}^{20} +4.6$ (c 1.97, CHCl_3); R_f 0.30 (hexán-EtOAc, 8:2); MS (ESI): m/z 444.0 $[\text{M}+\text{H}]^+$.

^1H NMR (CDCl_3): δ 2.08 (m, 1H, H-2a), 2.44 (m, 1H, H-2b), 3.43–3.60 (m, 4H, H-3, H-5, H-6a, H-6b), 3.83 (m, 1H, H-4), 4.18 (dd, 1H, $J_{1,2a}$ 12.0 Hz, $J_{1,2b}$ 2.0 Hz, H-1), 4.38–4.94 (m, 6H, PhCH_2), 7.17–7.35 (m, 15H, Ph); ^{13}C NMR (CDCl_3): δ 30.86 (C-2), 64.40 (C-1), 69.21 (C-6),

70.71 (PhCH₂), 72.22 (C-4), 73.88, 74.77 (PhCH₂), 77.31, 78.85 (CH), 117.34 (CN), 127.68 - 128.88 (Ph), 137.97, 137.99, 138.67 (C_q).

1-*O*-Metil- α -D-mannopiranoz (29)

A D-mannóz (10.0 g) anomer hidroxilcsoportjának metilezését az általános receptben leírt módon végezzük. A nyertermék színtelen olajból (10.5 g) etanolos (70 ml) átkristályosítással nyerjük a fehér kristályos terméket (10.45 g, 97%). Op.: 165 °C, *Op_{irod}*: 165-167 °C¹⁴⁰; *R_f* 0.12 (kloroform-metanol, 85:15); MS (ESI): *m/z* 195.1 [M+H]⁺.

Metil-2,3,4,6- α/β -D-manno-/glüko/galaktopiranozid (30, 31, 32)

1-*O*-Metil-glikopiranozid (29, 17, 18) (5.0 g, 25.7 mmol) DMSO oldatához (75 ml) hozzáadjuk a vizes NaOH oldatot (50%, 7.5 ml) és az elegyhez keverés közben metil-jodidot (9.63 ml, 155 mmol) csepegtetünk. Az elegyet 2 órán át 40 °C-on, majd egy hétvégén át szobahőmérsékleten kevertetjük. A reakcióelegyet vízzel hígítjuk (600 ml), majd diklórmétánnal extraháljuk (3x 150 ml). Szárítás (MgSO₄), szűrés és bepárlás után kapjuk a permetilezett mannóz (30), glükóz (31) illetve galaktóz (32) származékokat (5.6 g/ 5.2 g/ 6.5 g). A nyerterméket szilikagélén hexán-EtOAc (1:1) eleggyel tisztítva sűrű olajként nyerjük a mannóz (5.1 g, 79%), glükóz (4.83 g, 75%) és galaktóz (6.25 g, 97%) származékok anomerelegyeit. MS (ESI): *m/z* 251.1 - 251.4 [M+H]⁺.

1-*O*-Acetil-2,3,4,6-tetra-*O*-metil- α/β -D-manno-/glüko/galaktopiranoz anomerelegy (33, 34, 35)

A permetil- α/β -D-manno- (30), D-glüko- (31), és D-galaktopiranozok (32) anomer metilcsoportjának acetilcsoportra történő cseréjéhez a cukrot ecetsav anhidridben oldjuk (1 ml/mmol szénhidrát), majd -20 °C-on ecetsav anhidrid és tömény kénsav 50:1 arányú elegyét adjuk (4 ml/mmol szénhidrát), és a reakcióelegyet egy éjszakán át mélyhűtőben tartjuk. Az elegyet jégre öntjük (5 ml/ mmol szénhidrát) majd diklórmétánnal extrahálunk (10 ml/mmol szénhidrát). A szerves fázist vízzel (5 ml/mmol szénhidrát), majd nátrium hidrogénkarbonát oldattal mossuk, majd szárítjuk (MgSO₄), és az oldószert lepároljuk. A nyertermékek szilikagél oszlopon tisztítjuk hexán-etilacetát (6:4) eluenssel. A nyert termékek a mannóz (33, 88%, *R_f* 0.29, csak α -anomer), a glükóz (34, 76%, *R_f* 0.37 és 0.31) és a galaktóz

(**35**, 87%, R_f 0.30 és 0.22) származékok sűrű olajos anyagok. Az R_f adatok hexán-EtOAc (1:1) elegyben mért értékek. MS (ESI): m/z 279.1 - 279.3 $[M+H]^+$.

2,3,4,6-Tetra-*O*-metil- α - és β -D-manno-/glüko-/galaktopiranozil-cianid (36-41)

A metil védett 1-*O*-acetil szénhidrátokat (**33**, **34**, **35**) (2.5 g, 8.98 mmol) a reakció előtt ismételt toluolos lepárással szárítjuk majd száraz nitrometánban (25 ml, víztartalom 2.3 ppm) oldjuk, és nitrogén alatt hozzáadjuk a TMSCN reagenst (3.0 ml, 22.45 mmol) és a bórtrifluorid-éterátot (570 μ l, 4.49 mmol). Az elegyet 30 percig szobahőmérsékleten kevertetjük, majd az oldószert lepároljuk. A maradékot diklórmetánnal hígítjuk (50 ml) majd telített nátrium-hidrogénkarbonát oldattal (2x30 ml) mossuk. A szerves fázist szárítjuk ($MgSO_4$) és az oldószert lepároljuk. Az anomerelegy nyerste-mékeket szilikagél oszlopon tisztítva (hexán:EtOAc, 7:3) nyerjük a tiszta α - és β -anomereket.

2,3,4,6-Tetra-*O*-metil- α -D-mannopiranozil-cianid (36, új anyag)

(3,4,5,7-tetra-*O*-metil-2,6-anhidro-D-glicero-D-talo-heptononitril)

Hozam: 40%; $[\alpha]_D^{20} +11.9$ (c 1.0, $CHCl_3$); R_f 0.35 (hexán-EtOAc, 1:1); MS (ESI): m/z 268.3 $[M+Na]^+$.

^1H NMR ($CDCl_3$): δ 3.46 (dd, 1H, $J_{4,5}$ 9.0 Hz, H-4), 3.53 (dd, 1H, $J_{3,4}$ 9.0 Hz, H-3), 3.38, 3.49, 3.51, 3.69 (s, 12H, CH_3), 3.64 (m, 1H, H-5), 3.60 (m, 2H, H-6a, H-6b), 3.74 (dd, 1H, $J_{2,3}$ 3.0 Hz, H-2), 4.87 (d, 1H, $J_{1,2}$ 2.4 Hz, H-1); ^{13}C NMR ($CDCl_3$): δ 58.18, 58.65, 59.19, 60.73 (CH_3), 64.38 (C-1), 70.85 (C-6), 75.34 (C-4), 76.59 (C-5), 77.20 (C-2), 81.32 (C-3), 115.32 (CN).

2,3,4,6-Tetra-*O*-metil- β -D-mannopiranozil-cianid (37, új anyag)

(3,4,5,7-tetra-*O*-metil-2,6-anhidro-D-glicero-D-galacto-heptononitril)

Hozam: 33%; $[\alpha]_D^{20} -9.9$ (c 1.2, $CHCl_3$); R_f 0.30 (hexán-EtOAc, 1:1); MS (ESI): m/z 268.3 $[M+Na]^+$.

^1H NMR ($CDCl_3$): δ 3.18 (dd, 1H, $J_{3,4}$ 9.2 Hz, H-3), 3.25 (m, 1H, H-5), 3.40 (dd, 1H, $J_{4,5}$ 8.8 Hz, H-4), 3.38, 3.49, 3.51, 3.69 (s, 12H, CH_3), 3.56 (dd, 1H, $J_{5,6a}$ 5.4 Hz, $J_{6a,6b}$ 11.0 Hz, H-6a), 3.61 (dd, 1H, $J_{5,6b}$ 2.2 Hz, H-6b), 3.80 (dd, 1H, $J_{2,3}$ 3.0 Hz, H-2), 4.19 (d, 1H, $J_{1,2}$ 1.3 Hz, H-1); ^{13}C NMR ($CDCl_3$): δ 58.16, 59.37, 60.90, 61.62 (CH_3), 67.11 (C-1), 71.26 (C-6), 75.47 (C-4), 76.47 (C-2), 80.07 (C-5), 84.3 (C-3), 115.76 (CN).

2,3,4,6-Tetra-*O*-metil- α -D-glükopiranozil-cianid (38)

(3,4,5,7-tetra-*O*-metil-2,6-anhidro-D-glicero-D-ido-heptononitril)

Hozam: 33%; Op.: 73-75 °C, Op_{irod} : 88-89 °C¹⁴³; $[\alpha]_D^{20} +108$ (c 0.80, CHCl₃), $[\alpha]_D^{20}{}_{irod} +120$ (c 1.1, CHCl₃)¹⁴³; R_f 0.35 (hexán-EtOAc, 1:1); MS (ESI): m/z 246.3 [M+H]⁺.

¹H NMR (CDCl₃): δ 3.21 (dd, 1H, J 9.0, 9.3 Hz, CH), 3.34 (m, 1H, CH), 3.38 (m, 1H, CH), 3.41, 3.53, 3.55, 3.66 (s, 12H, CH₃), 3.62 (m, 2H, H-6a, H-6b), 3.69 (m, 1H, CH), 4.90 (d, 1H, $J_{1,2}$ 5.7 Hz, H-1), ¹³C NMR (CDCl₃): δ 59.13, 59.38, 60.59, 61.07 (CH₃), 66.12 (C-1), 70.29 (C-6), 75.87 (CH), 77.94 (CH), 79.00 (CH), 84.52 (CH), 115.10 (CN).

2,3,4,6-Tetra-*O*-metil- β -D-glükopiranozil-cianid (39)

(3,4,5,7-tetra-*O*-metil-2,6-anhidro-D-glicero-D-gulo-heptononitril)

Hozam: 24%; $[\alpha]_D^{20} +44.0$ (c 1.00, CHCl₃), $[\alpha]_D^{20}{}_{irod} +36.2$ (c 1.1, CHCl₃)¹⁴³; R_f 0.46 (hexán-EtOAc, 1:1); MS (ESI): m/z 268.3 [M+Na]⁺.

¹H NMR (CDCl₃): δ 3.14 (dd, 1H, $J_{3,4}$ 8.3, H-3), 3.17 (dd, 1H, $J_{2,3}$ 8.6 Hz, H-2), 3.25 (m, 1H, H-5), 3.33 (m, 1H, H-4), 3.40, 3.53, 3.65, 3.68 (s, 12H, CH₃), 3.57 (m, 1H, H-6a), 3.60 (m, 1H, H-6b), 3.91 (d, 1H, $J_{1,2}$ 10.0 Hz, H-1); ¹³C NMR (CDCl₃): δ 59.61, 60.91, 61.31, 61.39 (CH₃), 67.59 (C-1), 70.92 (C-6), 78.67 (C-2), 79.84 (C-5), 81.83 (C-4), 87.70 (C-3), 116.88 (CN).

2,3,4,6-Tetra-*O*-metil- α -D-galaktopiranozil-cianid (40, új anyag)

(3,4,5,7-tetra-*O*-metil-2,6-anhidro-D-glicero-L-glüko-heptononitril)

Hozam: 28%; $[\alpha]_D^{20} +110$ (c 1.00, CHCl₃); R_f 0.28 (hexán-EtOAc, 1:1); MS (ESI): m/z 268.3 [M+Na]⁺.

¹H NMR (CDCl₃): δ 3.35-3.70 (m, 6H, H-2, H-3, H-4, H-5, H-6a, H-6b), 3.40, 3.55, 3.56, 3.57 (s, 12H, CH₃), 4.95 (d, 1H, $J_{1,2}$ 5.8 Hz, H-1); ¹³C NMR (CDCl₃): δ 58.51, 59.28, 59.71, 61.59 (CH₃), 66.93 (C-1), 70.39 (C-6), 74.81, 75.14, 75.33, 81.98 (CH), 115.61 (CN).

2,3,4,6-Tetra-*O*-metil- β -D-galaktopiranozil-cianid (41, új anyag)

(3,4,5,7-tetra-*O*-metil-2,6-anhidro-D-glicero-L-manno-heptononitril)

Hozam: 41%; Op.: 70-75 °C; $[\alpha]_D^{20} +51.1$ (c 1.16, CHCl₃); R_f 0.22 (hexán-EtOAc, 1:1), MS (ESI): m/z 268.3 [M+Na]⁺.

¹H NMR (CDCl₃): δ 3.11 (m, 1H, CH), 3.33-3.73 (m, 5H, CH, H-6a, H-6b), 3.36, 3.50, 3.53, 3.64 (s, 12H, CH₃), 3.88 (d, 1H, *J*_{1,2} 9.8 Hz, H-1); ¹³C NMR (CDCl₃): δ 58.34, 59.34, 61.50, 61.52 (CH₃), 67.83 (C-1), 70.58 (C-6), 74.97, 75.29, 78.02, 84.96 (CH), 116.86 (CN).

6.4 Kísérletek C-galaktozil-formaldehid előállítására galaktonolaktonból aldehid-ekvivalens csoport alkalmazásával

2,3,4,6-Tetra-O-benzil-D-galaktonolakton (42)

A 22 tetrabenzil galaktózt (3.2 g, 6.0 mmol) 18 ml dimetil-szulfoxid és 12 ml ecetsavanhidrid keverékében oldjuk. Az elegyet egy éjszakán át szobahőmérsékleten kevertetjük. Motorvákuumban az ecetsavanhidridet lepároljuk, a maradékot vízzel (150 ml) hígítjuk majd diklóretánnal (2x50 ml) extraháljuk. Szárítás (MgSO₄), szűrés, az oldószer lepárlása után a termék színtelen olaj (1,98 g, 62%), amely tisztítás nélkül használható a következő reakcióban. *R_f* 0.23 (hexán-EtOAc, 8:2); (ESI): *m/z* 539.8 [M+H]⁺.

1-C-(2-Tiazolil)-2,3,4,6-tetra-O-benzil-β-D-galaktopiranoz (43)⁴⁹

A butil-lítium (1.3 ekv., 560 μl 1M THF) -78 °C hőmérsékletre hűtött THF oldatához (2 ml) argon alatt hozzácsepegtetjük a brómtiazol (1.3 ekv., 0.56 mmol) THF oldatát (1 ml) és ezen a hőmérsékleten 30 percig kevertetjük. A galaktonolakton 42 (230 mg, 0.43 mmol) THF oldatát (1 ml) 25 perc alatt csepegtetjük az elegyhez, majd 20 perc múlva az elegy hőmérsékletét hagyjuk -65 °C-ra emelkedni, és további egy órát kevertetjük. Az elegyet hideg 1M ammónium-acetát oldatra (20 ml) öntjük és a terméket diklórmetánnal (3x15 ml) extraháljuk. Az egyesített szerves fázist szárítjuk (MgSO₄), szűrjük, bepároljuk. A nyersteget (204 mg) flashkromatográfián tisztítva (hexán-EtOAc, 9:1) kapjuk a színtelen olajszerű (179 mg, 81%) terméket. *R_f* 0.15 (hexán-EtOAc, 7:3); MS (ESI): *m/z* 624.8 [M+H]⁺. Az ¹H NMR spektrum megegyező az irodalomban⁴⁹ közlöttel.

1-C-(2-Tiazolil)-1-O-acetil-2,3,4,6-tetra-O-benzil-β-D-galaktopiranoz (44)⁴⁹

A 43 ketol-tiazolil-galaktózt (118 mg, 0.19 mmol) diklórmetánban (350 μl) oldjuk, majd szobahőmérsékleten hozzáadjuk a trietilamint (265 μl, 10 ekv., 1.9 mmol) és az ecetsavanhidridet (180 μl, 10 ekv., 1.9 mmol) és az elegyet egy éjszakán át

szobahőmérsékleten kevertetjük. Az elegyet bepároljuk, a nyerstermék (120 mg) oszlopkromatográfiásan tisztítva (hexán-EtOAc, 9:1) nyerjük az acetilezett szintelen olaj terméket (107 mg, 85%). Az anyag meglepetésre a kiindulási anyaghoz nagyon hasonló kromatográfiás tulajdonsággal rendelkezik R_f 0.14 (hexán-EtOAc, 7:3). (ESI): m/z 666.9 $[M+H]^+$. Az ^1H NMR spektrum megegyező az irodalomban⁴⁹ közölttel.

1-C-(1,3-Ditianil)-2,3,4,6-Tetra-O-benzil- β -D-galaktopiranoz (45)⁵²

Kétnyakú lombikban 1,3-ditiánt (44.6 mg, 0.37 mmol) oldunk száraz tetrahydrofuranban (1.7 ml). Az argonnal átöblített reakcióedénybe -45 °C hőmérsékleten bemérjük a butil lítiumot (178 μ l, 2.5 M hexános oldat, 0.45 mmol), majd az elegyet hagyjuk -20 °C-ig melegedni és 3 órán át kevertetjük. Egy gömb lombikban **22** galaktonolaktont (200 mg, 0.37 mmol) tetrahydrofuranban (2 ml) oldunk Ar atmoszférában és az oldathoz -78 °C- hőmérsékleten kanulón keresztül hozzácepegtetjük az 1.3 ditianil-lítiumot tartalmazó oldatot -78 °C hőmérsékleten és az elegyet 3 órán át keveretjük. A reakcióelegyet hideg 1 M ammónium-acetát oldatra (20 ml) öntjük és a terméket diklórmetánnal (3x 15 ml) extraháljuk. Az egyesített szerves fázist szárítjuk ($MgSO_4$), szűrjük, bepároljuk. A nyerstermék (210 mg) flashkromatográfiásan tisztítva (hexán-EtOAc, 92:8 $\rightarrow$ 85:15) kapjuk a szintelen olaj (198 mg, 81%) terméket. R_f 0.17 (hexán-EtOAc, 8:2). MS (ESI): m/z 660.0 $[M+H]^+$. Az ^1H NMR spektrum megegyező az irodalomban⁵² közölttel.

A reakciót fordított adagolás esetén (a szénhidrát THF oldatát adagoljuk az *in situ* előállított ditianil-lítiumot tartalmazó elegyhez) melléktermék képződése (10%) kíséri és a főtermék rosszabb hozammal (61%) izolálható. A melléktermék az irodalomban nem ismert a piranoz gyűrű kinyílásával és β -benziloxi eliminációval képződött D-treo-hex-2-enóz (2,4,6-trisz(benziloxi)-1-(1,3-ditián-2-il)-5-hidroxihex-2-én-1-on), R_f 0.23 (hexán-EtOAc, 8:2). MS (ESI): m/z 573.2 $[M+Na]^+$.

^1H NMR ($CDCl_3$): δ 2.07 (m, 2H, $SCH_2CH_2CH_2S$), 2.60 (m, 3H, SCH_2CH_2CHHS), 3.35 (m, 1H, SCH_2CH_2CHHS) 3.48 (d, 2H, J 5.3 Hz, H-6a, H-6b), 3.72 (m, 1H, H-5), 4.42-4.83 (m, 6H, $PhCH_2$), 4.48 (m, 1, H-4), 4.65 (s, 1H, $SCHS$), 6.08 (d, 1H, J 9.5 Hz, H-3), 7.21-7.38 (Ph). ^{13}C NMR ($CDCl_3$): δ 25.18, 25.93 ($SCH_2CH_2CH_2S$), 40.8 ($SCHS$), 70.81 (C-6), 71.34 ($PhCH_2$), 72.95 (C-5), 73.72 (CH), 73.75 ($PhCH_2$), 74.71 ($PhCH_2$), 123.90 (C-3) 127.88-128.80 (Ph), 136.45, 138.06, 138.19 (C_q), 152.62 (C-2), 190.19 (C=O).

(2,3,4,6-Tetra-O-benzil- β -D-galaktopiranozil)-1,3-ditián (46)⁵²

A **45** 1-ditianil-galaktóz származékot (880 mg, 1.3 mmol) acetonitril (10 ml) és víz (10 ml) elegyében oldjuk és -50 °C-on hozzáadjuk a trietilszilánt (1.08 ml, 5.0 ekv., 6.8 mmol). Az elegyhez -40 °C-on bórt trifluorid-dietiléterátot adagolunk (0.67 ml, 4.0 ekv., 0.54 mmol) és az elegyet egy órán át kevertetjük. Az BF₃ kvencseléséhez trietilamint adunk az elegyhez, majd hagyjuk szobahőmérsékletre melegedni és bepároljuk. A maradékot diklórmétánban (30 ml) oldjuk és vízzel (2x20 ml) mossuk. A szerves fázist szárítjuk (MgSO₄), szűrjük és az oldószert lepároljuk. A nyerstermék (816 mg) oszlopkromatográfiás tisztítása után (hexán-EtOAc, 9:8) kapjuk a szintelen olaj terméket (550 mg, 64%). *R_f* 0.35 (hexán-EtOAc, 8:2); MS (ESI): *m/z* 644.0 [M+H]⁺. Az ¹H NMR spektrum megegyező az irodalomban⁵² közölttel.

1-C-(2,3,4,6-Tetra-O-benzil- β -D-galaktopiranozil)formaldehid (47)⁵²

(3,4,5,7-tetra-O-benzil-2,6-anhidro-D-glicero-L-manno-heptopiranóz)

A **46** 1-dezoxi-ditianil galaktózszármazékot (451 mg, 0.70 mmol) aceton (9 ml) és víz (1 ml) elegyében oldjuk és hozzáadjuk a metiljodidot (87.4 μ l, 1.4 mmol) és a nátriumkarbonátot (241 mg, 0.84 mmol). Az elegyet két és fél órán keresztül 35-45 °C közötti hőmérsékleten kevertetjük. Az elegyet bepároljuk, a nyersterméket (400 mg) diklórmétánban (25 ml) oldjuk, majd vízzel (2x15 ml) mossuk. A szerves fázist szárítjuk (MgSO₄), szűrjük és az oldószert lepároljuk. A termék (150 mg, 39%) szintelen olaj. *R_f* 0.17 (hexán-EtOAc, 6:4); MS (ESI): *m/z* 585.4 [M+Na]⁺.

¹H NMR (CDCl₃): δ 3.50-3.65 (m, 3H, H-5, H-6a, H-6b), 3.66 (dd, 1H, *J*_{3,4} 2.7 Hz, H-3), 3.75 (dd, 1H, *J*_{1,2} 9.8 Hz, H-1), 3.98 (d, 1H, H-4), 4.05 (dd, 1H, *J*_{2,3} 9.4 Hz, H-2), 4.42-4.99 (m, 8H, PhCH₂), 7.03-7.41 (m, 20H, Ph), 9.64 (d, 1H, *J* 1.4 Hz, CHO);

E terméket az **5** benzil védett β -galaktopiranozil-cianid redukzív hidrolizálásával az C-glikozil aldehidek előállítására leírt általános módszerrel is előállítottuk (hozam: 52%).

6.5 C-Glikozil aldehidek előállítása redukzív hidrolízissel

1-Formil-3,4,6-tri-O-benzil-D-galaktál (48)

(4,5,7-Tri-O-benzil-2,6-anhidro-3-dezoxi-2,3-didehidro-D-lixo-heptopiranóz)

A **6** benzil védett 1-ciano-galaktál redukzív hidrolízisét a C-glikozil aldehidek előállítására leírt általános módszerrel végeztük. Hozam: 63%; [α]_D²⁰ -84.0 (c 1.10, CHCl₃); *R_f* 0.18 (hexán-EtOAc, 8:2); MS (ESI): *m/z* 467.2 [M+Na]⁺.

^1H NMR (CDCl_3): δ 3.75 (m, 2H, H-6a, H-6b), 4.10 (dd, 1H, $J_{3,4}$ 3.5 Hz, H-3), 4.17 (m, 1H, H-5), 4.41 (m, 1H, H-4), 4.30 – 5.00 (m, 6H, PhCH_2), 5.81 (dd, 1H, $J_{2,3}$ 2.2 Hz, H-2), 7.20–7.40 (m, 15H, Ph), 9.16 (s, 1H, CHO); ^{13}C NMR (CDCl_3): δ 67.70 (C-6), 69.53 (C-4), 71.57 (PhCH_2), 73.03 (C-3), 73.78, 74.62 (PhCH_2), 76.75 (C-5), 119.25 (C-2), 127.78–128.82 (Ph), 137.83, 137.84, 138.38 (C_q), 151.64 (C-1), 186.28 (CHO).

1-C-(2,3,4,6-Tetra-O-metil- β -D-galaktopiranozil)metilamin (49)

(3,4,5,7-tetra-O-metil-2,6-anhidro-D-glicero-L-manno-heptopiranozilamin)

Az **5** benzil védett β -galaktopiranozil-cianid redukzív hidrolízise során ha a DIBAL-H reagenst 1.4 ekvivalensnél magasabb feleslegben alkalmaztuk az aldehideknél polárosabb terméket is izoláltunk (21%) a szilikagél kromatográfia során. R_f 0.11 (hexán-EtOAc, 1:1); MS (ESI): m/z 554.3 $[\text{M}+\text{H}]^+$.

^1H NMR (CDCl_3): δ 2.80 (m, 2H, CH_2NH_2), 3.27 (m, 1H, CH), 3.48–3.65 (m, 3H, CH, H-6a, H-6b), 3.65 (m, 1H, CH), 3.75 (m, 1H, CH), 4.00 (m, 1H, CH), 4.43–4.95 (m, 18H, PhCH_2), 7.18–7.52 (m, 20H, Ph); ^{13}C NMR (CDCl_3): δ 44.37 (CH_2NH_2), (C-6), 69.53 (C-4), 71.57 (PhCH_2), 73.03 (C-3), 73.78, 74.62 (PhCH_2), 76.75 (C-5), 119.25 (C-2), 127.78–128.82 (Ph), 137.83, 137.84, 138.38 (C_q), 151.64 (C-1), 186.28 (CHO).

1-C-(2,3,4,6-Tetra-O-benzil- α -D-galaktopiranozil)formaldehid (50)

(3,4,5,7-tetra-O-benzil-2,6-anhidro-D-glicero-L-glüko-heptopiranoz)

A **26** benzil védett α -galaktopiranozil-cianid redukzív hidrolízisét a C-glikozil aldehidek előállítására leírt általános módszerrel végeztük. Hozam: 18%; R_f 0.19 (hexán-EtOAc, 6:4); MS (ESI): m/z 553.6 $[\text{M}+\text{H}]^+$.

^1H NMR (CDCl_3): δ 3.61 (m, 1H, H-5), 3.64 (dd, 1H, $J_{3,4}$ 4.4 Hz, H-3), 3.85 (dd, 1H, $J_{2,3}$ 10.6 Hz, H-2), 4.01 (m, 1H, H-6a), 4.12 (m, 1H, H-6b), 4.29 (d, 1H, H-4), 4.32 (m, 1H, H-1), 4.45–4.91 (m, 8H, PhCH_2), 7.11–7.41 (m, 20H, Ph), 9.79 (s, 1H, CHO).

1-C-(2,3,4,6-Tetra-O-metil- α -D-galaktopiranozil)formaldehid (51, új anyag)

(3,4,5,7-tetra-O-metil-2,6-anhidro-D-glicero-L-glüko-heptopiranoz)

A **40** metil védett α -galaktopiranozil-cianid redukzív hidrolízisét a C-glikozil aldehidek előállítására leírt általános módszerrel végeztük. Hozam: 71%; R_f 0.15 (hexán-EtOAc, 1:1); MS (ESI): m/z 271.3 $[\text{M}+\text{Na}]^+$.

^1H NMR (CDCl_3): δ 3.32-3.99 (dd, 5H, H-4), 3.40, 3.53, 3.56, 3.57 (s, 12H, CH_3), 4.27 (m, 1H, CH), 4.42 (d, 1H, $J_{1,2}$ 4.0 Hz, H-1), 9.81 (s, 1H, CHO); ^{13}C NMR (CDCl_3): δ 58.57, 59.20, 59.32, 59.75 (CH_3), 66.99 (CH), 70.42 (C-6), 74.86, 75.20, 75.40, 82.04 (CH), 202.49 (CHO).

1-Formil-3,4,6-tri-*O*-metil-D-galaktál (52)

(4,5,7-Tri-*O*-metil-2,6-anhidro-3-dezoxi-2,3-didehidro-D-*l*-ixo-heptopiranoz)

A **40** metil védett β -galaktopiranozil-cianid redukzív hidrolízise majd a termék kromatográfiája során izolált termékben kimutatható volt a képződött **52** galaktál-aldehid, de kromatográfiásan nem volt elválasztható a "telített" aldehid származéktól, így e termék elemzését nem sikerült elvégezni és csak a főtermék spektrumában talált e származék képződésére utaló eltolódás értékekkel jellemeztük.

Jellemző kémiai eltolódás értékek: ^1H NMR (CDCl_3): δ 5.82 (d, J 1.2 Hz, 1H, H-2) 9.22 (d, 1H, J 1.0 Hz, CHO); ^{13}C NMR (CDCl_3): δ 115.94 (C-2), 190.67 (CHO).

1-C-(2,3,4,6-Tetra-*O*-metil- β -D-galaktopiranozil)formaldehid (53, új anyag)

(3,4,5,7-tetra-*O*-metil-2,6-anhidro-D-glicero-L-manno-heptopiranoz)

A metil védett **41** β -galaktopiranozil-cianid redukzív hidrolízisét a *C*-glikozil aldehidek előállítására leírt általános módszerrel végeztük. Hozam: 60%; R_f 0.12 (hexán-EtOAc, 1:1).

^1H NMR (CDCl_3): δ 3.15 (m, 1H, CH), 3.30-3.79 (m, 5H, CH), 3.40, 3.50, 3.55, 3.58 (s, 12H, CH_3), 4.27 (m, 1H, CH), 3.93 (m, 1H, H-1), 9.69 (s, 1H, CHO); ^{13}C NMR (CDCl_3): δ 58.51, 59.28, 59.70, 61.59 (CH_3), 66.94 (CH), 70.55 (C-6), 74.80 (CH), 75.13 (CH), 75.34 (CH), 85.02 (CH), 202.46 (CHO); MS (ESI): m/z 249.3 $[\text{M}+\text{H}]^+$.

1-Formil-3,4,6-tri-*O*-allil-D-galaktál (54, új anyag)

(4,5,7-Tri-*O*-allil-2,6-anhidro-3-dezoxi-2,3-didehidro-D-*l*-ixo-heptopiranoz)

A **7** allil védett β -galaktopiranozil-cianid redukzív hidrolízise során kizárólag az **54** galaktál származék képződött. Hozam: 63%; R_f 0.23 (hexán-EtOAc, 7:3); $[\alpha]_D^{20}$ -117 (c 0.60, CHCl_3); MS (ESI): m/z 295.1 $[\text{M}+\text{H}]^+$.

^1H NMR (CDCl_3): δ 3.32 (m, 1H, CH), 3.79 (m, 2H, H-6a, H-6b), 4.00-4.05 (m, 3H, CH), 4.13-4.21 (m, 4H, OCH_2) 4.32-4.41 (m, 2H, OCH_2), 5.15-5.40 (m, 8H, $\text{CH}_2=\text{CH}$), 5.78 (m, 1H, H-2), 5.80-6.04 (m, 4H, $\text{CH}_2=\text{CH}$), 9.16 (s, 1H, CHO); ^{13}C NMR (CDCl_3): δ 67.61 (C-6),

69.36 (CH), 70.52, 72.61 (OCH₂), 72.83 (CH), 73.82 (OCH₂), 76.58 (CH), 117.40, 117.58, 117.71 (CH₂=CH), 119.04 (C-2), 134.12, 134.42, 135.03 (CH₂=CH), 186.09 (CHO).

1-C-(2,3,4,6-Tetra-*O*-benzil- α -D-glükopiranozil)formaldehid (55)

(3,4,5,7-tetra-*O*-benzil-2,6-anhidro-D-glicero-D-ido-heptopiranoz)

A **25** benzil védett α -glükopiranozil-cianid redukzív hidrolízisét a C-glikozil aldehidek előállítására leírt általános módszerrel végeztük. R_f 0.18 (hexán-EtOAc, 6:4). A nyertermék tisztítása során csak 1-formil-glükált izoláltunk, így a "telített" aldehid származék ¹H NMR analízisét a nyertermékből végeztük.

¹H NMR (CDCl₃): δ 3.60–3.69 (m, 2 H, H-3, H-4), 3.69 (dd, 1 H, $J_{5,6a}$ 3.6 Hz, $J_{6a,6b}$ 10.8 Hz, H-6a), 3.74 (dd, 1 H, $J_{5,6b}$ 2.5 Hz, H-6b), 4.00 (dd, 1 H, $J_{2,3}$ 8.8 Hz, H-2), 3.94–4.01 (m, 1 H, H-5), 4.39 (d, 1 H, $J_{1,2}$ 6.7 Hz, H-1), 4.48–4.88 (m, 8 H, PhCH₂), 7.11–7.39 (m, 20 H, 4 Ph), 9.97 (s, 1 H, CHO).

1-Formil-3,4,6-tri-*O*-benzil-D-glükál (56)

(4,5,7-Tri-*O*-benzil-2,6-anhidro-3-dezoxi-2,3-didehidro-D-arabino-heptopiranoz)

A **13** benzil védett 1-ciano-glükál redukzív hidrolízisét a C-glikozil aldehidek előállítására leírt általános módszerrel végeztük. Hozam: 52%; $[\alpha]_D^{20}$ -23.90 (c 0.50, CHCl₃); R_f 0.20 (hexán-EtOAc, 85:15); MS (ESI): m/z 467.4 [M+Na]⁺.

¹H NMR (CDCl₃): δ 3.85 (m, 2H, H-6a, H-6b), 3.99 (dd, 1H, $J_{4,5}$ 8.7 Hz, H-4), 4.16, (ddd, 1H, $J_{5,6a}$ 3.4, $J_{5,6b}$ 3.4 Hz, H-5), 4.35 (dd, 1H, $J_{3,4}$ 6.4 Hz, H-3), 4.50–4.80 (m, 6H, PhCH₂), 5.82 (d, 1H, $J_{2,3}$ 3.0 Hz, H-2), 7.19–7.36 (m, 15H, Ph), 9.21 (s, 1H, CHO); ¹³C NMR (CDCl₃): δ 67.95 (C-6), 71.80, 73.81 (PhCH₂), 73.87 (C-4), 74.30 (PhCH₂), 75.93 (C-3), 77.90 (C-5), 117.26 (CN), 127.93 - 138.15 (C_q), 151.79 (C-1), 186.40 (CHO).

1-C-(2,3,4,6-Tetra-*O*-benzil- β -D-glükopiranozil)formaldehid (57)

(3,4,5,7-tetra-*O*-benzil-2,6-anhidro-D-glicero-D-gulo-heptopiranoz)

A **12** benzil védett β -glükopiranozil-cianid redukzív hidrolízisét a C-glikozil aldehidek előállítására leírt általános módszerrel végeztük. R_f 0.18 (hexán-EtOAc, 6:4); MS (ESI): m/z 585.6 [M+Na]⁺. A várt termék a kromatográfia során teljes mértékben 1-formil-glükál származékká alakult. ¹H NMR (CDCl₃) (nyertermékből): δ 3.52 (ddd, 1H, $J_{5,6a}$ 4.3 Hz, $J_{5,6b}$ 2.0 Hz, H-5), 3.63 (dd, 1H, $J_{4,5}$ 9.6 Hz, H-4), 3.67 (dd, 1H, $J_{2,3}$ 8.7 Hz, H-2), 3.70–3.75 (m,

2H, H-6a, H-6b), 3.76 (dd, 1H, $J_{3,4}$ 8.4 Hz, H-3), 3.82 (dd, 1H, $J_{1,2}$ 9.8 Hz, H-1), 4.52-4.90 (m, 8H, PhCH₂), 7.02-7.41 (m, 20H, Ph), 9.65 (d, 1H, J 1.6 Hz, CHO).

1-C-(2,3,4,6-Tetra-*O*-metil- α -D-glükopiranozil)formaldehid (58, új anyag)

(3,4,5,7-tetra-*O*-metil-2,6-anhidro-D-glicero-D-ido-heptopiranoz)

A **38** metil védett α -glükopiranozil-cianid redukzív hidrolízisét a C-glikozil aldehidek előállítására leírt általános módszerrel végeztük. R_f 0.12 (hexán-EtOAc, 1:1); MS (ESI): m/z 249.4 [M+H]⁺.

¹H NMR (CDCl₃) (nyertermékből): δ 3.14-3.68 (m, 4H, CH), 3.40, 3.53, 3.55, 3.66 (s, 12H, CH₃), 3.59 (m, 2H, H-6a, H-6b), 4.47 (d, 1H, $J_{1,2}$ 6.3 Hz, H-1), 9.88 (s, 1H, CHO); ¹³C NMR (CDCl₃): δ 59.44, 59.68, 60.88, 61.38 (CH₃), 66.45 (CH), 71.26 (C-6), 76.21, 78.29, 79.35, 84.86 (CH), 201.81 (CHO).

1-C-(2,3,4,6-Tetra-*O*-metil- β -D-glükopiranozil)formaldehid (59, új anyag)

(3,4,5,7-tetra-*O*-metil-2,6-anhidro-D-glicero-D-gulo-heptopiranoz)

A **39** metil védett β -glükopiranozil-cianid redukzív hidrolízisét a C-glikozil aldehidek előállítására leírt általános módszerrel végeztük. R_f 0.10 (hexán-EtOAc, 1:1); MS (ESI): m/z 271.5 [M+Na]⁺.

¹H NMR (CDCl₃) (nyertermékből): δ 3.09-3.40 (m, 4H, H-2, H-3, H-4, H-5), 3.33, 3.47, 3.60, 3.68 (s, 12H, CH₃), 3.65 (m, 2H, H-6a, H-6b), 3.91 (m, 1H, H-1), 9.68 (d, 1H, J 1.5 Hz, CHO); ¹³C NMR (CDCl₃): δ 59.49, 60.38, 60.61, 61.35 (CH₃), 68.08 (CH), 71.84 (C-6), 78.63 (CH), 79.33 (CH), 79.92 (CH), 89.07 (CH), 197.87 (CHO).

1-C-(2,3,4,6-Tetra-*O*-metil- α -D-mannopiranozil)formaldehid (60, új anyag)

(3,4,5,7-tetra-*O*-metil-2,6-anhidro-D-glicero-D-talo-heptopiranoz)

A **36** metil védett α -mannopiranozil-cianid redukzív hidrolízisét a C-glikozil aldehidek előállítására leírt általános módszerrel végeztük. Hozam: 29%; R_f 0.14 (hexán-EtOAc, 1:1); MS (ESI): m/z 271.4 [M+Na]⁺.

¹H NMR (CDCl₃): δ 3.07 (dd, 1H, $J_{3,4}$ 9.0 Hz, H-3), 3.39 (dd, 1H, $J_{4,5}$ 8.8 Hz, H-4), 3.38, 3.42, 3.44, 3.46 (s, 12H, CH₃), 3.53 (m, 1H, H-5), 3.58 (dd, 1H, $J_{5,6}$ 5.2 Hz, $J_{6a,6b}$ 9.9 Hz, H-6a), 3.63 (dd, 1H, $J_{5,6b}$ 1.6 Hz, H-6b), 3.98 (dd, 1H, $J_{2,3}$ 3.3 Hz, H-2), 4.39 (d, 1H, $J_{1,2}$ 2.8 Hz, H-1), 9.87 (s, 1H, CHO); ¹³C NMR (CDCl₃): δ 57.6, 58.1, 59.2, 60.6 (CH₃), 71.8 (C-6), 74.9 (C-2), 75.6 (C-4), 76.9 (C-5), 79.1 (C-1), 81.6 (C-3), 202.90 (CHO).

1-Formil-3,4,6-tri-*O*-metil-D-glükál (61)

(4,5,7-Tri-*O*-metil-2,6-anhidro-3-dezoxi-2,3-didehidro-D-*arabino*-heptopiranoz)

A **36**, **37**, **38**, **39** α és β metil védett manno- illetve glükopiranozil-cianidok redukzív hidrolízisét a *C*-glikozil aldehidek előállítására leírt általános módszerrel végezve az **58**, **59**, **60**, **62** metil védett glikozil-aldehidek képződése mellett a nyerstekekben mindig kimutatható volt a β -eliminációval képződő glükál aldehid de a nyerstekeket tisztítás nélkül használtuk a további reakciókban. A **61** glükál származék elemzését ezért nem végeztük el és csak a főtermék spektrumában talált e származék képződésére utaló eltolódás értékekkel jellemeztük.

Jellemző kémiai eltolódás értékek: ^1H NMR (CDCl_3): δ 5.80 (d, J 3.0 Hz, 1H, H-2) 9.20 (s, 1H, CHO); ^{13}C NMR (CDCl_3): δ 116.63 (C-2), 186.12 (CHO).

1-*C*-(2,3,4,6-Tetra-*O*-metil- β -D-mannopiranozil)formaldehid (62, új anyag)

(3,4,5,7-tetra-*O*-metil-2,6-anhidro-D-*glicero*-D-*galakto*-heptopiranoz)

A **36** metil védett α -mannopiranozil-cianid redukzív hidrolízisét a *C*-glikozil aldehidek előállítására leírt általános módszerrel végeztük. Hozam: 38%; R_f 0.12 (hexán-EtOAc, 1:1); MS (ESI): m/z 271.4 $[\text{M}+\text{Na}]^+$.

^1H NMR (CDCl_3): δ 3.19 (m, 1H, CH), 3.30 – 3.70 (m, 17H, m, CH, H-6a, H-6b, CH₃), 4.01, (m, 1H, CH), 9.67 (s, 1H, CHO); ^{13}C NMR (CDCl_3): δ 57.8, 59.3, 60.9, 61.3 (CH₃), 72.0 (C-6), 76.2, 76.5, 79.2, 82.1, 85.6 (CH), 201.9 (CHO).

(2-Dezoxi-3,4,6-tri-*O*-benzil- β -D-galaktopiranozil)formaldehid (63, új anyag)

(4,5,7-tri-*O*-benzil-2,6-anhidro-3-dezoxi-D-*galakto*-heptopiranoz)

A **28** benzil védett 2-dezoxi- β -galaktopiranozil-cianid redukzív hidrolízisét a *C*-glikozil aldehidek előállítására leírt általános módszerrel végeztük. Hozam: 53%; $[\alpha]_{\text{D}}^{20} +5.50$ (c 0.37, CHCl_3); R_f 0.17 (hexán-EtOAc, 6:4); MS (ESI): m/z 469.4 $[\text{M}+\text{Na}]^+$.

^1H NMR (CDCl_3): δ 1.99 (q, 1H, J 12.3 Hz, H-2a), 2.11 (m, 1H, H-2b), 3.59 (m, 2H, H-6a, H-6b), 3.60 (dd, 1H, $J_{5,6a}$ 5.1 Hz, $J_{5,6b}$ 5.4 Hz, 1H, H-5), 3.62 (dd, J 2.1, 9.0 Hz, 1H, CH), 3.80 (dd, 1H, J 2.7, 12.0 Hz, 1H, CH), 3.86 (br, 1H, H-4), 4.41- 4.96 (m, 6H, PhCH₂), 7.18 - 7.39 (m, 15H, Ph), 9.68 (s, 1H, CHO); ^{13}C NMR (CDCl_3): δ 27.44 (CH₂), 69.77 (C-6), 70.45 (PhCH₂), 72.86 (C-4), 73.85 (PhCH₂), 74.69 (PhCH₂), 78.13 (CH), 78.20 (C-5), 80.34 (CH), 127.55 - 128.74 (Ph), 138.05, 138.31, 138.78 (C_q), 201.43 (CHO).

(2-Dezoxi-3,4,6-tri-*O*-benzil- β -D-glükopiranozil)formaldehid (64, új anyag)

(4,5,7-tri-*O*-benzil-2,6-anhidro-3-dezoxi-D-glüko-heptopiranozil)

A **27** benzil védett 2-dezoxi- β -glükopiranozil-cianid redukzív hidrolízisét a C-glikozil aldehidek előállítására leírt általános módszerrel végeztük. Hozam: 59%; $[\alpha]_D^{20} + 17.0$ (c 0.94, CHCl₃); R_f 0.15 (hexán-EtOAc, 6:4); MS (ESI): m/z 469.4 [M+Na]⁺.

¹H NMR (CDCl₃): δ (ppm): 1.50 (m, 1H, H-2a), 2.39 (m, 1H, H-2b), 3.41-3.82 (m, 6H, H-1, H-3, H-4, H-5, H-6, H-6'), 4.42-4.93 (m, 6H, PhCH₂), 7.17-7.34 (m, 15H, Ph), 9.70 (s, 1H, CHO); ¹³C NMR (CDCl₃): δ (ppm): 31.54 (C-2), 69.13 (C-6), 71.43, 73.57, 75.15 (PhCH₂), 77.74, 79.14, 79.44, 80.27 (C-1, C-3, C-4, C-5), 127.61 - 128.48 (Ph), 137.94, 138.11, 138.21 (C_q), 200.76 (CHO).

Etil-3-C-(2,3,4,6-tetra-*O*-benzil- β -D-galaktopiranozil)akrilát (65, új anyag)

A redukzív hidrolízis nyerstermékéként képződött **47** aldehidet (58 mg, 0.11 mmol) nitrometánban (2 ml) oldjuk, majd nitrogén alatt hozzáadjuk az etoxikarbonil-metilén-trifenilfoszforán Wittig reagenst (44 mg, 0.13 mmol). Az elegyet egy éjszakán át szobahőmérsékleten kevertetjük. Az oldószert vízvákuumban lepároljuk és a maradékot szilikagél oszlopon tisztítjuk hexán-EtOAc (8:2) eluenssel. A termék sűrű olaj (47 mg, 72%). R_f 0.17 (hexán-EtOAc, 8:2); MS (ESI): m/z 645.6 [M+Na]⁺.

¹H NMR (CDCl₃): δ (ppm): 1.21 (t, 3H, J 7.0 Hz, CH₃), 3.44-3.58 (m, 4H, CH), 3.66 (dd, 1H, 9.0 és 9.2 Hz, CH), 3.80 (m, 1H, CH), 3.90 (d, 1H, J 2.4 Hz, CH), 4.11 (q, 2H, J 7.0 Hz, CH₂CH₃), 4.32-4.91 (m, 8H, PhCH₂), 6.07 (dd, 1H, J 1.8 Hz és 15.6 Hz, CH=CH-CO, *transz*), 7.01 (dd, 1H, J 4.4 Hz és 15.6 Hz CH=CH-CO), 7.15-7.31 (m, 20H, Ph); ¹³C NMR (CDCl₃): δ (ppm): 13.77 (CH₃), 59.79 (CH₂CH₃), 68.42 (C-6), 72.04, 73.07, 74.10, 75.08 (PhCH₂), 73.39, 76.59, 77.60, 78.02, 84.03 (CH), 122.00 (CH=CH-CO), 127.07-127.94 (Ph), 137.43, 137.78, 138.20 (C_q), 143.45 (CH=CH-CO).

1,3-Difenil-2-(2,3,4,6-tetra-*O*-benzil- β -D-galaktopiranozil)imidazolidin (66)

Az **5** benzil védett β -galaktopiranozil-cianid (55 mg, 0.1 mmol) redukzív hidrolízisét és a képződő aldehid 1,3-imidazolin származék formájában történő csapdázását az általános módszereknél leírt módon végeztük. A nyersterméket (103 mg) szilikagél oszlopon (hexán-EtOAc, 9:1) tisztítjuk. A termék (43 mg, 57%) fehér kristályos anyag. Op.: 38-39 °C; $[\alpha]_D^{20} + 80.0$ (c 1.0, CHCl₃); R_f 0.37 (hexán-EtOAc, 8:2); MS (ESI): m/z 747.6 [M+H]⁺.

^1H NMR (CDCl_3) δ (ppm): 3.42 (m, 2H, NCH_2), 3.51 (m, 1H, H-5), 3.52 (m, 2H, NCH_2), 3.55 (m, 1H, H-4), 3.62 (d, 1H, $J_{1,2}$ 9.9 Hz, H-1), 3.70 (d, 2H, J 6.6 Hz, H-6a, H-6b), 3.92 (m, 1H, H-2), 3.93 (bs, 1H, H-3), 4.41-5.09 (m, 8H, PhCH_2), 5.50 (s, 1H, NCHN), 6.68-6.75 (m, 4H, CH), 6.85 (m, 2H, Ph), 7.13-7.35 (m, 24H, Ph); ^{13}C NMR (CDCl_3) δ (ppm): 46.38, 47.15 (NCH_2), 69.49 (C-6), 72.05, 73.72, 74.25, 74.37 (PhCH_2), 73.74 (C-3), 75.26 (C-2), 76.76 (C-5), 76.83 (NCHN), 80.63 (C-1), 86.12 (C-4), 112.89, 114.14, 117.18, 117.69 (Ph), 126.81-129.55 (Ph), 138.16, 138.36, 139.43, 139.74, 146.31, 147.13 (C_q).

1,3-Difenil-2-(2,3,4,6-tetra-*O*-metil- α -D-glükopiranozil)imidazolidin (67, új anyag)

A **38** metil védett α -D-glükopiranozil-cianid (50 mg, 0.2 mmol) redukzív hirolizisét és a képződő aldehid 1,3-imidazolin származék formájában történő csapdázását az általános módszereknél leírt módon végeztük. A nyersterméket (96 mg), mely az α - és a β -anomert egyaránt tartalmazza, szilikagél oszlopon (hexán-EtOAc, 9:1) tisztítjuk. Az elsőként eluálódott termék az epimerizációval képződött β -anomer imidazolin származék (**68**, 15 mg, 20%); R_f 0.24 (hexán-EtOAc, 6:4); MS (ESI): m/z 443.2 [$\text{M}+\text{H}$] $^+$.

Az α -anomer (**67**, főtermék): színtelen olaj (21 mg, 28%); R_f 0.16 (hexán-EtOAc, 6:4); MS (ESI): m/z 443.2 [$\text{M}+\text{H}$] $^+$.

^1H NMR (CDCl_3) δ (ppm): 3.21 (m, 1H, CH), 3.34 (m, 1H, CH), 3.38 (m, 1H, CH), 3.40 (s, 6H, CH_3), 3.42 (m, 1H, CH), 3.43 (s, 3H, CH_3), 3.57-3.82 (m, 4H, NCH_2), 3.49 (m, 1H, CH), 3.53 (s, 3H, CH_3), 3.62 (m, 2H, H-6a, H-6b), 5.87 (d, 1H, J 3.9 Hz, NCHN), 6.59-6.81 (m, 6H, Ph), 7.12-7.30 (m, 4H, Ph); ^{13}C NMR (CDCl_3) δ (ppm): 46.96, 47.79 (NCH_2), 59.46, 59.53, 60.89, 61.39 (CH_3), 72.13 (C-6), 73.66 (NCHN), 78.86, 79.37, 80.11, 81.46, 84.88 (CH), 112.84, 113.27, 117.72, 118.14, 129.49, 129.57 (Ph), 147.70, 14.95 (C_q).

1,3-Difenil-2-(2,3,4,6-tetra-*O*-metil- β -D-glükopiranozil)imidazolidin (68, új anyag)

A **39** metil védett β -D-glükopiranozil-cianid (50 mg, 0.2 mmol) redukzív hirolizisét és a képződő aldehid 1,3-imidazolin származék formájában történő csapdázását az általános módszereknél leírt módon végeztük. A nyersterméket (85 mg) szilikagél oszlopon (hexán-EtOAc, 9:1) tisztítjuk. A termék színtelen olaj (21 mg, 46%). $[\alpha]_D^{20}$ +74.0 (c 1.0, CHCl_3); R_f 0.24 (hexán-EtOAc, 6:4); MS (ESI): m/z 443.2 [$\text{M}+\text{H}$] $^+$.

^1H NMR (CDCl_3) δ (ppm): 3.03 (m, 1H, CH), 3.11 (m, 1H, CH), 3.13 (m, 1H, CH), 3.17 (m, 1H, CH), 3.45 (s, 3H, CH_3), 3.47 (s, 3H, CH_3), 3.48-3.80 (m, 4H, NCH_2), 3.49 (m, 1H, CH), 3.51 (s, 3H, CH_3), 3.56 (s, 3H, CH_3), 3.58-3.61 (m, 2H, H-6a, H-6b), 5.58 (s, 1H, NCHN),

6.65-6.81 (m, 6H, Ph), 7.18-7.28 (m, 4H, Ph); ^{13}C NMR (CDCl_3) δ (ppm): 46.93, 47.09 (NCH_2), 59.56, 60.03, 60.51, 60.53 (CH_3), 72.08 (C-6), 74.96 (NCHN), 78.57, 79.21, 79.79, 80.41, 90.05 (CH), 112.71, 113.28, 113.85, 117.08, 117.77, 129.52, 129.59 (Ph), 146.53, 146.71 (C_q).

1,3-Difenil-2-(2,3,4,6-tetra-*O*-metil- α -D-mannopiranozil)imidazolidin (69, új anyag)

A **36** metil védett α -D-mannopiranozil-cianid (50 mg, 0.2 mmol) redukzív hirolizisét és a képződő aldehid 1,3-imidazolin származék formájában történő csapdázását az általános módszereknél leírt módon végeztük. A nyerterméket (83 mg) szilikagél oszlopon (hexán-EtOAc, 9:1) tisztítjuk. A termék szintelen olaj (37 mg, 41%). $[\alpha]_{\text{D}}^{20}$ -18.0 (c 1.0, CHCl_3); R_f 0.18 (hexán-EtOAc, 7:3); MS (ESI): m/z 443.2 $[\text{M}+\text{H}]^+$.

^1H NMR (CDCl_3) δ (ppm): 3.29 (s, 3H, CH_3), 3.32 (s, 3H, CH_3), 3.33 (s, 3H, CH_3), 3.34 (m, 1H, CH), 3.36 (m, 1H, H-6a), 3.51 (m, 1H, CH), 3.53 (m, 1H, H-6b), 3.57 (m, 1H, CH), 3.56-3.88 (m, 4H, NCH_2), 4.04 (m, 1H, CH), 4.19 (m, 1H, CH), 5.63 (s, 1H, NCHN), 6.66-6.83 (m, 6H, Ph), 7.18-7.27 (m, 4H, Ph); ^{13}C NMR (CDCl_3) δ (ppm): 47.87, 47.12 (NCH_2), 56.05, 57.39, 58.39, 59.34 (CH_3), 71.06 (CH), 71.17 (C-6), 74.00, 74.68, 74.88 (NCHN), 75.09, 76.33 (CH), 112.85, 113.17, 113.20, 117.06, 117.23, 129.37, 129.40 (Ph), 146.29, 147.13 (C_q).

1,3-Difenil-2-(2,3,4,6-tetra-*O*-metil- β -D-mannopiranozil)imidazolidin (70, új anyag)

A **37** metil védett β -D-mannopiranozil-cianid (50 mg, 0.2 mmol) redukzív hirolizisét és a képződő aldehid 1,3-imidazolin származék formájában történő csapdázását az általános módszereknél leírt módon végeztük. A nyerterméket (84 mg) szilikagél oszlopkromatográfiával (hexán-EtOAc, 9:1) tisztítjuk. A termék szintelen olaj (40 mg, 44%). $[\alpha]_{\text{D}}^{20}$ -42.0 (c 1.0, CHCl_3); R_f 0.08 (hexán-EtOAc, 7:3); MS (ESI): m/z 443.2 $[\text{M}+\text{H}]^+$.

^1H NMR (CDCl_3) δ (ppm): 3.18 (m, 2H, CH), 3.28 (s, 3H, CH_3), 3.35 (m, 1H, CH), 3.39 (s, 3H, CH_3), 3.43 (m, 2H, NCH_2), 3.47 (s, 3H, CH_3), 3.51 (m, 2H, H-6a, H-6b), 3.53 (s, 3H, CH_3), 3.59 (m, 1H, CH), 3.77 (m, 2H, NCH_2), 3.81 (m, 1H, CH), 5.67 (d, J 8.1 Hz), 6.72 (t, 1H, Ph), 6.81 (m, 1H, Ph), 6.89 (m, 4H, Ph), 7.18 (m, 4H, Ph); ^{13}C NMR (CDCl_3) δ (ppm): 46.35, 50.05 (NCH_2), 58.09, 59.63, 60.66, 60.92 (CH_3), 72.03 (C-6), 75.50 (NCHN), 76.87, 80.30, 81.32, 87.91 (CH), 114.01, 116.62, 117.49, 120.10, 128.77, 129.36 (Ph), 148.11, 149.18 (C_q).

6.6 A 2-amino-2-C-(α/β -D-glikopiranozil)acetonitrilek előállítása

6.6.1 Az aminoszterilek aldehidekből történő előállítása során alkalmazott általános módszerek (*Strecker reakciók*)

A módszer (irodalmi módszer²²). Az aldehyd száraz diklórmétános oldatához (0.5 mmol aldehyd 6 ml oldószerben) hozzáadjuk a szárítószer (300 mg/mmól, 4Å molekulaszita), majd nitrogéngáz alatt jégűtés közben az amin reagenst. Az elegyet egy órában át kevertetjük, majd hozzáadjuk az acetón-cianhidrin reagenst és 0.1 ekvivalens mennyiségű trietilamint. A reakcióelegyet további egy órában keresztül 0 °C hőmérsékleten, majd egy éjszakán át szobahőfokon kevertetjük. Az elegyet ezután Celiten szűrjük. A szűrtet bepárlásával nyert terméket hexán-EtOAc eluenssel szilikagél oszlopon tisztítjuk.

B módszer (irodalmi¹¹¹ módszer). Az aldehyd száraz diklórmétános oldatához (0.5 mmol aldehyd 6 ml oldószerben) hozzáadjuk a szárítószer (300 mg/mmól, 4Å molekulaszita), majd nitrogéngáz alatt jégűtés közben az amin reagenst. Egy tefloncsappal szerelt reakcióedénybe száraz diklórmétánban (1 ml/mmól TMSCN) trimetilszilil-cianidot oldunk, és az elegyhez sztöchiometrikus mennyiségű metanolt adunk. Mindkét elegyet 1 órában át jégűtés közben kevertetjük, majd a cianid reagenst tartalmazó elegyet az aldehidekből és az aminből képződő iminszármazékot tartalmazó reakcióelegyhez adagoljuk. Az elegyet további egy órában keresztül 0 °C hőmérsékleten, majd egy éjszakán át szobahőfokon kevertetjük. Az elegyet Celiten szűrjük és a szűrtet bepároljuk. A bepárlási maradékot hexán-EtOAc eluenssel szilikagél oszlopon tisztítjuk.

C módszer. Az aldehyd száraz diklórmétános oldatához (0.5 mmol aldehyd 6 ml oldószerben) hozzáadjuk a szárítószer (300 mg/mmól, 4Å molekulaszita), majd nitrogéngáz alatt jégűtés mellett az amin reagenst. Egy órában kevertetés után az elegyhez hozzáadjuk a nátrium-cianid és sztöchiometrikus mennyiségű ammónium-bromid 0.5 M metanolos oldatát. A reakcióelegyet további egy órában keresztül 0 °C hőmérsékleten, majd egy éjszakán át szobahőfokon kevertetjük. Az elegyet ezután Celiten szűrjük, a szűrtet bepárlásával nyert terméket hexán-EtOAc eluenssel szilikagél oszlopon tisztítjuk.

6.6.2 Az aminosnitrilek cianidokból történő előállítására alkalmazott általános módszerek (alán-Strecker reakciók, saját módszerek):

A', B' és C' módszer. A cianid -78 °C hőmérsékletre hűtött száraz diklórmétános oldatához (0.05 M) nitrogéngáz alatt 1.4 ekvivalens mennyiségű DIBAL-H-t adagolunk, majd az oldatot hőmérsékleten 30 percig kevertetjük. A DIBAL-H feleslegét 0.4 ekvivalens metanol hozzáadásával kvencseljük -78 °C-on 5 perc kevertetéssel. Az elegyhez hozzáadjuk az amin reagenst, majd hagyjuk 0 °C hőmérsékletre melegedni és egy órát kevertetjük.

A cianid reagens alkalmazását az aldehidekből kiinduló szintézisekben részletezett **A, B, vagy C módszer** szerint végezzük. A reakcióelegyet 1 éjszakán át szobahőmérsékleten kevertetjük majd diklórmétánnal (20 ml/mmol) hígítjuk és 1N NaOH oldattal (15 ml/mmol) mossuk. A vizes fázist diklórmétánnal (15 ml/mmol) extraháljuk. Az egyesített szerves fázisokat szárítjuk (MgSO₄) és az oldószert lepároljuk. A maradékot szilikagél oszlopon hexán-EtOAc eluenssel tisztítjuk.

6.6.3 A diaszterarányok (dr) és az egyes diasztereomerek NMR spektrumainak meghatározása kromatográfiásan szét nem választható diasztereomerek esetén

A kromatográfiásan szét nem választható diasztereomerek esetén a királis aldehidek/cianidok és királis 1-fenil-etilaminok Strecker és alán-Strecker reakciójában képződő termékek dr értékeit a diasztereomerelegy ¹H NMR spektrumában jól elkülönülő, különböző eltolódású CH₃ (1.19-1.41 ppm) protonok jeleinek integrálértékei alapján határoztuk meg. Az akirális aminokkal végzett reakciókban a diasztereomerekben az új sztereocenter CH protonjainak integrálértékei alapján határoztuk meg a dr értékeket. Az egyes diasztereomerek ¹H és ¹³C NMR spektrumait a diasztereomerelegy ¹H és ¹³C NMR spektrumából a főtermék és a kisebb mennyiségben képződő diasztereomer jeleinek szétválogatásával határoztuk meg a kétdimenziós HSQC spektrum segítségével.

6.6.4 Az előállított C-glikoaminonitrilek azonosítása

(S/R)-2-amino-2-C-(2,3,4,6-tetra-O-benzil-β-D-galaktopiranozil)acetonitril (71, új anyag)

A 5 benzil védett cianidból kiinduló, amin reagensként ammónium-bromid metanolos oldatát (2 ekv., 0.5 M oldat) alkalmazó alán-Strecker reakció **B'** változatával az alábbi diasztereomereket izoláltuk.

Főtermék: R_f 0.15 (hexán-EtOAc, 7:3); MS (ESI): $m/z = 579.8$ $[M+H]^+$.

^1H NMR (300 MHz, CDCl_3) δ (ppm): 1.55 (br.s, 2H, NH), 3.44 (dd, J 1.5, 10.8 Hz, 1H, CH), 3.55 (m, 2H, H-6a, H-6b), 3.63 (m, 2H, CH), 3.91 (s, 1H, H-7), 4.02 (m, 1H, CH), 4.15 (dd, 1H, J 9.3, 9.6 Hz, CH), 4.28-5.02 (m, 8H, PhCH_2), 7.22-7.39 (m, 20H, Ph); ^{13}C NMR (75 MHz, CDCl_3) δ (ppm): 44.03 (C-7), 68.51 (C-6), 72.38 (PhCH_2), 73.15 (CH), 73.79 (PhCH_2), 74.14 (CH), 74.83 (PhCH_2), 75.37 (PhCH_2), 76.12 (CH), 76.64 (CH), 121.38 (CN), 127.8-127.85 (Ph), 138.13, 138.35, 138.37, 139.07 (C_q).

Kisebb mennyiségben képződött diasztereomer: R_f 0.19 (hexán-EtOAc, 7:3); MS (ESI): $m/z = 579.8$ $[M+H]^+$.

^1H NMR (300 MHz, CDCl_3) δ (ppm): 1.58 (br.s, 2H, NH), 3.38 (m, 1H, CH), 3.48 (m, 2H, H-6a, H-6b), 3.50 (m, 1H, CH), 3.61 (m, 1H, CH), 3.93 (s, 1H, H-7), 3.99 (m, 1H, CH), 4.16 (dd, 1H, J 9.3, 9.3 Hz, CH), 4.26-4.98 (m, 8H, PhCH_2), 7.23-7.39 (m, 20H, Ph); ^{13}C NMR (75 MHz, CDCl_3) δ (ppm): 51.74 (C-7), 68.48 (C-6), 72.41 (PhCH_2), 73.57 (CH), 73.75 (PhCH_2), 74.44 (CH), 77.08 (PhCH_2), 79.50 (PhCH_2), 84.62 (CH), 85.05 (CH), 119.25 (CN), 127.62-128.66 (Ph), 138.23, 138.43, 138.58, 139.07 (C_q).

(*S/R*)-2-((*S*)-1-Feniletilamino)-2-*C*-(1,5-anhidro-2-dezoxi-*D*-lixo-hex-1-enopiranozil)-acetonitril (73, új anyag)

A **48** benzil védett galaktál-aldehidből és a **6** cianidból kiinduló (*S*)-1-feniletilamin reagens jelenlétében végzett Strecker (**A**, **B**) és alán-Strecker reakciókban (**A'**) kromatográfiásan nem elválasztható diasztereomerelegy képződött. R_f 0.22 (hexán-EtOAc, 8:2); MS (ESI): $m/z = 575.4$ $[M+H]^+$.

R-diasztereomer (főtermék): ^1H NMR (400 MHz, CDCl_3) δ (ppm): 1.36 (d, 1H, J 6.3 Hz, H-9), 3.76 (m, 3H, H-6a, H-6b, H-7), 3.97 (m, 1H, CH), 4.05 (q, 1H, J 6.3 Hz, H-8), 4.16 (t, 1H, J 2.7 Hz, CH), 4.28 (m, 1H, CH), 4.42-4.89 (m, 6H, PhCH_2), 5.08 (d, 1H, J 3.0 Hz, H-2), 7.18-7.42 (m, 20H, Ph); ^{13}C NMR (100 MHz, CDCl_3) δ (ppm): 24.70 (C-9), 50.80 (C-7), 56.26 (C-8), 68.12 (C-6), 71.21 (CH), 71.30 (CH), 71.60 (PhCH_2), 73.49 (PhCH_2), 73.70 (PhCH_2), 76.93 (CH), 99.29 (C-2), 117.56 (CN), 127.16, 127.42, 127.76, 127.86, 127.90, 127.96, 127.99, 128.07, 128.16, 128.19, 128.59, 128.65, 128.69, 128.88, 128.99 (Ph), 138.21, 138.41, 138.46, 143.09 (C_q), 148.00 (C-1).

S-diasztereomer: ^1H NMR (400 MHz, CDCl_3) δ (ppm): 1.31 (d, 3H, J 6.3 Hz, H-9), 3.75 (m, 2H, H-6a, H-6b), 3.97 (m, 1H, H-8), 4.01 (s, 1H, H-7), 4.12 (m, 1H, CH), 4.18 (m, 1H, CH), 4.41 (m, 1H, CH), 4.43-4.89 (m, 6H, PhCH_2), 5.07 (d, 1H, J 3.0 Hz, H-2), 7.18-7.42 (m, 20H,

Ph); ^{13}C NMR (100 MHz, CDCl_3) δ (ppm): 23.25 (C-9), 50.41 (C-7), 55.96 (C-8), 68.02 (C-6), 71.23 (CH), 71.32 (CH), 71.60 (PhCH_2), 73.49 (PhCH_2), 73.83 (PhCH_2), 76.75 (CH), 99.70 (C-2), 117.66 (CN), 127.16, 127.42, 127.76, 127.86, 127.90, 127.96, 127.99, 128.07, 128.16, 128.19, 128.59, 128.65, 128.69, 128.88, 128.99 (Ph), 138.41, 138.47, 138.53, 143.95 (C_q), 148.16 (C-1).

(*S/R*)-2-Benzilamino-2-*C*-(1,5-anhidro-2-dezoxi-D-*lixo*-hex-1-enopiranozil)acetonitril
(**74**, új anyag)

A **48** benzil védett galaktál-aldehidből kiinduló benzilamin reagens jelenlétében végzett Strecker (**A**, **B**) reakciókban az alábbi szét nem választható diasztereomerek (R_f 0.27 (hexán-EtOAc, 7:3); MS (ESI): $m/z = 561.8$ $[\text{M}+\text{H}]^+$) képződtek.

R-diasztereomer (főtermék): ^1H NMR (300 MHz, CDCl_3) δ (ppm): 3.76 (m, 2H, H-6a, H-6b), 3.82 (m, 1H, H-8a), 3.87 (s, 1H, H-7), 3.98 (m, 1H, CH), 4.06 (m, 1H, H-8b), 4.18 (m, 1H, CH), 4.25 (t, 1H, J 6.0 Hz, CH), 4.40-4.89 (m, 6H, PhCH_2), 5.10 (d, 1H, J 2.4 Hz, H-2), 7.19-7.41 (m, 20H, Ph); ^{13}C NMR (75 MHz, CDCl_3) δ (ppm): 50.6 (C-8), 51.6 (C-7), 67.7 (C-6), 70.6 (CH), 71.1 (CH), 71.2 (PhCH_2), 73.4 (PhCH_2), 73.5 (PhCH_2), 76.6 (CH), 100.1 (C-2), 117.1 (CN), 127.4, 127.7, 127.8, 127.9, 127.94, 127.98, 128.1, 128.3, 128.4, 128.42, 128.47, 128.5, 128.7 (Ph), 137.8, 138.0, 138.1, 138.2 (C_q), 147.0 (C-1).

S-diasztereomer: ^1H NMR (300 MHz, CDCl_3) δ (ppm): 3.76 (m, 2H, H-6a, H-6b), 3.80 (m, 1H, H-8a), 3.91 (s, 1H, H-7), 3.95 (m, 1H, CH), 4.09 (m, 1H, H-8b), 4.20 (m, 1H, CH), 4.28 (m, 1H, CH), 4.40-4.94 (m, 6H, PhCH_2), 5.19 (d, 1H, J 2.4 Hz, H-2), 7.19-7.41 (m, 20H, Ph); ^{13}C NMR (75 MHz, CDCl_3) δ (ppm): 50.6 (C-8), 51.7 (C-7), 67.8 (C-6), 70.8 (CH), 71.2 (CH), 71.3 (PhCH_2), 73.34 (PhCH_2), 73.5 (PhCH_2), 76.7 (CH), 99.5 (C-2), 117.1 (CN), 127.4, 127.7, 127.77, 127.9, 127.94, 127.98, 128.1, 128.3, 128.4, 128.42, 128.47, 128.5, 128.7 (Ph), 137.8, 138.0, 138.1, 138.2, (C_q), 147.2 (C-1).

(*S/R*)-2-((*R*)-1-Feniletilamino)-2-*C*-(1,5-anhidro-2-dezoxi-D-*lixo*-hex-1-enopiranozil)-acetonitril (**75**, új anyag)

A **48** benzil védett galaktál-aldehidből kiinduló, (*R*)-1-feniletilamin reagens jelenlétében végzett Strecker (**A**, **B**) reakciókban az alábbi szét nem választható diasztereomerek (R_f 0.23 (hexán-EtOAc, 8:2); MS (ESI): $m/z = 575.4$ $[\text{M}+\text{H}]^+$) képződtek.

R-diasztereomer (főtermék): ^1H NMR (300 MHz, CDCl_3) δ (ppm): 1.19 (d, 3H, J 6.6 Hz, H-9), 3.78 (m, 2H, H-6a, H-6b), 3.86 (s, 1H, H-7), 3.89 (q, 1H, J 6.6 Hz, H-8), 3.97 (m, 1H, CH), 4.12 (t, 1H, J 3.0 Hz, CH), 4.18 (m, 1H, CH), 4.41-4.94 (m, 6H, PhCH_2), 4.81 (m, 1H, H-2), 7.18-7.42 (m, 20H, Ph); ^{13}C NMR (75 MHz, CDCl_3) δ (ppm): 24.2 (C-9), 50.4 (C-7), 55.1 (C-8), 67.9 (C-6), 71.0 (CH), 71.3 (PhCH_2), 71.8 (CH), 73.7 (PhCH_2), 73.9 (PhCH_2), 76.5 (CH), 101.1 (C-2), 117.9 (CN), 127.4, 127.7, 127.8, 127.9, 128.0, 128.1, 128.2, 128.3, 128.5, 128.6, 128.7, (Ph), 138.1, 138.4, 138.7, 143.8 (C_q), 146.6 (C-1).

S-diasztereomer: ^1H NMR (300 MHz, CDCl_3) δ (ppm): 1.38 (d, 3H, J 6.6 Hz, H-9), 3.75 (s, 1H, H-7), 3.76 (m, 2H, H-6a, H-6b), 3.97 (m, 1H, CH), 4.07 (q, 1H, J 6.6 Hz, H-8), 4.13 (m, 1H, CH), 4.31 (m, 1H, CH), 4.41-4.94 (m, 6H, PhCH_2), 5.05 (d, 1H, J 3.3 Hz, H-2), 7.18-7.42 (m, 20H, Ph); ^{13}C NMR (75 MHz, CDCl_3) δ (ppm): 24.9 (C-9), 51.0 (C-7), 56.4 (C-8), 68.0 (C-6), 70.6 (CH), 71.4 (PhCH_2), 71.6 (CH), 73.8 (PhCH_2), 73.82 (PhCH_2), 76.8 (CH), 99.3 (C-2), 117.4 (CN), 127.7, 127.74, 127.9, 127.97, 128.0, 128.1, 128.2, 128.4, 128.6, 128.64, 128.7, 128.74 (Ph), 138.2, 138.4, 138.6, 142.9 (C_q), 148.0 (C-1).

(*S/R*)-2-((*S*)-1-Feniletilamino)-2-*C*-(1,5-anhidro-2-dezoxi-*D*-arabino-hex-1-enopiranozil)-acetonitril (76, új anyag)

A **56** benzil védett glükál-aldehidből és a **13** cianidból kiinduló, (*S*)-1-feniletilamin reagens jelenlétében végzett Strecker (**A**, **B**) és alán-Strecker reakciókban (**A'**) az alábbi szét nem választható diasztereomerek (R_f 0.21 (hexán-EtOAc, 8:2); MS (ESI): m/z = 575.1 [$\text{M}+\text{H}]^+$) képződtek.

R-diasztereomer (főtermék): ^1H NMR (400 MHz, CDCl_3) δ (ppm): 1.37 (d, 1H, J 6.4 Hz, H-9), 3.76 (m, 2H, H-6a, H-6b), 3.78 (s, 1H, H-7), 3.97 (d, 1H, J 3.5 Hz, H-4), 4.05 (q, 1H, J 6.4 Hz, H-8), 4.16 (dd, 1H, J 3.7, 3.5 Hz, H-3), 4.28 (t, 1H, J 5.4 Hz, H-5), 4.46-5.08 (m, 6H, PhCH_2), 4.47 (d, 1H, J 3.7 Hz, H-2), 5.13 (d, 1H, J 3.0 Hz, H-2), 7.18-7.42 (m, 20H, Ph); ^{13}C NMR (100 MHz, CDCl_3) δ (ppm): 24.73 (CH_3), 50.45 (C-7), 56.20 (C-8), 68.08 (C-6), 70.95 (PhCH_2), 73.45, 73.65 (PhCH_2), 73.85 (CH), 75.36 (CH), 77.88 (CH), 98.70 (C-2), 117.35 (CN), 126.49, 126.84, 126.96, 127.63, 127.75, 127.80, 127.94, 128.45, 128.69, 128.82 (Ph), 138.00, 138.06, 138.10, 142.70 (C_q), 148.46 (C-1).

S-diasztereomer: ^1H NMR (400 MHz, CDCl_3) δ (ppm): 1.30 (d, 3H, J 6.4 Hz, H-9), 3.76 (m, 2H, H-6a, H-6b), 3.95 (q, 1H, J 6.4 Hz, H-8), 3.96 (d, 1H, J 3.5 Hz, H-4), 3.99 (s, 1H, H-7), 4.18 (dd, 1H, J 2.3, 3.5 Hz, H-3), 4.28 (t, 1H, J 5.4 Hz, H-5), 4.43 (d, 1H, J 2.3 Hz, H-2), 4.51-5.07 (m, 6H, PhCH_2), 5.03 (d, 1H, J 3.0 Hz, H-2), 7.18-7.42 (m, 20H, Ph); ^{13}C NMR

(100 MHz, CDCl₃) δ (ppm): 23.41 (CH₃), 50.29 (C-7), 55.60 (C-8), 68.08 (C-6), 70.86, 73.33, 73.54 (PhCH₂), 73.85 (CH), 74.31 (CH), 77.68 (CH), 99.49 (C-2), 117.37 (CN), 126.71, 126.93, 127.02, 127.65, 127.77, 127.84, 128.41, 128.48, 128.74 (Ph), 138.00, 138.06, 138.10, 143.60 (C_q), 148.00 (C-1).

(*S/R*)-2-((*S*)-1-Feniletilamino)-2-*C*-(2,3,4,6-tetra-*O*-benzil- β -D-galaktopiranozil)-acetonitril (77, új anyag)

A **47** benzil védett β -galaktozil-aldehidből (reduktív hidrolízis nyersterméke) és az **5** cianidból kiinduló, (*S*)-1-feniletilamin reagens jelenlétében végzett Strecker (**B**) és alán-Strecker reakciók (**A'**, **B'**) az alábbi diasztereomereket eredményezték.

R-diasztereomer (főtermék): *R_f* 0.23 (hexán-EtOAc, 8:2); ¹H NMR (300 MHz, CDCl₃) δ (ppm): 1.39 (d, 3H, *J* 6.6 Hz, H-9), 2.12 (br. s, 1H, NH), 3.49 (dd, 1H, *J* 9.3, 1.5 Hz, CH), 3.58 (dd, 1H, *J* 9.3, 2.7 Hz, CH), 3.60 (m, 1H, CH), 3.62 (m, 2H, H-6a, H-6b), 3.64 (m, 1H, H-7), 4.03 (m, 1H, CH), 4.04 (q, 1H, *J* 6.6 Hz, H-8), 4.27 (dd, 1H, *J* 9.3, 9.3Hz, CH), 4.22-5.02 (m, 8H, PhCH₂), 6.81-6.85 (m, 2H, Ph), 7.13-7.37 (m, 23H, Ph); ¹³C NMR (75 MHz, CDCl₃) δ (ppm): 24.6 (C-9), 49.4 (C-7), 56.3 (C-8), 68.4 (C-6), 72.3 (PhCH₂), 73.4 (CH), 73.8 (PhCH₂), 74.2 (CH), 74.4 (PhCH₂), 75.4 (PhCH₂), 77.4 (CH), 79.1 (CH), 85.0 (CH), 119.3 (CN), 127.6, 127.62, 127.67, 127.8, 127.9, 128.0, 128.04, 128.1, 128.2, 128.5, 128.69, 128.7, 129.9 (Ph), 138.1, 138.12, 138.23, 139.26, 143.3 (C_q); MS (ESI): *m/z* = 683.5 [M+H]⁺.

S-diasztereomer: *R_f* 0.17 (hexán-EtOAc, 8:2); ¹H NMR (300 MHz, CDCl₃) δ (ppm): 1.25 (d, 3H, *J* 6.3 Hz, H-9), 1.87 (br.s, 1H, NH), 3.51 (m, 1H, CH), 3.55 (m, 2H, H-6a, H-6b), 3.59 (m, 1H, CH), 3.62 (dd, 1H, *J* 9.3, 2.7 Hz, CH), 3.99 (q, 1H, *J* 6.3 Hz, H-8), 4.00 (m, 1H, CH), 4.02 (m, 1H, H-7), 4.10 (dd, 1H, *J* 9.3, 9.3Hz, CH), 4.36-5.01 (m, 8H, PhCH₂), 7.17-7.35 (m, 25H, Ph); ¹³C NMR (75 MHz, CDCl₃) δ (ppm): 21.9 (C-9), 49.8 (C-7), 55.9 (C-8), 68.7 (C-6), 72.7 (PhCH₂), 73.4 (CH), 73.7 (PhCH₂), 75.4 (PhCH₂), 75.9 (PhCH₂), 76.1 (CH), 77.6 (CH), 78.8 (CH), 84.7 (CH), 117.4 (CN), 127.1, 127.2, 127.5, 127.6, 127.8, 128.0, 128.0, 128.1, 128.2, 128.4, 128.5, 128.6, 129.6, 128.7, 128.9 (Ph), 138.0, 138.2, 138.3, 139.1, 144.7 (C_q); MS (ESI): *m/z* = 683.5 [M+H]⁺.

(*S/R*)-2-Benzhidrilamino-2-*C*-(2,3,4,6-tri-*O*-benzil- β -D-galaktopiranozil)acetonitril (78, új anyag)

A **47** benzil védett galaktál-aldehidből (reduktív hidrolízis nyerste-méke) kiinduló, benzhidrilamin reagens jelenlétében végzett Strecker (C) reakcióban az alábbi szét nem választható diasztereomerek (R_f 0.30 (hexán-EtOAc, 8:2); MS (ESI): $m/z = 745.5$ $[M+H]^+$) képződtek.

Főtermék: ^1H NMR (300 MHz, $CDCl_3$) δ (ppm): 2.63 (d, 1H, J 12.9 Hz, NH), 3.44-3.70 (m, 5H, CH, H-6a, H-6b), 3.79 (d, 1H, J 12.9 Hz, H-7), 3.92 (d, 1H, J 2.4 Hz, CH), 4.01 (m, 1H, CH), 5.11 (s, 1H, $CHPh_2$), 4.34-5.06 (m, 8H, $PhCH_2$), 6.80 (m, 2H, Ph), 7.17-7.54 (m, 28H, Ph); ^{13}C NMR (75 MHz, $CDCl_3$) δ (ppm): 49.3 (C-7), 65.1 (C-8), 68.3 (C-6), 73.5 ($PhCH_2$), 73.9 (CH), 74.5 ($PhCH_2$), 74.6 ($PhCH_2$), 76.5 ($PhCH_2$), 77.3 (CH), 78.9 (CH), 84.9 (CH), 119.0 (CN), 126.9, 127.3, 127.6, 127.9, 128.2, 128.4, 128.5, 128.7, 128.8 (Ph), 138.1, 138.2, 138.4, 139.3, 141.5, 143.6 (C_q).

Kisebb mennyiségben képződött diasztereomer: ^1H NMR (300 MHz, $CDCl_3$) δ (ppm): 2.48 (d, 1H, J 11.6 Hz, NH), 3.57-3.68 (m, 5H, CH, H-6a, H-6b), 3.86 (d, 1H, J 11.6 Hz, H-7), 3.92 (d, 1H, J 2.4 Hz, CH), 4.01 (m, 1H, CH), 5.11 (s, 1H, H-8), 4.34-5.06 (m, 8H, $PhCH_2$), 6.80 (m, 2H, Ph), 7.17-7.54 (m, 28H, Ph); ^{13}C NMR (75 MHz, $CDCl_3$) δ (ppm): 50.3 (C-7), 65.6 (C-8), 68.6 (C-6), 73.6 ($PhCH_2$), 74.2 (CH), 74.5 ($PhCH_2$), 74.6 ($PhCH_2$), 76.3 ($PhCH_2$), 77.7 (CH), 79.5 (CH), 84.6 (CH), 118.4 (CN), 126.9, 127.3, 127.6, 127.9, 128.2, 128.4, 128.5, 128.8, (Ph), 137.6, 137.9, 138.1, 139.3, 141.3, 143.4 (C_q).

(*S/R*)-2-((*S*)-1-Feniletilamino)-2-*C*-(2,3,4,6-tetra-*O*-benzil- α -D-glükopiranozil)acetonitril
(**79**, új anyag)

A **55** benzil védett α -glükózil-aldehidből (reduktív hidrolízis nyerste-méke) és a **25** cianidból kiinduló, (*S*)-1-feniletilamin reagens jelenlétében végzett Strecker (**A**) és alán-Strecker reakciók (**A'**) az alábbi diasztereomereket eredményezték.

S-diasztereomer (főtermék): R_f 0.18 (hexán-EtOAc, 8:2); ^1H NMR (300 MHz, $CDCl_3$) δ (ppm): 1.30 (d, 3H, J 6.3 Hz, H-9), 3.56 (m, 1H, CH), 3.63 (m, 2H, H-6a, H-6b), 3.88 (m, 3H, CH), 4.02 (q, 1H, J 6.3 Hz, H-8), 4.03 (d, 1H, J 8.4 Hz, H-7), 4.22 (dd, 1H, J 8.4, 3.0 Hz, H-1), 4.42-4.76 (m, 8H, $PhCH_2$), 7.08-7.40 (m, 25H, Ph); ^{13}C NMR (75 MHz, $CDCl_3$) δ (ppm): 22.7 (C-9), 48.2 (C-7), 57.2 (C-8), 69.1 (C-6), 73.1 (C-1), 73.7 ($PhCH_2$), 73.9 ($PhCH_2$), 74.0 (CH), 74.1 ($PhCH_2$), 74.3 ($PhCH_2$), 76.5 (CH), 77.1 (CH), 79.1 (CH), 119.2 (CN), 127.1, 127.7, 128.1, 128.2, 128.3, 128.5, 128.7, 128.9 (Ph), 137.5, 138.1, 138.3, 138.5, 144.7 (C_q); MS (ESI): $m/z = 683.6$ $[M+H]^+$.

R-diasztereomer: R_f 0.20 (hexán-EtOAc, 8:2); ^1H NMR (300 MHz, CDCl_3) δ (ppm): 1.32 (d, 3H, J 6.6 Hz, H-9), 3.58 (m, 1H, H-7), 3.63 (m, 3H, CH, H-6a, H-6b), 3.81 (m, 1H, CH), 4.01-4.08 (m, 3H, CH), 4.06 (q, 1H, J 6.6 Hz, H-8) 4.42-4.76 (m, 8H, PhCH_2), 7.09-7.38 (m, 25H, Ph); ^{13}C NMR (75 MHz, CDCl_3) δ (ppm): 24.8 (C-9), 48.5 (C-7), 56.4 (C-8), 69.2 (C-6), 73.1 (C-1), 73.7 (PhCH_2), 73.8 (PhCH_2), 74.1 (CH), 74.2 (PhCH_2), 74.24 (PhCH_2), 76.3 (CH), 77.5 (CH), 81.1 (CH), 119.5 (CN), 127.0, 127.4, 127.46, 127.6, 127.7, 127.8, 127.9, 128.1, 128.3, 128.4, 128.7 (Ph), 137.5, 137.9, 138.1, 138.3, 146.6 (C_q); MS (ESI): m/z = 683.6 $[\text{M}+\text{H}]^+$.

(S/R)-2-((S)-1-Feniletilamino)-2-C-(2,3,4,6-tetra-O-metil- α -D-mannopiranozil)-acetonitril (80, új anyag)

A **60** benzil védett α -mannozil-aldehidből (reduktív hidrolízis nyersterméke) és a **36** cianidból kiinduló, (S)-1-feniletilamin reagens jelenlétében végzett Strecker (**A**) és alán-Strecker reakciók (**A'**) az alábbi diasztereomerek eredményezték.

R-diasztereomer (főtermék): Mp 105-107 °C; $[\alpha]_D^{20}$ -36.2 (c 0.94, CHCl_3); R_f 0.24 (hexán-EtOAc, 1:1); ^1H NMR (300 MHz, CDCl_3) δ (ppm): 1.35 (d, 3H, J 6.6 Hz, H-9), 2.08 (d, 1H, J 12.9 Hz, NH), 3.31 (s, 3H, OCH_3), 3.40 (s, 3H, OCH_3), 3.42 (s, 3H, OCH_3), 3.47 (s, 3H, OCH_3), 3.53 (dd, 1H, J 3.6, 2.4 Hz, H-2), 3.59 (m, 1H, H-7), 3.60 (m, 1H, H-4), 3.64 (m, 2H, H6a, H6b), 3.67 (m, 1H, H-3), 3.89 (dd, 1H, J 9.1, 3.6 Hz, H-1), 4.05 (1H, m, H-5), 4.06 (q, 1H, J 6.6 Hz, H-8), 7.24-7.37 (m, 5H, Ph). ^{13}C NMR (100 MHz, CDCl_3) δ (ppm): 25.1 (C-9), 50.0 (C-7), 56.1 (C-8), 56.7 (OCH_3), 57.7 (OCH_3), 58.4 (OCH_3), 59.1 (OCH_3), 69.9 (C-1), 70.1 (C-6), 73.5 (C-5), 75.0 (C-2), 75.1 (C-4), 75.2 (C-3), 117.7 (CN), 126.9, 127.5, 128.7 (Ph), 143.2 (C_q); MS (ESI): m/z = 379.1 $[\text{M}+\text{H}]^+$.

S-diasztereomer: $[\alpha]_D^{20}$ +31.2 (c 0.94, CHCl_3); R_f 0.26 (hexán-EtOAc, 1:1); ^1H NMR (300 MHz, CDCl_3) δ (ppm): 1.33 (d, 3H, J 6.4 Hz, H-9), 2.11 (br.s, 1H, NH), 3.38 (s, 3H, OCH_3), 3.40 (s, 3H, OCH_3), 3.48 (s, 3H, OCH_3), 3.51 (s, 3H, OCH_3), 3.52 (m, 1H, CH), 3.67 (m, 2H, H-6a, H-6b), 3.79 (m, 1H, CH), 3.82 (m, 1H, CH), 4.04 (m, 4H, CH, H-7, H-8), 7.21-7.38 (m, 5H, Ph); ^{13}C NMR (75 MHz, CDCl_3) δ (ppm): 21.8 (C-9), 49.2 (C-7), 56.1 (C-8), 57.3 (OCH_3), 57.9 (OCH_3), 59.0 (OCH_3), 59.4 (OCH_3), 70.2 (CH), 70.2 (C-6), 74.2 (CH), 74.3 (CH), 75.6 (CH), 75.9 (CH), 119.1 (CN), 127.1, 127.7, 128.8 (Ph), 145.0 (C_q); MS (ESI): m/z = 379.1 $[\text{M}+\text{H}]^+$.

(*S/R*)-2-((*S*)-1-Feniletilamino)-2-*C*-(2-dezoxi-3,4,6-tri-*O*-benzil- β -D-galaktopiranozil)-acetonitril (81, új anyag)

A **63** benzil védett dezoxi-galaktozil-aldehidből és a **28** cianidból kiinduló, (*S*)-1-feniletilamin reagens jelenlétében végzett Strecker (**A**) és alán-Strecker (**A'**) reakciókban az alábbi szét nem választható diasztereomerek (R_f 0.41 (hexán-EtOAc, 7:3); MS (ESI): m/z = 577.1 $[M+H]^+$) képződtek.

R-diasztereomer (főtermék): ^1H NMR (300 MHz, $CDCl_3$) δ (ppm): 1.38 (d, 3H, J 6.3 Hz, H-9), 1.66 (m, 1H, H-2a), 2.45 (ddd, 1H, J 12.0, 12.0, 11.8 Hz, H-2b), 3.26 (d, 1H, J 3.6 Hz, H-7), 3.49-3.70 (m, 4H, CH, H-6a, H-6b), 3.90 (m, 1H, CH), 4.04 (q, 1H, J 6.3 Hz, H-8), 4.40-5.00 (m, 6H, $PhCH_2$), 7.19-7.39 (m, 20H, Ph); ^{13}C NMR (75 MHz, $CDCl_3$) δ (ppm): 25.2 (C-9), 28.5 (C-2), 52.5 (C-7), 56.4 (C-8), 69.2 (C-6), 70.5 ($PhCH_2$), 72.3 (CH), 73.7 ($PhCH_2$), 74.3 ($PhCH_2$), 75.8 (CH), 78.1 (CH), 78.3 (CH), 118.8 (CN), 127.2, 127.6, 127.8, 127.9, 128.1, 128.4, 128.7, 129.0 (Ph), 138.2, 138.4, 139.3, 143.6 (C_q).

S-diasztereomer: ^1H NMR (300 MHz, $CDCl_3$) δ (ppm): 1.33 (d, 3H, J 6.6 Hz, H-9), 1.99 (m, 1H, H-2a), 2.15 (ddd, 1H, J 12.0, 12.0, 11.8 Hz, H-2b), 3.63 (m, 1H, H-7), 3.49-3.71 (m, 4H, CH, H-6a, H-6b), 3.90 (m, 1H, CH), 4.06 (q, 1H, J 6.6 Hz, H-8), 4.40-4.97 (m, 6H, $PhCH_2$), 7.20-7.40 (m, 20H, Ph); ^{13}C NMR (75 MHz, $CDCl_3$) δ (ppm): 22.3 (C-9), 29.9 (C-2), 53.3 (C-7), 56.2 (C-8), 69.2 (C-6), 70.5 ($PhCH_2$), 72.6 (CH), 73.7 ($PhCH_2$), 74.3 ($PhCH_2$), 75.6 (CH), 77.3 (CH), 78.4 (CH), 118.8 (CN), 127.1, 127.6, 127.8, 127.9, 128.1, 128.4, 128.7, 128.9 (Ph), 138.2, 138.4, 139.1, 144.7 (C_q).

(*S/R*)-2-((*S*)-1-Feniletilamino)-2-*C*-(2-dezoxi-3,4,6-tri-*O*-benzil- β -glükopiranozil)-acetonitril (82, új anyag)

A **64** benzil védett dezoxi-glükózil-aldehidből kiinduló, (*S*)-1-feniletilamin reagens jelenlétében végzett Strecker (**A**) reakcióban az alábbi szét nem választható diasztereomerek (R_f 0.60 (hexán-EtOAc, 1:1); MS (ESI): m/z = 577.5 $[M+H]^+$) képződtek.

R-diasztereomer (főtermék): ^1H NMR (300 MHz, $CDCl_3$) δ (ppm): 1.38 (d, 3H, J 6.6 Hz, H-9), 1.80 (br.s 1H, NH), 1.93 (ddd, 1H, J 12.6, 11.5, 10.9 Hz, H-2a), 2.02 (ddd, 1H, J 12.6, 5.2, 2.7 Hz, H-2b), 3.29 (d, 1H, J 3.3 Hz, H-7), 3.43 (dt, 1H, J 9.3, 3.0 Hz, H-5), 3.48-3.70 (m, 3H, H-1, H-3, H-4), 3.74 (m, 2H, H-6a, H-6b), 4.05 (q, 1H, J 6.6 Hz, H-8), 4.50-4.92 (m, 6H, $PhCH_2$), 7.18-7.38 (m, 20H, Ph); ^{13}C NMR (100 MHz, $CDCl_3$) δ (ppm): 24.9 (C-9), 32.3 (C-2), 52.0 (C-7), 56.3 (CH, C-8), 69.2 (C-6), 71.7 ($PhCH_2$), 73.4 ($PhCH_2$), 74.7 (CH), 75.1

(PhCH₂), 77.9 (CH), 79.3 (C-5), 80.3 (CH), 118.5 (CN), 126.9, 127.5, 127.7, 128.3, 128.4, 128.8 (Ph), 138.3, 138.4, 143.1 (C_q).

S-diasztereomer: ¹H NMR (300 MHz, CDCl₃) δ (ppm): 1.34 (d, 3H, *J* 6.6 Hz, H-9), 1.71 (m, 1H, H-2a), 2.22 (m, 1H, H-2b), 3.38 – 3.82 (m, 6H, CH), 3.69 (m, 1H, H-7), 4.06 (q, 1H, *J* 6.6 Hz, H-8), 4.50-4.92 (m, 6H, PhCH₂), 7.18-7.38 (m, 20H, Ph); ¹³C NMR (100 MHz, CDCl₃) δ (ppm): 22.1 (C-9), 33.9 (C-2), 53.0 (C-7), 55.9 (C-8), 68.9 (C-6), 71.8 (PhCH₂), 73.1 (PhCH₂), 74.8 (CH), 75.2 (PhCH₂), 77.9 (CH), 79.3 (CH), 80.4 (CH), 117.6 (CN), 126.6, 126.7, 127.2, 127.8, 128.1, 128.7 (Ph-CH), 138.1, 138.3, 144.4 (C_q).

(*S*/*R*)-2-((*S*)-1-Feniletilamino)propionitril (83)

Az acetonitrilből kiinduló, (*S*)-1-feniletilamin jelenlétében végzett alán-Strecker reakcióban (A') képződött diasztereomerek nem választhatók szét (Hozam: 92%, dr. 1.80). *R_f* 0.28 (hexán-EtOAc, 8:2); MS (ESI): *m/z* = 175.3 [M+H]⁺.

S-diasztereomer (főtermék): ¹H NMR (200 MHz, CDCl₃) δ (ppm): 1.39 (d, 3H, *J* 7.2 Hz, CH₃CHCN), 1.43 (d, 3H, *J* 6.6 Hz, CH₃CHNH), 3.25 (q, 1H, *J* 7.2 Hz, CHCN), 4.09 (q, 1H, *J* 6.6 Hz, PhCHCH₃), 7.20-7.37 (m, 5H, Ph); ¹³C NMR (50 MHz, CDCl₃) δ (ppm): 20.02 (CH₃CHCN), 24.93 (CH₃CHNH), 43.28 (CH₃CHCN), 56.72 (PhCHCH₃), 121.08 (CN), 126.80, 126.93, 127.73, 128.83 (Ph), 131.79 (C_q).

R-diasztereomer: ¹H NMR (200 MHz, CDCl₃) δ (ppm): 1.38 (d, 3H, *J* 6.8 Hz, CH₃), 1.48 (d, 3H, *J* 7.2 Hz, CH₃CHCN), 3.74 (q, 1H, *J* 7.2 Hz, CHCN), 4.06 (q, 1H, *J* 6.6 Hz, PhCHCH₃), 7.20-7.37 (m, 5H, Ph).

(*S*/*R*)-2-((*S*)-1-Feniletilamino)valeronitril (84)

A butironitrilből kiinduló, (*S*)-1-feniletilamin jelenlétében végzett alán-Strecker reakcióban (A', C') képződött diasztereomerek nem választhatók szét (A': Hozam: 82%, dr. 2.05; C': Hozam: 94%, dr. 4.01). *R_f* 0.35 (hexán-EtOAc, 8:2); MS (ESI): *m/z* = 203.4 [M+H]⁺.

S-diasztereomer (főtermék): ¹H NMR (200 MHz, CDCl₃) δ (ppm): 0.88 (t, 3H, *J* 7.2 Hz, CH₃CH₂), 1.37 (d, 3H, *J* 6.2 Hz, CH₃CH), 1.41-1.79 (m, 6H, CH₂), 3.16 (t, 1H, *J* 6.8 Hz, CHCN), 4.09 (q, 1H, *J* 6.6 Hz, PhCHCH₃), 7.20-7.37 (m, 5H, Ph); ¹³C NMR (50 MHz, CDCl₃) δ (ppm): 13.53 (CH₃CH₂), 18.93 (CH₂), 25.03 (CH₃CH), 35.82, 35.92 (CH₂), 48.10 (CH₃CHCN), 56.59 (PhCHCH₃), 120.68 (CN), 126.92, 127.65, 128.77 (Ph), 143.48 (C_q).

R-diasztereomer: ^1H NMR (200 MHz, CDCl_3) δ (ppm): 0.96 (t, 3H, J 7.0 Hz, CH_3CH_2), 1.35 (d, 3H, J 6.2 Hz, CH_3CH), 1.41-17.9 (m, 6H, CH_2), 3.65 (t, 1H, J 7.0 Hz, CHCN), 4.05 (q, 1H, J 6.6 Hz, PhCHCH_3), 7.20-7.37 (m, 5H, Ph).

(*S/R*)-2-((*S*)-1-Feniletilamino)-3,3-dimetil-butironitril (85)

A pivalonitrilből kiinduló, (*S*)-1-feniletilamin jelenlétében végzett alán-Strecker reakcióban (**A'**, **C'**) képződött diasztereomerek nem választhatók szét (**A'**: Hozam: 91%, dr. 1.85 **C'**: Hozam: 98%, dr. 2.93). R_f 0.46 (hexán-EtOAc, 8:2); MS (ESI): m/z = 217.2 $[\text{M}+\text{H}]^+$.

S-diasztereomer (főtermék): ^1H NMR (200 MHz, CDCl_3) δ (ppm): 1.01 (s, 9H, CCH_3), 1.38 (d, 3H, J 6.6 Hz, CH_3CH), 2.84 (s, 1H, CHCN), 4.05 (q, 1H, J 6.2 Hz, PhCHCH_3), 7.20-7.37 (m, 5H, Ph); ^{13}C NMR (50 MHz, CDCl_3) δ (ppm): 25.33 (CH_3CH), 34.14 (CH_3C), 56.82 (CHCN), 59.01 (PhCHCH_3), 119.97 (CN), 127.10, 127.62, 128.70 (Ph), 143.68 (C_q).

R-diasztereomer: ^1H NMR (200 MHz, CDCl_3) δ (ppm): 1.08 (s, 9H, CCH_3), 1.32 (d, 3H, J 6.2 Hz, CH_3CH), 3.29 (s, 1H, CHCN), 4.00 (q, 1H, J 6.6 Hz, PhCHCH_3), 7.20-7.37 (m, 5H, Ph). ^{13}C NMR (50 MHz, CDCl_3) δ (ppm): 21.82 (CH_3CH), 34.49 (CH_3C), 56.63 (CHCN), 58.79 (PhCHCH_3), 119.79 (CN), 127.10, 127.62, 128.70 (Ph), 145.09 (C_q).

(*S/R*)-2-((*S*)-1-Feniletilamino)oktadekán-nitril (86, új anyag)

A heptadekanonitrilből kiinduló, (*S*)-1-feniletilamin jelenlétében végzett alán-Strecker reakcióban (**A'**, **C'**) képződött diasztereomerek nem választhatók szét (**A'**: Hozam: 67%, dr. 1.95; **C'**: Hozam: 71%, dr. 4.91). R_f 0.16 (hexán-EtOAc, 8:2); MS (ESI): m/z = 385.7 $[\text{M}+\text{H}]^+$.

S-diasztereomer (főtermék): ^1H NMR (200 MHz, CDCl_3) δ (ppm): 0.88 (t, 3H, J 6.6 Hz, CH_3CH_2), 1.19-1.80 (m, 33H, CH_3CH , CH_2), 3.15 (t, 1H, J 6.8 Hz, CHCN), 4.08 (q, 1H, J 6.6 Hz, PhCHCH_3), 7.20-7.37 (m, 5H, Ph).

R-diasztereomer: ^1H NMR (200 MHz, CDCl_3) δ (ppm): 0.88 (t, 3H, J 6.6 Hz, CH_3CH_2), 1.19-1.80 (m, 33H, CH_3CH , CH_2), 3.64 (t, 1H, J 7.0 Hz, CHCN), 4.04 (q, 1H, J 6.6 Hz, PhCHCH_3), 7.20-7.37 (m, 5H, Ph).

Az 1,5-diciano-pentánból kiinduló alán-Strecker reakcióban mindkét cianocsoport reagálhat.

(*S/R*)-2-((*S*)-1-Feniletilamino)oktán-dinitril (87a, új anyag, csak az egyik cianocsoport reagál)

Az 1,5-diciano-pentánból kiinduló, (*S*)-1-feniletilamin jelenlétében végzett alán-Strecker reakcióban (**A'**) képződött aminosnitril diasztereomerek nem választatók szét (Hozam: 43%, dr. 2.32). R_f 0.14 (hexán-EtOAc, 7:3); MS (ESI): $m/z = 256.3$ $[M+H]^+$.

S-diasztereomer (főtermék): ^1H NMR (200 MHz, CDCl_3) δ (ppm): 1.38 (t, 3H, J 6.0 Hz, CH_3), 1.39-1.82 (m, 8H, CH_2), 2.32 (t, 2H J 6.6 Hz, CH_2CN), 3.15 (t, 1H, J 7.0 Hz, CHCN), 4.08 (q, 1H, J 6.6 Hz, PhCHCH_3), 7.23-7.39 (m, 5H, Ph).

R-diasztereomer: ^1H NMR (200 MHz, CDCl_3) δ (ppm): 1.35 (t, 3H, J 6.6 Hz, CH_3CH_2), 1.39-1.82 (m, 8H, CH_2), 2.36 (t, 2H, J 5.8 Hz, CH_2CN), 3.64 (t, 1H, J 7.0 Hz, CHCN), 4.01 (q, 1H, J 6.6 Hz, PhCHCH_3), 7.23-7.39 (m, 5H, Ph).

(*S*/*R*)-2-(*S*/*R*)-8-bisz-((*S*)-1-feniletilamino)nonán-dinitril (87b, új anyag, mindkét cianocsoport reagál)

Az 1,5-diciano-pentánból kiinduló, (*S*)-1-feniletilamin jelenlétében végzett alán-Strecker reakcióban (**A'**) képződött diaminosnitril diasztereomerek nem választatók szét (Hozam: 50%), a képződött diasztereomerelegy NMR-spektrumában kettő típusú jelcsoport van jelen R_f 0.20 (hexán-EtOAc, 7:3); MS (ESI): $m/z = 389.7$ $[M+H]^+$.

Főtermék(ek): ^1H NMR (200 MHz, CDCl_3) δ (ppm): 1.38 (t, 6H, J 6.2 Hz, CH_3), 1.20-1.60 (m, 8H, CH_2), 1.68 (m, 2H, CH_2), 2.32 (t, 2H, J 6.6 Hz, CH_2CN), 3.14 (m, 2H, CHCN), 4.08 (m, 2H, PhCHCH_3), 7.21-7.36 (m, 10H, Ph); ^{13}C NMR (50 MHz, CDCl_3) δ (ppm): 24.96 (CH_3), 25.40, 28.42, 28.47, 33.70 (CH_2), 33.71 (CH_2CHCN), 48.18 (CHCN), 56.65 (CH_3), 120.55 (CN), 126.93, 127.70, 128.79 (Ph), 143.43 (C_q).

Melléktermék(ek): ^1H NMR (200 MHz, CDCl_3) δ (ppm): 1.32 (t, 3H, J 6.2 Hz, CH_3), 1.20-1.60 (m, 8H, CH_2), 1.68 (m, 2H, CH_2), 2.32 (t, 2H, J 6.6 Hz, CH_2CN), 3.63 (m, 2H, CHCN), 4.04 (m, 2H, PhCHCH_3), 7.21-7.36 (m, 10H, Ph); ^{13}C NMR (50 MHz, CDCl_3) δ (ppm): 22.23 (CH_3), 25.47, 28.47, 28.50, 33.65 (CH_2), 33.70 (CH_2CHCN), 48.28 (CHCN), 56.25 (CH_3), 120.20 (CN), 126.93, 127.70, 128.79 (Ph), 144.68 (C_q).

(*S*/*R*)-2-Ciklohexil-2-((*S*)-1-feniletilamino)acetonsnitril (88)

A ciklohexán-karbonitrilből kiinduló, (*S*)-1-feniletilamin jelenlétében végzett alán-Strecker reakcióban (**A'**, **C'**) képződött aminosnitril diasztereomerek nem választatók szét (**A'**: Hozam: 92%, dr. 3.41; **C'**: Hozam: 98%, dr. 5.34). R_f 0.43 (hexán-EtOAc, 8:2); MS (ESI): $m/z = 243.4$ $[M+H]^+$.

S-diasztereomer (főtermék): ^1H NMR (200 MHz, CDCl_3) δ (ppm): 0.98-1.91 (m, 11H, CH, CH_2), 1.37 (d, 3H, J 6.2 Hz, CH_3), 2.99 (d, 1H, J 6.2 Hz, CHCN), 4.07 (q, 1H, J 6.2 Hz, PhCHCH_3), 7.23-7.36 (m, 5H, Ph); ^{13}C NMR (50 MHz, CDCl_3) δ (ppm): 26.00 (CH_3), 25.79, 29.66, 29.97 (CH_2), 41.06 (CH_2CH), 54.14 (CHCN), 56.62 (CH_3CH), 120.01 (CN), 126.98, 127.61, 128.75 (Ph), 143.62 (C_q).

R-diasztereomer: ^1H NMR (200 MHz, CDCl_3) δ (ppm): 0.98-1.91 (m, 11H, CH, CH_2), 1.33 (d, 3H, J 6.2 Hz, CH_3), 3.47 (d, 1H, J 6.2 Hz, CHCN), 4.01 (q, 1H, J 6.2 Hz, PhCHCH_3), 7.23-7.36 (m, 5H, Ph); ^{13}C NMR (50 MHz, CDCl_3) δ (ppm): 25.74 (CH_3), 25.79, 29.66, 29.97 (CH_2), 41.06 (CH_2CH), 54.14 (CHCN), 56.29 (CH_3CH), 119.87 (CN), 126.98, 127.61, 128.75 (Ph), 143.19 (C_q).

(*S*/*R*)-2-Fenil-2-((*S*)-1-feniletilamino)acetonitril (89)

A benzonitrilből kiinduló, (*S*)-1-feniletilamin jelenlétében végzett alán-Strecker reakcióban (**A'**, **C'**) képződött aminonitril diasztereomerek nem választhatók szét (**A'**: Hozam: 75%, dr. 1.90; **C'**: Hozam: 95%, dr. 5.34). R_f 0.35 (hexán-EtOAc, 8:2); MS (ESI): m/z = 237.5 $[\text{M}+\text{H}]^+$.

S-diasztereomer (főtermék): ^1H NMR (200 MHz, CDCl_3) δ (ppm): 1.42 (d, 3H, J 6.6 Hz, CH_3), 1.80 (s, 1H, NH), 4.24 (q, 1H, J 6.2 Hz, PhCHCH_3), 4.38 (s, 1H, CHCN), 7.21-7.69 (m, 10H, Ph).

R-diasztereomer: ^1H NMR (200 MHz, CDCl_3) δ (ppm): 1.40 (d, 3H, J 6.6 Hz, CH_3), 1.80 (s, 1H, NH), 3.99 (q, 1H, J 6.6 Hz, PhCHCH_3), 4.69 (s, 1H, CHCN), 7.21-7.69 (m, 10H, Ph).

(*S*/*R*)-2-(*p*-Tolil)-2-((*S*)-1-feniletilamino)acetonitril (90)

A *p*-tolunitrillből kiinduló, (*S*)-1-feniletilamin jelenlétében végzett alán-Strecker reakcióban (**A'**, **C'**) képződött aminonitril diasztereomerek nem választhatók szét (**A'**: Hozam: 53%, dr. 2.32; **C'**: Hozam: 67%, dr. 6.14). R_f 0.44 (hexán-EtOAc, 8:2); MS (ESI): m/z = 251.5 $[\text{M}+\text{H}]^+$.

S-diasztereomer (főtermék): ^1H NMR (300 MHz, CDCl_3) δ (ppm): 1.42 (d, 3H, J 6.6 Hz, CH_3), 1.74 (s, 1H, NH), 2.35 (s, 3H, PhCH_3), 4.23 (q, 1H, J 6.6 Hz, PhCHCH_3), 4.34 (s, 1H, CHCN), 7.16-7.49 (m, 10H, Ph); ^{13}C NMR (75 MHz, CDCl_3) δ (ppm): 21.37 (CH_3), 25.08 (PhCH_3), 52.35 (CHCN), 57.05 (CHCH_3), 119.33 (CN), 127.20, 127.28, 128.02, 129.12, 129.81 (Ph), 139.07, 143.37 (C_q).

R-diasztereomer: ^1H NMR (300 MHz, CDCl_3) δ (ppm): 1.40 (d, 3H, J 6.3 Hz, CH_3), 1.74 (s, 1H, NH), 2.37 (s, 3H, PhCH_3), 3.97 (q, 1H, J 6.3 Hz, PhCHCH_3), 4.64 (s, 1H, CHCN), 7.16–7.49 (m, 10H, Ph); ^{13}C NMR (75 MHz, CDCl_3) δ (ppm): 21.40 (CH_3), 25.12 (PhCH_3), 51.82 (CHCN), 56.04 (CHCH_3), 119.33 (CN), 127.20, 127.28, 128.02, 129.12, 129.81 (Ph), 139.07, 143.37 (C_q).

3-Fenil-(*S*/*R*)-2-((*S*)-1-feniletilamino)propionitril (92)

A benzil cianidból kiinduló, (*S*)-1-feniletilamin jelenlétében végzett alán-Strecker reakcióban (**A'**, **C'**) képződött aminonitril diasztereomerek nem választathatók szét (**A'**: Hozam: 80%, dr. 3.01; **C'**: Hozam: 98%, dr. 3.34). R_f 0.33 (hexán-EtOAc, 8:2); MS (ESI): m/z = 251.6 $[\text{M}+\text{H}]^+$.

S-diasztereomer (főtermék): ^1H NMR (300 MHz, CDCl_3) δ (ppm): 1.33 (d, 3H, J 6.3 Hz, CH_3), 1.58 (s, 1H, NH), 3.00 (m, 2H, CH_2), 3.43 (t, 1H, J 9.6 Hz, CHCN), 4.03 (q, 1H, J 6.3 Hz, PhCHCH_3), 7.20–7.37 (m, 10H, Ph); ^{13}C NMR (50 MHz, CDCl_3) δ (ppm): 24.95 (CH_3), 39.68 (CH_2), 49.39 (CHCN), 56.53 (CHCH_3), 119.98 (CN), 126.88, 127.69, 128.80, 129.65 (Ph), 135.24, 143.29 (C_q).

R-diasztereomer: ^1H NMR (300 MHz, CDCl_3) δ (ppm): 1.32 (d, 3H, J 6.3 Hz, CH_3), 1.58 (s, 1H, NH), 3.00 (m, 2H, CH_2), 3.87 (t, 1H, J 9.6 Hz, CHCN), 4.04 (q, 1H, J 6.3 Hz, PhCHCH_3), 7.20–7.37 (m, 10H, Ph); ^{13}C NMR (50 MHz, CDCl_3) δ (ppm): 24.95 (CH_3), 39.68 (CH_2), 49.72 (CHCN), 56.18 (CHCH_3), 121.71 (CN), 126.88, 127.69, 128.80, 129.65 (Ph), 135.24, 143.29 (C_q).

3-naftil-(*S*/*R*)-2-((*S*)-1-feniletilamino)propionitril (93)

A 2-naftil-acetonitrilből kiinduló, (*S*)-1-feniletilamin jelenlétében végzett alán-Strecker reakcióban (**A'**, **C'**) képződött aminonitril diasztereomerek nem választathatók szét (**A'**: Hozam: 84%, dr. 1.52; **C'**: Hozam: 66%, dr. 3.84). R_f 0.28 (hexán-EtOAc, 8:2); MS (ESI): m/z = 301.5 $[\text{M}+\text{H}]^+$.

S-diasztereomer (főtermék): ^1H NMR (200 MHz, CDCl_3) δ (ppm): 1.34 (d, 3H, J 6.2 Hz, CH_3), 1.64 (s, 1H, NH), 3.18 (t, 1H, J 6.2 Hz, CHCN), 4.07 (q, 1H, J 6.2 Hz, PhCHCH_3), 7.23–7.87 (m, 12H, Ph); ^{13}C NMR (50 MHz, CDCl_3) δ (ppm): 24.86 (CH_3), 39.71 (CH_2), 49.21 (CHCN), 56.54 (CHCH_3), 119.98 (CN), 126.04, 126.34, 126.78, 126.87, 127.38, 127.49, 127.67, 127.74, 127.81, 128.44, 128.77 (Ph), 132.68, 133.47, 143.24, 144.47 (C_q).

R-diasztereomer: ^1H NMR (200 MHz, CDCl_3) δ (ppm): 1.37 (d, 3H, J 6.2 Hz, CH_3), 1.64 (s, 1H, NH), 3.56 (t, 1H, J 6.2 Hz, CHCN), 4.05 (q, 1H, J 6.2 Hz, PhCHCH_3), 7.23-7.87 (m, 12H, Ph); ^{13}C NMR (50 MHz, CDCl_3) δ (ppm): 22.39 (CH_3), 39.71 (CH_2), 49.66 (CHCN), 56.20 (CHCH_3), 119.71 (CN), 126.04, 126.34, 126.78, 126.87, 127.38, 127.49, 127.67, 127.74, 127.81, 128.44, 128.77 (Ph), 132.75, 133.47, 143.24, 144.47 (C_q).

3-Fenoxi-(*S/R*)-2-((*S*)-1-feniletilamino)propionitril (94)

A fenoxi-acetonitrilből kiinduló, (*S*)-1-feniletilamin jelenlétében végzett alán-Strecker reakcióban (**A'**, **C'**) képződött aminonitril diasztereomerek (**A'**: Hozam: 60%, dr. 1.39; **C'**: Hozam: 58%, dr. 4.50) oszlopkromatográfiásan szétválaszthatók (hexán-EtOAc, 8:2).

R-diasztereomer (főtermék): Op 45-46 °C; $[\alpha]_D^{20}$ -136.0 (c 1.0, CHCl_3); R_f 0.30 (hexán-EtOAc, 8:2); MS (ESI): m/z = 267.2 $[\text{M}+\text{H}]^+$.

^1H NMR (400 MHz, CDCl_3) δ (ppm): 1.47 (d, 3H, J 6.7 Hz, CH_3), 2.18 (br. s, 1H, NH), 3.56 (m, 1H, CHCN), 4.15 (m, 1H, OCH_2), 4.17 (q, 1H, J 6.7 Hz, PhCHCH_3), 4.16 – 4.23 (m, 1H, OCH_2), 6.90 (m, 2H, OPh), 7.02 (m, 1H, OPh), 7.20-7.50 (m, 7H, OPh, Ph); ^{13}C NMR (75 MHz, CDCl_3) δ (ppm): 48.3, 56.7, 68.4, 115.0, 122.1, 127.2, 128.1, 129.1, 129.8, 143.1, 158.2 (C_q).

S-diasztereomer: Op 75-76 °C; $[\alpha]_D^{20}$ -22.0 (c 1.0, CHCl_3); R_f 0.25 (hexán-EtOAc, 8:2);

MS (ESI): m/z = 267.2 $[\text{M}+\text{H}]^+$.

^1H NMR (400 MHz, CDCl_3) δ (ppm): 1.42 (d, 3H, J 6.8 Hz, CH_3), 2.15 (br.s, 1H, NH), 4.04 (m, 1H, H_A), 4.13 (q, 1H, J 6.8 Hz, PhCHCH_3), 4.16 – 4.23 (m, 2H, OCH_2), 6.90 (m, 2H, OPh), 7.02 (m, 1H, OPh), 7.20-7.50 (m, 7H, OPh, Ph); ^{13}C NMR (75 MHz, CDCl_3) δ (ppm): 48.3, 56.3, 68.0, 115.0, 122.1, 127.0, 128.2, 129.0, 129.8 (Ph) 144.4, 158.1 (C_q).

(*S/R*)-2-(*p*-metoxifenil)-2-((*S*)-1-feniletilamino)propionitril (95)

A *p*-metoxifenil-acetonitrilből kiinduló, (*S*)-1-feniletilamin jelenlétében végzett alán-Strecker reakcióban (**A'**, **C'**) képződött aminonitril diasztereomerek nem választathatók szét (**A'**: Hozam: 87%, dr. 1.41; **C'**: Hozam: 76%, dr. 5.50). R_f 0.22 (hexán-EtOAc, 8:2); MS (ESI): m/z = 281.6 $[\text{M}+\text{H}]^+$.

S-diasztereomer (főtermék): ^1H NMR (200 MHz, CDCl_3) δ (ppm): 1.31 (d, J 6.6 Hz, 3H, CH_3), 1.55 (s, 1H, NH), 2.94 (m, 2H, CH_2), 3.38 (t, J 6.6 Hz, 1H, CHCN), 3.80 (s, 3H, OCH_3), 4.02 (q, J 6.6 Hz, 1H, PhCHCH_3), 6.85 (m, 2H, Ph), 7.14-7.36 (m, 7H, Ph).

R-diasztereomer: ^1H NMR (200 MHz, CDCl_3) δ (ppm): 1.23 (d, J 6.6 Hz, 3H, CH_3), 1.55 (s, 1H, NH), 2.94 (m, 2H, CH_2), 3.79 (t, J 6.6 Hz, 1H, CHCN), 3.80 (s, 3H, OCH_3), 4.11 (q, J 6.6 Hz, 1H, PhCHCH_3), 6.85 (m, 2H, Ph), 7.14-7.36 (m, 7H, Ph).

(*S/R*)-2-(*p*-nitrofenil)-2-((*S*)-1-feniletilamino)propionitril (96)

A *p*-nitrofenil-acetonitrilből kiinduló, (*S*)-1-feniletilamin jelenlétében végzett alán-Strecker reakcióban (**A'**, **C'**) képződött aminonitril diasztereomerek nem választhatók szét (**A'**: Hozam: 45%, dr. 2.19; **C'**: Hozam: 76%, dr. 2.23). R_f 0.17 (hexán-EtOAc, 8:2); MS (ESI): $m/z = 296.5$ $[\text{M}+\text{H}]^+$.

R-diasztereomer (főtermék): ^1H NMR (200 MHz, CDCl_3) δ (ppm): 1.34 (d, J 6.6 Hz, 3H, CH_3), 1.63 (s, 1H, NH), 3.10 (m, 2H, CH_2), 3.45 (t, J 6.4 Hz, 1H, CHCN), 4.04 (q, J 6.6 Hz, 1H, PhCHCH_3), 7.17-7.49 (m, 7H, Ph), 8.17 (m, 2H, Ph); ^{13}C NMR (50 MHz, CDCl_3) δ (ppm): 24.92 (CH_3), 39.56 (CH_2), 48.85 (CHCN), 56.78 (CHCH_3), 119.56 (CN), 123.92, 126.93, 127.98, 128.95, 130.63 (Ph), 142.92, 143.07 (C_q).

S-diasztereomer: ^1H NMR (200 MHz, CDCl_3) δ (ppm): 1.27 (d, J 6.6 Hz, 3H, CH_3), 1.63 (s, 1H, NH), 3.10 (m, 2H, CH_2), 3.92 (t, J 6.4 Hz, 1H, CHCN), 4.06 (q, J 6.6 Hz, 1H, PhCHCH_3), 7.17-7.49 (m, 7H, Ph), 8.17 (m, 2H, Ph); ^{13}C NMR (50 MHz, CDCl_3) δ (ppm): 25.23 (CH_3), 39.56 (CH_2), 49.19 (CHCN), 56.38 (CHCH_3), 118.83 (CN), 123.92, 126.93, 127.98, 128.95, 130.63 (Ph), 142.92, 143.07 (C_q).

3-Fenoxi-(*S/R*)-2-((*R*)-1-feniletilamino)propionitril (99)

A fenoxi-acetonitrilből kiinduló, (*R*)-1-feniletilamin jelenlétében végzett alán-Strecker reakcióban (**A'**) képződött aminonitril diasztereomerek (Hozam: 62%, dr. 1.43) oszlopkromatográfiásan szétválaszthatók (hexán-EtOAc, 8:2).

S-diasztereomer (főtermék): Op 45-46 °C; $[\alpha]_D^{20} +136.0$ (c 1.0, CHCl_3); R_f 0.30 (hexán-EtOAc, 8:2).

^1H NMR (400 MHz, CDCl_3) δ (ppm): 1.48 (d, 3H, J 6.7 Hz, CH_3), 2.16 (br. s, 1H, NH), 3.57 (m, 1H, CHCN), 4.15 (m, 1H, OCH_2), 4.16 (q, 1H, J 6.7 Hz, PhCHCH_3), 4.16 – 4.23 (m, 1H, OCH_2), 6.90 (m, 2H, OPh), 7.02 (m, 1H, OPh), 7.19-7.50 (m, 7H, OPh, Ph); ^{13}C NMR (75 MHz, CDCl_3) δ (ppm): 48.5, 56.9, 68.4, 115.0, 122.3, 127.2, 128.1, 129.1, 129.8, 143.1, 158.2 (C_q).

R-diasztereomer: Op 75-76 °C; $[\alpha]_D^{20} +19.0$ (c 1.0, CHCl_3); R_f 0.25 (hexán-EtOAc, 8:2); MS (ESI): $m/z = 267.2$ $[\text{M}+\text{H}]^+$.

^1H NMR (400 MHz, CDCl_3) δ (ppm): 1.42 (d, 3H, J 6.8 Hz, CH_3), 2.17 (br.s, 1H, NH), 4.04 (m, 1H, H_A), 4.13 (q, 1H, J 6.8 Hz, PhCHCH_3), 4.17 – 4.24 (m, 2H, OCH_2), 6.91 (m, 2H, OPh), 7.02 (m, 1H, OPh), 7.20-7.50 (m, 7H, OPh , Ph); ^{13}C NMR (75 MHz, CDCl_3) δ (ppm): 48.3, 56.2, 68.2, 115.0, 122.3, 127.0, 128.2, 129.0, 129.8, 144.5, 158.1 (C_q).

(*S/R*)-2-((*S*)-1-Feniletilamino)-2-*C*-(2,3,4,6-tetra-*O*-benzil- α -D-galaktopiranozil)-acetonitril (100, új anyag)

A **26** benzil védett α -galaktozil-cianidból kiinduló, (*S*)-1-feniletilamin reagens jelenlétében végzett alán-Strecker reakció (**A'**) az alábbi diasztereomereket eredményezte.

S-diasztereomer (főtermék): R_f 0.17 (hexán-EtOAc, 8:2); MS (ESI): $m/z = 683.5$ [$\text{M}+\text{H}$] $^+$.

^1H NMR (300 MHz, CDCl_3) δ (ppm): 1.29 (d, 3H, J 6.6 Hz, H-9), 2.27 (br. s, 1H, NH), 3.66 (m, 2H, H-6a, H-6b), 3.78 (s, 1H, CH), 3.79 (m, 1H, CH), 3.91 (m, 1H, CH), 4.02 (s, 1H, H-7), 4.04 (m, 2H, CH, H-8), 4.33 (m, 1H, H-1), 4.53-4.80 (m, 8H, PhCH_2), 7.17-7.39 (m, 25H, Ph); ^{13}C NMR (75 MHz, CDCl_3) δ (ppm): 22.92 (C-9), 49.81 (C-7), 57.49 (C-8), 66.07 (C-6), 69.74 (C-1), 70.20 (PhCH_2), 72.15 (PhCH_2), 73.31 (PhCH_2), 73.60 (PhCH_2), 74.00 (CH), 75.05 (CH), 81.54 (CH), 84.50 (CH), 118.59 (CN), 127.02-128.81 (Ph), 137.32, 137.74, 137.93, 138.38 (Ph) 144.41 (C_q).

R-diasztereomer: R_f 0.23 (hexán-EtOAc, 8:2); MS (ESI): $m/z = 683.5$ [$\text{M}+\text{H}$] $^+$.

^1H NMR (300 MHz, CDCl_3) δ (ppm): 1.30 (d, 3H, J 6.6 Hz, H-9), 3.62 (s, 1H, H-7), 3.64 (m, 3H, CH, H-6a, H-6b), 3.86 (m, 1H, CH), 3.94 (s, 1H, CH), 4.02 (m, 2H, CH, H-8), 4.28 (m, 1H, H-1) 4.28-4.76 (m, 8H, PhCH_2), 7.19-7.38 (m, 25H, Ph); ^{13}C NMR (75 MHz, CDCl_3) δ (ppm): 24.63 (C-9), 49.51 (C-7), 56.21 (C-8), 66.08 (C-6), 69.74 (C-1), 70.20 (PhCH_2), 71.65 (PhCH_2), 72.60 (PhCH_2), 73.07 (PhCH_2), 73.26 (CH), 75.67 (CH), 77.90 (CH), 83.28 (CH), 118.93 (CN), 127.05-129.11 (Ph), 137.15, 137.25, 137.93, 138.25, 144.18 (C_q); MS (ESI): $m/z = 705.6$ [$\text{M}+\text{Na}$] $^+$.

(*S/R*)-2-Benzilamino-2-*C*-(2,3,4,6-tetra-*O*-benzil- α -D-glükopiranozil)acetonitril (101, új anyag)

A **25** benzil védett α -glükózil-cianidból kiinduló, benzilamin reagens jelenlétében végzett alán-Strecker reakció (**B'**, **C'**) az alábbi diasztereomereket eredményezte.

Főtermék: R_f 0.25 (hexán-EtOAc, 7:3); MS (ESI): $m/z = 669.8$ [$\text{M}+\text{H}$] $^+$.

^1H NMR (CDCl_3) δ (ppm): 3.58-3.69 (m, 3H, H-6a, H-6b, CH), 3.84 (d, 1H, J 12.9 Hz, PhCHHN), 3.86 (dd, 1H, J 11.7 Hz, PhCHHN), 3.93 (d, 1H, J 5.7 Hz, H-7), 4.02 (d, 1H, J

6.6 Hz, CH), 4.12 (d, 1H, J 12.9 Hz, CH), 4.13 (m, 1H, CH), 4.22 (dd, 1H, J 5.7 Hz, H-1), 4.42-4.72 (m, 8H, PhCH₂), 7.20-7.38 (m, 25H, Ph); ¹³C NMR (CDCl₃) δ (ppm): 49.83 (C-7), 51.58 (PhCH₂N), 68.95 (C-6), 73.05 (CH), 73.64 (PhCH₂), 73.90 (PhCH₂), 73.92 (CH), 74.10 (PhCH₂), 74.30 (PhCH₂), 76.54 (H-1), 77.26 (CH), 79.63 (CH), 120.75 (CN), 127.89, 128.05, 128.31, 128.58, 128.69, 128.92, 129.01 (Ph), 138.25, 144.43 (C_q).

Kisebb mennyiségben képződött diasztereomer: R_f 0.35 (hexán-EtOAc, 7:3); MS (ESI): m/z = 669.8 [M+H]⁺.

¹H NMR (CDCl₃) δ (ppm): 3.54-3.69 (m, 3H, H-6a, H-6b), 3.78 (d, 1H, J 12.9 Hz, PhCHH), 3.74-3.86 (m, 2H, CH, PhCHH), 3.89 (m, 2H, CH), 3.97 (d, 1H, J 8.7 Hz, H-7), 4.27 (dd, 1H, J 4.5 Hz, 8.7 Hz, H-1), 4.41-4.71 (m, 8H, PhCH₂), 7.12-7.36 (m, 25H, Ph); ¹³C NMR (CDCl₃) δ (ppm): 49.25 (C-7), 51.66 (PhCH₂N), 69.00 (C-6), 72.53 (CH), 73.67 (PhCH₂), 73.73 (CH), 73.83 (PhCH₂), 74.00 (PhCH₂), 74.14 (CH), 76.26(PhCH₂), 76.91 (CH), 78.82 (CH), 118.93 (CN), 127.72, 127.95, 128.06, 128.13, 128.32, 128.64, 128.72, 128.81 (Ph), 137.46, 138.16, 138.63, 144.55 (C_q).

(*S/R*)-2-((*S*)-1-Feniletilamino)-2-*C*-(2,3,4,6-tetra-*O*-metil- α -D-galaktopiranozil)-acetonitril (102, új anyag)

A **40** metil védett α -galaktozil-cianidból kiinduló, (*S*)-1-feniletilamin reagens jelenlétében végzett alán-Strecker reakció (**A'**) az alábbi diasztereomereket eredményezte.

S-diasztereomer (főtermék): R_f 0.22 (hexán-EtOAc, 1:1); MS (ESI): m/z = 379.6 [M+H]⁺.

¹H NMR (CDCl₃) δ (ppm): 1.38 (3H, d, J 6.6 Hz, H-9), 1.85 (1H, s, NH), 3.27 (dd, 1H, J 1.5 Hz, 9.6 Hz, CH), 3.40 (s, 3H, OCH₃), 3.45 (s, 3H, OCH₃), 3.48 (s, 3H, OCH₃), 3.49 (s, 3H, OCH₃), 3.57 (m, 2H, H-6a, H-6b), 3.73 (m, 2H, CH), 3.89 (s, 1H, H-7), 4.02 (q, 1H, J 6.6 Hz, H-8), 4.04 (m, 1H, CH), 4.27 (m, 1H, CH), 7.24-7.41 (m, 5H, Ph); ¹³C NMR (CDCl₃) δ (ppm): 23.23 (C-9), 49.85 (C-7), 57.55 (OCH₃), 57.69 (C-8), 59.13 (OCH₃), 59.24 (OCH₃), 59.38 (OCH₃), 69.87 (CH), 70.47 (C-6), 74.55 (CH), 74.91 (CH), 75.23 (CH), 79.18 (CH), 118.72 (CN), 127.17, 127.63, 128.75 (PhCH), 143.35 (C_q).

R-diasztereomer: R_f 0.14 (hexán-EtOAc, 1:1); MS (ESI): m/z = 379.6 [M+H]⁺.

¹H NMR (CDCl₃) δ (ppm): 1.41 (3H, d, J 6.6 Hz, H-9), 2.01 (1H, s, NH), 3.16 (dd, 1H, J 3.0 Hz, 9.3 Hz, CH), 3.31 (s, 3H, OCH₃), 3.40 (s, 3H, OCH₃), 3.47 (m, 1H, H-6a), 3.48 (s, 3H, OCH₃), 3.54 (s, 1H, H-7), 3.56 (m, 1H, CH), 3.57 (s, 3H, OCH₃), 3.64 (m, 1H, CH), 3.75 (m, 2H, CH), 3.85 (m, 1H, H-6b), 4.04 (q, 1H, J 6.3 Hz, H-8), 7.24-7.37 (m, 5H, Ph); ¹³C NMR (CDCl₃) δ (ppm): 24.77 (C-9), 48.97 (C-7), 56.45 (OCH₃), 58.49 (C-8), 60.86 (OCH₃), 61.03

(OCH₃), 61.45 (OCH₃), 68.32 (C-6), 74.98 (CH), 86.79 (CH), 119.43 (CN), 127.41, 127.71, 127.90 (PhCH), 144.54 (C_q).

(*S/R*)-2-((*R*)-1-Feniletilamino)-2-*C*-(2,3,4,6-tetra-*O*-metil- α -D-galaktopiranozil)-acetonitril (103, új anyag)

A **40** metil védett α -galaktozil-cianidból kiinduló, (*R*)-1-feniletilamin reagens jelenlétében végzett alán-Strecker reakció (**C'**) az alábbi diasztereomereket eredményezte.

S-diasztereomer (főtermék): *R*_f 0.35 (hexán-EtOAc, 7:3); MS (ESI): *m/z* = 379.5 [M+H]⁺.

¹H NMR (CDCl₃) δ (ppm): 1.39 (d, 3H, *J* 6.3 Hz, H-9), 2.17 (br s, 1H, NH), 3.12-3.19 (m, 2H, CH), 3.26-3.36 (m, 2H, CH), 3.42 (s, 6H, CH₃), 3.54 (br s, 3H, CH₃), 3.56 (d, 1H, H-7), 3.61 (br s, 3H, CH₃), 3.62-3.65 (m, 2H, H-6a, H-6b), 4.07 (q, 1H, H-8), 4.19 (m, 1H, CH), 7.20-7.40 (m, 5H, Ph); ¹³C NMR (CDCl₃) δ (ppm): 25.12 (C-9), 49.81 (C-7), 56.32 (C-8), 59.57 (OCH₃), 60.69 (OCH₃), 60.81 (OCH₃), 60.83 (OCH₃), 71.49 (C-6), 78.79 (CH), 79.47 (CH), 79.80 (CH), 80.67 (CH), 88.78 (CH), 117.62 (CN), 126.97, 127.74, 128.89 (Ph), 143.13 (C_q).

R-diasztereomer: *R*_f 0.30 (hexán-EtOAc, 7:3); MS (ESI): *m/z* = 379.5 [M+H]⁺.

¹H NMR (CDCl₃) δ (ppm): 1.33 (d, 3H, *J* 6.3 Hz, H-9), 2.17 (s, 1H, NH), 3.13 (m, 1H, CH), 3.26-3.36 (m, 2H, CH), 3.32 (s, 3H, OCH₃), 3.41 (s, 1H, CH), 3.53 (s, 6H, OCH₃), 3.67 (s, 3H, OCH₃), 3.64-3.69 (m, 2H, H-6a, H-6b), 4.04 (q, 1H, H-8), 4.07 (s, 1H, H-7), 4.17 (m, 1H, CH), 7.20-7.40 (m, 5H, Ph); ¹³C NMR (CDCl₃) δ (ppm): 21.71 (C-9), 48.49 (C-7), 56.24 (C-8), 59.48 (OCH₃), 61.18 (OCH₃), 61.23 (OCH₃), 61.27 (OCH₃), 70.87 (C-6), 78.63 (CH), 79.47 (CH), 79.46 (CH), 81.80 (CH), 87.64 (CH), 117.47 (CN), 126.97, 127.74, 128.89 (Ph), 143.13 (C_q).

(*S/R*)-2-((*R*)-1-Feniletilamino)-2-*C*-(2,3,4,6-tetra-*O*-metil- α -D-glükopiranozil)acetonitril (104, új anyag)

A **38** metil védett α -glükózil-cianidból kiinduló, (*R*)-1-feniletilamin reagens jelenlétében végzett alán-Strecker reakció (**C'**) az alábbi diasztereomereket eredményezte.

S-diasztereomer (főtermék): *R*_f 0.25 (hexán-EtOAc, 6:4); MS (ESI): *m/z* = 379.5 [M+H]⁺.

¹H NMR (CDCl₃) δ (ppm): 1.41 (3H, d, *J* 6.6 Hz, H-9), 2.23 (1H, s, NH), 3.16 (dd, 1H, *J* 6.3, 8.1 Hz, H-2), 3.35 (dd, 1H, *J* 6.3, 6.6 Hz, H-3), 3.41 (s, 3H, OCH₃), 3.44 (s, 3H, OCH₃), 3.45 (s, 3H, OCH₃) 3.48 (m, 1H, CH), 3.51 (m, 3H, OCH₃), 3.52 (m, 1H, H-7), 3.54 (m, 2H, H-6a, H-6b), 3.56 (m, 1H, CH), 4.08 (q, 1H, *J* 6.6 Hz, H-8), 4.19 (dd, 1H, *J* 5.1, 8.4 Hz, H-1), 7.23-

7.39 (m, 5H, Ph); ^{13}C NMR (CDCl_3) δ (ppm): 24.63 (C-9), 47.50 (C-7), 56.05 (C-8), 58.98 (OCH_3), 59.33 (OCH_3), 59.35 (OCH_3), 59.53 (OCH_3), 71.43 (C-6), 72.81 (H-1), 72.97 (CH), 77.64 (H-2), 79.22 (CH), 80.53 (H-3), 119.02 (CN), 126.86, 127.76, 127.91 (PhCH), 143.26 (C_q).

R-diasztereomer: R_f 0.21 (hexán-EtOAc, 6:4); MS (ESI): $m/z = 379.6$ $[\text{M}+\text{H}]^+$.

^1H NMR (CDCl_3) δ (ppm): 1.34 (3H, d, J 6.3 Hz, H-9), 2.23 (1H, s, NH), 3.17 (m, 1H, CH), 3.37 (m, 1H, CH) 3.40 (s, 3H, OCH_3), 3.45-3.60 (m, 13H, OCH_3 , CH), 4.02 (q, 1H, J 6.6 Hz, H-8), 4.06 (s, 1H, H-7), 4.17 (m, 1H, CH), 7.24-7.41 (m, 5H, Ph).

(*S/R*)-2-Benzilamino-2-*C*-(2,3,4,6-tri-*O*-benzil- β -D-galaktopiranozil)acetonitril (105, új anyag)

A **5** benzil védett β -galaktozil-cianidból kiinduló, benzilamin reagens jelenlétében végzett alán-Strecker reakció (**A'**) az alábbi diasztereomereket eredményezte.

Főtermék: $[\alpha]_{\text{D}}^{20}$ -32.4 (c 1.0, CHCl_3), R_f 0.22 (hexán-EtOAc, 8:2); MS (ESI): $m/z = 670.0$ $[\text{M}+\text{H}]^+$.

^1H NMR (CDCl_3) δ (ppm): 3.53 (d, 1H, J 9.3 Hz, H-2), 3.58 (m, 1H, H-3), 3.59 (m, 1H, H-4), 3.60 (m, 2H, H-6a, H-6b), 3.86 (s, 1H, H-7), 3.83 (dd, 2H, J 13.1, 12.9 Hz, H-8a, H-8b), 4.02 (m, 1H, H-5), 4.29 (d, 1H, J 9.3 Hz H-1), 4.40-5.20 (m, 8H, PhCH_2), 6.95-7.05 (m, 2H, Ph), 7.19-7.39 (m, 23H Ph); ^{13}C NMR (CDCl_3) δ (ppm): 49.6 (C-7), 51.1 (C-8), 68.2 (C-6), 72.1 (PhCH_2), 73.5 (C-5), 73.8 (PhCH_2), 74.3 (C-1), 75.2 (PhCH_2), 76.6 (PhCH_2), 77.3 (C-4), 79.0 (C-2), 84.4 (C-3), 118.8 (CN), 127.4-128.7 (Ph), 137.8, 137.9, 138.0, 138.8 (C_q).

Kisebbs mennyiségben képződött diasztereomer: $[\alpha]_{\text{D}}^{20}$ 11.1 (c 1.0, CHCl_3), R_f 0.15 (hexán-EtOAc, 8:2); MS (ESI): $m/z = 670.0$ $[\text{M}+\text{H}]^+$.

^1H NMR (CDCl_3) δ (ppm): 3.48 (d, 1H, J 9.9, 2.4 Hz, H-3), 3.58 (m, 2H, H-6a, H-6b), 3.59 (m, 1H, H-5), 3.60 (dd, 1H, J 1.8, 9.6, 1H, H-1), 3.87 (d, 1H, J 1.8 Hz, H-7), 3.92 (dd, 2H, J 12.9, 87.3 Hz, H-8a, H-8b), 4.02 (d, 1H, J 2.4 Hz, H-4), 4.07 (d, 1H, J 9.6, 9.9 Hz, H-2), 4.41 (s, 2H, PhCH_2), 4.57-5.01 (m, 8H, PhCH_2), 7.08 (m, 2H, Ph), 7.25-7.36 (m, 23H, Ph), ^{13}C NMR (CDCl_3) δ (ppm): 50.8 (C-7), 51.5 (C-8), 68.4 (C-6), 72.0 (PhCH_2), 73.2 (C-4), 73.5 (PhCH_2), 74.3 (PhCH_2), 75.6 (PhCH_2), 75.8 (C-2), 77.3 (C-5), 79.1 (C-3), 84.3 (C-1), 117.2 (CN), 127.3-128.6 (Ph), 137.7, 137.8, 138.0, 138.8 (C_q).

(*S/R*)-2-((*R*)-1-Feniletilamino)-2-*C*-(2,3,4,6-tetra-*O*-benzil- β -D-galaktopiranozil)-acetonitril (106, új anyag)

A **5** benzil védett β -galaktozil-cianidból kiinduló, (*S*)-1-feniletilamin reagens jelenlétében végzett alán-Strecker reakció (**A'**) az alábbi diasztereomereket eredményezte.

R-diasztereomer (főtermék): R_f 0.29 (hexán-EtOAc, 8:2); MS (ESI): $m/z = 683.9$ $[M+H]^+$.

^1H NMR (CDCl_3) δ (ppm): 1.27 (d, 3H, J 6.6 Hz, H-9), 2.16 (1H, NH), 3.54-3.69 (m, 6H, CH), 4.01 (q, 1H, H-8), 4.04 (s, 1H, H-7), 4.16 (d, 1H, J 10.6 Hz, CH), 4.39-5.09 (m, 8H, PhCH_2), 7.21-7.40 (m, 25H, Ph).

^{13}C NMR (CDCl_3) δ (ppm): 22.14 (C-9), 48.72 (C-7), 55.77 (C-8), 68.31 (C-6), 72.27 (PhCH_2), 73.57 (CH), 73.66 (PhCH_2), 74.29 (CH), 74.35 (PhCH_2), 75.56 (PhCH_2), 77.54 (CH), 79.29 (CH), 84.67 (CH), 118.77 (CN), 126.75-128.73 (Ph), 138.03, 138.22, 138.33, 139.07, 145.15 (C_q).

S-diasztereomer: R_f 0.22 (hexán-EtOAc, 8:2); MS (ESI): $m/z = 683.9$ $[M+H]^+$.

^1H NMR (CDCl_3) δ (ppm): 1.37 (d, 3H, J 6.6 Hz, H-9), 1.62 (1H, NH), 3.42 (dd, 1H, J 2.2, 10.0 Hz, CH), 3.57 (d, 1H, J 3.0 Hz, H-7), 3.61 (m, 2H, CH), 3.65 (m, 1H, CH), 4.01 (dd, 1H, J 3.2, 5.8 Hz, CH), 3.96 (1H, J 9.4 Hz, CH), 4.07 (q, 1H, H-8), 4.37-5.03 (m, 8H, PhCH_2), 7.23-7.42 (m, 25H, Ph).

(*S*/*R*)-2-((*S*)-1-Feniletilamino)-2-*C*-(2,3,4,6-tetra-*O*-benzil- β -*D*-glükopiranozil)acetonitril (107**, új anyag)**

A **12** benzil védett β -glükózil-cianidból kiinduló, (*S*)-1-feniletilamin reagens jelenlétében végzett alán-Strecker reakció (**A'**) az alábbi diasztereomereket eredményezte.

R-diasztereomer (főtermék): R_f 0.25 (hexán-EtOAc, 8:2); ^1H NMR (CDCl_3) δ (ppm): 1.37 (d, 3H, J 6.6 Hz, H-9), 2.26 (br. s, 1H, NH), 3.53 (m, 1H, CH), 3.57 (m, 1H, CH), 3.61 (m, 1H, CH), 3.63 (m, 2H, H-6a, H-6b), 3.68 (m, 1H, H-7), 4.01 (m, 1H, CH), 4.05 (q, 1H, J 6.6 Hz, H-8), 4.26 (m, 1H, CH), 4.20-4.94 (m, 8H, PhCH_2), 7.03-7.37 (m, 25H, Ph); ^{13}C NMR (CDCl_3) δ (ppm): 25.4 (C-9), 49.6 (C-7), 56.7 (C-8), 68.9 (C-6), 72.4 (PhCH_2), 73.1 (CH), 74.0 (PhCH_2), 74.7 (CH), 74.9 (PhCH_2), 75.7 (PhCH_2), 76.6 (CH), 79.1 (CH), 85.8 (CH), 119.8 (CN), 127.1-129.8 (Ph), 138.1, 138.2, 138.3, 139.35, 143.2 (C_q); MS (ESI): $m/z = 683.6$ $[M+H]^+$.

S-diasztereomer: R_f 0.19 (hexán-EtOAc, 8:2); ^1H NMR (CDCl_3) δ (ppm): 1.32 (d, 3H, J 6.3 Hz, H-9), 2.14 (br.s, 1H, NH), 3.55 (m, 3H, H-6a, H-6b), 3.58 (m, 1H, CH), 3.63 (m, 1H, CH), 3.95 (m, 1H, H-7), 4.01 (q, 1H, J 6.3 Hz, H-8), 4.03 (m, 1H, CH), 4.15 (dd, 1H, J 5.3, 9.0 Hz, CH), 4.39-5.03 (m, 8H, PhCH_2), 7.19-7.37 (m, 25H, Ph); ^{13}C NMR (CDCl_3) δ (ppm): 22.4 (C-9), 49.7 (C-7), 56.8 (C-8), 68.9 (C-6), 72.1 (PhCH_2), 73.5 (CH), 73.4

(PhCH₂), 75.5 (PhCH₂), 76.3 (PhCH₂), 76.8 (CH), 78.2 (CH), 78.8 (CH), 84.6 (CH), 118.6 (CN), 127.3-129.2 (Ph), 138.0, 138.2, 138.3, 139.1, 144.7 (C_q); MS (ESI): m/z = 683.5 [M+H]⁺.

(*S/R*)-2-((*S*)-1-Feniletilamino)-2-*C*-(2,3,4,6-tetra-*O*-metil- β -D-galaktopiranozil)-acetonitril

(108, új anyag)

A **41** metil védett β -galaktozil-cianidból kiinduló, (*S*)-1-feniletilamin reagens jelenlétében végzett alán-Strecker reakciók (A*, C*) az alábbi diasztereomereket eredményezték.

R-diasztereomer(főtermék): R_f 0.17 hexán-EtOAc, 1:1); MS (ESI): m/z = 379.5 [M+H]⁺.

¹H NMR (CDCl₃) δ (ppm): 1.41 (d, 3H, J 6.6 Hz, H-9), 1.93 (br s, 1H, NH), 3.16 (dd, 1H, CH), 3.27 (m, 1H, CH), 3.40 (s, 3H, CH₃), 3.48 (s, 6H, CH₃), 3.49 (s, 3H, CH₃), 3.53 (s, 1H, H-7), 3.57 (m, 2H, H-6a H-6b), 3.58 (s, 3H, CH₃), 3.68-3.76 (m, 2H, CH), 4.02 (q, 1H, J 6.6 Hz, H-8), 7.20-7.40 (m, 5H, Ph); ¹³C NMR (CDCl₃) δ (ppm): 24.78 (C-9), 48.97 (C-7), 56.46 (C-8), 59.26, 59.30, 59.38 (OCH₃), 70.47 (C-6), 74.91, 74.99, 75.98, 79.19, 86.79 (CH), 119.46 (CN), 127.17, 127.63, 127.90, 128.74 (Ph), 143.35 (C_q).

S-diasztereomer: R_f 0.19 (hexán-EtOAc, 1:1); MS (ESI): m/z = 379.5 [M+H]⁺.

¹H NMR (CDCl₃) δ (ppm): 1.38 (d, 3H, J 6.6 Hz, H-9), 1.93 (br s, 1H, NH), 3.16 (m, 1H, CH), 3.27 (m, 1H, CH), 3.31 (s, 3H, CH₃), 3.40 (s, 3H, CH₃), 3.45 (s, 3H, CH₃), 3.54 (s, 3H, CH₃), 3.57 (m, 3H, H-6a, H-6b, CH), 3.88 (m, 2H, CH, H-7), 4.01 (q, 1H, J 6.6 Hz, H-8), 7.20-7.40 (m, 5H, Ph); ¹³C NMR (CDCl₃) δ (ppm): 23.23 (C-9), 49.86 (C-7), 56.43 (C-8), 60.87, 61.52, 61.66 (OCH₃) 68.32 (C-6), 69.87, 74.55, 75.33, 79.12, 86.04 (CH), 118.72 (CN), 127.01, 127.42, 127.78, 128.75 (Ph), 143.12 (C_q).

(*S/R*)-2-((*R*)-1-Feniletilamino)-2-*C*-(2,3,4,6-tetra-*O*-metil- β -D-galaktopiranozil)-acetonitril (109, új anyag)

A **41** metil védett β -galaktozil-cianidból kiinduló, (*R*)-1-feniletilamin reagens jelenlétében végzett alán-Strecker reakció (C*) az alábbi diasztereomereket eredményezte.

S-diasztereomer (főtermék): R_f 0.19 (hexán-EtOAc, 6:4); [α]_D²⁰ +55.9 (c 0.93, CHCl₃); MS (ESI): m/z = 379.6 [M+H]⁺.

¹H NMR (CDCl₃) δ (ppm): 1.41 (d, 3H, J 6.6 Hz, H-9), 1.95 (br s, 1H, NH), 3.15 (dd, 1H, J 6.0, 8.4 Hz, CH), 3.35 (dd, 1H, J 6.3, 6.6 Hz, CH), 3.40 (s, 3H, CH₃), 3.43 (m, 1H, CH), 3.44 (s, 3H, CH₃), 3.45 (s, 3H, CH₃), 3.52 (m, 2H, H-6a, H-6b), 3.51 (s, 3H, CH₃), 3.53 (m, 1H,

H-7), 3.55 (m, 1H, CH), 4.08 (q, 1H, J 6.6 Hz, H-8), 4.19 (dd, 1H, J 5.1, 8.7 Hz, CH), 7.20-7.40 (m, 5H, Ph); ^{13}C NMR (CDCl_3) δ (ppm): 24.73 (C-9); 47.59 (C-7), 56.13 (C-8), 59.07 (OCH_3), 59.45 (OCH_3), 59.47 (OCH_3), 59.62 (OCH_3), 71.52 (C-6), 72.90 (CH), 73.06 (CH), 78.18 (CH), 79.31 (CH), 80.62 (CH), 119.12 (CN), 126.94, 127.85, 128.94 (Ph), 143.36 (C_q).

R-diasztereomer: R_f 0.22 (hexán-EtOAc, 6:4); MS (ESI): m/z = 379.5 $[\text{M}+\text{H}]^+$.

^1H NMR (CDCl_3) δ (ppm): 1.34 (d, 3H, CH_3 , J 6.3 Hz), 1.93 (br s, 1H, NH), 3.15 (m, 1H, CH), 3.30-3.37 (m, 2H, CH), 3.34 (s, 3H, OCH_3), 3.44 (s, 1H, CH), 3.55 (s, 6H, OCH_3), 3.66 (m, 2H, H-6a, H-6b), 3.69 (s, 3H, OCH_3), 4.05 (q, 1H, H-8), 4.06 (s, 1H, H-7), 4.19 (m, 1H, CH), 7.20-7.40 (m, 5H, Ph); ^{13}C NMR (CDCl_3) δ (ppm): 23.73 (C-9), 47.48 (C-7), 56.44 (C-8), 59.36 (OCH_3), 61.35 (OCH_3), 61.45 (OCH_3), 61.74 (OCH_3), 70.67 (C-6), 78.43 (CH), 79.27 (CH), 79.23 (CH), 82.15 (CH), 85.44 (CH), 116.93 (CN), 126.88, 127.65, 128.77 (Ph), 144.23 (C_q).

**(*S/R*)-((*R*)-1-Feniletilamino)-2-*C*-(2,3,4,6-tetra-*O*-metil- β -*D*-glükopiranozil)acetonitril
(110, új anyag)**

A **39** metil védett β -glükózil-cianidból kiinduló, (*R*)-1-feniletilamin reagens jelenlétében végzett alán-Strecker reakció (**C'**) az alábbi diasztereomereket eredményezte.

S-diasztereomer (főtermék): R_f 0.23 (hexán-EtOAc, 6:4); ^1H NMR (CDCl_3) δ (ppm): 1.38 (d, 3H, J 6.6 Hz, H-9); 2.12 (br s, 1H, NH), 3.15 (m, 2H, H-2, H-4); 3.17 (m, 1H, H-3), 3.31 (m, 1H, H-5), 3.41 (s, 3H, OCH_3), 3.42 (s, 3H, OCH_3), 3.52 (m, 1H, H-1), 3.54 (s, 3H, OCH_3), 3.56 (d, 1H, J 2.1 Hz, H-7), 3.60 (s, 3H, OCH_3), 4.07 (q, 1H, J 6.6 Hz, H-8), 7.23-7.38 (m, 5H, Ph); ^{13}C NMR (CDCl_3) δ (ppm): 25.12 (C-9), 49.81 (C-7), 56.33 (C-8), 59.56 (OCH_3), 60.69 (OCH_3), 60.82 (OCH_3), 60.90 (OCH_3), 71.50 (C-6), 78.80 (C-1), 79.47 (C-5), 79.80 (CH), 80.67 (CH), 88.78 (C-3), 117.62 (CN), 126.97, 127.74, 128.89 (Ph), 143.13 (C_q).

R-diasztereomer: R_f 0.21 (hexán-EtOAc, 6:4); ^1H NMR (CDCl_3) δ (ppm): 1.33 (d, 3H, J 6.6 Hz, H-9), 2.01 (br s, 1H, NH), 3.12 (dd, 1H, J 9.3 Hz, 9.3 Hz, H-2), 3.22 (dd, 1H, J 9.3 Hz, 8.7 Hz, H-3), 3.28 (d, 1H, J 1.8 Hz, 1.8 Hz, H-5), 3.32 (s, 3H, OCH_3), 3.44 (dd, 1H, J 1.8 Hz, 8.7 Hz, H-4), 3.51 (d, 1H, J 9.3 Hz, H-1), 3.52 (s, 3H, OCH_3), 3.57 (d, 1H, J 1.5 Hz, H-6a), 3.60 (m, 1H, H-6b), 3.64 (s, 3H, OCH_3), 3.66 (s, 3H, OCH_3), 4.05 (q, 1H, J 6.3 Hz, H-8), 4.07 (s, 1H, H-7), 7.23-7.39 (m, 5H, Ph); ^{13}C NMR (CDCl_3) δ (ppm): 21.73 (C-9), 48.50 (C-7), 55.85 (C-8), 59.39 (OCH_3), 60.58 (OCH_3), 60.88 (OCH_3), 60.95 (OCH_3), 71.16 (C-6), 78.79 (C-1), 78.90 (C-4), 79.64 (C-5), 79.77 (C-2), 89.01 (C-3), 118.70 (CN), 126.88, 127.75, 128.77 (Ph), 144.92 (C_q).

(*S/R*)-2-((*S*)-1-Feniletilamino)-2-*C*-(2,3,4,6-tetra-*O*-metil- β -D-mannopiranozil)-acetonitril (111, új anyag)

A **37** metil védett β -mannozil-cianidból kiinduló, (*S*)-1-feniletilamin reagens jelenlétében végzett alán-Strecker reakció (**A'**) az alábbi diasztereomereket eredményezte.

R-diasztereomer (főtermék): $[\alpha]_{\text{D}}^{20}$ -67.2 (c 1.2, CHCl_3); R_f 0.13 (hexán-EtOAc, 1:1); MS (ESI): $m/z = 379.6$ $[\text{M}+\text{H}]^+$.

^1H NMR (CDCl_3) δ (ppm): 1.41 (3H, d, J 6.6 Hz, H-9), 2.01 (1H, s, NH), 3.22 (dd, 1H, J 2.8 Hz, 9.3 Hz, H-3), 3.28 (m, 1H, H-5), 3.39 (m, 1H, H-4), 3.39 (s, 3H, OCH_3), 3.44 (dd, 1H, J 0.7 Hz, 8.3 Hz, H-1), 3.51 (s, 3H, OCH_3), 3.53 (s, 3H, OCH_3), 3.56 (s, 3H, OCH_3), 3.58 (d, 1H, J 5.1 Hz, H-6a), 3.61 (d, 1H, J 1.8 Hz, H-6b), 3.68 (d, 1H, J 8.3, H-7), 3.87 (dd, 1H, J 0.7 Hz, 2.8 Hz, H-2), 4.05 (q, 1H, J 6.6 Hz, H-8), 7.24-7.37 (m, 5H, Ph); ^{13}C NMR (CDCl_3) δ (ppm): 24.88 (C-9), 49.88 (C-7), 56.79 (C-8), 58.32 (OCH_3), 59.65 (OCH_3), 61.03 (OCH_3), 61.45 (OCH_3), 72.05 (C-6), 75.44 (C-2), 76.45 (C-4), 78.35 (C-1), 79.86 (C-5), 86.72 (C-3), 118.67 (CN), 126.78, 127.80, 129.03 (PhCH), 143.31 (C_q).

S-diasztereomer: $[\alpha]_{\text{D}}^{20}$ -16.0 (c 1.1, CHCl_3); R_f 0.22 (hexán-EtOAc, 1:1); MS (ESI): $m/z = 379.6$ $[\text{M}+\text{H}]^+$.

^1H NMR (CDCl_3) δ (ppm): 1.38 (3H, d, J 6.6 Hz, H-9), 2.09 (1H, s, NH), 2.98 (m, 1H, CH), 3.17 (m, 1H, CH), 3.34 (m, 1H, CH), 3.37 (s, 3H, OCH_3), 3.41 (m, 1H, CH), 3.52 (s, 3H, OCH_3), 3.54 (s, 3H, OCH_3), 3.59 (s, 3H, OCH_3), 3.60 (m, 2H, H-6a, H-6b), 3.87 (m, 1H, CH), 4.02 (q, 1H, J 6.6 Hz, H-8), 4.07 (s, 1H, H-7), 7.23-7.38 (m, 5H, Ph); ^{13}C NMR (CDCl_3) δ (ppm): 22.13 (C-9), 49.12 (C-7), 56.08 (C-8), 57.04 (OCH_3), 58.00 (OCH_3), 58.67 (OCH_3), 59.36 (OCH_3), 69.87 (C-6), 73.72 (CH), 75.55 (CH), 76.10 (CH), 79.88 (CH), 86.31 (CH), 119.17 (CN), 126.48, 127.75, 128.71 (PhCH), 144.55 (C_q).

6.6.5 Tiokarbamid organokatalizátorok alkalmazása a reakciók diasztereoszelektivitásának növelésére

A 6.6.1 és 6.6.2 fejezetekben az aminonitrilek előállítása során a hidrocianálási lépésben a cianid donor hozzáadása előtt adjuk a katalizátort a reakcióelegyhez.

(*S/R*)-2-((*R*)-1-Feniletilamino)-2-*C*-(1,5-anhidro-2-dezoxi-D-*arabino*-hex-1-enopiranozil)-acetonitril (112, új anyag)

A **13** benzil védett glükózil-cianidból kiinduló, (*R*)-1-feniletilamin reagens jelenlétében végzett alán-Strecker reakció (**A'**) az alábbi szét nem választható (*R_f* 0.20 (hexán-EtOAc, 8:2); MS (ESI): *m/z* = 575.2 [M+H]⁺) diasztereomereket eredményezett.

S-diasztereomer(főtermék): ¹H NMR (CDCl₃) δ (ppm): ¹H NMR (200 MHz, CDCl₃) δ (ppm): 1.39 (d, 3H, *J* 6.6 Hz, H-9); 1.87 (wide s, 1H, NH); 3.77-4.20 (m, 5H, CH); 3.78, (s, 1H, H-7); 3.92 (q, 1H, *J* 6.6 Hz, H-8); 4.50-4.84 (m, 6H, PhCH₂); 5.09 (d, 1H, *J* 3.0Hz, H-2); 7.23-7.38 (m, 20H, Ph). ¹³C NMR (75 MHz, CDCl₃) δ (ppm): 24.8 (C-9); 50.8 (C-7); 56.4 (C-8); 68.2, 71.0, 73.7 (PhCH₂); 74.0, 75.2, 78.1 (CH); 99.0 (C-2); 117.4 (CN); 127.1-129.0 (Ph); 148.6 (C-1).

R-diasztereomer: ¹H NMR (200 MHz, CDCl₃) δ (ppm): 1.32 (d, 3H, *J* 6.2 Hz, CH₃); 1.87 (wide s, 1H, NH); 3.78 (m, 1H, CH); 3.77-4.20 (m, 4H, CH); 3.87 (s, 1H, H-7); 4.05 (q, 1H, *J* 6.6 Hz, H-8); 4.97 (d, 1H, *J* 3.0Hz, H-2); 7.23-7.38 (m, 20H, Ph). ¹³C NMR (75 MHz, CDCl₃) δ (ppm): 23.7 (C-9); 50.3(C-7); 55.6 (C-8); 68.2, 71.1, 73.8 (PhCH₂); 74.1, 75.7, 78.1 (CH); 100.1 (C-2); 117.6 (CN); 127.1-129.0 (Ph); 147.8 (C-1).

1-((*S*)-1-Feniletilimino)-4,5,7-tri-*O*-benzil-2,6-anhidro-3-dezoxi-2,3-didehidro-*D*-lìxo-heptopiranoz (113, új anyag)

(*N*-((*S*)-1-feniletil)-2,6-anhidro-3-dezoxi-*D*-lìxo-hept-2-enopiranozilimin)

A **48** galaktál aldehidet (111 mg, 0.25 mmol) absz. diklórmétánban (5 ml) oldjuk és nitrogén alatt szobahőmérsékleten hozzáadjuk a molekulaszítát (4Å, 100 mg) majd az (*S*)-1-feniletilamint (33.5 µl, 1.05 ekv.) és az elegyet 2 órán át kevertetjük. Az elegyet szűrjük, az oldószert 25 °C hőmérsékletű vízfürdön lepároljuk, a nyersterméket (144 mg) tisztítás nélkül használjuk a következő reakcióban. *R_f* 0.37 (hexán-EtOAc, 6:4).

¹H NMR (300 MHz, CDCl₃) δ (ppm): 1.54 (d, 3H, *J* 6.6 Hz, 3H, H-9), 3.80 (m, 2H, H-6a, H-6b), 4.02 (m, 1H, CH), 4.22-4.26 (m, 2H, CH), 4.42 (q, 1H, *J* 6.6 Hz, H-8), 4.44-4.91 (m, 6H, PhCH₂), 5.37 (d, 1H, *J*=2.1 Hz, H-2), 7.18-7.39 (m, 20H, Ph), 7.60 (s, 1H, CH=N); ¹³C NMR (75 MHz, CDCl₃) δ (ppm): 24.4 (C-9), 67.7 (C-6), 69.6 (C-8), 70.9 (CH), 71.5 (CH), 71.8 (PhCH₂), 73.6 (PhCH₂), 73.8 (PhCH₂), 76.6 (CH), 108.2 (C-2), 127.1, 127.2, 127.7, 127.9, 128.1, 128.4, 128.5, 128.6, 128.7 (Ph), 138.3, 138.4, 138.5, 144.4 (C_q), 150.5 (C-1), 155.4 (CH=N).

1-Benzilimino-(4,5,7-tri-*O*-benzil-2,6-anhidro-3-dezoxi-2,3-didehidro-*D*-lìxo-heptopiranoz (114, új anyag)

(*N*-benzil-2,6-anhidro-3-dezoxi-*D*-*lixo*-hept-2-enopiranozilimin)

A **48** galaktál aldehidet (111 mg, 0.25 mmol) absz. diklórmétánban (5 ml) oldjuk és nitrogén alatt szobahőmérsékleten hozzáadjuk a molekulaszítát (4Å, 100 mg) majd a benzilamint (29 µl, 1.05 ekv.) és az elegyet 2 órán át kevertetjük. Az elegyet szűrjük, az oldószert 25 °C hőmérsékletű vízfürdőn lepároljuk, a nyersterméket (137 mg) tisztítás nélkül használjuk a következő reakcióban. *R*_f 0.36 (hexán-EtOAc, 6:4).

¹H NMR (300 MHz, CDCl₃) δ (ppm): 3.79 (d, 2H, *J* 6.6 Hz, H-6a, H-6b), 4.07 (m, 1H, H-4), 4.23 (dd, 1H, *J* 6.9, 6.6 Hz, 1H, H-5), 4.32 (m, 1H, H-3), 4.42 (m, 2H, PhCH₂), 4.64 (m, 2H, PhCH₂), 4.66 (d, 1H, *J* 12.0 Hz, H8a), 4.71 (m, 2H, PhCH₂), 4.90 (d, 1H, *J* 12.0 Hz, 1H, H8b), 5.35 (s, 1H, H-2), 7.20-7.37 (m, 20H, Ph), 7.59 (s, 1H, CH=N); ¹³C NMR (75 MHz, CDCl₃) δ (ppm): 64.8 (C-8), 67.8 (C-6), 70.2 (CH), 71.3 (PhCH₂), 72.5 (CH), 73.6 (PhCH₂), 74.2 (PhCH₂), 76.4 (CH), 109.3 (C-2), 127.3, 127.7, 127.8, 127.9, 128.2, 128.4, 128.5, 128.6, 128.7 (Ph), 137.1, 138.4, 138.6, 138.7 (C_q), 150.6 (C-1), 157.3 (CH=N).

1-((*R*)-1-Feniletilimino)-(4,5,7-tri-*O*-benzil-2,6-anhidro-3-dezoxi-2,3-didehidro-*D*-*lixo*-heptopiranóz (115, új anyag)

(*N*-((*R*)-1-feniletil)-2,6-anhidro-3-dezoxi-*D*-*lixo*-hept-2-enopiranozilimin)

A **48** galaktál aldehidet (111 mg, 0.25 mmol) absz. diklórmétánban (5 ml) oldjuk és nitrogén alatt szobahőmérsékleten hozzáadjuk a molekulaszítát (4Å, 100 mg) majd az (*R*)-1-feniletilamint (33.5 µl, 1.05 ekv.) és az elegyet 2 órán át kevertetjük. Az elegyet szűrjük, az oldószert 25 °C hőmérsékletű vízfürdőn lepároljuk, a nyersterméket (143 mg) tisztítás nélkül használjuk a következő reakcióban. *R*_f 0.37 (hexán-EtOAc, 6:4).

¹H NMR (300 MHz, CDCl₃) δ (ppm): 1.54 (t, 3H, *J* 6.9 Hz, H-9), 3.80 (m, 2H, H-6a, H-6b), 4.02 (m, 1H, CH), 4.24 (m, 1H, CH), 4.29 (m, 1H, CH), 4.41 (q, 1H, *J* 6.9 Hz, H-8), 4.44-4.91 (m, 6H, PhCH₂), 5.37 (m, 1H, H-2), 7.18-7.38 (m, 20H, Ph), 7.59 (s, 1H, CH=N); ¹³C NMR (75 MHz, CDCl₃) δ (ppm): 24.3 (C-9), 68.0 (C-6), 69.5 (C-8), 70.5 (CH), 71.4 (PhCH₂), 72.3 (CH), 73.7 (PhCH₂), 74.1 (PhCH₂), 76.5 (C-3), 108.2 (C-2), 127.2, 127.7, 127.9, 128.0, 128.2, 128.5, 128.6, 128.7 (Ph), 138.2, 138.4, 138.6, 144.4 (C_q), 150.7 (C-1), 155.6 (CH=N).

6.6.6 Az előállított C-glikoaminonitrilek reakciói

(*R/S*)-2-((*R*)-1-Feniletilamino)-2-*C*-(3,4,6-tri-*O*-metil-*D*-galactal)-acetamid (116)

A **109-S** aminonitrilt (38 mg, 0.1 mmol) sósavgázzal telített metanolban (2 ml) oldunk, és az elegyet két órán keresztül 0 °C hőmérsékleten, majd 1 éjszakán át szobahőmérsékleten kevertetjük. Az oldatot ismételt toluolos lepárlással szárazra pároljuk. A vékonyréteggromatográfia szerint egyfoltos terméket (32 mg) nem tisztítottuk.

R_f 0.37 (hexán-EtOAc, 1:1); MS (ESI): m/z = 397.6 $[M+H]^+$.

^1H NMR (CDCl_3) δ (ppm): 1.49 (m, 3H, H-9), 3.18 (m, 1H, CH), 3.41 (m, 1H, CH), 3.40 (s, 3H, CH_3), 3.43 (m, 1H, CH), 3.46 (s, 3H, CH_3), 3.48 (s, 3H, CH_3), 3.59 (m, 3H, H-6a, H-6b, CH), 3.60 (s, 3H, CH_3), 3.60 (m, 1H, H-7), 4.15 (m, 1H, H-8), 4.23 (m, 1H, CH), 6.52 (br s, 2H, CONH_2), 7.16-7.41 (m, 5H, Ph); ^{13}C NMR (CDCl_3) δ (ppm): 26.43 (C-9); 48.72 (C-7), 56.83 (C-8), 59.19 (OCH_3), 59.68 (OCH_3), 59.96 (OCH_3), 60.52 (OCH_3), 72.59 (C-6), 73.15 (CH), 73.86 (CH), 78.95 (CH), 79.66 (CH), 80.96 (CH), 126.94, 127.85, 128.94 (Ph), 143.36 (C_q), 172.18 (CO).

(*R/S*)-2-((*R*)-1-Feniletilamino)-2-*C*-(3,4,6-tri-*O*-metil-*D*-galactal)-ecetsav (117)

A **109-S** aminonitril (0.11 mmol) etanolos oldatához (15 ml) hozzáadjuk a szárított kálium karbonátot (73 mg, 0.55 mmol) és az elegyet 1 héten át szobahőmérsékleten kevertetjük. Az elegyet szűrjük, az oldószer lepároljuk. A maradékot szilikagél oszlopon tisztítjuk hexán-EtOAc (75:25) eluenssel. A termék diasztereomerelegy, szintelen olaj (19 mg, 47%). R_f 0.56 (hexán-EtOAc, 1:1); MS (ESI): m/z = 366.4 $[M+H]^+$.

^1H NMR (CDCl_3) δ (ppm): 1.33 (m, 3H, H-9), 2.06 (br s, 1H, NH), 3.26-3.44 (m, 10H, CH_3 , CH), 3.54-3.70 (m, 2H, CH), 4.00-4.29 (m, 4H, CH), 4.68 (d, 1H, H-2), 7.16-7.45 (m, 5H, Ph); ^{13}C NMR (CDCl_3) δ (ppm): 23.71 (C-9); 57.45 (OCH_3), 57.94 (OCH_3), 59.22, (OCH_3), 60.81 (C-8), 74.00 (C-6), 80.98 (CH), 82.55 (CH), 88.05 (CH), 102.71 (C-7), 127.04, 127.33, 129.09 (Ph), 145.52 (C_q) 174.18 (CO)

N-formil-(*R/S*)-2-((*R*)-1-Feniletilamino)-2-*C*-(3,4,6-tri-*O*-metil-*D*-galactal)-acetonitril (118)

A **109-S** aminonitrilt (117 mg, 0.31 mmol) jégűtés közben frissen készített hangyasav ecetsav vegyesanhidridben (680 μl , 7.7 mmol) oldjuk és 30 percig kevertetjük, ezután az elegyet két és fél órán keresztül szobahőmérsékleten kevertetjük. A vegyesanhidridet

vízvákuumban lepároljuk (ismételt bepárlás toulollal). A maradékot diklórmétánban (12 ml) oldjuk, és tel. nátrium-hidrogénkarbonát oldattal (10 ml) mossuk. Szárítás (MgSO₄), bepárlás. A termék a vékonyrétegkromatográfia szerint egységes anyag, szintelen olaj (114 mg, 90%).

R_f 0.27 (hexán-EtOAc, 1:1); MS (ESI): *m/z* = 407.6 [M+H]⁺.

¹H NMR (CDCl₃) δ (ppm): 1.48 (d, 3H, *J* 6.6 Hz, H-9), 3.21 (m, 1H, CH), 3.38 (m, 1H, CH), 3.44 (s, 6H, CH₃), 3.47 (s, 6H, CH₃), 3.63 (m, 3H, H-6a, H-6b, CH), 4.24 (m, 1H, CH), 4.43 (m, 1H, CH), 4.67 (m, 1H, H-7), 5.05 (m, 1H, H-8), 7.16-7.43 (m, 5H, Ph), 8.04 (s, 1H, CHO); ¹³C NMR (CDCl₃) δ (ppm): 18.73 (C-9); 44.59 (C-7), 59.07 (OCH₃), 59.45 (OCH₃), 59.47 (OCH₃), 59.62 (OCH₃), 65.13 (C-8), 71.52 (C-6), 72.90 (CH), 73.06 (CH), 78.18 (CH), 79.31 (CH), 80.62 (CH), 117.12 (CN), 126.94, 127.85, 128.94 (Ph), 141.34 (C_q), 162.35 (CHO).

(*R*)-1-((*S*)-1-Feniletilamino)-1-(2,3,4,6-tetra-*O*-benzil- α -D-glükopiranozil)-etilén-(1,2)-diamin (119, új anyag)

A **79-*R*** aminonitril származék (74 mg, 0.11 mmol) tetrahidrofurános (2 ml) oldatához -78 °C hőmérsékleten N₂ alatt hozzáadjuk a lítium-alumínium-hidrid tetrahidrofurános oldatát (55 μ l 2M THF oldat, 1.1 ekv.) és az elegyet 3 órán át -78 °C-on, majd további egy órán át -30 °C-kevertetjük. A reakcióelegyet jégűtés közben 1M NaOH oldatra (15 ml) öntjük és diklórmétánnal (3x15 ml) extraháljuk. A szerves fázist szárítjuk (MgSO₄), szűrjük, az oldószert lepároljuk. A nyersterméket (71 mg) szilikagél oszlopon tisztítjuk (0,5% NH₄OH tartalmú diklórmétán:metanol, 9:1). A termék szintelen olaj (44 mg, 59%), *R_f* 0.50 (1% NH₄OH tartalmú kloroform-metanol, 9:1); MS (ESI): *m/z* = 687.9 [M+H]⁺.

¹H NMR (200 MHz, CDCl₃) δ (ppm): 1.37 (d, 3H, *J* 6.0 Hz, H-9); 2.36 (br. s, 3H, NH, NH₂); 2.73 (m, 1H, CHCH₂NH₂), 2.86 (d, 1H, *J* 12.9 Hz, CHHNH₂), 3.08 (dd, *J* 5.7, 12.9 Hz, 1H, CHHNH₂), 3.36 (m, 1H, CH), 3.44 (m, 1H, CH), 3.53 (dd, 1H, *J* 6.6, 9.0 Hz, CH), 3.58-3.74 (m, 3H, CH, H-6a, H-6b), 3.81 (dd, 1H, *J* 9.0, 9.0 Hz, CH), 3.92 (m, 1H, CHCH₃), 4.10 (d, 1H, *J* 11.8 Hz, PhCH₂), 4.48-4.93 (m, 7H, PhCH₂), 6.88 (m, 2H, Ph), 7.09-7.41 (m, 23H, Ph). ¹³C NMR (75 MHz, CDCl₃) δ (ppm): 25.41 (C-9), 42.96 (CH₂-NH₂), 53.41 (C-7), 54.60 (C-8); 69.66 (C-6), 73.58, 74.62, 75.23, 75.72 (PhCH₂), 78.08 (CH), 78.82 (CH), 78.83 (CH), 81.69 (CH), 87.97 (CH), 127.41, 127.57, 127.65, 127.85, 127.87, 127.90, 128.04, 128.21, 128.38, 128.68 (Ph), 138.30, 138.43, 138.53, 138.81, 145.76 (C_q).

(*R*)-1-((*S*)-1-feniletilamino)-1-(2,3,4,6-tetra-*O*-metil- α -D-mannopiranozil)-etilén-(1,2)-diamin (120, új anyag)

A **80-*R*** aminonitril származék (76 mg, 0.2 mmol) tetrahydrofurános (2 ml) oldatához -78 °C hőmérsékleten N₂ alatt hozzáadjuk a lítium-alumínium-hidrid tetrahydrofurános oldatát (110 μ l, 2M THF oldat, 1.1 ekv.), majd az elegyet 3 órán át -78 °C-on, majd további egy órán át -30 °C hőmérsékleten kevertetjük. A reakcióelegyet jégűtés közben 1M NaOH oldatra (15 ml) öntjük és diklórmétánnal (3x15 ml) extraháljuk. A szerves fázist szárítjuk, szűrjük, az oldószert lepároljuk. A nyersterméket (70 mg) szilikagél oszlopon tisztítjuk (0,5% NH₄OH tartalmú diklórmétán:metanol, 9:1). A termék szintelen olaj (44 mg, 58%), *R_f* 0.29 (1% NH₄OH tartalmú kloroform-metanol, 9:1); MS (ESI): *m/z* = 383.2 [M+H]⁺.

R_f 0.29 (kloroform-metanol, 9:1, 1% NH₄OH); ¹H NMR (200 MHz, CDCl₃) δ (ppm): 1.36 (d, 3H, *J* 5.1 Hz, H-9); 2.44 (br. s, 3H, NH, NH₂); 2.52 (m, 1H, CHCH₂NH₂ (H-7)), 2.55 (m, 2H, CH₂NH₂), 3.30 (s, 3H, OCH₃), 3.33 (s, 3H, OCH₃), 3.34 (m, 1H, H-1), 3.44 (s, 3H, OCH₃), 3.45 (s, 3H, OCH₃), 3.47 (m, 2H, H-6a, H-6b), 3.68 (m, 1H, CH), 3.82 (m, 1H, H-8), 3.83 (m, 1H, CH), 3.87 (m, 1H, CH), 7.17-7.41 (m, 5H, Ph).

¹³C NMR (75 MHz, CDCl₃) δ (ppm): 25.37 (C-9), 43.37 (CH₂-NH₂), 52.55 (C-7), 55.20 (C-8); 57.76, 57.80, 59.37, 56.90 (OCH₃), 71.91 (C-6), 73.50 (CH), 74.4 (C-1), 75.15 (CH), 75.79 (CH), 76.59 (CH), 127.1-129.0 (Ph), 145.87 (C_q).

(*S*)-1-((*S*)-1-feniletilamino)-1-(2,3,4,6-tetra-*O*-benzil- α -D-mannopiranozil)-etilén-(1,2)-diamin (121, új anyag)

A **80-*S*** aminonitril származék (75 mg, 0.2 mmol) tetrahydrofurános (2 ml) oldatához -78 °C hőmérsékleten N₂ alatt hozzáadjuk a lítium-alumínium-hidrid tetrahydrofurános oldatát (110 μ l, 2M THF oldat, 1.1 ekv.), majd az elegyet 3 órán át -78 °C-on, további egy órán át -30 °C hőmérsékleten kevertetjük. A reakcióelegyet jégűtés közben 1M NaOH oldatra (15 ml) öntjük és diklórmétánnal (3x15 ml) extraháljuk. A szerves fázist szárítjuk, szűrjük, az oldószert lepároljuk. A nyersterméket (73 mg) oszlopkromatográfiásan tisztítjuk (0,5% NH₄OH tartalmú diklórmétán:metanol, 9:1). A termék szintelen olaj (50 mg, 65%), *R_f* 0.27 (1% NH₄OH tartalmú kloroform-metanol, 9:1); MS (ESI): *m/z* = 383.2 [M+H]⁺.

R_f 0.27 (kloroform-metanol, 9:1, 1% NH₄OH); ¹H NMR (200 MHz, CDCl₃) δ (ppm): 1.34 (d, 3H, *J* 5.1 Hz, H-9); 2.44 (br. s, 3H, NH, NH₂); 2.84 (m, 1H, CHCH₂NH₂ (H-7)), 2.88 (m, 2H, CH₂NH₂), 2.95 (m, 1H, H-1), 3.27 (m, 1H, CH), 3.40 (s, 3H, OCH₃), 3.41 (s, 3H, OCH₃),

3.45 (s, 3H, OCH₃), 3.49 (s, 3H, OCH₃), 3.50 (m, H, H-6a), 3.67 (m, 1H, CH), 3.73 (m, 1H, H-6b), 3.76 (m, 1H, CH), 3.80 (m, 1H, H-8), 3.97 (m, 1H, CH), 7.17-7.41 (m, 5H, Ph).

¹³C NMR (75 MHz, CDCl₃) δ (ppm): 24.57 (C-9), 37.92 (CH₂NH₂), 55.12 (C-7), 55.20 (C-8); 56.90, 58.43, 58.97, 60.27 (OCH₃), 72.01 (C-6), 73.39 (CH), 76.47 (CH), 75.79 (CH), 76.59 (CH), 80.45 (C-1), 127.1-129.0 (Ph), 146.85 (C_q).

(*R*)-1-((*S*)-1-feniletil)-2-fenil-5-(2,3,4,6-tetra-*O*-metil- α -D-mannopiranozil)-4,5-dihidroimidazol (122)

A 117 diamint (27 mg, 0.07 mmol) absz. diklórmétánban (2 ml) oldjuk, és az elegyhez 0 °C hőmérsékleten N₂ alatt hozzáadjuk a benzaldehidet (6.8 µl, 0.95 ekv.) majd 30 perc múlva az N-bróm szukcinimidet (12.6 mg, 1.0 ekv.). A reakcióelegyet egy éjszakán át szobahőmérsékleten kevertetjük. Az oldószert lepároljuk és a maradékot (25 mg) szilikagél oszlopon tisztítjuk (0,5% NH₄OH tartalmú diklórmétán:metanol, 9:1). A termék szintelen olaj (17 mg, 52%), *R_f* 0.38 (kloroform-metanol, 9:1); MS (ESI): *m/z* = 469.5 [M+H]⁺.

¹H NMR (200 MHz, CDCl₃) δ (ppm): 1.83 (d, 3H, *J* 7.2 Hz, H-9); 3.26 (s, 1H, CH) 3.27 (s, 3H, OCH₃), 3.37 (m, 1H, CH) 3.38 (s, 3H, OCH₃), 3.43 (m, 2H, H-6a, H-6b), 3.43 (s, 3H, OCH₃), 3.52 (s, 3H, OCH₃), 3.48 (m, 1H, CH), 3.80 (dd, 1H, *J* 3.3 Hz, 3.0 Hz, CH), 3.90 (d, 2H, *J* 10.5 Hz, NCH₂CH), 4.06-4.20 (m, 2H, CH, H-7), 5.09 (m, 1H, H-8), 7.09 (m, 1H, Ph), 7.34 (m, 2H, Ph), 7.39-7.52 (m, 2H, Ph), 7.53-7.70 (m, 3H, Ph), 7.87 (m, 1H, Ph).

¹³C NMR (75 MHz, CDCl₃) δ (ppm): 18.49 (C-9), 56.79 (C-8), 58.92 (C-7), 56.62, 57.71, 58.92, 58.98 (OCH₃), 69.16 (NCH₂CH), 69.70 (C-6), 69.85 (CH), 72.28 (CH), 73.97 (CH), 74.61 (CH), 75.29 (CH), 76.32 (CH), 126.93, 128.28, 129.16, 129.46, 129.58, 129.90, 133.86, 137.95 (Ph), 161.17 (C=N).

(*S*)-1-((*S*)-1-feniletil)-2-fenil-5-(2,3,4,6-tetra-*O*-metil- α -D-mannopiranozil)-4,5-dihidroimidazol (123, új anyag)

A 118 diamint (27 mg, 0.07 mmol) absz. diklórmétánban (2 ml) oldjuk, és az elegyhez 0 °C hőmérsékleten N₂ alatt hozzáadjuk a benzaldehidet (6.8 µl, 0.95 ekv.) majd 30 perc múlva az N-bróm szukcinimidet (12.6 mg, 1.0 ekv.). A reakcióelegyet egy éjszakán át szobahőmérsékleten kevertetjük. Az oldószert lepároljuk, a nyerterméket (29 mg) szilikagél oszlopon tisztítjuk (0,5% NH₄OH tartalmú diklórmétán:metanol, 9:1). A termék szintelen olaj (22 mg, 67%), *R_f* 0.40 (kloroform-metanol, 9:1); MS (ESI): *m/z* = 469.5 [M+H]⁺.

^1H NMR (200 MHz, CDCl_3) δ (ppm): 1.50 (d, 3H, J 6.9 Hz, H-9), 3.01-3.17 (m, 1H, CH), 3.22 (s, 3H, OCH_3), 3.25 (s, 3H, OCH_3), 3.33 (s, 3H, OCH_3), 3.43 (s, 3H, OCH_3), 3.46 (m, 2H, H-6a, H-6b), 3.53 (m, 1H, CH), 3.70 (m, 1H, CH), 3.82 (m, 2H, NCH_2CH), 3.83 (m, 1H, CH), 4.05 (m, 1H, CH), 4.12-4.20 (m, 1H, H-7), 5.12 (m, 1H, H-8), 7.09 (m, 1H, Ph), 7.34 (m, 2H, Ph), 7.39-7.52 (m, 2H, Ph), 7.53-7.70 (m, 3H, Ph), 7.87 (m, 1H, Ph).

7. Irodalomjegyzék

1. Witeczak, Z. J.; Tatsuta, K. *Carbohydrate Synthons in Natural Products Chemistry: Synthesis, Functionalization, and Applications* **2002**, Oxford University Press, Washington.
2. Kunz, H.; Pfrengle, W. *J. Am. Chem. Soc.* **1988**, *110*, 651-652.
3. Totani, K.; Takao, K. I.; Tadano, K. I. *Synlett* **2004**, *12*, 2066-2080.
4. Diéguez, M.; Claver, C.; Pàmies, O. *Eur. J. Org. Chem.* **2007**, *28*, 4621-4634.
5. Wang, P. G.; Bertozzi, C. R. *Glycochemistry: principles, synthesis, and applications* **2001**, Marcel Dekker, New York.
6. Tomatis, R.; Marastoni, M.; Balboni, G.; Guerrini, R.; Capasso, A.; Sorrentino, L.; Santagada, V.; Caliendo, G.; Lazarus, L. H.; Salvadori, S. *J. Med. Chem.* **1997**, *40*, 2948-2952.
7. Egleton, R. D.; Davis, T. P. *Neurotherapeutics* **2005**, *2*, 44-53.
8. Polt, R.; Porreca, F.; Szabó, L. Z.; Bilsky, E. J.; Davis, P.; Abbruscato, T. J.; Davis, T. P.; Horvath, R.; Yamamura, H. I.; Hruby, V. J. *Proc. Natl. Acad. Sci.* **1994**, *91*, 7114-7118.
9. Polkowski, K.; Popiolkiewicz, J.; Krzeczynski, P.; Ramza, J.; Pucko, W.; Zegrocka-Stendel, O.; Boryski, J.; Skierski, J. S.; Mazurek, A. P.; Gryniewicz, G. *Cancer Letters* **2004**, *203*, 59-69.
10. Mi, F.-L.; Wu, Y. Y.; Lin, Y. Y.; Sonaje, K.; Ho, Y. C.; Chen, C. T.; Juang, J. H.; Sung, H. W. *Bioconjugate Chem.* **2008**, *19*, 1248-1255.
11. Dennis, C. L.; Jackson, A. J.; Borchers, J. A.; Hoopes, P. J.; Strawbridge, R.; Foreman, A. R.; Lierop, J.; Grüttner C.; Ivkov, R. *Nanotechnology* **2009**, *28*, 888-897.
12. Natarajan, A.; Gruettner, C.; Ivkov, R.; DeNardo, G. L.; Mirick, G.; Yuan, A.; Foreman, A.; DeNardo, S. J. *Bioconjugate Chem.* **2008**, *19*, 1211-1218.
13. The DrugBank database (*University of Alberta*), <http://www.drugbank.ca>
14. Kunz, H.; Rück, C. *Angew. Chem. Int. Ed. En.* **1993**, *32*, 336-358.
15. Fernández, C.; Nieto, O.; Fontenla, J. A. ; Rivas, E.; Ceballos, M. L.; Fernández-Mayoralas, A. *Org. Biomol. Chem.* **2003**, *1*, 767-771.
16. Bilsky, E. J.; Egleton, R. D.; Mitchell, S. A.; Palian, M. M.; Davis, P.; Huber, J. D.; Jones, H.; Yamamura, H. I.; Janders, J.; Davis, T. P.; Porreca, F.; Hruby, V. J.; Polt R. J. *Med. Chem.* **2000**, *43*, 2586-2590.
17. Suzuki, K.; Susaki, H.; Okuno, S.; Yamada, H.; Watanabe H. K.; Sugiyama, Y. *J. Pharmacol. Exp. Ther.* **1999**, *258*, 888-897.
18. Vértesy, L.; Fehlhäber, H.-W.; Kogler, H.; Schindler, P. W. *Liebigs Ann. Chem.* **1996**, 121-126.
19. C. M. Taylor *Tetrahedron* **1998**, *54*, 11317-11362.
20. Levy, D. E.; Tang, C. *The chemistry of C-glycosides* **1995**, 1. fejezet, 4. oldal, Elsevier

21. a) *Nomenclature of Carbohydrates* (Recommendations 1996), IUPAC, <http://www.chem.qmul.ac.uk/iupac/2carb>, b) magyar nyelvű adaptáció: Kovács Lajos *A szénhidrátok nevezéktana* **2001**, Szeged.
22. Vincent, S. P.; Schleyer, A.; Wong, C.-H. *J. Org. Chem.* **2000**, *65*, 4440-4443.
23. Dondoni, A.; Marra A. *Chem. Rev.* **2000**, *100*, 4395-4421.
24. Fujioka, H.; Hirose, H.; Ohba, Y.; Murai, K.; Nakahara, K.; Kita, Y. *Tetrahedron* **2007**, *63*, 638-643.
25. Ginsberg, A. M. *Drugs* **2010**, *70*, 2201-2214.
26. Tiwari, V. K.; Tewari, N.; Katiyar, D.; Tripathi, R. P.; Arora, K.; Gupta, S.; Ahmad, R.; Srivastava, A. K.; Khan, M. A.; Murthy, P. K.; Walter, R. D. *Bioorg. Med. Chem.* **2003**, *11*, 1789-1800.
27. Merriman, G. H.; Ma, L.; Shum, P.; McGarry, D.; Volz, F.; Sabol, J. S.; Gross, A.; Zhao, Z.; Rampe, D.; Wang, L.; Wirtz-Bruggera, F.; Harris, B. A.; Macdonald, D. *Bioorg Med Chem Lett.* **2005**, *15*, 435-438.
28. Voegel, J. J.; Benner, S. A. *J. Am. Chem. Soc.* **1994**, *116*, 6929-6930.
29. Ruano, J. L. G.; Martín-Castro, A. M.; Tato F.; Alonso I. *J. Org. Chem.* **2007**, *72*, 5994-6005.
30. Stork, G. *Pure & Appl. Chem.* **1989**, *61*, 439-442.
31. Opatz T. *Synthesis* **2009**, *12*, 1941-1959.
32. Helferich, B.; Bettin, K. L. *Chem. Ber.* **1961**, *94*, 1159-1160.
33. Myers, R. W.; Lee, Y. C. *Carbohydr. Res.* **1984**, *132*, 61-82.
34. Khadem, H. S. E. *Carbohydrate Chemistry, Monosaccharides and Their Oligomers*, **1988**, Academic Press, London.
35. Somsák L.; Nagy V.; Docsa, T.; Tóth, B.; Gergely P. *Tetrahedron: Asymmetry* **2000**, *11*, 405-408.
36. Gervay, J.; Hadd, M. J. *J. Org. Chem.* **1997**, *62*, 6961-6967.
37. Schmidt, R.; Hoffmann, M. G. *Liebigs Ann. Chem.* **1985**, *12*, 2403-2419.
38. Igarashi Y.; Shiozawa, T.; Ichikawa Y. *Bioorg. Med. Chem. Lett.* **1997**, *7*, 613-616.
39. Lopez, M. T. G.; Heras, F. G. De las; Félix A. S. *J. Carb. Chem.* **1987**, *6*, 273-279.
40. Heras, F. G. De las; Fernández-Resa, P. *J. Chem. Soc. Perkin Trans. 1* **1982**, 903-907.
41. Köll, P.; Fortsch, A. *Carbohydr. Res.* **1987**, *171*, 301-315.
42. Mlynarsky, J.; A. Banaszek, *Carbohydr. Res.* **1996**, *295*, 69-75.
43. Buchanan, J. G.; Clelland, A. P. W.; Johnson, T.; Rennie, R. A. C.; Wightman, R. H. *J. Chem Soc. Perkin Trans. 1* **1992**, 2593-2601.
44. Somsák, L.; Bajza, I.; Batta, G. *Liebigs Ann. Chem.* **1990**, *12*, 1265-1268.
45. Dondoni, A.; Junquera, F.; Merchan, F.L.; Merino, P.; Scherrmann, M. C.; Tejero, T. *J. Org. Chem.* **1997**, *62*, 5484-5496.
46. Nuzzi, A.; Massi, A.; Dondoni A. *Org. Lett.* **2008**, *10*, 4485-4488.
47. Gröbel, B. T.; Seebach, D. *Synthesis* **1977**, 357-402.

48. Xie, J.; Molina, A.; Czerniecki, S. *J. Carbohydr. Chem.* **1999**, *18*, 481-498.
49. Dondoni, A.; Scherrmann, M. C. *J. Org. Chem.* **1994**, *59*, 6404-6412.
50. Dondoni A.; Marra A. *Tetrahedron Lett.* **2003**, *44*, 13-16.
51. Labeguere, F.; Lavergne, J-P.; Martinez, J. *Tetrahedron Lett.* **2002**, *43*, 7271-7272.
52. Sánchez, M. E. L.; Michelet, V.; Besnier, I.; Genét, J. P. *Synlett* **1994**, 705-708.
53. Kobertz, W. R.; Bertozzi, C. R.; Bednarski, M. D. *Tetrahedron Lett.* **1992**, *33*, 737-740.
54. Brooks, G.; Edwards, P. D.; Hatto, J. D. I.; Smale, T. C.; Southgate, R. *Tetrahedron* **1995**, *51*, 7999-8014.
55. Wong, C. H.; Moris-Varas, F.; Hung, S. C.; Marron, T. G.; Lin, C. C.; Gong, K. W.; Weitz-Schmidt, G. *J. Am. Chem. Soc.* **1997**, *119*, 8152-8158.
56. Zhai, D.; Williams, R. M. *J. Am. Chem. Soc.* **1988**, *110*, 2501-2505.
57. Stork, G.; Suh, H. K.; Kim, G. *J. Am. Chem. Soc.*, **1991**, *113*, 7054-7056.
58. Desire, J.; Veyrieres, A. *Carbohydr. Res.* **1995**, *268*, 177-186.
59. Petrusová, M.; Miller, J. N. B.; Krihová, A.; Petrus, L. *Carbohydr. Res.* **1996**, *295*, 57-67.
60. Ajaj, A. K.; Hennig, L.; Findeisen, M.; Giesa, S.; Muller, D.; Welzel, D. *Tetrahedron* **2002**, *58*, 8439-8451.
61. Sharpless, K. B. *J. Am. Chem. Soc.* **1982**, *104*, 6468-6470.
62. Norsikian, S.; Zeitouni, J.; Rat, S.; Gérard, S.; Lubineau, A. *Carbohydrate Res.* **2007**, *342*, 2716-2728.
63. Dietrich, H.; Schmidt, R. R. *Carbohydr. Res.* **1993**, *250*, 161-176.
64. Rabinovitz, M. *Chemistry of the Cyano Group*, 7. fejezet: *Reduction of the cyano group*, The Hebrew University of Jerusalem, Israel.
65. Hudlicky, M. *Reductions in Organic Chemistry*, **1996**, 239-242, ACS, Washington.
66. Brown, H. C.; Shoaf, C. J. *J. Am. Chem. Soc.* **1964**, *86*, 1079-1085.
67. Dudfield, P. J.; Le, V. D.; Lindell, S. D.; Rees, C. W. *J. Chem. Soc. Perkin Trans. I* **1999**, 2937-2942.
68. Zandbergen, P.; Van Der Nieuwendijk, A. M. C. H.; Brussee, J.; Van Der Gen, A. *Tetrahedron* **1992**, *48*, 3977-3982.
69. Frische, K.; Schmidt, R.R. *Liebigs Ann. Chem.* **1994**, 297-303.
70. Albrecht, H. P.; Repke, D. B.; Moffatt, J. G. *J. Org. Chem.* **1973**, *38*, 1836-1840.
71. Dettinger, H. M.; Kurz, G.; Lehmann, J. *Carbohydr. Res.* **1979**, *74*, 301-307.
72. Gilbertson, R. D.; Haley M. M.; Weakley, T. J. R.; Weiss, H. C.; Boese, R. *Organometallics* **1998**, *17*, 3105-3107.
73. Fedor, L. R. *J. Am. Chem. Soc.* **1967**, *89*, 4479-4482.
74. Fedor, L. R. *J. Am. Chem. Soc.* **1969**, *91*, 908-913.
75. Barili, P. L.; Berti G.; D'Andrea, F.; Di Brussolo, V.; Granucci, I. *Tetrahedron* **1992**, *48*, 6273-6284.

76. Mahmoud, S. H.; Somsák, L.; Farkas, I. *Carbohydr. Res.* **1994**, *254*, 91-104.
77. Vasella, A.; Wyler, R. *Helv. Chim. Acta* **1991**, *74*, 451-463.
78. Baumberger, F.; Beer, D.; Christen, M.; Prewo, R.; Vasella, A. *Helv. Chim. Acta* **1986**, *69*, 1191-1204.
79. Somsák, L. *Chem. Rev.* **2001**, *101*, 81-135.
80. Strecker, A. *Annalen der Chemie und Pharmazie* **1850**, *75*, 27-45.
81. Enders, D.; Shilvock, J. P.; *Chem. Soc. Rev.* **2000**, *29*, 359-373.
82. Kuethe, J. T.; Gauthier, D. R.; Beutner, G. L.; Yasuda, N. *J. Org. Chem.* **2007**, *72*, 7469-7472.
83. Evans, D. A.; Helmchen, G.; Rüping, M. *Asymmetric Synthesis – The Essentials* **2007**, WILEY-VCH Verlag GmbH & Co. KGaA, Weinheim.
84. Zuend, S. J.; Jacobsen, E. N. *J. Am. Chem. Soc.* **2009**, *131*, 15358-15374.
85. Iyer, M. S.; Gigstad, K. M.; Namdev, N. D.; Lipton, M. *J. Am. Chem. Soc.* **1996**, *118*, 4910-4911.
86. Ooi, T.; Uematsu, Y.; Maruoka, K. *J. Am. Chem. Soc.* **2006**, *128*, 2548-2549.
87. Ishitani, H.; Komiyama, S.; Hasegawa, Y.; Kobayashi, S. *J. Am. Chem. Soc.* **2000**, *122*, 762-766.
88. Masumoto, S.; Usuda, H.; Suzuki, M.; Kanai, M.; Shibasaki, M. *J. Am. Chem. Soc.* **2003**, *125*, 5634-5635.
89. Stout, D. M.; Black, L. A.; Maltier, W. L. *J. Org. Chem.* **1983**, *48*, 5369-5373.
90. Gaunt, M. J.; Johansson, C. C. C.; McNally, A.; Vo, Ngoc T. *Drug Discovery Today*, **2007**, *12*, 8-27.
91. Voegel, J. J.; Benner, S. A. *Helv. Chim. Acta* **1996**, *79*, 1863-1880.
92. Greene, T. W.; Wuts, P. G. M. *Protective groups in Organic synthesis* **1999**, *Third edition*, Wiley-Interscience Publication, New York.
93. Pearce, O. M. T.; Fisher, K. D.; Humphries, J.; Seymour, L. W.; Smith, A.; Davis, B. G. *Angew. Chem. Int. Ed.* **2005**, *44*, 1057-1061.
94. Latham, H. G.; May, E. L.; Mosettig, E. *J. Org. Chem.* **1950**, *15*, 884-889.
95. Ness, R. K.; Fletcher, H. G.; Hudson, C. S. *J. Am. Chem. Soc.* **1950**, *72*, 2200-2205.
96. Herzig, J.; Nudelman, A.; Gottlieb, H. E.; Fischer, B. *J. Org. Chem.* **1986**, *51*, 727-730.
97. Tsai, C. Y.; Huang, X.; Wong, C. H. *Tetrahedron Lett.* **2000**, *41*, 9499-9503.
98. Mandai, T.; Okumoto, H.; Oshitari, T.; Nakanishi, K.; Mikuni, K.; Hara, K. J.; Hara, K. Z.; Iwatani, W.; Amano, T.; Nakamura, K.; Tsuchiya, Y. *Heterocycles* **2001**, *54*, 561-566.
99. Schmidt, R. R.; Michel, J.; *Tetrahedron Lett.* **1984**, *25*, 821-824.
100. Haukaas M. H.; O'Doherty G. A. *Org. Lett.* **2002**, *4*, 1771-1774.
101. Smith, M. B.; March, J. *Advanced Organic Chemistry*, **2006**, 6th edition, 15. fejezet, 1063, John Wiley & Sons, New York.

102. Carreira, E. M.; Kvaerno, L. *Classics in Stereoselective Synthesis* **2009**, 5, WILEY-VCH Verlag GmbH & Co.KgaA, Weinheim.
103. Cheshev, P.; Marra A.; Dondoni A. *Carbohydr. Res.* **2006**, 341, 2714-2716.
104. Wang, H.; Sun, L.; Glazebnik, S.; Zhao, K. *Tetrahedron Lett.* **1995**, 36, 2953-2956.
105. Miljkovic, M.; Habash-Marino, M. *J. Org. Chem.* **1983**, 48, 855-860.
106. Lai, W.; Martin, O. R. *Carbohydr. Res.* **1993**, 250, 185-193.
107. Overkleeft, H. S.; van Wiltenburg, J.; Pandit, U. K. *Tetrahedron* **1994**, 50, 4215-4224.
108. Jensen, J. A. *J. Organomet. Chem.* **1993**, 456, 161-166.
109. Wanzlick, H. W.; Löchel, W. *Chem. Ber.* **1953**, 86, 1463-1466.
110. Juaristi, E.; León-Romo, J. L.; Reyes A.; Escalante, J.; *Tetrahedron: Asymmetry* **1999**, 10, 2441-2495.
111. Vachal, P.; Jacobsen, E. N. *Org. Lett.* **2000**, 2, 867-870.
112. Jacobson, R. A. *J. Am. Chem. Soc.* **1945**, 67, 1996-1998.
113. Bogdanovic, B.; Konstantinovic, S. *Liebigs Ann. Chem.* **1970**, 738, 202-205.
114. Sipos, Sz.; Jablonkai, I. *Tetrahedron Lett.* **2009**, 50, 1844-1846.
115. Stewart, T. D.; Fontana, J. *J. Am. Chem. Soc.* **1940**, 62, 3281-3285.
116. Inaba, T.; Fujita, M.; Ogura, K. *J. Org. Chem.* **1991**, 56, 1274-1279.
117. Stout, D. M.; Black, L. A.; Matier, W. L. *J. Org. Chem.* **1983**, 48, 5369-5373.
118. Royer, L.; De, S. K.; Gibbs, R. A. *Tetrahedron Lett.* **2005**, 46, 4595-4597.
119. Saito, K.; Harada, K. *Tetrahedron Lett.* **1989**, 30, 1651-1654.
120. Speelman, J. C.; Talma, A. G.; Kellogg, R. M.; Meetsma, A.; De Boer, J. L.; Beurskens, P. T.; Bosman, W. P. *J. Org. Chem.* **1989**, 54, 1055-1062.
121. ChemBio3D Ultra 11.0; Burkert, U.; Allinger, N. L. *Molecular Mechanics* **1982**, 177, ACS Monograph, Washington.
122. Patai, S. *The chemistry of the carbon-nitrogen double bond*, **1970**, Interscience publishers, John Wiley & Sons.
123. Bandala, Y.; Juaristi, E. *Aldrichimica Acta* **2010**, 43, 65-78.
124. Ogata, Y.; Kawasaki, A. *J. Chem. Soc. B.* **1971**, 325-329.
125. Mengel, A.; Reiser, O. *Chem. Rev.* **1999**, 99, 1191-1223.
126. Cainelli, G.; Giacomini, D.; Galletti, P. *Chem. Commun.* **1999**, 567-572.
127. Anh, N. T. *Top. Curr. Chem.* **1980**, 88, 146-161.
128. Evans, D. A.; Dart, M. J.; Duffy, J. L.; Yang, M. G. *J. Am. Chem. Soc.* **1996**, 118, 4322-4343.
129. Masamune, S.; Choy, W.; Petersen, J. S.; R. Sita, L. *Angew. Chem.* **1985**, 24, 1-30.
130. Nakayama, K. *J. Chem. Educ.* **1990**, 67, 20-23.
131. Vakulya, B.; Varga, Sz.; Csámpai, A.; Soós, T. *Org. Lett.* **2005**, 7, 1967-1969.
132. Vachal, P.; Jacobsen, E. N. *J. Am. Chem. Soc.* **2002**, 124, 10012-10014.

133. Dondoni, A.; Massi A. *Acc. Chem. Res.* **2006**, *39*, 451-463.
134. Bahde, R. J.; Rychnovsky, S. D. *Org. Lett.* **2008**, *10*, 4017-4020.
135. Sigman, M. S.; Vachal, P.; Jacobsen, E. N. *Angew. Chem. Int. Ed.* **2000**, *39*, 1279-1281.
136. Miller, J. M.; Gray, D. O. *J. Gen. Microbiol.* **1982**, *128*, 1803-1809.
137. Bhalla T. K., Miura A., Wakamoto A., Ohba Y., Furuhashi K., 1992, *Appl. Microbiol. Biotechnol.*, *37*, 184-190.
138. Poulsen, T. B.; Dickmeiss, G.; Overgaard, J.; Jorgensen, K. A. *Angew. Chem. Int. Ed.* **2008**, *47*, 4687-4690.
139. Weygand, Z. *Liebigs Ann. Chem.* **1962**, *657*, 179-185.
140. Achmatowicz, O.; Bielski, R.; Carb. Res. **1977**, *55*, 165-176.
141. Damager, I.; Olsen, C. E.; Moeller, B. L.; Motawia, M. S. *Carbohydr. Res.* **1999**, *320*, 19-30.
142. Wu, X.; Schmidt, R. R. *J. Org. Chem.* **2004**, *69*, 1853-1857.
143. Boullanger, P.; Marnet, D.; Descotes, G. *Tetrahedron* **1979**, *35*, 163-167.

Saját publikációk

1. Szabolcs Sipos; István Jablonkai: One-pot synthesis of α -aminonitriles from alkyl and aryl cyanides: a Strecker reaction via aldimine alanes *Tetrahedron Letters*, **2009**, *50*, 1844-1846.
2. Szabolcs Sipos, Istvan Jablonkai: Preparation of 1-C-glycosyl aldehydes by reductive hydrolysis, *Carbohydrate Research*, közlésre benyújtva
3. Szabolcs Sipos, Istvan Jablonkai, Orsolya Egyed, Mátyás Czugler: Preparation of C-glyco-aminonitriles from 1-cyano-C-glycosyl derivatives by Strecker synthesis, előkészületben

8. Rövidítésjegyzék

BA	benzilamin
BHA	benzhidrilamin
Bn	benzil
Bz	benzoil
All	allil
Ac	acetyl
DBU	1,8-diaza-biciklo-[5,4,0]-7-undecén
DIBAL-H	diizobutil-alumínium-hidrid
DMF	<i>N,N</i> -dimetyl-formamid
MS	4Å molekulaszita
NBS	<i>N</i> -bróm-szukcinimid
S-PEA	(<i>S</i>)-1-feniletilamin
R-PEA	(<i>R</i>)-1-feniletilamin
Red-Al	nátrium-bisz-(2-metoxietoxi)alumínium-dihidrid
TEA	trietylamin
TFA	trifluorecetsav-anhidrid
TMSCN	trimetilszilil-cianid
TMSOTf	trimetilszilil-triflát

9. Összefoglalás

A kémiai és enzimatisz hidrolízissel szemben ellenálló C-glikozil-konjugátumok előállításához az irodalomban nem ismert 2-amino-2-C-(α/β -D-glikopiranozil)acetonitril származékok előállítását terveztük, melyekből potenciális biológiai aktivitással rendelkező származékok illetve peptidkonjugátumok képezhetők.

Korábban nem közölt benzil védett 2-dezoxi- β -D-glükózil- és galaktózil-cianidokat állítottunk elő a megfelelő 1-ciano-glikál származékok Pd/C jelenlétében végzett sztereoselektív redukciójával.

A benzil és a metil védett glikozil-cianidok redukzív hidrolízisével általános módszert dolgoztunk ki 1-C-glikozil-formaldehid származékok előállítására.

Az 1-C-glikozil-formaldehidekből kiinduló Strecker reakció az aldehidek β -eliminációval történő átalakulása miatt csak korlátozottan alkalmazható 2-amino-2-C-(α/β -D-glikopiranozil)acetonitril származékok előállítására. Az általunk kifejlesztett alán-Strecker reakcióban ezek az aminonitrilek jobb hozammal és hasonló diasztereoselektivitással állíthatók elő az aldehideknél stabilabb glikozil-cianidokból. Az alán-Strecker reakcióban egy edényben végzett szintézissel glikozil cianidokból DIBAL-H addícióval aldimin-alánokon keresztül transziminálási reakcióban iminek képződnek, amelyekből hidrogén-cianid nukleofil addíciójával nyerhetők az aminonitrilek. A β -glikozil szubsztrátok reakciójában az S-PEA 1,3-aszimmetrikus indukciója és a szénhidrát komponens 1,2-aszimmetrikus indukciója eredményeként *R* diasztereomer főtermékek, míg az α -glikozil analógokból *S* termékek képződnek. A diasztereomerek abszolút konfigurációjának meghatározásához ^1H -NMR spektroszkópiát alkalmaztunk, a királis amin és a reakciócentrum metinprotonjainak kémiai eltolódás - relatív konfiguráció összefüggéseinek vizsgálata alapján. Az ^1H -NMR vizsgálatok alapján a metil védett β -D-glükózil-aminonitril esetén a főtermék *S*, az α -D-mannózil-aminonitril esetén a főtermék *R*-konfigurációja valószínűsíthető. Ezeket az eredményeket a röntgenkristallográfiás mérések is megerősítették.

Az *R* és *S* 2-amino-2-C-(α -D-mannopiranozil)acetonitrilek LiAlH_4 redukciójával előállított C-mannózil-etilén-diamin származékokból aldehid kondenzációval 5-C-mannózil-1,3-imidazolidin származékokat állítottunk elő.

Az alán-Strecker reakció kifejlesztésével lehetőség nyílt aminocsoportot tartalmazó biológiailag aktív vegyületek (peptidok, gyógyszerhatóanyagok) C-glikozil származékainak előállítására az aglikonok farmakológiai tulajdonságainak javítása céljából.

10. Summary

For the preparation of *C*-glycosyl conjugates resistant against chemical and enzymatical hydrolysis unreported 2-amino-2-*C*-(α/β -D-glycopyranosyl)acetonitrile derivatives were designed as building blocks for the synthesis of glycopeptidomimetics and various carbohydrate linked heterocycles.

Novel benzyl protected 2-deoxy- β -D-gluco- and galactopyranosyl cyanides were prepared from the respective 1-cyano-glycals by stereoselective reduction using palladium on charcoal catalyst. A general method for the transformation of benzyl and methyl protected α - and β -glycosyl cyanides into the respective 1-*C*-glycosyl-formaldehyde derivatives by reductive hydrolysis was developed.

The use of Strecker reaction for the preparation of 2-amino-2-*C*-(α/β -D-glycopyranosyl)acetonitrile, starting from 1-*C*-glycosyl formaldehydes is limited due to the instability of the aldehydes. In the alane-Strecker reaction developed in our laboratory, these aminonitriles can be prepared with better yields and similar stereoselectivity via the readily available and stable glycosyl cyanides. The one-pot alane-Strecker reaction involves a DIBAL-H addition to glycosyl cyanides yielding aldimine-alanes converted to the corresponding imines on reaction with amines, and finally a nucleophilic addition of HCN to the imines provides the aminonitriles. In reactions with β -glycosyl substrates using *S*-PEA and ACH *R*-configured main diastereomers were formed as a result of 1,3-asymmetric induction by *S*-PEA and the asymmetric induction by the carbohydrates, while from α -glycosyl analogues *S*-configured major product formation was observed. The relative configuration of the diastereomeric aminonitriles was determined by different chemical shifts of the methine proton in the newly formed stereocenter by ^1H NMR according to the well-established rules. The ^1H NMR experiments suggested the *S* and *R* configuration for the major β -D-glycosyl- and α -D-mannosyl-aminonitrile diastereomers, respectively. These results were confirmed by x-ray crystallography.

Reduction of *R* and *S* α -linked D-mannosyl-aminonitrile diastereomers with lithium aluminium hydride provided the corresponding *C*-mannosyl-ethylenediamines, which were converted into 5-*C*-mannosyl-1,3-imidazoline derivatives.

The use of biologically active compounds such as peptides and pharmaceuticals with amino functional groups in the alane-Strecker reaction opens a way for the preparation of *C*-glycosyl derivatives of these aglycons in order to influence their biological properties.